

اثر: محمد علی بن محمد شا کر عبدالرحیمی.

پریوزی

(یر، استنی، معتدل و صالقون طرفلر، صحرا و چوللر، طاغیر)،
(دیگزولر، یرنک آستی و هوای نسیمی.)

۷۴ قار رسمنی و بر خریطه فی حاوی جغرافیا مجموعہ سیدر.

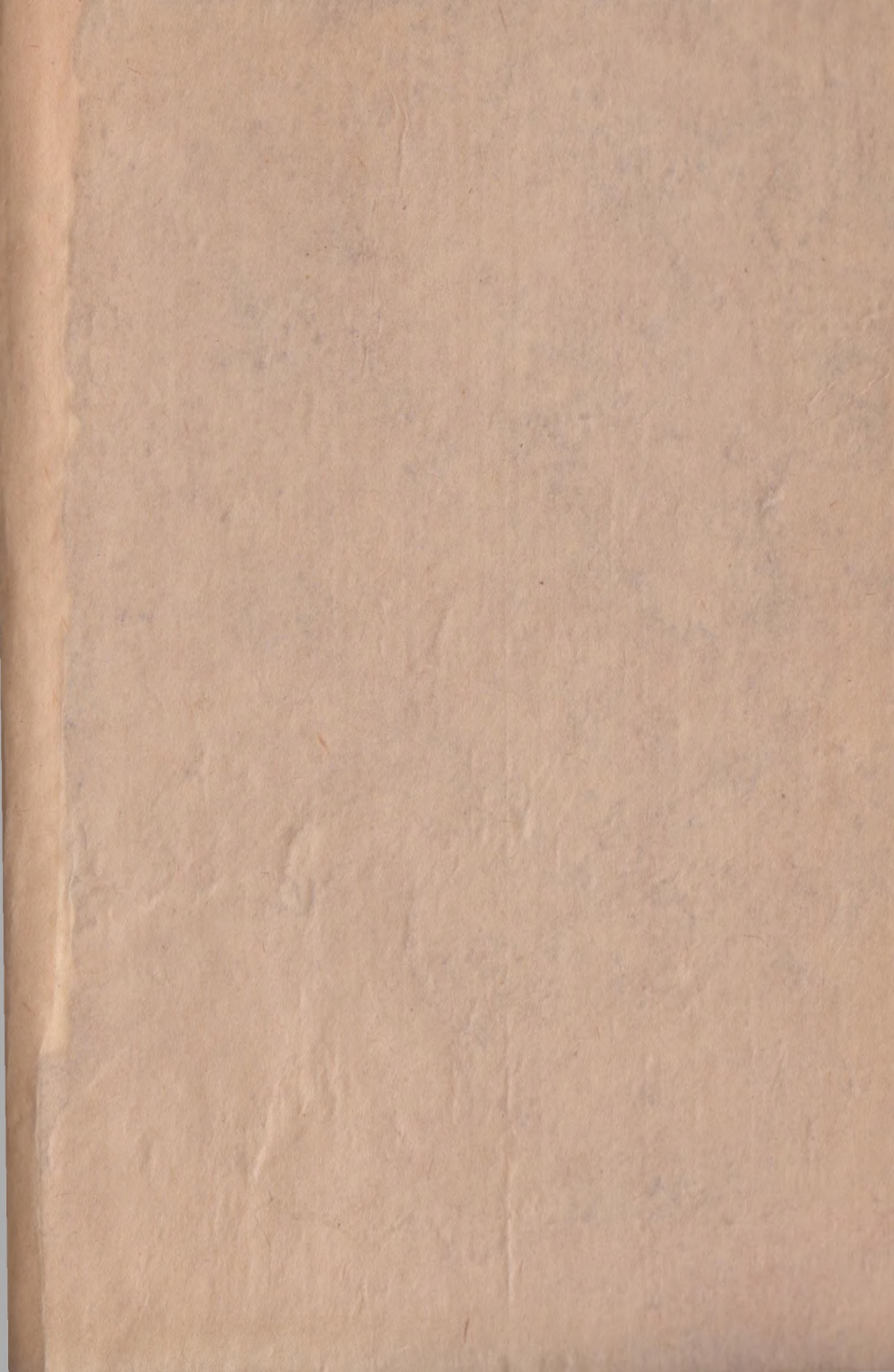

(کتابنک هر حقی صاحبیرینه عاؤدر .)

КАЗАНЬ.
Лито-Типографія И. Н. Харитонова.
1909.

پیر

یرنڭ توگار اکلگی .

یرمزی اویره نه باشلاغانده ایڭ اؤل آنڭ نه قیافتده ونه شکده
ایدکینی بلیک لازمدر .

۱۱۵

بزنگ کوز قاراشقه یر ایدهن کبی یاتسی بولوب کورنگانگه
نادان خلق آنی چنلابده شولای یاتسی دیب بلهدر . اما حقیقتده یر
ایدهن کبی یاتسی توگل . بلیکه طوب کبی توگار اکلدر . آنڭ بزگه
یاتسی کبی کورنوی باری بیک طور بولغانلغی ایچونگنهدر ؛ شویله که:
بزنگ کوزمز اطرافمزدن بیک آز ، ۱۰ - ۱۵ چاقرم چاماسی غنه ،
یرنی کوره آغانلقدن ، یرنڭ توگار اکلگینی بز کورب بله آلمییز .
چونکه اون - اونبیش چاقرم یرنڭ طور لغینه قاراغانده تمام یاتسی
بولوب قالادر .

یر اوستونده گی نیچه شهر چاقرم بیوکلگنده بولغان طاغارده
یرنڭ توگارک بولوبنه هیچ اوکایسزلامیلر ، چونکه آنلر یرگه
قاراغانده ، آپلیسین قابغی اوستونده گی بورچوکلر کبی گنه بلیکه
آندنده کچرهک بولوب قالالر .

جغرافیا عالمیری یرنڭ توگار اکلگینه کوب دلایلر کیتره لر .
دلایلردن بری بودر : اگر برهو بر اورندن طوغری قویاش چغشی
طرفینه کیتسه وهیچ طوقتامای همان شول طرفه طابا بارسه بر نیچه
وقتن صوڭ اول کشی قویاش باطشی طرفندن یعنی کیتکان اورنینڭ

قارشى ياغندن، شول چغوب كيتكان اورنینه كیری فایتوب کره در .
 مثلا بره و « قزان » شهرندن شول روشچه چغوب كيتكان ایكان ، بر
 آز وقتدن صوڭ ایکنچی طرفدن ینه قزان شهرینه فایتوب کره در . نه
 ایچون بو بولای بولا؟ هیچ نرسه ایچون توگل باری یرنڭ توگاراك بولغانلیغی
 ایچون . بونی یخشیراق آڭلار ایچون هر كمگه اوشبو تجربهنی
 قیلوب قارارغه مکندر : اگر بر آلمانڭ بر اورنینه بارماقنی قویوب
 همان بر یاقغه تابا باردرلسه ، بر آزدن آلمانڭ ایکنچی یاغندن ، اولده
 بارماقنی قویوب باردرا باشلاغان اورنغه کیلوب يتوله در .

ینه بر دلیل : اگر دیکز قریینده پاراخود یا کارابلر نڭ کیتکانلرینی
 قاراب تورولسه کوریلدرکه : اول کاراب یارغه یاقن وقتده بتونلای
 کورنه ، یاردن یراغراق کیتوب آستقه تابا توشكان صایون بز نڭ
 کوزدن بوغالا بارا : اول کویمه سی کورننس بولا ، صوڭره ماچته
 آغاچلری وییلکنلری بوغالا ، بر آزدن صوڭ کاراب بتونلای کورنهی
 باشلی . (رسم ۱ . گه قارا) . بو اشدە شولایوق یرنڭ توگاراکلگندن
 حاصل بولادر . لکن آنڭ اول بعض اورنلری ، صوڭره بعض اورنلری
 کوزدن بوغالیونی ، دیکزه گی توماننڭ فاپلاوندن بولا دیب ایتورگه
 طوغری کیلمیدر ، چونکه توماندن بولغان صورتده بار نرسه دنده
 الگه راک کارابنڭ ماچته کبی نچکه یرلری تومان ایچنده کوملوب
 کویمه سی اولوغ بولغانلقدن ایڭ آقتقدنغه کوزدن بوغالور ایدی ، اما
 اش بتونلای کیریسنچه : اول آستده غی اولوغ ویوان یرلری بوغالوب
 اوستده گی کچکنه ونچکه یرلری صوڭندن بوغالادر . بلنه که بو اش
 توماندن اولمایوب ، یرنڭ توگاراکلگندن ایکان . حاضر بزگه بو ایکی
 دلیلدن یرنڭ یاتسی یاباشقه تورلی اولماینچه ، طوب یا قاربوز
 کبی توگاراک شکلده اولدیغی آچق بلنه در .

بو اورنده، بیر توگارك بولغاچ، آنده بولغان نرسه لر نیچك
یغلوب توشمیلر ایکن؟ بزنگ آستده تورا تورغان کشیلرنك، باشلری
توبهن، آیقلری یوقاری بولوب آصولتوب تورغان کبی تورا

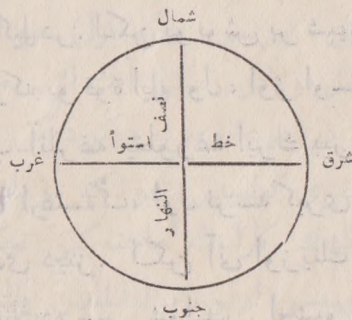
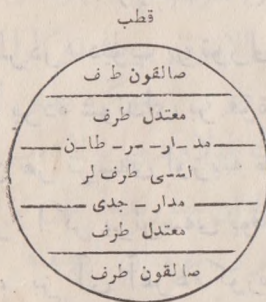
(رسم ۱. گگ) بزنگ تورا کسینك دلیلی .

تورغانلر در، دیوب بر توری شبهه کیله در. لکن بو بوش بر شبهه در،
چونکه یرده شوندا ی بر قوّه باردر که بو قوّه ایله اول، اوز اوستونده
بولغان هر نرسه نی اوزینه طارتوب آنلرغه یغلو رغه ایرک بیرمای
تورادر. اگر بر نرسه نی یوقاری ارغتسه ک، اول نرسه کیری یرگه
توشه، بز آنی آغرغه کوره توشدی دبیز، لکن آنی اوزینك قوتی
ایله یر طارتوب توشوره در؛ آغرلقنك ده سببی شوادر. اوشبو طارتوب
قوتینه عربچه «قوّه جاذبه» دیلر. قوّه جاذبه مقناطیس (ماگنیت)
اسملی نرسه دهه باردر؛ لکن اول تیمردن باشقه نرسه نی طارتوبا آلمیدر.
بزنگ آستده تورا تورغان کشیلرنك باشلری توبهن آیقلری
یوقاری تورا نورغاندر دیوب ایتورگه شولایوق طوغری کیلمی در؛

چونکه هر بر کشتی اوزندن یوقاری بولغان نرسه لرنی اوست، توبه ن بولغان نرسه لرنی آست دیب ایتورگه اویرهنگانلکدن و قایاغنه بازسده بیر آنی آیاقلرنندن طارتقانلقدن، قایدغنه یورسده برده چیتون توگلدن؛ اما برهه باشینی توبه ن و آیاقلرینی یوقاری قویوب تورسه، بیر باشندن طارتقانلقدن، آکار البته چیتون بولور ایدی.

ایندی یرمزنگ نه قیافتده ایدکنی بلدک، بوندن سوک آننگ طرفلرینی بلمک لازم بولادر.

کشیلر یرنی اوزلریننگ خیاللری ایله تورلیجه بولوب واوستینه تورلی صزقار صزوب بترمشلردن، اول یرنی آرقلی ایکی یارتیغه بوله تورغان برصزق فرض قیلنادر که بو صزقنی «خط استوا» دیب آتیلر. ینه یرنی بویلی ایکی یارتیغه بوله تورغان ابکنچی برصزق فرض قیلنادر: «نصف النهار» صزغی دیب آتیلر. یرنگ

(رسم ۰۳) اسسی، معتدل و صالقون طرفلر هم قطبلر.

(رسم ۰۲) جهات اربعه، خط استوا و نصف النهار.

دورت یاغنی باردرکه اسماری: شرق (قویاش چغشی)، غرب (قویاش باطشی)، شمال (تون یاغی)، جنوب (کون یاغی) در. بویاقلرنی بوروشچه بلورگه مکندر: اگر برکشتی قویاش

چغشى طرفینه قاراسه ، آنڭ قاراغان یاغى شرق ،
 آرقا طرفی غرب ، اوڭ طرفی جنوب ، صول طرفی شمال بولادر . بو
 دورت یاغفه بردن عربچه « جهات أصلیه » دینوله در .
 بونلردن باشقه یر دخی ، بر نیچه طرفلرغه بولنه در که آنلرده
 اسسی ، معتدل و صالحون طرفلر در . اسسی طرفلر دنیانڭ ایڭ قزو
 یرلری اولوب خط استوانڭ هر ایکی باغندن بر آز یرنی اچلرینه
 آلمشله هم مدار سرطان و مدار جدی اسمنده ایکی فرض قیلنمش
 صرق ایله چیکلنمهشار در . صالحون طرفلر ، شمالی و جنوبی قطبلر نڭ (*)
 تیره سنده جايولمش و مدار قطب شمالی هم مدار قطب جنوبی دیگان
 فرضی صرقلر ایله چیکلنمش ، دنیانڭ ایڭ صووق یرلریدر . معتدل
 طرفلر ایسه ، اسسی طرفلر ایله صالحون طرفلر آراسنده بولغان ،
 یلیقلده - صووقلده اورتاچه یرلر در . بو طرفلر نڭ هر قایوسی
 حقنده آلدن سویلنه چک بولغانلقدن تفصیل اول وقتقه قالدردی .

یرنڭ ایله نولری .

یرنڭ قاراشقه بر نیک توروب ، قویاش آنڭ تیره سنده ایله نوب
 یورگان کبی کورنسه ده ، چنقلده بتونلای آنڭ کیر یسنچه در . یعنی یر
 کوچه رنده ایله نگان آربا ته گه رمه چی کبی ایله نه وقویاش تیره سنده
 یوریدر . اما آنڭ ایله نوبنی بز نڭ سیز مه و بز ، آنڭ افراط در جه ده
 اولوغ بولغانلقدن و اول اوزی ایله نگانده بز ده و آنده بولغان هر بر
 باشقه نرسه لر ده بر گه ایله نگانلکمز دندر . اگر یر ایله نوب ده بز بر

(*) یرنڭ ایڭ شمال وایڭ جنوب نقطه لرینه قطبلر دیولور .

اورىنىدە تىك تورسەق اول وقتىدە ئالبىتە آنڭ ئايلىنىشى سىزەر ايدىك. بونڭ ايچون بىر مىثال دە كىترىرگە مەمكىن: ااگر تىمىر يول ۋاغونىدە ياكە پاراخود اچىدە بارغان وقتىدە تىزىدىن يول بويىنىدە ياكە (يار ياقىن بولوب) يارىغە قارىسىدە، يول بويىنىدەغى تىلىغراف باغانلىرى و يارىدە بولغان نىرسەلەر بارغان كىبى اما اوزڭ تىك تورغان كىبى كورنەدر. بوش بىر كوز آلداشىغىدەدر. ايندى اويلاپ قاراڭ! قوياش ايلەنوب بىر تىك تورغان كىبى كورنودە اوشبو قىبىلدىن بىر كوز آلداشى بولوب قالادىر.

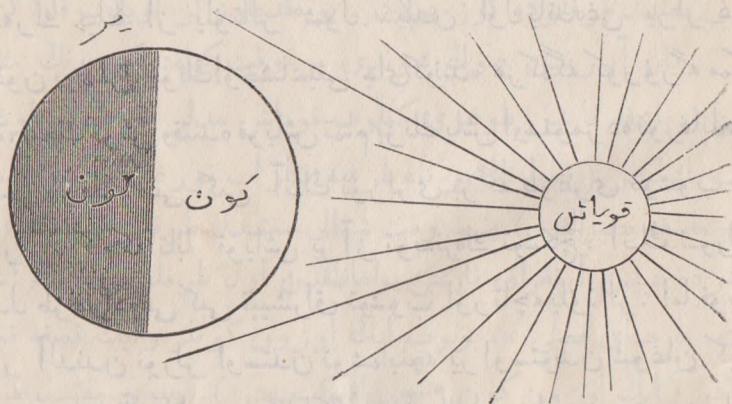
الگىرەك بىر يىرڭ توگارىك ايدىكىنى بىلگەن ايدىك. شول توگارىك يىرڭ يوقارى باشىدىن توبەن باشىنىدە قدر اوتكارلىغان بىر كوچەر فرض قىلالىر. يىردە شول كوچەر تىزىمىدە غەرب طرفىدىن شرق طرفىنىدە تابا گويا تىگرمان طاشى كىبى ايلەنوب تورادىر. البىتە بو كوچەر واقع دە هىچ يوق، بارى بىر كوچەردە ايلەنگەن شىكلى ايلەنگەنگە كورە، فرض قىلىنوبقىدە، ايتولەدر. بو كوچەربار فرض قىلىندىدە آنڭ ايكى اوچى چىقوب توراقچ اورنىنى قىبىلەر دىب ايتىلەر. قىبىلەر ايكو اولەرق بىرسى شىمالى ايكىنچىسى جنوبىدەدر.

ايندى بىزگە يىرڭ ايلەنگەنلىكىنى بىلگەچ، بىر اوستونىدە كون ايلە تونىڭ دە نەدىن حاصل بولغانلىكىنى بىلە بىك اىنصات بولوب قالادىر. مونە اول نىچىك: قوياش هر وقت يىرڭ بىر گىنە يارىتىسىنى ياقىتور تادىر. بىر همان ايلەنگەنلىكىدىن الى بىر ياغى، الى ايكىنچى ياغى قوياشقىدە تابا ايلەنەدە قوياش دە آنڭ اوزىنىدە تابا ايلەنگەن ياغىنى ياقىتور تادىر. شول روشچە بىرڭ قوياشقىدە قاراغان ياغى، ياقىتى بولغانلىقىدىن، كون، قوياشقىدە آرقان ياغى، قاراغى بولغانلىقىدىن، تون بولادىر. هم بىر هر وقت ايلەنوب

تورغانلقدن تون-کون چیرادلشوب، یرنڭ تورلی یرنده الی کون، الی تون بولوب تورادر .

یر اوزینڭ کوچهری تیرهسنده یکر می دورت ساعتده بر ایلهنوب کیلدر ؛ شول سبیدن ۲۴ ساعتده بر کون وبر تون اولارق تهولک دیوب آنالمقدهدر .

یرنڭ ینه برتورلی ایلهنوی باردرکه یللق ایلهنو دیب آنالادر . یر بو ایلهنوینی بریل ($\frac{1}{4}$ ۳۶۵ تهولک) اچنده عجائب بر سرعه ایل قویاش تیرهسنده ایلهنه وقویاشنڭ طارتوب توردیغی سبیلی آنندن آیورلوب کیتمیدر .

(رسم ۰۴) کون ایله تون نڭ حاصل بولوی .

ایندی یرنڭ ایکی تورلی ایلهنوی بولدی : برسی اوزینڭ کوچهرنده بر تهولک اچنده، ایکنچیسى قویاش ایلهنهسنده بریل اچنده، یرنڭ اوشبو صوڭفی (قویاش تیرهسنده) ایلهنووندن یلنڭ یاز، جای، کوز وقش فصللری وکون ایله توننڭ اوزنلق وقصقلقلى حاصل بولادر . بونلر حقنده سوز باشلاغانچی اول اسسی طرفلر نڭ نه

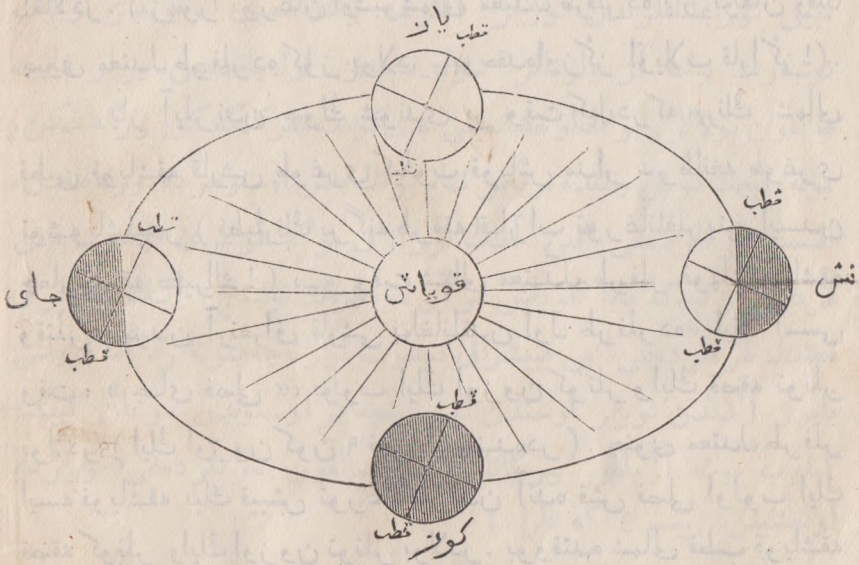
ایچون اسسی اولغانلقرینی، معتدل طرفلرنک اورتاچه هوالی وصالقون طرفلرنک صوق اولغانلقلرینی بلمک لازم بولادر. آنلرنک سبیلری بودر: اسسی طرفلر قویاشقه تمام قارشى تورغانلرنندن قویاشنک نورلری آنلرغه طوب طوغری توشوب قاتی قزدرالر، شونلقدن اول طرفلر بیک اسسی بولالر. معتدل طرفلر، یرنک توکارا کنگی سبیلی قویاشقه برآز قییشراق تورغانلقلرنندن قویاش نورلری آنلرغه قییشراق توشوب اورتاچه درجه ده گنه یلۇتالر، شونلقدن اول طرفلر اورتاچه گنه یلیئقده بولالر. صالقون طرفلر ایسه قویاشقه بتونلای قییق تورغانلقلرنندن نورلر آنلرغه بیک ضعیف وقوتسز اولوب توشهرك بیک آز یلۇتالر شول سبیدن اول یافدهغی یرلر غایت صالقون بولالر. بونک اوخشاشینی جای کوننده هر کمگه کورۇرگه ممکن. مونه، نیچک توش وقتنده قویاش تمام بزنگ باش اوستومزده تورغانلقدن، اسسی طرفلردهغی کبی آنک نورلری بزگه طوغری توشوب قاتی قزدرالر. کیچکه نابا قویاش برآز توبه نرک توشکچ، آنک نورلری معتدل طرفلردهغی کبی قییشراق توشوب اورتاچه یلۇتالر. اما قویاش بایور آلدندن نورلر اوستندن توشماينچه یر اوستوندن شوغان کبیگنه کیلوب بیک آز یلیق بییرگانلقلرنندن صالقون طرفلردهغی نورلرغه اوخشیلر. (رسم ۴. که قارا.)

ایندی مقصودقه قایتورغنه وقت یتدی: آلدن راق ایتولگان یاز، جای، کوز، قش فصللری یرنک هر طرفنده بولماينچه بارى معتدل طرفلرغه غنه خاصدرلر. بونک نه ایچون ایندی حاضر بلنور. یرنک کوچه رى، یر قویاش تیره سنده ایلانگان وقتده، هر وقت برگنه طرفقه نابا قییش بولوب تورادر. شول سبیدن اول، بر وقت شمالی

قطبینی، بر وقت جنوبی قطبینی قویاشقه قارشى طوتا، شونلقدن ایکی وقتک هر ایکی قطبده قویاش بر تیگز توشه در. مونه اوشبونک سبیلی ده معتدل طرفلرده دورت تورلی وقت حاصل بولادر: ۸ نچی مارتده خط استواء قویاشقه تمام قارشى اولارق، قویاشنک نورلری آکار طوب توغری توشه لر. بو وقتک اسسی معتدل و صالقون طرفلرنک هر برسینه قویاش تیگز توشوب شول سبیدن هر اورنده کون-تون تیگز بولادر. مارت، آپریل، مای آیلرنده، گرچه کون تون هر وقت تیگز بولاماسده، قویاش هر ایکی قطبده بر تیگز رهك توشکانلکدن بو اوچ آی « یاز فصلی » دیوب آنالادر. (بز تورا تورغان اوشبوشمالی معتدل طرفلرده یاز بولغان وقتک جنوبی معتدل طرفلرده کوز بولادر. بو حقه اوز کز اولیاب قارا کز!). یاز آیلرندن صوگ شوندی بر وقت کیله در که یرنک شمالی قطبی قویاشقه قارشى طوغری کیلوب قویاش مدار سر طانغه طوغری توشه باشلیدر (قطبلرنک برگنه طرفه قاراب تورغانلقلرینی ایسدن چقارماسقه کیراک!) بو وقت شمالی معتدل طرفلر قویاشقه باشقه وقتلرده غیدن آرتغراق قارشى بولغانلقدن اول طرفلرده، ایگ اسسی وقت، « جای فصلی »، بولوب ایگ اوزون کونلر و ایگ قصه تونلر بولادر (ایگ اوزون کون ۹ نچی اییوننده در). جنوبی معتدل طرفلر ایسه قویاشقه بیک قییش تورغانلقلرندن آنده قش فصلی اولوب ایگ قصه کونلر و ایگ اوزون تونلر بولادر. بو وقتده شمالی قطب قویاشقه قارشى اولوب بر نیچه آی مقداری هیچ قویاش باطمی طورغان توتلاش کون بولادر. اما جنوبی قطبده شولوق وقتده شمالی قطبنک بتونلای کیر یسنجه، بر نیچه آی توتلاش قویاش کورنمی تورغان تون بولادر، چونکه اول وقتده بو قطب قویاشقه بتونلای آرقان توروب قویاش یاقیتسی آکار هیچ توشه آلمیدر.

شول روشچہ اوچ آی (ایبون، ایبول، آوغوست آیلری) اوزوب کیتکندن صوڭ، یرنڭ قطبلری ینەدن یاز وقتندەغی کبی هر ایکسی قویاشقە قارشى تیگز تورا تورغان بر وقت باشلانادرکە بز وقت شمالی معتدل طرفلر دە «کوز فصلی»، جنوبی معتدل طرفلر دە یاز فصلی بولادر. بو وقت دە باشقەلری کبی اوچ آی اولارق آنلر دە سینتابر، اوکتابر ونویابر آیلریدر. سینتابرنڭ ۱۱ نده ینە، مارتنڭ ۹ ندهغی کبی، کون - تون تیگز بولادر.

اوشبو وقتدن صوڭ شوندى بر وقت کیلدرکە قویاشنڭ نورلری مدارجدیگە طوغری توشە باشلیلر. بو وقتدە شمالی قطب قویاشقە

(رسم ۵). یرنڭ قویاش تیرەسندە آیله نوى ویلنڭ دورت وقتلری،

آرقان تورغانلقدن آنک برنیچە آبلق توتلاش تون، جنوبی قطب قویاشقە قارشى بولغانلقدن آنک شولایوق اوزاق کون بولادر. شمالی معتدل طرفلر بو وقت قویاشقە قیشق تورغانلقلرندن آنلر دە «قش

فصلی، « اووب ایڭ اوزون تونلر وایڭ قصه کونلر بولادر. (ایڭ اوزون تون ۹ نچی دیکابرده در.) بو وقت ینه اوچ آی قدر دوام ایده رک آنلرده دیکابر، غنوار و فیئورال آیلریدر.

بو فصل اوتدکده ینه یاز فصلی کیلوب، الحاصل بویاز، جای، کوز و قش فصللری فکر ایر شمسلك یراق زمانلردن بیرلی، بری آرتندن بری کیلرک، نوبله شوب یوریلر. آنلر یر قویاش تیره سنده^۹ بر مرتیه ایله نوب کیلگان آراده حاصل اولوب، «یلنڭ دورت وقتلری» اسمینی آلالر. بودورت فصللرنڭ بولولرینڭ، شولایوق کون ایله توننڭ اوزونلق و قصه لقلرینڭ سببی، یرنڭ قویاش تیره سنده ایله نوینه و قطبلرنڭ همان بر گنه طرفه قاراب تورولرینه باشقه هیچ نرسه توگلدر. اگرده یرنڭ کوچهری بر طرفه ده یانتایما ینچه طوب طوغر یغنه تورسه ایدی یر یوزنده یوقاریده مذکور فصللرده و کون ایله توننڭ اوزونلق و قصه لقلده اختلافلری ده هیچ بولماسلر ایدی.

یر اوستینڭ شکل و قیافتلری.

یرنڭ اوستی، قوری یرلر و صولر اولارق ایکیگه بولنه در. یر اوستینڭ دورتدن بر اولوشیگنه قوری یر اولارق قالغان اوچ اولوشی صولر یعنی دیگزلر، یلغه لر و کوللر آستونده قابلانمشلدر. اوشبو قوری یر و صولرنڭ اوستلری نورلی، تورلی شکلرده اولغانلقدن آنلرنڭ هر برینه آیرم، آیرم اسملر بیرلشدر.

قوری یر اوستینڭ مشهوره ک شکللری آلتی اولوب آنلرده: آطاو، یارم آطاو، برزخ، بورون، طاغ و یانار طاغ درلر. بونلردن «آطاو»

(رسم ۶. ير اوستمنڭ شىكللىرى ۱۰ آطاو ۲) طاقم آطا اولر ۳) يارم آطاو ۴)
 برىخ ۵) بورون ۶) طاغلىر ۷) يانارطاغ ۸) كول ۹) كورفز ۱۰) بوغاز
 ۱۱) ليمان ۱۲) يلفه ۱۳) قنال ۱۴) تيمكزى قورى ير اوستى ۱۵) ديسكز

یرنځ، هر طرفی صو ایله چولغانوب آلونغان یعنی صو اورتاسنده باشقه یرگه هیچ توتاشماینچه تورغان، کچکنه کیسا گیدر. اگر کوب آطاو لر بر یرگه جیولوب تورسه لر آنلرغه «طاقم آطاو لر» دیوب ایتوله در. «یارم آطاو» دیب بر گنه طرفندن یرگه توتاشوب باشقه طرفلرنده صو بولغان یر کیسا کلرینه ایتوله در. «برزخ» یارم آطاو لرنی یرگه توتاشدرغان مویون کبی طار بر یردر. «بورون» یردن صوغه تابا اوزایوب چققان طارغنه یر بولادر. تیگز یر اوستونده بیوک بولوب چغوب تورغان یر لر «طاق» اولوب، باشنده بریا بر نیچه تیشکی بولغان وشول تیشکلردن او طو پارلر چغاروب تورا تورغان اوچی وتو گاراک طاغ لر «یانار طاغ لر» در.

یر یوزنځگی صولرنځ کوبره گی طوزلی صولر اولارق دیکز دیوب آتالمقده درلر. بوندن باشقه لری، کوالرده، سازلرده ویلغه لرده بولغان صولر اولوب طاتلی یعنی طوزسز صولدر. بو صولر قیافه وشکل لری جهندن قوری یر لر کبی مشهوره ک آلتی قسمگه بولنه لر که اسم لری بونلدر: کول، کورفز، بوغاز، قنال، یلغه ولیمان. «کول» دیب هر طرفی قوری یر ایله چورنالوب آلونغان صولرغه ایتوله در. «کورفز» دیب هر طرفی یر اولوب بر طرفی ایله گنه باشقه صولرغه توتلاشقان صولرغه ایتله لر. کورفز لرنځ کچکنه لرینه «لیمان» (بوختا) دیلر. «بوغاز» دیوب بر صو ایله ایکنچی صونی توتلاشدره تورغان طارغنه صو بوللرینه ایتوله در. «قنال» ده بوغاز کبی طار صو بولیدر؛ لکن آیرماسی شولدر که اول، ایکی صونی قوشمق ایچون، کشیلر طرفندن قاز لغان بولادر. «یلغه» لر دیکزگه یا خود باشقه صولرغه آغاتورغان آغم صولدر (بونلرنځ اولوغلرینه یلغه یا که «نهر»، کچره کلرینه «چای»، بیگ کچکنه بولغانلرینه «چیشمه» دینلور).

ایشته! بیر اوستی اوشبو قسملرگه بولنه در. بولردن باشقه ینه بر نیچه تورلیلری بولسه ده، اهمیتسز بولغانلقدن یازلمادی.

بیر اوستینگ رهوش وشکلارینی، بیر وصولرینی کچره بتوب کورسه تکان کاغدلرگه «خریطه» دیوب ایتوله در. بویاولی خریطه لرده صولر زنگار توسده، قوری برلر باشقه توسده ایتلوب کورساتیله در. مثلا بیوک برلر (طاغلر) فاراسو یا صارغلت توسکه تبه نه ک برلر یاشل توسکه بویالالر. اگر برنی تمام اوزی کبی توگارک ایتوب یاصاب خریطه آنک اوستینه توشورولسه، بو وقت اول «کره مجسمه» دیب آتالنادر. خریطه لرده اولچاونی قیاس اوزرینه آلونادر؛ یعنی بر نه قدر بیر ایچون بیلگیلی مقدارده برکچکنه اولچاوالالر؛ مثلا مک چاقرم ایچون یا بر ویرشوک یا بر دویم قدر. اوشبو کچره بتوب آلونغان اولچاونی «مقیاس» دیب آتیلر.

بیر اوستونده بولغان نرسه لر.

بیر اوستونده بولغان نرسه لر اوچ قسملرگه بولنه لر: آنلرده حیوانلر، اوسمه لر و جمادلر در.

حیوانلر دیب، اوزلرندن اوزلری حرکتله نوب یوری آلا تورغان تری (جانلی) نرسه لرگه ایتوله در. حیوانلردن بزگه ایک معلوم بولغانلری اوز بز، انسانلر، در.

بیر یوزنده گی حیوانلرنک بعضیلری قوری بیر اوستونده توران تورغان حیوانلر اولوب، بعضیلری ده صوده معیشت قیلمه درلر. هر بر حیوان دیورک، فایده غنه افامه قیلا تورغان بولسه ده هوادن باشقه طورآلمیدر؛ حتی بالقلرده صوآستونده توردفلری

حالدہ مخصوص اعضاءری ایله صوغه فاتوشقان هوانی صولیلر. حاضرگی وقتده یر یوزنده بولغان حیوانلرنڭ ایڭ ظوری «بالینا» اولوب، ایڭ چکنه لری ده کوز ایله کورنمی تورغان «میکرویلر» در.

حیوانلر اوّل، سویا کلی و سویا کسز حیوانلر دیب، ایکی قسمگه آیورلالر. سویا کلی حیوانلرنڭ باشلیچه صرط و قابرغه سویا کلری بولار ق کوبسینڭ باشقه سویا کلری ده بولادر. بوسویا کلی حیوانلر اوزلری ینه، «ایمچا کلی حیوانلر»، «قوشلر»، «زاحقلر» و «بالقلر» دیب، دورت قسمگه بولنه لر. ایمچا کلی حیوانلر بالالرینی تیری حالده طوغدروب بر آزغه قدر اوزلرینڭ سوتلری ایله تربیه لیلر (آط، صغر کبی)، حیوانلرنڭ ایڭ عقلیلرندن بولغان کشیلرده حیوانلرنڭ اوشبو جنسندندرلر. قوشلرده (ایمچا کلی حیوانلرده ده بولغان) یورو قوه سندن باشقه دخی اؤچوقوه سی ده باردر. آنلر بالالرینی تیری ایتوب طوغدرومیلر، بلکه قاتی قابقلی یمورقلر سالوب، بالالری شول یمورقلردن چغالر (طاوق کوگار چین کبی). زاحقلر یا که یرده سورنوجی حیوانلرنڭ تورولی روشده بولغانلری اولوب کوبسنچه بالالری یوموشاق قابقلی یمورقلردن چغالر (باقا، یلان کبی). بالقلر صوحیوانلری اولوب آنلرنڭ ده بالالری یوموشاق قابقلی یمورقلردن چغالر. بودورت قسم حیوانلر دخی، یرتقچ حیوانلر و یرتقچ بولماغان حیوانلر اسملریله، ایکیگه بولنه لر. آیو، بوری، ماچی کبی حیوانلرنی، باشقه حیوانلرنڭ ایتلرینی آشاب تر کلک قیلدقلری ایچون، یرتقچی حیوانلر دینوله در. آط، صغر کبی ایتدن باشقه نرسه لر ایله رزقلنه تورغان حیوانلر ایسه یرتقچی بولماغان حیوانلردر.

سویا کسز حیوانلرنڭ اچلرنڭ هیچ بر سویا کاری یوقدر. بعضیلر ینگ
 طشارنده قاتی قابقلاری بولسهده بعضیلری بتونلای یوموشاق تنلیاردر.
 آنلر اوزلری دخی کوب قسملرگه بولنسهلرده بونده تفصیلغه کرشلهدهدی.
 چبن، طاران، فصقچ، صوالچان کبی حیوانلر سویا کسز حیوانلردن.
 اوسمهلر — گرچه اوزلری تری اولوب اوسمهلر و آرتسهلرده،
 حیوانلر کبی اوزلرندن اوزلری حرکة ایتوب یوری آلمی تورغان
 نرسهلردر (آغاچلر و اوله نلر کبی). اوسمهلرنڭ کوبه یولری اورلق یا
 «اسپور» لر واسطه سیله بولادر. اورقلی اوسمهلرنڭ آرتوی بوروشچه
 بولادر: اوّل آنلر چاچک یارالر. صوگره، شول چاچکلر قویولغاچ آنلرنڭ
 اوزلرندنه قالغان نرسه اوسه، اوسه یا اورلق بولا، یا اول اورنده بریمش
 اوسوب اورقلر شونڭ اچنده بولالر. وقت یتکچ بو اورقلر یرگه
 قویولوب توشه رک آنلردن ایکنچی اوسمهلر اوسوب چغالر (اسپورلی
 یعنی گومبه و موک کبی چاچکسز اوسمهلر بوتعریفکه کرمیلر).
 اوسمهلرنڭ عدالنولری (آشاولری) ایکی تورلیدر: اوّل آنلر
 اوزلرینه کیرا کلی بولغان مادهلرنی طاملرلی ایله یردن صوورالر،
 ایکنچیلای اوزلرینڭ یافراقلری آرقلی هوادن آلالر. شونڭ ایچون
 اوسمهلرنڭ ترک بولوب تورولرینه، برنچی درجهده یوش یر لازمدر؛
 اگر یر قوری بولسه، حیوانلرنڭ ده آشامای تورسهلر اولدکلری کبی،
 اوسمهلرده اوزلرینه کیرا کلی نرسهلرنی صوورا آلمانقلرندن قوروب
 هلاک بولالر. اوسمهلرده حیوانلر کبی کوب قسملرگه بولنوب بعضیلری
 قوری یرده، بعضیلری ده صوده اوسمکده درلر.
 حیوان و اوسمهلرنڭ نوعلری غایت کوبدر شوپله که حاضرگی
 زمانده دنیا یوزنده «سیکز یوزمڭ» قدر اوسمه و حیوان نوعلری
 صانالمقده در.

جمادىلار - ھىچ قوزغالمى ويورمى تورغان واوزلارندە تىركلك جان دە بولماغان نىسەلەردە. دىنيا يۈزىدە گى نىسەلەرنىڭ اياڭ كۈبى اوشبو جمادىلار اولوب طاش، طوفراق الحاصل ھىر بىر، اوسمە وحيوان بولماغان نىسە آنلردن سانالادىر.

كۈرە ارضى (بىرنى) تىشكىل ايتكان نىسەلەر اوشبو جمادىلاردىن اولوب باشلىچە اوچكە بولنەلەر. بىرنىچى: طاش، طوفراق و قوم كىبى اوطدە ارمى تورغان نىسەلەردە كە يىردە غايت كۈب مقدار دە بولنمقەدرلەر، ايكىنچى: معدنلەردە كە تىمىر، باقر، آلتون، كۈمىش كىبى اوطدە ارمى تورغان و جايلو - سوزلۈنى قابىل بولغان نىسەلەر، اوچونچى: طاش كۈمىر و كۈكۈردە كىبى يانا تورغان نىسەلەردە.

بىر اچنكە بولغان اوشبو ذاتلارنىڭ اياڭ كۈبى بىرنىچى قىسمدىن اولوب، معدنلەر ايلە يانا تورغان نىسەلەر آنلرغە قاراغانكە بىك آزدىلەر. بىر يۈزىدە يوقارىدە مذكۈر نىسەلەردىن باشقەدە بعض جمادىلار اولوب اياڭ بىلگىلەلرى صو ايلە ھوادىر.

بىرنىڭ قىتئەلەرى و آنندە تورۇچىلەر.

بىر يۈزىنىڭ دورت اولۇشدىن بىر اولۇشىگىنە قورى بىر اولوب قالغان اوچ اولۇشى صولر آستونندە ايدكى يوقارىدە سويلەنوب اوتىش ايدى قورى بىرلەدە، صولردە ھىر ايكسى بىشەر بولكىگە بولنەلەر، يعنى بىر يۈزىدە بىش ظور صو، و بىش ظور قورى بىر كىساگى باردىر.

بىش ظور صو كىساگى دىگانمىز بىش ظور دىگىز اولوب، مىط

دیڭزلىر (بجر محیطلر) دیوب آنالمقده درلر . محیط دیڭزلىر نڭ ايڭ ظورى «بجر محیط کبير» اسمنده اولوب آندن قالا «بجر محیط آطلاسى» اسمنده گيسى، آندن قالا «بجر محیط هندى» اسمليسيدر . قالغان ايکيسى یر نڭ ايکى قطبلر نده اولارق بوز دیڭزلىرى دیوب آنالمقده درلر . بونلر نڭ ظور راقى جنوبده بولغان «جنوبى بوز دیڭزى» اولوب کچره گى شمالده بولغان «شمالى بوز دیڭزى» در .

بیش ظور قورى یر کيسا کلرى «قطعه» لر ديب آنالمقده درلر . بو بیش قطعه نڭ اسملىرى: آوروپا، آسیا، آفریقا، آمریکا و آسترالیادر . آوروپا ، آسیا و آفریقا قطعه لرى اوچىسى بر برینه یاقن اولوب بر یرده رەك تورغانلقدن اولدن اوك مدنى كشىلرگه معلوم ايدیلر . شونڭ ايچون بونلر نى «ايسكى دنيا» ديب آتیلر : اما آمریکا ايله آستراليا بونلردن چيسته رەك اولوب باشقه لردن صوڭ طابغانلقلرى ايچون «ياڭا دنيا» ديب يورتؤلەر . اوشبو بیش قطعه دن آروپا ، یر نڭ شرقى يار تيسنده (خط استوانڭ شمالنده) اولوب اوچ یاقدن دیڭز بر یاقدن قورى یر (آسیا) ايله چيكله نمشدر . آوروپانڭ ياغالىر غایت كرشلى، چغشلى بولغانلقدن آنده بيك كوب «اچ دیڭزلىر» (*) كورفزلىر و يارم آطاو لىر حاصل بولمشدر . آوروپاده طاغلىر و يلغه لرده كوب اولارق ايڭ ظور يلغه سى «ايدل» يلغه سى و ايڭ بيوك طاغى «آلى» طاغلىر یدر ، بو قطعه ده كشى تور ورغه اوڭايسز بولغان قوملى چوللر يوق اولوب بالعكس ايگن ايگەر ايچون صلاحيتلى یرلر كوبدر . آوروپا قطعه سنده تورا تورغان كشىلر نڭ تنلرى ماتور آق توسده و هراعضالىر كيشلى بولادر . آنلر نى «آق جنس» خلقلر ديلر . بو

(*) اچ دیڭز ديب قورى یر اچينه كول كىبى كروب قالغان كچكنه دیڭز لرگه

ایتولادر .

خلقلر علم و هنر جهتندن دنیانك هر خلقلرندن آلدە اولارق بتون دنیانك سوداسی ده بونلر قولینه كروب بتكان دیب ایتورلكدر.

دنیانك ایك اولوغ قطعهسی بولغان وصالقون طرفلردن تاخط استوا یاقنلرینه قدر صوزۇلغان آسیا، دخی اوچ یافدن دیکز بریافدن قوری بر (آروپا) ایله چیکلهنمش اولارق آروپانك شرق طرفنكدر. بو قطعهنكده یاغالری آروپانقی کبی کرشلی، چغشلی اولوب یارم آطاولری و کورفلری کوبدر. طور یلغهلری و طاغلری ده غایت کوب اولوب دنیانك ایك بیوک طاغلرندن اولغان «هیپالای» طاغلری ده بو قطعهده در. آسیا قطعه سینك توب خلقلری، «صاری جنس» دیب آتالغان، صاری تنلی کشیلر اولوب کورنشکه آق جنس انسانلردن یامسزرهك و آنلرغه قاراغانده علم، هنر جهتندن ده آرتده راقدرلر.

آسیاغه قاراغانده طولغی اوچونچی درجهده بولغان آفریقا قطعهسی آروپانك جنوبنده اولارق هر طرفندن دیکز ایله چولغانوب آلونمشدر. اولك اول آسیاغه برطار برزخ ایله توتلاشمش ایدی. حاضرده اول برزخ آرقلی (سویس قنالی) اسمنك بر قنال قازلوب آسیادن تمام آیرلمشدر. آفریقانك یاغالری آروپا و آسیانقی کبی کرشلی، چغشلی اولمادیغندن آنده کورفلر و یارم آطاولر یوق دیورلك آذر.

خط استوا آفریقانك نهق اورتاسندن اوتكانلکدن اول تماماً دیورلك، اسسی طرفلرده واقعدر. بو قطعهده طور یلغهلر باری اوچ - دورتکنه اولوب صوسز قوملی چولسلر بیک کوبدر. طاغلرده آز اولوب کوبسی قطعهنك چیتلرندە گنه درلر. آفریقانك توب خلقی، «زنجی» دیب ایتوله تورغان، قارا تنلی یامسز فیافتلی وحشی خلقلر اولوب آرالرندە علم، معرفت، هنر و صنعت کبی

نرسه لر غایت آز طار المشدر. آفریقا ده فی خلقنک کو بره گی اوشبو
 زنجی لر اولارق بعض یرلرده چیتدن کو چوب کیلگان باشقه خلقلر
 بولسه ده آزدرلر.

(رسم ۰۸) زنجی (قارا جنس).

(رسم ۰۷) قطایی (صاری جنس).

(رسم ۰۱۰) آوسترالیایی.

(رسم ۰۹) هندی.

ظورلقده ایکنچی در جهده بولغان آمریکا قطعسه سی قالغان دورت
 قطعهلردن بتونلای آیرم تورا تورغان و بزگه قاراغانه دنیانک بتونلای
 ایکنچی پاغانده بولغان بر قطعدهر. شونک ایچون بزده تون بولغانده
 آنده کون، بزده کون بولغانده آنده تون بولادر. آمریکا ایکی

کیساکدن مرکب اولوب بو کیسا کلردن برسی شمالک برسی جنوبک واقعدر . بونلرنی بر برندن آیورو ایچون شمالی آمریکا ، جنوبی آمریقادیوب آتیلر . شمالی ایله جنوبی آمریقانک آراسنده آنلرنی بربرسینه توتلاشدرا تورغان «پاناما» اسمنده بربرزح یارددر . شمالی آمریقانک یاغالری کرشلی ، چغشلی بولغانلقدن کورفزلیری و یارم آطاولری کوبدر ؛ اما جنوبی آمریقانک یاغالری بالعکس آفریقانقی کبی تیگذدر . آمریقانک مشهور طاغلرندن «آند» طاغی دنیانک ایگ اوزون طاغلرندندر چونکه اول آمریقانک ایگ شمالندن باشلاب پاناما برزخینی ده اوتوب جنوبی آمریقانک جنوبی اوچینه قدر صوزیلادر . آسیا کبی آمریقاده دنیانک هر تورلی طرفلرنده ارتهدر . بونده صالحون معتدل واسسی طرفلرنک بارسینی کورمک ممکندر . آمریقانک توب خلقی ، تنلری بافر توسلی قزل بولغان ، «هندی» دیوب ایتوله تورغان وحشی کشیلردر . لکن بونده هندی دیب ایتو عجبهرک طویولا : اصلده هندی بولغاچ هند کشیسی بولورغه کیراک ایدی . آنلرنک بولای آنالولری بور وشجه بولنمشدر : آمریقانی طابوچی «خریستوفور قالومب» اسملی کشی آمریقانی اول کورگاچ هندستان دیب بلمش ، آنده بولغان کشیلرنی ده شونک ایچون هندیلر دیب آتامشدر . شوکار بناء حاضرده ده آنلرنی هندیلر دیب یورتهلر . هندیلر حاضر آمریقاده غایت آز قالمشلردر ، چونکه بونده آوروپادن آق تنلی کشیلر کیلگاچ آنلرنک یرلرنی آلمشدر و اوزلرنی تورلی سبیلر ایله اولترمشلردر . آوروپا کشیلری آمریقاده کوب پادشاهلقلر نوزومشلردر ؛ آندهغی خلقنکنده کوبسی حاضر آق کشیلردر .

قطعه لرنک ایگ کچکنه سی بولغان آوسترالیا قطعه سی قطعه لرنک ایگ صوگک طابلغانیدر . بو قطعه نک یاغالری اول قدر کرشلی ، چغشلی

اسسى طرفلر.

اسسى طرفلر.

سز البته جاي كوندنه بىك اسسى ديگان كونلرنى كورگانكز باردرد. اگر كورگانكز بولسه، سزگه اسسى طرفلرنى كوز آلدېكزغه كپتر و بىك يكل بولور؛ چونكه اسسى طرفلرده يلنگك دورت وقتنده ده شوندى اسسىك بولادر. يلنگك دورت وقتنده ده ديدك؛ لکن بولای ديمك بزنگك معتدل طرفلرده غنه ياريدر، اسسى طرفلرده ايسه بزده گى كېى ياز، جاي، كوز، قش فصللرى اولمايوب بارى يلنگك قورى ويغورلى بولغان ايكى وقتى باردرد. اوشبو ايكى وقتنگ قورى بولغانىنى «قش وقتى»، «يغورلى بولغانىنى «جاي وقتى» ديب ايتە لر.

قورى وقت بو يرلرده قش وقتى ديب آنالورغه بىك موافقرد؛ آنك ايچون، بزنگك قش كوندنه گى كېى، آنده ده بو وقتك هر نرسه قورى، اوله وبتە در. لکن آنده غى قشنگك بزده گندن بر آيۇرماسى باردركه، اولده بزده قشنگك صالحون اولوب آنده اسسى بولويدر.

اسسى طرفلرده ماتور هم بووش جاي اوتكچ چداماسلق اسسىكلر باشلانادر. بو اسسىكلر شوندى اسسىكلردركه بو يرلرده آنلرنگك بولوى ده مكن توكلدر. اگر اول قورى فزدر و غنه بولسه خير ايدى، لکن آندن باشقه

هواده آدم چداماسلىق صولو آلا آلماسلىق بىر تورلى بۇركوك حاصل بولادر؛ آنىڭ اوستىنه دىكى كويدىرە تورغان قاينار يىللردە ايسەدر. بو اسسىياكىدىن صولر تمام كىيىوب بىتلەر؛ آنلردىن كوتەرلىگان پارلر هواده كوپ مقدارده جىلوب تورارق بۇركوكلىكى يىنەدىن بىرقات آرتدراىر. آچق زىنگار توستىك بولغان كوك يوزى قورغاشىن توستىنە كرەدر. كول ويلغەلرە صو بىتكەچ صو حيوانلىرى توبدەگى بالچىقنى قازوب بىر اچىنە كروب باطالر قوشلر قزودىن قاچوب چىت بىرلرگە اوچوب كىتەر. قورتلر، كوبەلىكلر هلاك بولالر. اولەنلر، واغاچلرنىڭ يافراقلىرى قوروب، اولدە يام باشل بولوب تورغان قىلر واورمانلر صارغايوب اولك توستىنە كرەلر. چاچلىگان ايگىنلر بولسە بارسى كىيىوب اوسودىن طوقتىلر. الحاصل بووقت شوندى وقتدركە اسسى طرفلرغە بتونلاى قش قىياتى كرەدر.

كشىلرنى وەر بىر حيواننى عذابلى تورغان «اسسى قش» شول روشچە بىر نىچە آى مقدارى حكم سوردىكىن صوكرە بىر وقت اىقده (*) بىر بولوط كىساگى كورنەدر. جاينىڭ ياقىنلاشويىنى بىلدەرە تورغان بو بولوطنى كورو ايله آدملر وحيوانلر آراسىنىڭ شادلىق طوا، چونكە آنلر هر بىرسى تىز زمانىڭ يىغور بولوب بىرگە يىنەدىن اولىگى تركاك وياشلىلىكنىڭ قايتاچىغىنى و قىر كرادۇسدىن آرتقراق بولغان اسسىلىكنىڭ بىتەچكىنى سىزەر.

بولوطلر بو وقتدە آرتا، آرتا كوك يوزىنى قاپلى باشلىلر. آخردە قارا بىر يىغور بولوطى كىلوب چغا. يراقده ياشىن ياشىنلەرلى كورنە و آقراغىنە كوك كوكەرگان طاوشلر اىشتۇلەر. مونه بىر زمان قورقنچلى بولوط طرفىدىن قوتلى يىل كونارىلە؛ بونى كورو ايله خىلقلر داوول ياقىنلاشقانىنى بلوب يورطلرىنە كروب قاچالر. بو يىل اوروى بارا،

(*) افق دىب، كوز قاراشقە كوكنىڭ بىرگە تىوب تورغان كىيىر يىنە ايتەر.

بارا غایت فوتله نوب قاتی بر داول حالینی آلادر. بو داول شول قدر قاتی بولادر که او یلرنک توبه لرینی وطاملری ایله طور، طور آغاچلرینی قوبتاروب طاشلی هم یردن کوتهرلنگان طوزان وطوفراقدن هیچ نرسه کورنمس بولادر. آنک قورقنچ اوکروی شول قدر قاتیدر که اوی اچنده قارا قارشى سویلهشکان کشیلرنک طاوشلری بر بر سینه ایشتمیدر. غایت قاتی اولغان کوك کوکره و ویاشن ایله برابر بو قورقنچلر، هر بر جان ایه سینک قوطینی آلوب بر بر یرگه صیونورغه مجبور ایتلر. شول روشچه داول بر آز دوام ایندکدن صوکره یرگه برنجی یغمور طامچیسی توشه؛ آنک آرتندن ایکنچیسی او چونچیسی شول روشچه یغمور چیلکلاب قویا باشلیدر. بو یرلرده گی یغمورلر بزده گی یغمورلر کبی گنه اولمای بارماق یوانلغنده باو، باو بولوب یاوالر. بوندی یغمور بر نیچه ساعت یاودقندن صوگ، بتون یرنی صو باصقان کبی بولادر: یلغله طاشوب آغالر، صو هر بر چوقورراق بولغان یرلرده کول کبی جیولاو بیوگره ک یرلردن بولغانچق چیشمه لر اولارق آغوب توشه در. یغمور طوقتاغاچ هر یرده گویا بر به یرمه باشلانغان کبی بولادر: بالالر هر قایوسی چغوب، جیولغان صولرده وچیشمه لرده اوینیلر وقویونالر، صو حیوانلری تمامیله صوغه قانالر، هر طرفدن تورلی طاوشلر ایشتوله باشلی الحاصل هر کم قوانا وشادلانادر.

بر نیچه شوندا ی اوملردن صوگ هر نرسه اولگی کبی تریله در: هر تورلی کوبه لکلر وقورتلر چغالر، قوشلر کیله لر، باقالر قچقرالر، آغاچلر یافراق یاروب قرلر قوی اولهن وماتور چاچکلر ایله قابلانالر. اول طرفلرنک خلقلری ده بوندای یووش وقتدن فائده لئوب اوزلرینک

ایگنلرینی ایگه لر . لکن اوشبو ماتور وقت بر نیچه آی دوام ایتدکن
 صوگره ینه دن اولگی کبی توزه آلماسلق اسسیلکلر وقور بقلر
 باشلانادر .

اسسی طرفلرده جای ایله قشنگ یاز ، کوز فصللرندن باشقه ،
 کیسا کدن گنه آلماشقانقلری کبی کون ایله تون ده شولایوق تیز
 آلماشنالر . دخی کوب وقتده بو طرفلرده کون ایله تون تیگز بولوب
 بعض یرلرده مثلا صحرای کبیرده کوندز قومده یمورقه پشهر دای اسسی
 بولدیغی حالده تونلرده صولار قاتارلق صالحونلر بولادر . شول روشقه
 هوا بیک تیز آلماشنوب تورلی حالتلرگه کیلگانلکدن معتدل طرفلرده
 توروب اویرهنگان و بو طرفلرغه کوچوب بارغان آوروپا کشیلرینه
 بو یرلرده توروی بیک چیتون بولادر . شونک ایچون آنلر کوبسنجه
 آوریلر ، حتی بعضا اوله لرده اما شونده طوبوب اوسکان یرلی خلقلر
 ایچون بونک تأثیر یوقدر . مونه ، اسسی طرفلرنک طبیعتنک قصه سیغنه
 شولدر .

اسسی طرف اورمانی .

بز اوزمزی هندستاننک اسسی طرفلرنده غی بر یلغه تیره سنده
 اوسکان اورمانده فرض قیلیق . اورمان اچنده یلغه . یلغهنک هر ایکی
 طرفنده کروب یوروی آلماسلق قویب آغاچقلر و چترمانلر اوسکان .
 هر تورلی آغاچلرنک یافراقلری و تورلی توسلرده بولغان یمشلی صو
 اوستونده آصلنوب تورالر . صو بوینده اله نیچه باغانالر ایله تره تیکان
 شکلی ، هند اینجیری آغاچی اوسوب اولتورا . بو آغاچ شوندلرین
 عجائبدرکه بو طاقلرندن یوان ، یوان طاملر چغاروب برکه کرتوب

یبه ردر . شول سبیدن گویا بر نیچه دیسته آغاچدن مرکب بولغان اورمان کبی بولوب کورنه در . شوندای طور آغاچلر یاننده مهابت پالمالر ویوزهر تورلی باشقه آغاچ وقواقلر اوسه لر . بو یرلرده هیچ کورلمگان یاده ترهزه توبلرنده بانکهلرده غنه اوسه تورغان اولوغ ، الوغ چاپکلر اوزلرینک خوش ایسلری ابله هوانی طولترالر . بو چاپکلر نسه قدر ماتور بولسه لرده بو اورمانده آنلردن ده آچقراق توسلی وماتور راق بولغان نرسه لر باردرکه آنلرده شونک چاپکدن چاپکگه قونوب ، اوچوب یوری تورغان وایکی قانات آرالر آلتیشار ویرشوک قدر بولغان طور ، طور کوبه لکلر در . اگر بوندای کوبه لکلرگه قویاش توشسه گویا اصل طاش کبی یالتراب کیته لر . بو اورمانده بر طرفه آیاق آدلادک ایسه بر تورلی آغاچقه یا اوله ننگه یاتورلی ، تورلی یمش لرگه اوچر یسک : بر یرده قوچاق ، قوچاق پشوبکنه ینکان بانان یمش لر ی اصولنوب تورالر ، تنکنده اینجیلر طاغی آلله نیندی یمش لر ... الحاصل بو اورمان هر تورلی اوسمه لرگه شول قدر بایدرگه ایتوب سویله ب بتر و ممکن توکلدر .

قویاشنک بی نهاییه در جهده قزو ویاقتی نورلری آستنده بولغان بو اورمان هر تورلی حیوانلر ابله ده طوب طولیدر . اولوغ ، اولوغ آغاچلرنک قویی یافراقلری آراسنده کتو ، کتومایموللر اولتورالر . آنلرنک بعضیلری اوزلرینک یا اییداشلرینک یونلرینی چیستارتالر . بعضیلری اوزلرینک طابقان یه مشلرینی آشیلر ، کچکنه ره کلری بر برسی ابله اویناشالر ، شایارالر شوبله گه آنلرنک قچقرغان طاوشارندن بتون اورمان یا کغری در . باری آرالر نده غی قارت باشقلر یغنه بونلرنک اشلرینه قاتوشمای بتون کتونی صاقلاب تورادر . اگر اول آزغنه

خطرلك سیزسه، اوزینه برتورلی طاوش ایله قچقروب باشقه مایموللرغه
خبر بیره؛ بونی ایشتو ایله مایموللر طب طن اولوب هربری بریرگه
یاشرنه لر؛ خطرلك بتدی ایسه یینه اوزلرینک اشلرینه طوتونالر.

(رسم ۱۱) اسی طرف اورمانی

مایموللر یاقننده، آغاچ بو طافلرنده اسیسی طرف قوشلرینک ایگ
مشهورلرندن بولغان طوطیلر اواتورالر. آنلرینک قزلی یاشلی بولغان

یونلری قویاشده یالتری و آچی طاوشلری آغاچ آرالنندن ایشتوله در .
 یرده اوله نلرده هر توری ظور، ظور قورتلر و قوگنزلر یوریلر . آنلر -
 نکث ژولداغان طاوشلری ده هر طرفدن قولافلرغه ایشتولوب تورادر .
 مونه بر وقت اسسیلکدن یوره کلری کیبوب برکتو مایموللر یلغه
 بویینه صو اچهرگه کیلرلر . آلدیلرندن تجربهللی قارت مایمول کتو
 باشلغی بولوب بارا . کیسا کدن شول مایمول قاتی قچقروب آرتقه تابا
 سیکرده قاچا باشلی آنکث آرتندن بتون کتو قاتی طاوشلر ایله آغاچلرغه
 و آغاچلرنی چولغاب آلمان « لیان » اوسمه لرینه اورمه لهب آغاچ باشلرینه
 منوب یافراق آرالرینه قاچالر . عجب، بونلر نه دن قورق دیلر ؟ آنه آنده
 قویبی اولهن آراسندن برظور یلان کوته لرلگان و آچولانوب اُشلدی .
 آنکث مویونی قووق کبی قابارغان وشول مویونینگ هر ایکی یاغنده
 برهر کوزلک صورتی بار . بویلان الیگی مایموللرنی قورقتقان غایت
 قورقنچلی کوزلکلی یلاندر . بویلان یاق یاغنه قارانوب اوزینی بورچو -
 چیلرنی کورمگاج یینه اوُلگی کبی بو گهر له نوب یاتوب اوزینگ صاری
 آرفاسینی قویاشده قز در باشلادی . شونده اوق، یراق توگل، صودن تمساحلر
 چغوب یار بوینده غی قومده الی آرقالرینی، الی قور صاقلارینی قویاشقه
 تابا قویوب یلنوب یاطا باشلادیلر . شولای ایتوب کونده اوتوب کیتدی ؛
 تون یاقنلاشوب قویاش توبه ن توشدی وبایی باشلادی . بونی کور و ایله
 قوشلر قویبی یافراق آراسینه **کروب** باشلرینی قانات آستلرینه طغوب
 تونه مگه اولتوردیلر . مایموللرنکده طاوشلری طنوب الّه فایده یوقلی
 باشلادیلر . هر توری قورتلر و قوگنزلرده طاوشلرینی کیسوب یاشرن دیلر .
 اورتالقه طنلقدن باشقه نرسه قالمادی . مونه قویاشده کورنمس بولدی .
 قویاش باطو ایله هر توری تونگی حیوانلر اوزلرینگ کوندز صاقلانوب

یاطقان یرلرندن چغالر. ایگ اؤل یارقاناتلر چغوب اورمان اوستونده اوجوب یوری باشلادیلر. آنده آلله نیندی زنگار و یاشل اوط اوچقونلری اوجوب یوریلر. بونلر اولوغ، اولوغ اوط قورتلری چاچکنن چاچکگه قونوب اوچالر. بونلر آرتندن، اوچا تورغان اتلر

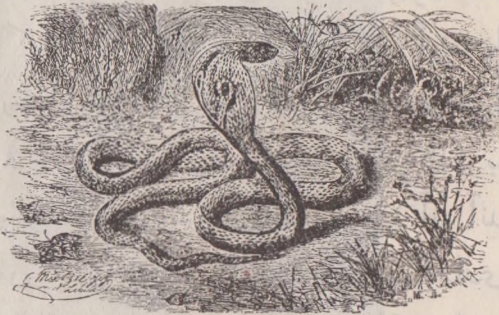
(* چغوب قاتی آواز لر

ایله، ایری، ایری یولدز لر

ایله بیزه لسان، قوی زنگار

کوکله اوجوب سیر قیلورغه

طوتوندیلر.

مونه بر آزدن اورمان

اچندن آلله نیندی شتر -

(۱۲) کوزلکلی یلان

داغان و آباق باسقان طاوشلر ایشتوله باشلادی. ایتورسک آلله نه قدر

عسکر کیله! بونلر وحشی فیلر، صوبویننه صو اچهرگه کبله لر.

کربده اومه دی آغاچ آراسندن چغوب برکتوفیل صوغه کروب

کیتدی لر. صوغه کر وایله فیل لرنک قایوسی صواچه، قایوسی اچوب طوبوب

قویونه و یوزه، قایوسی یارغه چغوب اوله نلر ویمش لر آشی باشلادی لر.

کچکنه فیل بالالری صواچنده اوینارغه و بورونلری ایله بر برینه صولر

سیبش رگه طوتوندیلر. فیل لرنک هر قایوسی برتورلی اش ایله مشغول

بولغان وقتده باری کتونک باشلغی بولغان فارت فیلگنه یارده توروب

بتون کترنی کوزندن کیچروب توروا وصاقلیدر. آنک دستمال شکللی

قولقلری اوره تورغان. اگر اول بر بر خطر بار لغینی طویسه بوروندن

(* اوچا تورغان اتلر یارقاناتک اولوغ نوعلرندن بولغان حیوانلر دیر.

اوزینه برتورلی، بورغی طاوشی کبی، طاوش چغاروب بتون کتوگه
خبر بیرهدر.

بوآراده، کون بوی قویی قامش آراسنده یاطقان یوللی، یوللی،
قورقچ، برتقچی قیلان اوزینگ اورنندن توروب، اویوشقان آیافلرینی
توزته ورزق ازلهرگه کیته. بو حیواننگ یوموشاق آیافلری آستونده
هیچ بر چبق هیچ بر نرسه شتردامی. اگرده آنک ترناقلرینه بولان یا
باشقه بر بر حیوان اله کسه آگار هیچ فوتولو یوقدر. باری ایرته ایله
اول اورنده کیمر لگان سویا کارگنه کورنه چکدر.

مونه شرق طرفنده بر آزیقتیلق کورندی؛ دیمک طاگ آتا. طاگ بلنو
ایله تونگی حیوانلر باری ده یاشرنه لر. یارقاناتلر اوزلرینه دشمان بولغان
قویاشنگ چغارغه یاقنلاشقانینی بلوب آغاچلرغه آرت آیافلری ایله
آصولنوب یوقلارغه حاضرلنه لر. هر تورلی تونگی قورتلرده آغاچ یا
رقلرینه کروب قاجالر. قیلان طویغانچی یوروب اوزینگ کیچه گی
اورنینه کیته. فیلرده طویغانچی صوبوینده ماتاشوب کیفلری کیلگانلکدن
بورونلرینی سلکی، سلکی اورماننگ قویی یزینه کروب کیته لر.
شول روشچه اورمانده تونگی معشیت طوقتالا. کوبده اوزمی
افقندن، اوطن بولغان طوب شکللی، قویاشده کیلوب چغا. قویاش
چغو ایله کونگی حیوانلر اویانوب کیچه گی کبی شاوولی باشلیلر: مایموللر
وطوطیلر قچقرالر، قورتلر و کوبه لکار اوچوب قویاشده یالتریلر،
آنلردن ده بیگروهک یافراقارغه توشکان چق تامچیلری یالتراب کورنه لر.
اسسی طرف اورمانلرنده هر کون و هر وقت سویله نمش روشچه
معشیت دوام ایتمکده در.

اسسی طرف شهری .

کیچ یاقنلاشا ، آنک ایله بر گه بزنگ اولوغ پاراخودمزده سرندیب
 آطاوینه یاقنلاشادر . مونه ایندی آنک یاغالی ده کورنه . بز بر نیچه
 وقت توزمسزلنوب کوندکن صوگ پاراخود ، آطاونگ پایتختی بولغان ،
 «قالومب» شهرینگ لیمانی اچینه کروب یا کرطاشلادی ؛ بزده کچکنه ،
 کچکنه قایقلر ایله یارغه چقدق . آنده بزنی صاری یوزلی قطایلیر
 چولغاب آلوب ، شهر گه ایکی ته گهرمچلی یسکل آربالر ایله طارتوب
 آلوب بارورغه ایتسهرده بز جایا وگنه بارمق اولدق .

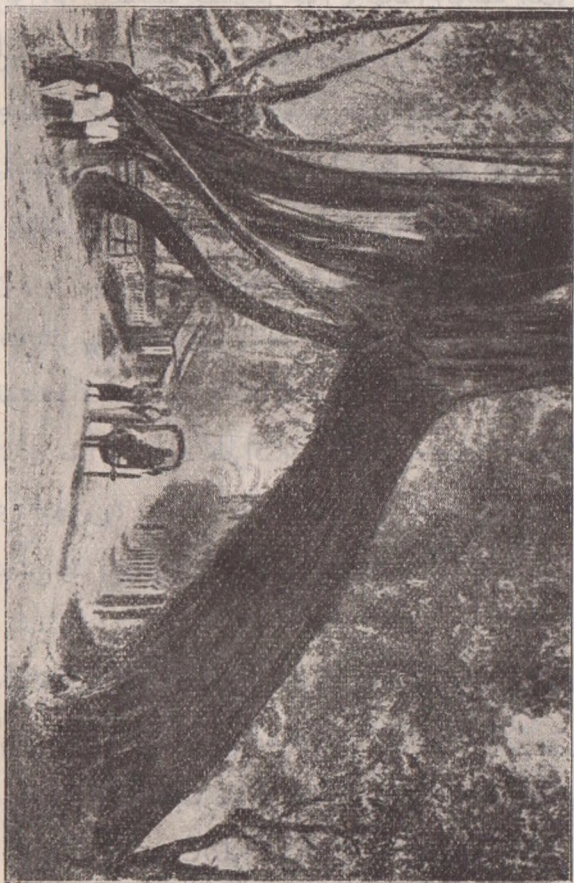
بز بارغان یول عجائب قزق ایدی . یولنگ ایکی یاغنده اوسکان
 اسسی طرف آغاچلری کیچنگ قارا کغیلغینی آرتدروب ، چاپکلری
 اوزلرینگ خوش ایسلری ایله هوانی طولترالر ؛ شونلر آراسنده اوط
 قورتلری ، زنگار اوط اوچقنلری کبی ، یالتریلر وبر یوغالوب ، بر
 کورنوب بر یردن ایکنچی بر گه حرکت ایتوب تورالر ؛ قوش کبی ظور ،
 ظور وکوبه لک کبی کب کچکنه یار قاناتلر ، کوزلر گه بعضا کورنوب
 کینه تورعان خیالی کوله گه لر کبی ، تیز ، تیز بزنگ تیره ده اوچوب
 یوریلر . اولوغ تونگی کوبه لکلر وقورتلر اطرافده قایناشوب تورالر .
 صول یاقده ، دیکز بوینده غی آق قوم اوستونده دیکز حیوانلرینگ
 قابقلری آی یاقتیسنده صدف (سذب) کبی یالتریلر .

بز تیره یاقده کورنگان نرسه لر نی قاراب بارا تورغاچ اوز بزنگ ،
 شهر گه کروب کیتکانم زنی ده بلمی قالغانم . شهرنگ بز کرگان اورنی
 آوروپالیرلر توررا تورغان قسمی ایکن . آغاچلر وباقچلر آراسنده
 یوغالوب بته یازغان تبهنه ک طاش یورطلر بویندن بر آز بارغاچ بز ،

مسافر خانہ آتالغان، ہر اویگہ کردک. بو اؤیدہ، یلاس بولسون
 دیب، کوب ترہ زہلر قویلغان، لکن آنلردن ییل اورنینه باری، کشینی
 افراط درجہ دە بۇرچی تورغان، اوزون بورونلرغنه کرہلر. اگر یاطا
 تورغان اورنلر اوستینہ چبلدقلر قورۇلماغان بولسہ ایدی، بو اوزون
 بورونلرنڭ آشاوندن بوندہ ہیچ یوقلاو ممکن بولماس ایدی. بزده
 شوندى چبلدقلر اچینہ کروپ یاطدق. اوستلرینہ یابنوب یاطقانلر در
 دیب اویلیسزمی؟ یوق! قایدہ اول! اسسیلکن کولمہ کلر مزی صالوب
 یاطارغہ یتشدک. اوطنی سوندروب ایندی طنچلاب یوقلیم دیب تورسہم،
 یوقاریدن یوزیمہ ہر نرسہ توشدی دە تیزگنہ چابوب کیتدی. توروب
 اولتوروب شربی یاندروب قارسہم نہ کوزم ایلہ کوریم! بتون
 استینا توشہم کچکنہ، کچکنہ گنہ کلتنہ یلانلر ایلہ طولغان. (صوگھهراق تابا
 بلدمکہ اوی خواجہ لری، طاراقان وقاندالاکبی ضرری حیوانلرنی
 بتر دکلری ایچون، بو کلتنہ یلانلردن ہیچ جبرسنمہ یوب آنلرغہ برده
 تیمیلر ایمش). بوندن صوگ مین ینہ یاطدم، اما نیچک یوقیغہ کیتکانینی
 اوزمدہ بلیمین.

نیچک قویاش چقدی ایسہ بزده توروب یتدک. اوستومزنی
 کیونوب ایرنہ گی آشنی آشاغچ، شہرنی قاراب یورور ایچون،
 اورامغہ چقدق وقارشیمزغہ اوچراغان پار آطیکگان ہر آربانی
 یاللاب شہرنڭ آروپالیلر تورانورغان قسمینی قارارغہ کیتدک.
 بوندہ اوراملرغہ طاشلر توشہلگان، اورامنڭ یاق یاغندہ برہرگنہ
 قاتلی طاش اویلر تزلوب کیتکان، اویلرنڭ ایشکری یانینہ آچق اوی
 آلدیلری یاصالوب اولتورور ایچون اورندقلر قویلغان وەر یاقدن

تورلی اوسمه‌لر ایله احاطه ایدلگان. بونده بر آزبورگاج بز، شهرنگ یرلی خلقلری بولغان، «سینغالیز» لر تور ا تورغان قسمینه کیندک. بو اورننی التفاتلابراق قاراماسه‌ک بر

(رسم ۱۳۳). اسی طرف شوری (آلی طرفه هند ایشیری آغچی)

اورمان دیب بلورسک: بتون یر اولوغ آغاچلر و تورلی اوسمه‌لر ایله تابلانغان، اول آغاچلرده چوالجق اورمه‌لی تورغان اوسمه‌لر ایله بهیلنوب بر برسی ایله توتلاشوب بتکانلر شویله که کوب برده حتی اوراملرده

آنلردن یاشل قبهلر حاصل بولمشدیر. آغاچ آرالرندە ماتور، ماتور، قوشلر صایراب و قچقروب هوئی توری طاوشلر ایله طولترالر. بوندە آغاچلر شول قدر بیوک بولوب اوسه لرکه آنلرنڭ آستلرنده بولغان اؤیلر وکشیلر اویونچق کبیگنه بولوب کورنهلر.

هر بر سینغالیزنڭ یورطی تیرهسندە هندستان پیکلاوگی آغاچلرینی کورمک ممکندر؛ آنلرنڭ اؤیلری ده شونلردن سالنغان بولادر. بو اؤیلر ترهزه سز اولارق کروب، چغوب یورۇر ایچون ویاقتی توشمک ایچون بر طرفندە ظورغنه، یابلہاسز ایشک یاصالادر. کوندزلردە اول ایشک آرقلی اؤی اچندە نه بولغانی بارسی ده کورنوب تورادر. بز بارغانده بار سینغالیزلردە یوقیلرندن تورغانلر ایدی. هر اؤینڭ دیب ایتورلک آلدندە خاتونلری یوونو، طارانو، آش پشرو کبی اشلر ایله شغللەنوب اولتورالر، ایرلرینڭ بعضیلری کیسمهک یاصیلر، تیمر چوکچیلر وباشقه توری اشلر اشلیر ایدی. یولدە بزگه شهر تیرهسندەگی آللردن بالق، سوت، مای، یهورقه، یلەک یهش کبی نرسه لر ساتارغه کیله تورغان اول کشیلری اوچوریلر ویاب یالانچاچ بالالر بزنگ آربا آرتندن یوگروب بزنی خوشلاندرالر ایدی. بز آزدن بونلرغه بریاش فیلده قوشلارق بزگه بورونینی صوزدی. بز آکار برەر آشامق نرسه سی بیردک، اولده آرتق بزنگ آرتدن بار ماینچە اوزینڭ یولینە دوام ایتدی.

شولای برده آشقیجه غنه قاراب یوری تورغاچ بایتاق وقت اوتوب کینکان، شونلقدن بز یال ایتەر ایچون مسافر خانە مزگه فایتورغه آشقدق.

اسسى طرفنىڭ وحشى كشىلىرى.

اسسى طرفلردە تورا تورغان خلق باشلىچە ايسكىگە آيۇرلادىر .
بىرى يىرلى يىنى اول يىرلارنىڭ توب خلقلىرى ، ايكىنچىسى باشقە يىرلردىن
كوچوب كىلگان خلقلىرىدۇر .

آندىغى يىرلى خلقلىرىنىڭ كوبىسى بىزگە (آوروپا كشىلىرىنە) بىردە
اوخشامىلىرى . آنلر ، بىك قارا وناچار تورموش ايله تورا تورغان ، نادان
و آخغرا و حشىلىرىدۇر . اياڭ اول آنلر بىزدىن طشقى قىياقتلىرى ايله آيۇرلادىر .
شويلەكە : آنلرنىڭ تىنلىرى بىزنىكى كىبى آق و ماتور نوسدە اولمايۇب
يا قارا ، يا قىزغلت ، يا باشقە تورلى قويى نوسلردەدۇر . بونىڭ اوستە وىنە
آنلرنىڭ باش قىياقتلىرىدە وىوز ، آغز ، كوزلىرىدە ماتور صورتدە
ياراتلاماش : كوبىسىنىڭ بورونلىرى يانچىك ، ايرىنلىرى قالون ، ياڭاق
سويا كلىرى چىقتى ، چاچلىرى قارا وقاتى بعضىلىرىنىڭ بۇتۇركە بولادۇر .
كوبىسىنىڭ صاقال و مېيىقلىرىدە يوقدۇر . (خىر آنلر صاقال بولونى اوزلىرىدە
ياراتمىلىرى) . اوشبو سىبىلردىن وحشى كشىلىرى بىزگە غايت يامسىز حتى
قورقنچ بولۇب كورنەلر .

وحشى كشىلىرى تورا تورغان يىرلىرى اسسى طرفلىرى بولغانلىقتىن آنلر
كىمولر تىگوب كىەرگەدە محتاج بولمىلىرى ؛ بعضىلىرى بتونلاي يالانغاچ
يورۇب ، بعضىلىرىدە بىللىرىنە آلباقچ كىيىگنە ايتوب تىرى يايافراقلىرى
بەيلىلىرى ، يا حيوان تىرىلىرىنە اورالوب يورىلىرى .

يىلى كىومگە محتاج بولماغان كىبى وحشىلىرى يىلى اۇيلىرىگەدە محتاج
بولمايۇب تونلردە يوقلار اىچون سالاشلر و قوشلرغىنە ياصىلىرى . بو

صالاشلر، قولغالر قویوب آنلرنی صالام یا آغاچ یافراقلری ایله فابلابقنه یاصالغانقلرنندن، وحشیلر اوزلری بر یردن ایکنچی یرگه کوچوب کیتکان وقتده آنلرنی تیزگنه جیوب آلو وایکنچی یرگه طوقتاغاچ تیزگنه یاصاب قویو بیک یئکلدر. بوندای صالاشلرنک اچنده گی جهازلرغه کیلسهک اولده یورطی کبی طوپاس وناچاردر. کوبسنچه آنک قولالر،

(رسم ۱۱۴) آفریقاده گی وحشی زنجیلرنک تورموشی.

یرگه جایگان
چیطه لر و آش
پشره تورغان
چولمه کلردن
باشقه نرسه
بولمیدر.

وحشیلرده
باشقه کشیلر
شکالی هر تورلی
بیزه کلرنی

وماتورلانونی

یاراتالر. اسسیلک سبیلی تورلی، تورلی کیوملر کیه آلماغانلقدن، آنلر اوزلرینی آلقا وبله زک کبی نرسه لر ایله بیزه کلیلر. حتی اولوغ، اولوغ تیمر آلقالرنی قولقلرینه غنه توگل، ایرن وبورونلرینه ده طاغالر وکیک تیمر بله زکلرنی بله کلرینه و آیقلرینه کیه لر. چاچلرینی تورلی روشده تورغوزوب، اویوشدروب به یله ب قویالر وباشلرینی تورلی توسده بولغان قوش قاوریلری ایله بیزیلر. بوغنه یتمی، وحشیلر اوزلرینک

تئلىرىنى تورلى بوياولر ايله ده بيزەرگه ياراتالر ، حتى ماتور بولوغە قز غوب اوزلرينڭ تيريليرىنى كىسوب تئلىرىنى جراحتهلەب تورلى نقشلر توشوردن دە كىرى تورمىلر .

وحشىلر هر تورلى يوق نرسەلەرگە بىك قز غوچان بولالر . برەر يالتراوقلى نرسە كورسەلر آنى آلور اىچون بتون ماللرىنى بىرۇرگە ونىندى آغر اش بولسە دە اشلەرگە حاضر درلر . يەنە آنلر نڭ عادتلر - ندىر كە يوقغە نرسە اىچون ظور قايقىغە توشوب ، آز نرسە اىچون سوپونەلر . آنلر بونداى عادتلىرى ايله بالالارغە اوخشىلر . شولاي اوق آنلر بالالر كىبى كىلە چك اىچون رزق حاضرلەرگە دە طرشمىلر ؛ بارى قارنلرى آچقغاچقنە آنڭ طوغرىسندە قاىغرتا باشلىلر . درست آنلر نڭ بعضىلارى بر اورنڭغە توروب ايگن چاچوب تر كلك قىلمقە درلر ؛ لىكن كوبسى هر وقت بر اورندن ايكىنچى اورنغە كوچوب يوروب وحشى حيوانلرنى اولاب يايورط حيوانلرى آصراب واور مانده اوسە تورغان يمشلر ايله طوقلانوب كون كىچرەلر . بونلر نڭ كوب اشلەمەولر نڭ واشلەرگە ياراتماولر نڭ سببى دە آندهغى قوپاشنڭ بىك اسسى بولوب كشىلرنى بالقاو و آغر طبيعتلى قىلووندندر .

وحشىلر نڭ باشقە خىلقلر نقى كىبى ظور پادشاهلقلرى يوقدر . آنلر بر نىچە شەر يوز كشى دن عبارت بولغان قىبلەلەرگە بولنوب معىشت ايتەر ؛ هر قىبلە نڭ اوزىنە مخصوص اسمى ومخصوص باشلقى بولادر . بو باشلقلر قىبلە نڭ پادشاهسى كىبى اولوب قول آستوندهغى كشىلر نڭ بارسى آڭكار اطاعت قىلورغە بورچلىدرلر .

وحشىلر بر برسىنى دشمان طوتوب صوغشورغە بىك هوسلىدرلر . صوغشە دە قىبلە باشلقى . اشلو ، بولادر . آنلر نڭ صە غش قوراللرى ،

سونگی، بالطا و جایه ایله اوق کبی قورالردر؛ بعضیلری حاضرده ملطقلرده استعمال قیلالار. بعض بر قبیللر باردرکه، صوغشدن باشقه هیچ بر اش اشله میلر؛ باری یاقندهغی قبیللرکه هجوم ایتوب، آنلر نڭ نرسه لرینی طالب، شونڭ ایله گنه کیچنوب تورالر. وحشیلر آراسنده صوغشده باطراق و کوچلیک شول قدر یوقاری درجهده درکه یواش و قورقاک کشی هر کمندن توبه ن، خاتونلر درجه سنده، حساب قیلونادر. ایڭ باطر و یوره کلی کشی ایسه بیک ظور درجهده حسابلانونب شوندای کشینی باشلق ایتوب قویولادر.

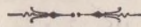
دخی بعض وحشیلرده بر تورلی قورقنچ و أشه کی عادت باردرکه اولده آدم ایتی آشامقدر. بوندای وحشیلر ایکنچی قبیله ایله صوغشقاچ آلمان أسیرلرینی آلوب قایتوب، کیسا کلرکه طور اقلاب، اوطده قزدر و آبشیلر. (بعض کشیلر بوندای کشی آشواجی کشیلر نی «یام - یام» خلقی دیب آتیلر، لکن بودرست تو گلدر، چونکه «یام - یام»، درستی «نیام - نیام»، آفریقادهغی بر تورلی وحشیلر نڭ اسمیدر. جمیع کشی آشوچیلرغه یام - یام دیولمیدر.)

صوغش یوق وقتده وحشیلر تورلی اویونلر اویزارغه یاراتالر. اویونلری کوبسنچه بارابان صوغو و سیکروب، سیکروب بیودن عبارت بولادر. بعض وقتده کیچ ایله اورمان آرالرنده، یانوب تورغان اوطلر تیره سنده، تورلی بویا لرغه بوبالغان وحشیلر نڭ بارابان صوغوب، یرلاب بیولرینی قاراب تور و بیک عجب بولادر.

وحشیلر نڭ کوبسی دینسز، مجوسیلر اولارق قایسیلری طاش و آغاچلر نی، قایسیلری آی و قویاشنی إله دیب طابنالر و آنلرغه قربانلر چالالر؛ حتی بعض قدهلرده آدم قربان قیلو کبی ناچار عادتلرده باردر.

وحشیلر قطعه لر نڭ، اسسی طرفه بولغان، هریرلر نده باردرلر؛ لکن آنلر الکیگه فارغانده بیک کوب کیمو مشلدر؛ سببی ده چیتدن کو چوب کیلگان آق کشیلر نڭ (آر و پا کشیلرینڭ) آنلر نی قوب، یرلرینی آلوب، اوزلرینی ناچار یرلرده تور ورغه مجبور ایتولریدر. بیچاره وحشیلر بو ظلمنی کور گناچ آفلرغه قارشى توروب، صوغشوب باقسه لرده نه قیلسونلر: آنلر نڭ قوراللری اوق ده سونگی اما آفلر نڭ ملتقلرده طوبلر. لکن شولای بولسه ده آنلر اوز یرلرینی بیرمس ایچون بایتاق قارشى تور مشلدر.

آق کشیلر وحشیلر نی صوغش ایله گنه توگل ایسر نکچلر اچر نو و آرالرنده تورلی یوغنچلی آرولر طاراتو ایله ده بترورگه طرشه لر. شولای ایتوب بوز مانه بایتاق قبیلر تماما منقرض اولوب قالغانلری ده یلدن-یل کیمو مکده درلر.

اسسی طرفنڭ حیوانلری.

دنیا ده اسسی طرفلر کبی حیوانلرغه بای بولغان یر یوقدر. اولوغلقه، کچکلکده، عجائب وغرائب لکده تورلی، تورلی بولغان انواع حیوانلر نی بو طرفلرده اوچوراتو نمکندر. کیراک دورت آیافلی حیوانلردن، کیراک قوشلردن وقورتلردن بولسون ایڭ ایریلری بونده در. معتدل طرفلرده بولا تورغان حیوانلر نڭ کوبسی بولدیغی ایله برابر، آنه غیلردن قوتلی ویرتقچراق حیوانلر، آنه غیلردن زهرلیره ک یلانلر، آنه غیلردن کوب ظور قورتلر و باشقه حشراتلر باردر. حیوانلر جنسندن ایڭ عجیب خلقتده اولغانلری ده بو یرلرگه مخصوصدر؛ مثلا: آوسترالی

قۇتقۇچ سۇندۇغى ھېچ قاناتلىرى بولماغان وگاۋدەسى قاۋرۇلۇر اورنىنە آتۇقلى كىبى قۇلۇر ایلە قۇبلانغان بۇر قۇش، «اۋردەك بۇرون» آتالغان، آغزى قۇش بۇرونى كىبى بولغان اۋزىدە قۇش كىبى بۇمۇرقە سالا تۇرغان دۇرت آياقلى كىوان و كچكەنە بالالرىنى قۇر سۇغۇندۇغى كسە كىبى قۇبچىنە سالبۇب بۇرتە تۇرغان، «كىنغۇرو» دىگان كىوان، آمۇر بۇقادۇغى، ظۇر كىوانلرىدە بۇتون خالده بۇتا آلتۇرغان، «بۇ آ» يىلانى واسسى طرفلرنىڭ ھۇر بۇرندە بۇلا تۇرغان آدم قىياقتلى مايمۇلۇر كىبى كىوانلر بارسى اسسى طرف كىوانلر بۇدۇر.

خۇضر بۇ اۋرندە اسسى طرف كىوانلر نۇدن اىڭ مۇشۇرلرى خۇقۇق بۇر آز معلۇمات بۇرە چكۇز.

مايمۇلۇر.

مايمۇلۇر انسانغە آۇخشاۋلرى ایلە ھۇر كىمگە معلۇم بولغان كىوانلردۇر. مايمۇلۇر ھۇر قۇتقۇچنىڭ اسسى طرفلرنىدە بۇلۇب كۇب تۇرلى نۇعلرگە بۇلنەلر. آلتۇرنىڭ بۇعضىلرى تىبىن كىبى كچكەنە گنە بۇلسەلردە، بۇللىرى كىشى قۇدر لىكن كۇچلرى آتۇقۇدن كۇب آرتۇق بولغان ظۇر مايمۇلۇردە باردۇر. بۇعض مايمۇلۇرنىڭ اۋزۇن قۇبۇرلرى اولۇب بۇعضىلر بۇنىڭ ايسە ھېچ قۇبۇرلرى بۇقۇدر.

ھۇر قۇبۇ مايمۇلۇرنىڭ تۇنلرى بۇن ایلە قۇبلانمىش اولارق بارى بۇزلىرى، قۇل و آياقلر بۇغنە يالانچۇ بۇلادۇر. مايمۇلۇرنىڭ كۇبۇسى اىكى آرت قۇللىرى اۋستۇندە بۇرى آلالر، لىكن آلدى قۇللىرى بۇيك اۋزىن بۇلغانلۇقۇن باصۇب تۇرغاندە بۇر گە تىبۇب تۇرالر. ھۇر نۇچك بۇلسەدە مايمۇلۇر كىشىگە، خۇصوصا و خىشى كىشىگە، افراط اۇخشىلر. بۇ اۇخشاۋ بۇىگرەك

ظور جنس مایه ووللرنک بالالرنده بیلگیلی بولادر . یوقاریده
 « مایه ووللرنک آرت قوللری » دیؤلدی ؛ بوکار عجب له نلمه سون
 چونکه مایه ووللرنک آیاقلری کشینکی کبی اولمای بتونلای ایکنچی تورلی
 (قول کبی) یاراتلمشده درلر ؛ شوپله که باش بارماقلری قولنقی کبی
 اوز آلدینه آیرم اولوب ، شونلقدن آنلر قول ایله اشلی تورغان
 اشلرنی آیاقلری ایله ده اشلی آلالر : آغاچلرغه طوتنوب آصۇلنوب
 تورالر ، یمشله اوزوب آشیلر ...

کچرهک نوعدن بولغان مایه ووللر هر قایوسی بیک شایان ، بیکل
 طبیعتلی و اویونچان بولالر . آنلر آغاچلرغه عجائب بر تورلی اوستالق
 ایله منوب آغاچدن آغاچقه ، بوطاقدن بوطاقه عجائب ییکلک ایله
 سیکرهلر . بو وقتلرده آنلرغه اوزلرینک آرت قوللری وقیرقلری ده بیک
 ظور یاردم ایتهلر . آنلر شول قدر ییکل حرکتیلر در که آغاچ باشندن
 ارغنوب طاشلانغانده ، هیچ بولماسه قویرقلری ایله ، بر بر بوطاقه
 طوتنوب قالورغه اولگرهلر ؛ شول روشقه طوتونفاچ آنلر اوزلرینی
 سلکتوب آتلوب کیتهلرده ایکنچی بر آغاچنک یافرقلری آراسنده
 یوغالالر . نه قدر ییزلک و اوستالق ؛ هیچ بر حیوان یوقدر که بونار قدر
 یتز اولسون !

واق مایه ووللر هیچ بر وقت یالغزلریغنه تور مایوب کتو ، کتو
 بولوب کون ایتهلر . بوندای کتونک آراسنده قارتراق بولغان بر مایه وول
 باشلق بولادر . کتوده بولغان بار مایه ووللرده شول باشلقغه اطاعة قیلورغه
 بور چلیدرلر . شونک ایچون باشلق ایتوب آراده ایگ اولوغ وایک
 قوتلی بولغان مایه وول صایلانادر . بوندای مایه وول کتولری هر وقت ، کشیلرنک
 مصر بغدادی و شکر قامشی چاپلگان ، قزلرینه کیلوب طالب خراب ایتوب کیتهلر .

بو وقت آنلر آشاولرندن ده بیگرهك، صدروب و طابتاب هلاك ایتلر .
 مایموللر اوشبو روشچه کشی قزلرنده قارا قلانغانده یا که آغاچ باشنده
 اویناب ویمشلهر آشاب اولتورغانده باشلق - مایمول بر بیوگرهك یرگه
 منوب قاراوللاب تورادر . اگر اول آزغنه خطرلك سیزسه اوزینه بر

(رسم ۱۵۰) اوزون قویرقلی واق مایموللر .

تورلی طاوش ایله قچقروب
 یا که صزغروب کتوگه خبر
 بیرده اوزی تیز گنه یا قندهغی
 آغاچه منوب یا فراق آراسینه
 پوصه در . آنک آرتندن بتون
 کتوده آغاچه منوب اول
 یاشرنگان کبی یاشرنه در .
 بو اشلر شول قدر تیز آراده
 بولا که کوز آچوب یومغانچه
 الگی طاوشلی مایموللر ال
 فایچان بر آغاچ باشنده
 طاوشلرینی کیسوب پوصقان
 بولالر . بو وقتده باشلق همان
 طکلاب تورادر . اگر
 خطر لکنک بتکانینی باسه ینه دن
 مخصوص بر طاوش ایله
 کتوگه خبر بیره و اولده

بونی ایشتو ایله ینه دن اولگی کبی اوینارغه و طاوشلانورغه باشلیدر .
 مایموللر اوزلرینک باشلقلرینه شول قدر اشانالر که اگر اول بارسه آنک
 آرتندن ، اوزلری الیگنه قور قوب فایچان ایگنلک گه ده بارورغه حاضر درلر .

ایری مایموللر، وافلری کبی کتو، کتو اولوب تورمای، یالغز
 لابقنه یاکه آنالی آنالی-پار، پار بولوبقنه تورالر. بر یرگه کوبله
 جیولغان وقتلری سیرهک بولادر. بوندای مایموللرنک آنالری ده، آنالری ده
 بالالرینه بیک یاغملی بولالر؛ لکن آتا مایمول اول قدر اوك توکلدر،
 شویله که آزق ازلهرگه بارغانده اول باری اوزینه گنه ازلیدر، اما آنا
 مایمول ایسه الک بیک طرشوب بالاسینی طویدرا، آندن سوکغنه اوزی
 آشیدر؛ لکن شونسی باردرکه توله آنا مایمول بالاسی ایله آغاچ باشنده
 یوقلاغانده آتا مایمول شول آغاچنک توبنده یاطوب آنلرنی صاقلیدر.
 ایری مایموللرنک ایث ظوری، ایث کوچلی وقورقنچی «غوریللا»
 دیب آتالنا تورغان مایمولدر. بو مایمول بویغه کشی قدر اولوب
 یلسکسی بیک کیث و کوچی کشینکندن کوب درجه آرتقدر؛ آغزنده
 یر تقچ حیوانلرنقی کبی اوچلی و اوتکون تشلری باردر. بونک ایله
 برلکده دخی بومایمول مایموللرنک ایث اوصالی بولغانلقدن کشیگه آنک
 ایله صوغشو غایت خطرلیدر. خصوصا بره و، بره و آنی یارالاسه یساکه
 بالاسینی اولترسه، مایمول اول کشیگه شول قدر آچو ایله فارشی
 تورادر که کوب وقت اولترهدر. بو مایموللرنک تورا تورغان یرلری
 آفریقا قطعه سینک قویبی اورمانلریدر.

آفریقاده ایری مایموللردن دخی «پاؤیان» و «شیمپانزه» اسمنده
 ایکی تورلی مایمول باردر. بونلرنک پاؤیان دیگانلری غوریللا کبی
 اوصال اولوب اوزلری آدمدن بیگروه انکه اوخشیلر. بو مایموللر
 آفریقانک طاغلرنده بولالر واستینا کبی تیگنر طاغلرغه عجائب اوستالق
 ایله منه لر. شیمپانزه ایسه اوزینک آله تنابا اوزابوب چققان آغزی
 و آقسلا توسده بولغان یرزی ایله باشقه مایموللردن آیورلادر.

آسیانگ صوماترا و بورنیو آطاو لرنده «اورانغ اوتانغ» اسمی ینه بر توری اولوغ مایمول بارد. بومایموللرننگ عادتلرندن عجبره گی شولدر که آنلر هر کون کیچ ایله آغاچ باشنده اوزلر ینه یوقلار ایچون قوش اویاسی کبی ایتوب چبقلر دن اویا یاصیلر؛ لکن بو آنلرننگ هر وقت تورا تورغان

(رسم ۱۶۰) غوریللار.

یورطلری نوگلدنر. ایرته بولدی ایسه آنلر اوز یوللر ینه کیتوب ایکنچی کیچکه ینه ایکنچی اویا یاصیلر. بوندای اویالرنی یاصاوی بیک یکل اولوب چیرک ساعت مقدارنده تمام ایتو مکندر.

مایموللرننگ باریسه ده حتی ایک اوصاللری ده کشیگه هیچ بر وقت تیک تورغانده یابشمیلر باری اوزلری یارالانسه لرغنه غایت قاتی آچو ایله فارشی توروب اوچلرینی آلار.

مایمول کتولرنده بالا مایموللر البته کوب بولار. آنلرنی آنالری ده، باشقه مایموللرده بیک یارانار؛ حتی شوندای بر مایمول بالاسینگ آناسی اولسه اول هیچ آناسز قالغان کبی بومیدر، چونکه کتوده بوغان باشقه

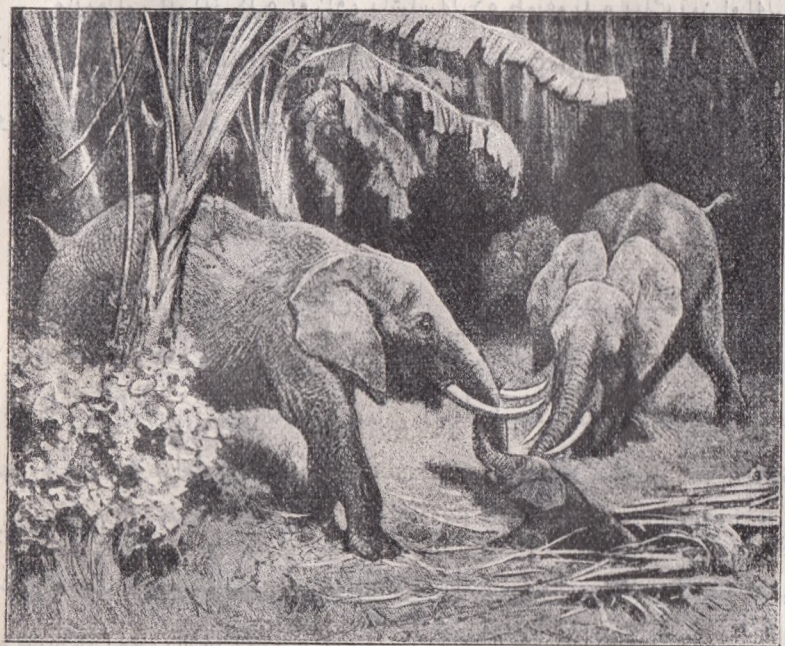
مایمۇللىرىنى ئوز بالالىرى كىمى تىرىپەلب اوسترەلر . مایمۇللىرى كۆبسەنچە
 بىرەرگە بالا كىترەلر . مایمۇل بالاسى ياكى طوغاچ دە بىك كچكە ،
 شقسىز ويامسىز بولادىر ؛ اعضالىرى طور مایمۇللىرىنى قاراغاندە اىكى
 اولوش اوزونراق بولوب كورنەلر ؛ بىتى قارچىلر بىتى كىمى جىۇرچىلى
 بولادىر . لىكن نە قدر يامسىز بولسەدە آناسى بوبالاتى شول قدر سوبەدر كە
 حتى آنىك اىچون اولەرگە حاضردىر . مایمۇل بالاسى كچكە وقتە بىك
 آكسىز بولسەدە ضرور ايا توشكاچ ھىر تولى اشلىرگە اوبىرەنە باشلىدىر .
 اىك اول آلدى قوللىرى ايله آناسىنىڭ مويونىنە ، آرت قوللىرى ايله آرفاسىنە
 طوتنوب آصۇلنوب يورۇرگە اوبىرەنەدر . بوروشچە يۇرو آكار بىك
 اوكايدىر ، چونكە شول حالتدە آناسى يوگرە واوزى دە آناسىنىڭ سوتىنى
 راحتلەنوب ايموب بارا آلادىر . ىنە بر آزاوسكاچ اول قورققان وقتدە
 آنالرىنىڭ يلىكەسىنە سىكروب مەنەرگەدە ، اوبىرەنەدر . بىخىش اوق اوسوب
 اوزىنى اوزى يۇرتورلك بولغاچ آناسى آكار شايارۇرغە وباشقە مایمۇل
 بالالىرى ايله اوبىنارغە ايرىك بىرەدر . لىكن ھىچ بر وقت آنى كوزىدىن
 يوغالتىدىر . بر بر خطر سىزىلدى ايسە آكار قچقروب اوزىنىڭ كوكرەگىنە
 آصۇلنورغە قوشادىر . مایمۇل بالالىرى ھىر وقت بىك سوز طىكلاوچان
 بولالر ؛ طىكلاماغان صورتدە آناسى آنى قىناب ، چەمتوب جزأ قىلادىر .
 مایمۇل اوزىنىڭ بالاسىنە ، غايت تىزلك ايله آغاچلرغە مەنەرگە وتوشەرگە ،
 قوبىرغى ايله آغاچقە آصۇلنوب تورورغە ، قوبى يافراق آراسىنە دشماندىن
 قاچارغە ، چىكلاوكلرنى واطارغە وتۇشلىرىنى چىقارۇرغە ، آشار اىچون
 بىخىش بىلەك ، بىش ازلەرگە الحاصل تورموش اىچون كىراك بولا تورغان
 ھىر بىر اشكە اوبىرەتەدر .

مايموللار دىيادەغى حيوانلارنىڭ اياڭ عقليلارندىن ئىرى. عقللرى آرقاسىنى
 طوتقوندىغى مايموللار آدملىرى كىي اۋستال ياندىدە اولتورورغە، فاشق ايلە
 آشارغە كىيۇم كىيەرگە آش حاضرلەرگە اوپىرەنەر؛ حتى پىچكە ياغارغە
 وقوشلار كوتەرگە اوپىرەنگان مايموللار دە بولمىشدر. آندى اوپىرەنگان
 مايموللارنىڭ قىلغان اشلرىنى يازوب توگل حسابلاپ بىرودەمكىن توگلدر.
 مايموللار ايرىكنلىككە اوزاق ياشاسەلر دە طوتقوندى بىك تىز اولەر.
 آنلار كىيۇمىنىچە قايغىلارندىن ھلاك بولالار؛ نىسبەتەن تىز بىيەدە آنلارغە
 اوزلارنىڭ ايرىكن اورمانلرىنى اونوتدرا آلمىدر.

فيل .

فيل ئورنى بىر دە تورانورغان حيوانلارنىڭ اياڭ غور بىر. فىلنىڭ بىيۇكلىكى
 ۴-۵ آرشىن اولارق بوي آندىن بىر آز اوزونراقدر. آنڭ يوان
 وطوپاس گادەسى بۇرەنە كىي يوان آياقلار اوستوندى تورمقە اولوب
 سوري توسك بولغان قالون ويۇنسز تىرى ايلە قابلانمىشدر. ھىر آياغىدە
 بىشەر بارماغى ھىر بارماغىدە كىچىككە طوياغى باردىر. فىلنىڭ اولوغ
 باشى غايت فصقە مويون اوستونىڭ اولتورادىر. شول سببەن اول باشىنى
 كوتەرەدە، توشۇرەدە، بۇرادە آلمىدر. بۇرۇشچە بولوب قالغاندە آكار
 آزق طابوى، بىلىگىلى، چىتون بولور ايدى. لىكن ھىر چىتونلىككە بىر
 چارەسىنى بىرگان خدای آكار عجاىب صورتدە بولغان بىر بورون بىرمىشدر.
 فىل بورونى ايلە آشى، بورونى ايلە اچە، بورونى ايلە طوتاو دشماندىن
 صاقلانادىر. اچوى بىك قىزلى اولوب اوشبو روشچەدر: فىل صو
 يانىنە كىلگىچ ھىچ ايلۇماينچە اول صونى بورونى اچىنە طارتوب آلوب

بورونینی آغزینە طغه و آغزی ایله سووروب اچەدر. فیل، بورونینک
 اوچونده بارماق کبی چقنتیسی بولغانلقدن، آقچه کبی ایك كچکنه
 نرسه لرنی ده طوتوب آلورغه قادردر. شونک ایله برلکده بو بورون غایت
 کوچلی اولوب کوچی شول قدردر که فیل آنک ایله بیلەك یوانلغنده
 بولغان آغاچلرنی هیچ زخمتسز سنذرادر.

(رسم ۱۷). فیللر چوقورغه توشکان بالالارینی طارتوب چغارالر.

فیلنک آغزی نه قدر اولوغ بولسه ده آندە (ایکیسی آستە، ایکیسی
 اوستە اولارق) باری دورت دانە تشی باردر. بوتشلر برنیچه یلدە
 چاپناو سبیلی قلوب بتوب اورنینه یا کاسی چغا بارادر. بودورت تشکه
 باشقه فیلنک آغزندن طشقه تابا ینە ایکی اوزون تش چغوب تورادر.
 بو تشلر بعض وقت برنیچه آرشین اوزونلغنده بولوب فیل آنلرنی

کوبسنجه دشمانلرندین صافلانو ایچون استعمال ایتهدر. فیلمنڭ کوزلری بیک کچکنه اولارق کوروی ناچاردر؛ اما قولاقلری بالعکس بیک ظور وایشتوی بیک صافدر.

فیلملر آسیا ایله آفریقانڭ اسسی طرفلر نده غنه بولوب باشقه برده هیچ بوقدرلر. اول یرلرده آنلر نیچه یوز باش برگه جیولوب کتو بولوب یوریلر. آرالرنده قارتراغی باشلق بولادر. برکتوده بولغان فیلملر بر برسینی بیک یاقن کوروب هر وقت یافلاشیشالر.

کون بوی فیلملر قوی اورمان آراسنده چرکی، چبندن فاقوب تورالر. نیچک قویاش باطدی ایسه آنلر تورغان اورنلرندین چغوب صواچهرگه کیتهلر. بار فیلملر بو وقتده صوده بولوب قایسیلری اچهلر، قایسیلری قویونالر، قایو برلری ایسه بتونلای صوغه چوموب صولو آلور ایچون بورون تیشکلرینیگنه قالدیرلر. شول روشچه بار فیلملر صویاننده بولغان وقتده باری قارت کتو باشلغیغنه آنلرغه قوشلمی قالادر. اول قولاقلرینی صاغایتوب صافچی بولوب تورا وبر بر قورقنچلق سیزگان وقتده بۇرونندن بورغی طاوشینه اوخشاشلی طاوش چغروب حاضر کتوگه بلگرتهدر. صودن طویوب چقعاچ فیلملر آشارغه کرشه لر. آشاغان نرسه لری اولهن، یافراق ویمش کبی نرسه لدر. آشاو تمام بولغاندن صوڭ فیلملرینه اولگی اورنلرینه یال ایتهرگه کیتهلر.

فیلمنڭ یورشی آغر کبی کورنسه ده غایت تیز اولوب حتی اول ساعتینه ۲۵ چاقرم بار آلادر. شول سببدن فیلملر بعض وقت بیک اوزاق یوللر یوریلر. اگر یولده قوملی یرلر اوچۇراسه آنلر آنده طوقتاب بر آزیاطوب آونیلر، قوری قومنی بورونلرینه طولتروب اوستلرینه سیبه لر. بوندای یولده

البته طاغلر ده اوچرى . طاغلر دن اوتەسى بولغانده فيلر ايڭ توبەن و ايڭ آنصات بولغان يولنى صايلاپ يوريلر . درست ، فيلر تکه طاغغەدە منە آلار ، لکن توشولرى چيتونره کدر . آنلر طاغ توشەسى بولسە کوکرە کلرى اوستينه ياطوب ، آلدی آياقلىرىنى آغە تابا صوزوب شووب توشەلر ؛ اگر آياق اوزره توشە باشلاسه لرشکسز ، اوزلرينڭ « ۲۰۰ » پوۋط آغرقلرى ايله ، طاغغە توبەن تەگەرەب توشەرلر ایدی . فيللر نى طاغلر طوقتانا آلماسەلر دە ، کشيلر طرفندىن ياصالغان کچکنە گنە قويمآنلر نى طرقتادار ؛ چونکە آنلر ، اوزلرينڭ جان دشمانلرى بولغان ، کشيلردن شول قدر قورقالر کە آنلر قولى ياصالغان کيرتەنى اوتەرگەدە قيميلر . کشيلر ايسە فيللرنڭ بو قورقاقلىقلردن فائەدەلەنوب اوزلرينڭ ايگنلىکلرى تيرەسینه شونداى کچکنە گنە کيرتەلر قوروب قويالر دە آشلقلرىنى آنلرنڭ هجو ملردن صاقليلر . فيل شول قدر يواش ، يخشى خلقلى وعقللى حيواندر کە يولده کچکنە گنە حيوان قارشى اوچراسە آڭکارده يول بېرەدر . اوزى هيچ بر وقت ، هيچ کمگە باشلاب هجو م قيلميدر . بارى کشيلرنڭ حدسز ، حسابسز رنجتولر يگنە آنى آچولاندرا ويارسۇتالر . اول وقتدە يواش فيل قورقنچ بر تقچقە أورلەدر .

فيلنڭ بالاسى كوب وقتدە بر ، سيره کگنە ايکى دە بولادر . بر کتونڭ فيللىرى کتوده بولغان فيل بالالرينە بيک ياغملى بولالر ؛ هر برسینی تيگز صاقلالار ، تيگز ايمەزلر . فيل بالاسى آلطى آيلىق بولغانچە قدر آناسى آستونده غنە يوروب آنڭ سوتى ايله گنە تريبه لەنەدر . اول اوزى طوغان وقتدە بارى آرشين يارم بيوک کگنە گنە اولوب ايکى يل قدر آناسى يانندن آیۇر لميدر . اما آڭکار ، تمام اوسوب يتوب ظور فيل بولو ايچون ، ۲۵ - ۳۰ يل لازمدر .

فیللرنی هر یرده بیک اولیلر. آفریقاده آنلرنی، بیک کوب اشلرگه کیته تورغان، قیمتلی تشرلی ایچون اولیلر. یلده کوب، کوب طوتوب اولترلگانلکدن آنده حاضر فیللر یلدن یل آزیالر. اما آسیاده آنلرنی اویرهتوب یورط حیوانی ایتهر ایچون تریلهی طوتالر. آنده فیللرنی اولترو حکومت طرفندن ده طیولمشدن.

فیللرنی تورلی روشجه اولیلر: یا ملطقلر و آغولانغان اولقلر ایله چغوب آطوب، یا ایسه یوری تورغان یوللرینه ظور باز لر فازوب شونده توشوروب اولترهلر. اما آسیاده آنلرنی تری کوینچه طوتار ایچون عجب تورلی حیله استعمال ایتهلر: اؤل بر تورکم اوچیلر بر کتو فیللرنی یکلگنه کیرته ایله ایله ندرهلرده اوزلری شول کیرته آرتنده قوللرینه اوطلر طوتوب آنلرنی چغارمی تورالر. شول آراده ایکنچی اوچیلر آغاچ آراسینه بیک طازا ایتوب قویما قورالرده بریرینه منگر مهلی. توشور مهلی قابقا یاصاب آچوب قویالر. بو وقتده، فیللرنی صافلاب تورغان اوچیلر آنلرنی هر یاقدن قوا باشلیلر. بیچاره حیوانلر آری صوغلالر، بیرری صوغلالر آخرده آچق قابقانی کوروب اوزلری بلهسدن ایکنچی قویما اچینه کرهلر و بیک نق طوزاقغه طوتولالر. بو روشجه طوتولغان فیللر شول قدر قایغورالر که آنلرغه قزغانمای قاراو هیچ ممکن توکلدر. بر آزدن بو قویما اچینه بر یول باشچی کشی ایله ایکی اویرهنگان فیل کرتوله در. بونلر طوتولغان فیللر یانینه بارالرده اول بر فیلنک آیاغندن طازا چلبر ایله اویرهنگان فیللرگه به یل ب طار تدر وب چغارالر هم قولغه ایله شسون ایچون ایله ننگان فیل ایله بر گه آیرم بر یر گه یابوب قویالر. بار فیللرنی ده بوروشچه قیلغاچ بر نیچه کوندن صوگ، وحشی فیللرده قولغه ایله ننگان یورط حیوانلری بولوب کیته بر.

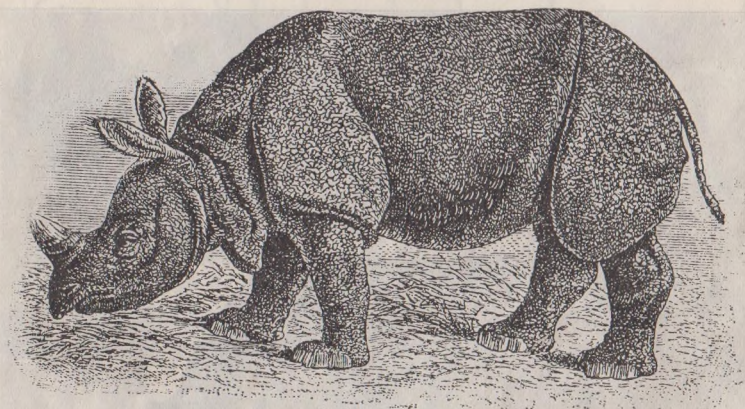
ايەلەنگان فىل شول يىرنىڭ خلقى ايچون بىك فائىدەلىدىر . چۈنكى اول باشقىە حيوانلر اشلى آلەمى تورغان آغرا شلرنى دە اشلى آلادر . اسسى طرفى خلقى فىلدىن بورەنە طاوشوتەلر ، طور ، طور صابانلر ايەلە صابان سوردرەلر ، اولوغ طوبلرنى طارتدرالر ، اوستينە اولتوروب يوريلر ، طاغى باشقىە بىك كوب تورلى خدمتلر ايتدرەلر .

وحشى فيللىر ، اير كندە يوز ايللى يىل قدر عمر ايتسەلردە ، طوتقوندە اوتوز - فرق يىلدىن آرتق ياشى آلەمىلر .

كركدان وصو آيغرى .

قورى يىر حيوانلرينىڭ فىلدىن صوڭ ايك طورى كركداندر . كركدان فىلدىن بر آز تەنە گرەك اما آندان كوب خلقسىز واوصال طبيعتلىرە كدر . كركداننىڭ غايت قالون بولغان تيريسى كورەنسىمان صورى توسدە وفيل تيريسى كىبى يۇنسزدىر . تيريسىنىڭ قالونلغى شول قدر دىر كە كوب اورنلردە قاتلاو ، قاتلاوبولوب آصۇلنوب تورادر . كركداننىڭ گاودەسى نە قدر طوپاس بولسە دە اوزى غايت قاتى يوگورەدر . بارماقلرنىدە فىلنىكى كىبى ، كچكنە طوياقلىرى باردىر . كركداننىڭ بورونى اوستوندە برىا كە ايكى شونداى طور واوچلى موگزى باردىر كە بو موگزى آرقەسندە اول هيچ بر حيواندىن قورقمىدىر . حتى يىر تىقچلرنىڭ ايك قورقنچى بولغان قىلان دە آنىڭ موگزى آستينە الەكسە سلامت قاليدىر . اكر بر بر حيوان كركداننى آلای ، بولای آچولاندرسە قورقنچ جانوار باشىنى ايوب يىل كىبى آنىڭ اوستينە بارا وكوچلى موگزى ايەلە آنى هواغە چويهدر .

کرکدان آفریقاده و آسیانک اسسی یرلرنه بولادر. آفریقا کرکدانلرینک
 موگزی ایکی اولوب آسیا کرکدانلرنده برکنه موگذدر. کرکدانلرنک
 آشاملقلمری اولهن ویافراق کبی نرسه لر در. آنلر کوب وقتده شول
 یر خلقینک ایگنلکلرینه کیابوب ایگنلرینی آشاب، خراب

(رسم ۱۸۰) کرکدان .

ایتوب کیتهلر . شول سببدن اول یرده گی کیشیلر کرکداننی
 بیک طرشوب اولیلر. لکن آنی اولاو فورقچیلدر؛ چونکه یئکل
 جراحته لنگان کرکدان شول قدر قوتورادرکه اوچیلرنک اوستینه
 طوب طوغری هجوم قیلدر. اگر اوچیلردن بره ری وقتنده قاچا آلمی
 فالسه، خراب! قوتورغان حیوان آنی موگزلرینه الرب هواغه چویه در.
 آتا بلوب آتماغان صورتک کرکداننک فالون تیریسینه ملطق یادره سیده
 تأثیر قیلمیدر. آتقان وقتنده باشی وقورصاگی کبی یوقاتیریلی یرلرینه
 آطو لازمدر.

صو آغری ده کرکدان کبی فالون تیریلی بر حیوان اولوب آفریقا
 قطعه سینه مخصوصدر. بو حیوان غایت آغر یوروشلی اولوب یونسز

گاودهسی شول قدر یوان و طوپاسدر که گویا ایتدن بولغان
 بر کیسهک کبیر. بو اولوغ گاودهسی قصه غنه
 آیاقلر اوستنده تورغانلقدن قورصاغی یرگه تیر تیریمسکنه یوریدر.
 بونک اوستینه دخی آنک قولقلری غایت کچکنه اما آغزی افراطر جهده

(رسم ۱۹). صو آغزی.

ظور اولغانلقدن بو حیوان شول قدر یامسز قیافتده در که گویا بر سیمرمش
 دوگنز کبیر. صو آغزی صونی بیک یاراتادر (شونک ایچون ده آنی صو
 آغزی دیب آتامشلردر). بتون ته ولکنی صو اچنده یاطوب اونکاره
 وباری آشار ایچونگنه صودن چغادر. بو حیوان صونی یاراتوب آندن

باشقه تورا آلماغانغه كوره كول و بيلغه چيتلرنه گنه افامه فيلادر .
 صو آيفرينى كشيلىر، تشلىرى و تيريسى ايچون، اوليلىر. آنڭ
 تشلىرى واق توياك نرسه ار ياصارغه تيريسى وحشى كشيلىرگه فالقان
 ياصارغه كيتهدر. بعض وحشيلر آنڭ ايتىنى ده بىك ياراتوب آشيلىر.
 صو آيفرى نه قدر يواش حيوان بولسه ده آنى آولاو قورقنچسز توگلدلر.
 چونكه جراثملنگان حيوان يارسوب كويمه ده گى آوچيلرغه هجوم ايته
 و بورونى ايله كويمه نى قابلاندر ب آنلرنى صوغه توگهدر. صو آيفرينى
 آولاده صوده اجرا ايتلهدر؛ شويله كه بر نيچه كشى كويمه گه اولتوروب
 چغالرده باوغه صابلانغان سونگيلر ارغتوب ياكه ملطقلر ايله آتوب اولتولر.

آرسلان و قپلان .

آرسلان ايله قپلان دنياڭ ايڭ قورقنچ يرتقچلرنندلرلر .
 آرسلان اوزينڭ مهابتلى قيافتينه، عجائب كوچينه كوره اوڭلى
 زمانلردن اوق «حيوانلرنڭ پادشاهسى» ديب آنالا كيلمشدر. آرسلان شول
 قدر مكمل و مانور صورتده ياراتلمشدر كه تعريف قىلوب بتر و ممكن
 توگلدلر. آنڭ تيمردن قۇبۇب ياصاغان شكلى طازا گاودهسى كورهن ياكه
 قزغلت صارى توسلى قصه غنه يون ايله قابلانمش اولوب باشى مريونى
 و كوكره گى بر آز قارايغىراق توسده بولغان قوبى يال ايله اورتولمشدر .
 بو يال آرسلانغه شول قدر مهابتلك بيرهدر كه ايركسز آنى حيوانلر
 پادشاهسى اسمينه لائق ياصيدلر. آرسلانڭ كوكره گى غايت كيڭ اولوب
 طاوشى شهب و قاتيدر. كيچلرده آنڭ طاوشينى ايشتو ايله بار حيوانلر
 قورقشوب طب طن بولالر. عربلر آنڭ طاوشينى كوك كوكره وينه
 اوخشانلر؛ در واقع آرسلانڭ طاوشى كوك كوكره وى كى گور
 ليدلر، هم شول قدر كه، آقروب يبه رسه يرتتيدلر .

آرسلاننىڭ قوتلى آياقلىرىدا ماچىنىكى كىي قىيلى طور ، طور ترناقلىرى باردىر . غايىت يولان اولغان قويرغىندە شول قدر قوتۇ باردىر كە آنىڭ ايله بەروب كىشىنى آياقلىرىغا يىغارغە قاندىر . دى قويرغىنىڭ اوچونىڭ قىلدىن بىرچوق وچوق اچىدە اوتىكون بىر ترناق باردىر . آرسلاننىڭ

(رسم ۲۰) آرسلان.

آغزىدا ايكى پار اولوغ و اوتىكون تىشلىرى باردىر . بوتىشلىرى ايله ترناقلىرى آرسلاننىڭ قورقنچلى قوراللىرىدۇر . آرسلاننىڭ دورت پوچماقلى دىپ ايتورلىك باشىنىڭ ايكى ياغىندە ماچى مېيىقى كىي قاتى مېيىقلىرى باردىر . كوزلىرى باشىنىە نىسبە طور بولماسەلرە بىك كىلىشلىپلردۇر . آنىڭ كوزلىرى

فیلان کوزلرنده گی شکلی اوصاللق و آچو اثری یوقدر. آرسلان، کوزلرینه فاراغانده، نون حیوانیدر. چونکه آنک کوزلری تونله کوندزگیدن یغشیراق کوره لر. شول سبیدن آرسلان کون بویی اویاسنده یانوب باری کیچ ایله گنه چغوب یوری و آو اولیدر.

آرسلان اوزینک اویاسینی اورمانلی صو بویلرنده باطاغلی، طاشلی چوللرده بولغان اینکو یرلرده و مغاره لرده (طاغ تیشکلرنده) یاصیدر. لکن بو اویا آنک عمرک یورطی توکلدر. چونکه تیره یاقده آوبتکچ اول ایکنچی یرگه کیتوب اورناشادر. آرسلانلر هر وقت آتالی آنالیغنه بوایوب یالغز، یالغز تورالر. آنا آرسلان آتاسندن بر آز کچرهک بولادر، آنا آرسلاننقی کبی یالیده بولمیدر؛ شولای ایسه ده آنا آرسلانده بیک کیلشلی و مهابت قیافتلیدر.

آرسلان حیوانلرنی فیلان کبی هیچ کیرا کمسکه طونمی و اولترمی باری فارنی آچقغان وقتده غنه طوتوب آشیدر. اما کشیگه خصوصاً بالالرغه قۇتورتۇلماسه هیچ تیمیدر.

یاز کوندده آنا آرسلاننک ایکی - اوچ بالاسی بولادر. آرسلان بالالری توغان وقتده فیلان کبی بوللی یوللی بولوب طورلقلری ماچیدن آرتق بولمیدر. کچکنه آرسلانلر اوز آرا ماچی بالالری کبی اویناشالر. آنالری آنلرنی بیک یاراتا و بیک طرشوب صافلیدر.

آرسلان بیک اوزاق یاشاچه ندر. حتی طوتقوندده آتمش - یتمش یل قدر تورادر؛ لکن طوتقوندغی آرسلانلر اوزلرینک ماتورلقلرینی شول قدر یوغالتارکه آنلرنی آرسلان دیب ایتورلکده بولمیدر. بالادن آلوب اویره تکانده آرسلان هر تورلی اشلرگه بیک آنصات اویره نه

وايه سينه بيك ايه له نه در . بوندای آرسلاننى ات كى ايتوب خلق آراسنده
بورتوده مه كندر .

قىلان باكه بولبارص - آرسلاندى اوزىنىڭ بوللى، بوللى تيرىسى
وياوز طبيعتى ايله آيۇرلادر . قىلانده آرسلان كىي ظور و فورقنچ
بر يرتقچدر . لکن آكار قاراغانده بيك كوب اوصال و يرتقچراقدر .

(رسم ۰۲۱) قىلان .

اول، كىراك بولسهده، بولماسهده، هر حيوانغه حتى آدملر گهده هجوم
ايتدر . قىلانلارنىڭ بولا تورغان يرلرى آسيا قطعە سيدر؛ باشقه قطعەلرده
اول هيچ يوقدر . آلرده آنڭ اورنىنه لياپارد، پانتيرا كىي آندىن
كچرەك بولغان باشقه يرتقچلر بولادر .
قىلاننىڭ طشقى قىياقتى اوشبودر: فورقنچ، كاكرى ترناقلىر ايله

فوراللانغان و بر صوغو ایله کشینی اولتره آلا تورغان، دورت، قوۋتلی
 آیاق اوستونده قارا یوللی، قوی صاری توسلی تیری ایله قبالانغان
 گاوده اولتورادر. بو گاوده آرت طرفدن قوۋتلی بر قویرق، آلدی
 طرفدن شافدای طور غنه توگارک باش ایله تماملانه در. باشینک آرت
 طرفنده، ایکسی ایکی یافده دیب ایتورلک، ایکی قولاق اولتورادر.
 آغزی آرسلاننقی کبی اونکون تشار ایله فوراللانمشدر. اوط اویناب
 تورا تورغان وقار انعیده بیک یخشی کوره تورغان کوزلرنده شول
 قدر اوصاللق ویاوزلق بلنوب تورادر که، طبیعتینی هیچ بلمگان کشیگده،
 کوزلرینه قاراب آنک غایت اوصال یر تقچ ایدکینی بلو ممکندر.

قپلان بولغان یر لر ده گی کشیلر بو یر تقچدن شول قدر ضرر
 کوره لر که آرسلاننگده باشقه حیوانلرننگده زیانلری بوگار فارغانده
 هیچ نرسه توگلددر. قپلاننگ ضرر کیتروی یورط حیوانلرینی آشاوی
 ایله در. قپلان کوربهک وقت حیوانلر صو اچهر که کیلگان چاقده صو
 بوینده قامش آراسنده قاجوب توروب، یخشیراق حیوان طوغری
 کیلگانده کینه تدنگنه سیکروب چغوب طوتاده تیز گنه آرفاسینه صالوب
 اوزینک تور اتورغان یرینه آلوب کروب کیتهدر. آرفاسینه کوتهروب
 کیتهدیگانگه عجب لوله سون، چونکه قپلان شول قدر کوچلیدر که
 آرفاسینه اوگز کبی اولوغ حیوان صالغان حالدهده قاتی چابوب بارو
 آکار هیچ نرسه توگلددر. مقصودقه کیلهلم: قپلان اوزینک طوتقان
 نرسه سینی طوبغانچی آشاغاج قالغانینی ایکنچی آشارغه جیوب قویادر.
 تمام آشاب بترگاچ ینه ایکنچی حیوان اولارغه کر شه در.

کوبسنجه قپلانلر بر اول تیره سنده ایکی اوچ بولالار. بونلر ییل
 بوینچه اول خلقینه بر نیچه شهر مک صوملق ضرر کیتهدر. قپلانلر

حیوانلر نیغنه هلاک ایتو ایله قناعتله نسه لر یارارده ایدی، لکن شوندای قپلانلر باردر که طوغری کیلگان صایون کشیلر نی ده طوتوب آشیلر. قپلان اصلده کشیگه نیهرگه قیمدیر؛ اما بر مرتبه آنک ایتینی طاتوب قاراغاندن صوگ هر وقت آدم لرنیگنه صاغلاب یوری باشلیدر. بوندای، کشی آشاوچی قپلانلر ترناغندن هر یل نیچه شهر یوز کشی هلاک بولمقدر.

کشیلر قپلاننی تیرسیسی ایچونده باشقهسی ایچونده توگل، باری ضررلی بولغانلغی ایچونگنه اولیلر. قپلانغه آونی تورلیچه یاصیلر: بعضا ملطقلر ایله آتوب اولتره لر، بعضا باز قازوب قویوب طوتالر. بوروشچه بازغه توشوروب طوتقاندی قپلاننی تری کیلوشده آلورغه مکندر، شویله که اول باز اوستینه غایت قاتی قامشدن یاصالغان اولوغ وتوبسز بر چیتلک قابلاب قویالر، صوگره چیتلک آرقلی بازنی کومه باشیلر؛ تری قپلان البته بالچق آستونده قالمی، اوتوری اوستکه چقا بارا وشول روشچه، باز کوملوب بتکاج چیتلک اچنک قالادر. بوروشچه طوتولغان قپلاننک حالی بیک قزقلی بولادر: آچوی قبارغان یرتقچ نه قدر چیتلکنی کیمروب باراسه ده آنک تشرلی قلتی قامشقه هیچ اثر قیلمیلر، شونلقدن قپلان افراط یارسی ودولیدر.

هندستانده قپلانلر نی بوتورلی اولیلر: برنیچه فیلنک اوستینه اولتورور ایچون یاشچیک کسی نرسه لر قویالرده شونده برنیچه آوچیلر اولتوروب قپلانغه ملطقلردن اتالر. بو حالده آنلرغه یرتقچنک هجومندن قورقنچ بولمیدر. اگرده قپلان فیلنک اوزینه هجوم ایته باشلاسه اول آنی بورونی ایله ارغتوب بهروب یا که تشرلی ایله قاداب اولتره در. لکن شوندای واقعلرده بولادر که جراحته لنگان حیوان فیلنک اوستینه سیکرهدر. بو

وقتده یا فیل آنڭ انوی سبیلی آوادر، یا که قیلان آنڭ اوستینه اله-
 گۆب قالب فیل ایسه فور فووندن هیچ نرسه کورمای فوتوروب چابادر.
 هندستانده بو ضررلی حیوانلرنی بتر و ایچون بر تورلی حیل
 طابمشلر: هر بر قیلان ایچون اولترگان کشیسنه حکومت طرفندن
 برنه قدر مکافت (آچه) بیروله در. کشیلر ایسه آچه ایچون نیچکگنه
 بولسه ده آنی اولترورگه طرشالر.

توه .

آسیا و آفریقانڭ اسسی طرفلرنده بولغان چوللرده توروچی
 خلقلر ایچون ایڭ کیرا کلی بولغان یورط حیوانی توه در (خلق آراسنده
 دویه دیب یورتلور). توهنڭ یواشلغی وتوزملیلگی ضرب مثل حکیمینه
 کرمشدر.

توه اوز درجه سنده یغشی اوق طور حیوان اولوب بیوکلگی
 اوچ-دورت آرشین قدر بولادر. توهنڭ عجبهرک بولغان اعضالری
 مویونی ایله آرقاسنده غمی اورکچی در. بو اورکچ دیگان نرسه توهنڭ
 آرقاسنده مایدن بولغان برتونگا کدر. بو اورکچ بعض جنس توهلرده
 ایکی اولوب گویا ایهر کبی تورادر. توهنڭ مویونی غایت اوزون
 وکا کری اولوب اوستونده صارق باشینه اوخشاغان باشی اولتورادر.
 آباقلری ده غایت اوزون اولوب آباغنده ایکی طویاغی باردر؛ لکن
 بو طویاقلر صغر صارق کبی حیوانلرنڭ طویاقلرندن بر آز آیورلار،
 شوپله که آنڭ طویاقلری ترناق کبی آلدغه غنه اولارق آباغینڭ آستوننه
 طابانی مندر کبی قاباروب چقمشدر، یورگان وقتده توه اوشبو طابانی
 ایله ننه باصوب یوریدر.

توهر بولماسه ايدى چوللرده يوروهيچ مكن بولماس ايدى ، توه
هيچ بر حيوان يورى آلمى تورغان قوملى و صوسز چوللرده هيچ مشقتسز
يوريدر . آشاو اچوطوغرىسنده شول قدر چدامدرکه آتنا- اون کون
مقدارى قزوچول اچنده بر نرسه آشامى اچمى بارا آلادر . آشاغان صورتهده
قوروب بتکان . قاتى اوله نلر ايله قناعتلنه در . توهنى آشاماييچه اوزاق چدان
تورغان نرسه اوزى ننگ اورکچيدر . توه آشاماغان وقتده اورکچنگه گى مايى

(رسم ٠٢٢) ايکى اورکچلى توه .

آز ، آز آش قازاينه توشه بارادر . شول سببدن اوزاغراق آشامى
تورسه آننگ اورکچى بيک کچره يه حتى بعضابته درده . توه صونى ده اوزى
ايله برگه آلوب يوريدر ، شويله که آننگ آش قازايننگ اچنده بال
که رهزى کبى کچکنه ، کچکنه صاوتلر باردر ؛ بر مرتبه طويغانچى اچکچ
صو شول صاوتلرغه طولوب فاللا و کيراک وقتقه قدر صاقلانادر .

توله ايله چولده يور گانده آنلرنى برى آرتينه برينى تزوب كاروان
 ايتوب يور تهر. بوندای كاروانلر نه قدر ماللر ايله نيچه شهر مڭ
 چاقرم يرلر يور يلر. توه غايت فور قاق حيواندر. كاروان بارغانده بر توه نڭ آياق آستوندىن
 فويان سيكروب چغامه، كوزينه بر اويوم طاش فلان كورنمه، اوستوندىن،
 تويه گان نرسه سى ايشلوب توشه مه شول وقتده اول توه فور قووندىن
 فايبار غانينى بلماي بر ياقعه چابوب كيته در؛ اوزلرى هيچ نرسه بلمه سه لرده
 آنڭ آرتندن باشقه توله رده قاچار غه طوتونلر. اگر بر توه گه بورى
 هجوم ايتسه، قوتلى آياغى ايله آنى تيبوب اولترو اورننده، توه بارى
 آفرۇنه وتو كرونه در. توه نڭ هر نرسه سى اشكه كيته در: ايتينى آشيلر، سوتينى اچهلر،
 يوندىن كيز و باو كى تورلى نرسه ياصيلر؛ لکن سوتى غايت قوي
 وايرهنمگان كشى ايچون آغر در. توه نڭ بر گنه بالاسى بولادر. بونوه بالاسى طوغاچده غايت ضعيف
 وكچكنه بولادر. آڭار ايكي ياش طولغاچ يور وينى تيشوب باواونكه ره لر
 (بو باو آنى يور تور ايچون ديلبگه بولادر). بو وقتده آنى يوكسز گنه
 كاروانك يور ورگه وبور و نندغى باوندن طارتقاچ چوگار گه (تزله نوب ياطار غه)
 اريره تهر. اوچ ياش طولغاچ آڭار آطلانوب يورى باشليلر. اما دورت
 ياشى طولميجى يوك تويه رگه ياراميدر. توه، اوستينه اون - اون ايكي پود نرسه تويه گان حالده،
 كوينه فرق چاقرم بارا آلادر. توه اوزى اوزاق عمر ايتسه ده اوتوز
 يلدن آرى كشيگه خدمت ايتنه آلميدر.

توه قوشی.

جنوبی آفریقانڭ صحراالرنده عجائب تورلی بر قوش بولادر.
 بو قوشنی توه قوشی دیلر. آڭگار بوا سمنی، کوب جهندن توه گه اوخشاغانلغی
 ایچون، بیرمشلردر. در واقع اول، توه گه بیک اوخشیدر: مویونی توهنکی
 کبی اوزون و کاکری اولوب آیقلری ده بعینه آنقی کبی اوزون،
 قوتلی وایکیگنه بارماقلیدر. باشی گاوده سینه نسبة کچکنه کدر. مو-
 یونی ایله آیقلرندن باشقه یرلری یالتر اولقی فارا توسده بولغان یون ایله
 قابلانمشدر. بویونلر غه باشقه، قویر غنده و قاناتلرنده یینه بر تورلی اوزون
 و یوموشاق قاوریلری باردر که غایت ماتور بولغانلقلرندن تورلی زینت
 نرسه لری یاسارغه کیتهلر؛ شونلقدن آنلرنڭ بازاری قیمتدر. بارسندن ده
 بیگره ک توه قوشی اوزینڭ طورلغی ایله مشهوردر، شویله که اول بتون
 دنیا قوشلرینڭ ایڭ ظوری و بیوگیدر؛ بویبی یردن باش توبه سینه قدر
 دورت آرشین چاماسنده اولارق آط اوستینه آطلانغان کشی نڭ باش
 توبه سینه بور ویننی قویوب تورا آلادر. آغرلغی اوچ پود چاماسنده در.
 توه قوشینڭ قاناتلری غایت کچکنه و کوچسز اولارق اوچار ایچون لازم
 بولغان قاوریلری ده یوقدر. شول سببدن توه قوشی هیچ اوچمی بلکه
 اوچ اوور نینه تورورلق قدر قاتی یوگوره آلادر. اگر یوگور گانده ییلده
 آرت طرفدن ایسسسه اول اوزینڭ قصقه قاناتلرینی ییلکن کبی کوته رب
 شول قدر تیز یوگوره در که ایڭ یخشی آطلر ایله ده آرتندن قووب
 ینو چیتون بولادر. قاناتلرینده قاناتلرینده قاناتلرینده
 توه قوشی حقنده قزقلی بر حکایت سوبیلیر: توه قوشی «مین توه»
 دیب ماقتانا ایمش؛ کشیلر آڭگار «توه بولسه ک اوستوگه یوک توییک!»

دیسہ لر، « مین قوش » دی ایمش؛ « قوش بولسہک اوج! » دیسہ لر، ینہ « مین توه » دی ایمش. انما : کلبه اعا رشابه رشابه با ما رشابه توه قوشی اوزینک آشاوده طالمسزلغی ایله ده توه گه اوخشیدیر. اول کوب وقت قانی اوله نلر و اق حشرانلر آنلر بولماغانده معک سینی طولترور ایچون طاشلر، قوملر ایله قناعتلنه در.

دخی توه قوشلرینک قزقلى عادتلرتدن برى آفریقاده بولاتورغان یوللی، یوللی قر آطلری ایله برگه طور دوستلقده تورولریدیر. بو دوستلق بونلر آراسنده هیچ سببسز یاصالماغان، بلکه بو ایکی تورلی حیوانلرنک هر برلرینه فائده لی بولغانلغی ایچون

یاصالغان؛ شوپله که توه قوشلری یخشى ویراق کوره لر، ناچار ایشوته لر، اما قر آطلری بالعکس ناچار کوره لر، یخشى ایشوته لر؛ شولای بر برسینه یاردم ایتوشوب تورووی بونلرغه بیک اوکای بولادر. بوندن باشقه دخی قر آطلری، قورالسز توه قوشلرینی دشمانلرنک هجومندن طویاقلری ایله صاقلاب فائده کیتیره لر. توه قوشلری یهورقه لرینی چولنک قوری قومینه سالالار. آنلر

دخى، باشقى قوشلار كىمى، يەمورقەلار يىنى ھەر ۋاقىت باصوب دە ياطمىلر.
 كوندز اول خىدمىنى قوياش ادا قىلار؛ اوزلرى ايسە يەمورقە اوستونكە
 كىچ ايله گنە اولتورالر. دخى آنلرنىڭ اويالرى دە باشقى قوشلارنى
 كىمى توگىلر. آنلر اوتوز قرق يەمورقەنى بىر اوياغە سالار دە شونلارنى
 جىنا ولاشوب باصوب چىقارالر. تۈە قوشىنىڭ يەمورقەسى شول قىر زور
 بولار كە يىكرىمى دورت طاوق يەمورقەسىنە بىر بىر كىلەر. آغرىغى اوج
 قداق چىمىسەنە در. بوندای يەمورقە ايله دورت آچ كىشى بىك يىخى
 طويا آلار. يەمورقە دن ياڭا چىقان تۈە قوشى بالالرى طاوق زور لغندە
 بولار ق بىر آزغە قىر آنلرى سالغان يەمورقەلر ايله گنە تىرىپە لەنەر.
 آدملر تۈە قوشلارنى يوقارى دە ايتولگان قىمىتى يوللرى اىچون
 اولىلر. اولانغان دە يا آنلرنى غايت يۈگۈرۈك اطلر ايله قوب تمام
 آرىتوب اولتورلر، يا كە آوچى اوزى تۈە قوشى بولوب كىونوب
 آنلرنى آلدالاب اولتورەر. بوندای آو بىك قىر روشە بولار: آوچى
 اوزىنىڭ اوستىنە، تۈە قوشىنىڭ تىر يىسىنى قابلاپ آنڭ تىنى كىمى ايتوب
 يالغان، بىرمندەر قويا، بىر قولىنە تۈە قوشىنىڭ باشىنى وموبونىنى كىورتكان
 طاياق، اىككى قولىنە اوق ايله جايە طونادر. بولای كىونگان آوچى
 تۈە قوشى كىتۈى آراسىنە بىك آنصات كىرە آلار: تۈە قوشلرى آنى
 اوزلرىنىڭ قارىداشلىرى دىب بلوب ياقىن يىبەرلەر. اوشبو وقتىن
 فائىدەلەنوب آوچى دە چىرەم آشاغان كىمى قولندەغى طاياقنى بىر گە ايدە
 بىر قوشنى صايلاپ آڭكار اوزىنىڭ اوغىنى اولتورتادر. قاتى يارالانغان
 بىچارە قوش طىر چىنوب بىر گە يىغلو ايله بىتون كىتوباق ياقغە طارالوب
 بىتەر. آوچى ايسە اوستوندىن تىرىنى طاشلاپ يىغلىشنىڭ ايشىنى بىتەر.
 بوندىن باشقى دخى توقوشە لىرىنىڭ يەمورقەلرى دە آدملر طرفىدىن

كوب جيولغانلقدن بو قوشلر يلدن يل آز ايمقده درلر. توه قوشلرينك
بر زمان بتونلاي بتووندن قورقوب بعض يرلرده آنارني طوتقونده
آصري باشلامشلدرد. بو صورته آنلرنك اوزلريني اولترماينچه
يونلريني آلمق ممكندر.

طوپيلر، آق بابالر و چبن قوشلري.

بو اورنده، اسسي طرفنك مشهور قوشلردن بولغان طوپيلر،
آق بابالر و چبن قوشلري حقنده بر آز سويلهپ كيتو لازم كورلدي.
(۱) طوپيلر اوزلرينك آدم كبي سويلي آلورلي ايله هر كمگه
معلوم بولغان قوشلردر. طوتلوب اويره تلگان وقتده آدم لركبي
سويله شورگه وهر تورلي حيوانلركبي قچقورۇرغه اويره نه لر. آنلرني
بويله سويله شورگه قادر ايتكان نرسه فالون و ايتلهچ تللريدر. طوپيلر
غايه طاوشلي قوشلردر. آنلرنك طاوشلردن بتون اورمان يا كغري و آنده
يورگان كشينك قولاغى طونادر. طوپيلرنك باشلري توگاراك
بورونلري يرتقچ قوشلر نقى كبي كا كريدر. لكن آنلرنك بورونلري
شونك ايله آيورلادر كه : يرتقچ قوشلر نقى كبي آستدن واوستدن
يانچلگان اولمايوب يان ياندن يانچلمش بولادر.

طوپيلرنك آياقلىرى، هر وقت آغاچ اوستلورنده گنه يورور
ايچون، يارانلمشلدرد. طوطى برده، آغاچه يورگان كبي آنصاف
يورى آلميدر.

طوپيلر اسسي طرفلرنك هر يرته بولالر. آنلرنك طاوق طورلغنده
بولغانلري اولسه ده بيك كچكنه بولغانلري ده باردرد. بو قوشلرنك
طورلقلىرى تورلى، تورلى بولغانى شكللى توسلري ده تورلى بولادر.

مثلا « کاکادو » دیگان آوسترالییا طوطیلری آق توسده ، باشقه لری قزل ، یاشل ، قارا یاکه چوار توسلرده بولالر . بعضی طوطیلرنڭ قویقلری عادی اوز ونلقه بولسه ده بعضیلرینکی بر آرشین قدر اوزون بولادر . طوطیلرنڭ آشاغان نرسه لری اسنی طرف اورمانلرنده اوسه تورغان یمشله واورلقلردر .

(۲) آق بابالر اسنی طرفلرنڭ یرتقی قوشلرندن اولارق بر نیچه تورلیلری باردر . آنلرنڭ بعضیلری طاغلرده ، بعضیلری چولرده

توروب کوبسنجه اولکسه ایله طوقلانالر . آق بابالرنڭ ایڭ

ظور و مشهورلری آمریقادهغی

« قوندور » اسمنده بولغان

آق بابالر اولارق قالغانلری

واق اول قدر مشهور توگدلرله ؛

آنلردن باشلیجه مشهورلری

آفریقادهغیلریدر . بونلر نرسه

(رسم ۲۴) طوطی .

تیز چری تورغان ، اسنی آفریقاده اولکسه لرنی آشاب ، یوق ایتوب

کوب فائده کیتولر . کایریشاچلر نینده نیل بولمالار ن لکچیلر

قوندور جنوبی آمریقانڭ بیوک طاغلرنده بولا تورغان بر قوش

اولوب اوچا تورغان قوشلر آر اسنده طولغی چپتندن بونچیدر .

قوندورنڭ گاودهسی قالون و طوپاسدر . لکن شولای بولسه ده ،

فاناتلری غایت قوتلی بولغانلقدن ، اول باشقه قوشلرغه قاراغانده

بخشیراق اوچادر . فاناتلری شول قدر اولوغدرکه جایوب ییهرگان

وقت ایکی قانات اوچلرینڭ آراسی ایکی ساژین قدر بولادر . شونلقدن

قوندور، باشقه قوشلر منه آلمی تورغان، ۷-۸ چاقرم بیوکلکگه منه وقاناتلرینی، جایگان حالده حرکتسز قالدروب، یوقاریدن اوزینه رزق قاراب یوریدر. قوندور کوبرهك اولکسه ایله قناعتله نسهده بعضا صارق کتولرینه وهر تورلی کیک حیوانلرغده هجوم ایتدر؛ شول سببلی هر حیوان قوندور دن خوفلنن در. ظورلغینه کوره قوندورنک کچی ده

افراط اولوب صارق وبوزاو کبی حیوانلر نی اول بیک آنصات کوتهروب کینه آادر. شولای بولسه ده اوزی کشیگه هیچ بر وقت تمییدر.

کوزلری ایله کورگان برکشی قوندور حقنده بویله سویلیدر: «طاغ قریینده بر آط اولکسه سی یاطا. آنک یاینه، سیلانور ایچون، هر تورلی نوعدن قوشلر جیولغانلر؛ آنده قارغالرده، قوزغونلرده، قارا قوشلرده، باشقه بیوتقچی

قوشلرده بار. مونه بر وقت کواکده (رسم ۰۲۵). قوندور. بالشیل

قاراچق کورندی. هر چه آردنه شت آردیبه شت بشتا

اول همان طورایا، همان توبه ن توشه؛ یاقنلا شقاچ بلندیکه اول غایت بر الوغ بر قوندور اولوب، اولکسه نی آشار ایچون کیله ایکان. آنی کورو ایله بار قوشلر، حتی «قوشلر پادشاهی» قارا قوشده، آچی، آچی قچر شوب چیتکه ره کیتلر. قوندورده غایت تکبرلک ایله آشارغه طوتونادر. «

قوندور كوز قاراشقه قارا قوش كىبى مهابت كورنىدىر ، چونكه
 طوپاس گاودهسى ، اوزون آياقلىرى ، كوركەنكى كىبى اوزون ، قزل
 ويونسز مويونى آنى شقسز قىيامقده درلر .
 قوندور اوزىنىڭ اوياسىنى آدم ايشە آلماسلىق بيوك ونكه طاغلرده
 ياصى وشونكە ايكى - اوچ بالاسىنى تىرىيەلەب اوستودر . قوندورنىڭ بالالىرى
 بىمورقەدن چىققان وقتدە بىك شقسز وبتونلاى يونسز اولارق اوزاق
 زمان اويادە ياطالر .

كشىلر قوندورنى ، اوزلرىنىڭ كتولرىنە ضرر كىتوگانلىكى ايچون ،
 آويلر . آنلرغە آو بعضا بو روشچە ياصالادر : بىر يرگە بىر نيچە قازق
 قاغوب اوستينە توبە كىبى ايتوب آرقلى ، تورقلى آغاچلر بەيليلردە آنىڭ
 اوستينە طورغە ، آط ياكە صغر تىرىسى يابالر . بوتىرى اوستينە بىر
 اولگان صارق سالوب بىك نق بەيلەب قويالر هم تىرى اوستينە
 المەكلەب ياصالغان باولر قويوب اوچلرىنى قازقلرغە بەيليلر . بو اشلر
 تمام بولغاچ بىر اوچى تىرى آستينە كرۇب ياطادە باشقەلرى چىتدە
 قاچوب تورالر . بو وقت قوندورلر آنق آزقنى كورۇب كوتەروب
 كپتەرگە كىلسەلردە ، اول بەيلەولى بولغانلقدن ، شونەغەنە آشارغە
 يابشارلر . بو وقتكە آنلارنىڭ كوبسىنىڭ آياقلىرى المەكلر اوستونكە بولادر .
 اوشبو وقت تىرى آستونەغى اوچىدە يوقلاب ياطمى ، اول
 باولرنى آقرىغە طارتادە ، المەكلر قىلوب قوشلرنى آياقلىرىدىن بەيلەب
 قويالر . بوندىن صوك قاچوب تورغان اوچىلرغە ، چغوب آنلرنى
 كوسەكلر ايلە بەروب اولتۇرۇرگە گنە قالادر .

(۳) دىياناڭ اياڭ كچكەنە قوشلىرى چىن قوشلىرىدىر . آنلارنىڭ اياڭ
 ظور دىگانلرى قارلىغاچدىن ايكى اولوش كچكەنە اولارق اياڭ كچكەنەلرى

توكلى تورادن آزغنه طور بولالار. بوندای كچكنه لرینك يبورقه لری بورچاقندن ده كچكنه لولوب آنلردن چقغان بالالار ايك كچكنه چين قدرگنه بولالار. (بو قوشلرنى توه قوشى ايله چاغشدروب باغكز!) . چين قوشلرى آياقلرى وفاناتلرى ايله قارليغاچقه بر آز اوخشاسه لوده، اوزلرينك اوزون بورونلرى وماتور يونلرى ايله آنلردن آيوزلالار. بو قوشلرنك يونلرى قوياشك شول قدر يالتريدر كه قوش آلتوندىن واصل طاشلردن يصالمش كى كورنه در. آنلرنى شول ماتور يونلرى ايجون ده آويلير! ملطق ايله آتلكه يونلرى بوزغانلقدن آنلرنى قوم يا صو سيبوبكنه طوتالار. كچكنه قوشچقلرنى يرگه توشورو ايجون بوده يتهدر.

چين قوشلرى هر وقت هواده اوچوب يورور ايجونگنه ياراتلمش كيبيلدر: آنلرنك آياقلرى غايت كچكنه وضعيف اولغانلقدن، آغاچقه قونغان وقتلرى بيك آز بولا. آنلر بتون كونلرينى چاچكدن چاچكگه اوچوب اوتكاره لر. آشاملقلرى قارليغاچنقى كى چين، چوكى كى حيوانلر بولسه ده چين قوشلرى آنلرنى قارليغاچلر كى اوچقان وقتده هوادن طونمايوب چاچكلر آراسندن اوزلرينك اوزون بورونلرى ايله ازلهب آلوب آشيلر.

چين قوشلرى اويالرينى مامقدن آغاچ يافراقلرينه يابشدروب غايت ماتور ايتوب ياصيلر. بعضا، بوندای كچكنه قوشلر اوزلرينك آياقلرى وبورونلرى ايله گنه بوندای يغشى وماتور ايتوب نيچك اشلى آلديلر ايكان؟ ديب عجبله نولك بولادر.

چين قوشلرى هر قطعه نك اسسى طرفلرنك اولارق تورلى نوعلرگه بولنه لر. بو نوعلر بر برندن طورلقلرى، كچكنه لكلىرى، قياقتلرى وتوسلرى ايله آيورلمقه درلر.

اسسى طرفلردهغى زاحفه وحشراتلر .

اسسى طرفلردهغى كىبى ظور كوتكله لر (*)، زهرلى يلانلر، ايرى حشراتلر (**) دنيانك هيچ بر يرندە يوقدر .

(۱) آفريقا، آسيا و آفريقانك اسسى يرلرندە گى كول ويلغه بويلر نك عجائب ظور، قورقنچ و يوتقچ كوتكله لر بولادر . تمساح ديوب آتالنا نورغان بو كوتكله اوزينك قياقتى ايله بز نك كلته يلانغه تماماً اوخشىدر . تمساحنك آسياده بولا تورغانينه « غاويال »، آفريقاده غيارينه « فايما ن » هم « آليغاتر »، آفريقاده غيسينه عادى « تمساح » ديلر . بو صوگى، آفريقاده بولا تورغانى، باشقه تمساحلرنك بارسندندە ظور اقدر ؛ حتى آنك اون ايكي آرشين اوزونلغندە بولغانلرى بولا ايكان . فايما نك آفريقا تمساحلرندن آيۇرلوى آغزيناك قصه و بيوانلغى ايله ، غاؤيالنك آيۇرلوى بالعكس آغزيناك اوزون و نچكه لگى ايله در .

تمساحنك بتون تنى غايت قالون و قاتى قابقلىر ايله قابلانمش اولوب حتى بعض يولر ينى ملطق يادرسى ده تيشه آلميدر . تمساح بتونلاى صو حيوانيدر ، شونلقدن كوب اعضالى صوده نورور ايچون مخصوص يارالمشدر ، مثلا بارماق آرالىرى صوده يوزەر ايچون تيرى ايله توتلاشمش هم قولاق و بورون تيشكلرنك صواچنك وقتك قابلانا تورغان قابقاچلرى باردر . تمساح صو اچندە قىلان كىبى يىكل حركتلى و غايت كوچليدر ؛ كوچى شول قدر دركه آدمنى، اوگزنى حتى توهنى صو آستينه اوستورەب توشورۇرگه قادردر . لکن صوده نه قدر قوتلى ويكل بولسه ،

(*) كوتكله لر - كلته يلان جنسندن بولغان يرده سور نوچى حيوانلر در .

(**) حشراتلر - چين، چركى، قورت، قوگز كىبى واق حيوانلر در .

تمساح قوریده شول قدر ضعیفی و آغر حرکتلیدر؛ صوده نه قدر قورقنچ بولسه، قوریده شول قدر قورقنچسزدر. شول سببندن ده صوده وقت کشیکه هجوم ایتونی هیچ شیکه سانامی تورغان تمساح، آنی قوریده اوچور اتسه تیزرهك صوغه تابا قاجو یاغینی قاریدر. هئانجه نامسا

اسسی طرفلرده بولا تورغان یغمورلی وقتنی تمساحلر غایت سویه لر؛ اما قوری وقتلرده صولر کییکچ آنلر تمام عاجز اولوب کول

فیرک زیملا هئانک لشلایغغال (رسم ۲۶). تمساح. ن لفقن ن صغق مو ریح مال

ونهر توبلرنگی بالچقنی قازوب کروب شونده یکی اوچ آی یوفیلیر. بوندن باشقه وقتلرده تمساح قور یغه کوب چغوب یورمیدر؛ باری کون قزونده غنه، یلنور ایچون، یاردهغی قوم اوستینه چقادر. ن لفقن مو

تمساح یرتقچلودن بولغانغه کوره آشاغانی بالقدر قوری یر حیوانلریدر. قوری یر حیوانلرینی اول صویانندهغی قامش آراسینه

قاچوب توروب، صو اچهرگه کیلگان حیوانلرغه کیناندن هجوم ایتوب
 طونادر. شول روشچه بعض وقت انسانلرده تمساحقه آزق بولالر.
 تمساحدن باری بر گنه حیوان قورقمیدر، اولده «تروخیلوس»
 اسملی کچکنه گنه بر فوشدر. تمساح، توگل بو فوشقه ضرر تییرو،
 آنک ایله یاقن دوستلقه تورادر، سببی ده اول قوشنک تمساحقه بر نیچه
 فائده کیترویدر؛ مثلا اول تمساحنک تینه یاشقان قورتلرنی وتش
 آرالرینه کرووب قالغان ایتلرنی آشیدر. لکن ایکنک طور فائدهسی
 شولدرکه تمساحقه فاراولچیلیق خدمتی ایتدر، شویله که آغر حرکتلی
 تمساح یرده یاطقان وقتده تروخیلوس تیوه یاقغه اوچقلااب قارانا تورا
 ونیچک بر خطر بارلغینی سیزسه قاتی قچقروب اوچوب کیتدر، تمساح
 ایسه بونی کوروی ایله آکلی وتیزگنه صوغه کرووب قاچادر. شونک
 ایچون بو قوشنی «تمساحنک صاقیسی» دیب آنامشلردر.

آنامساح کوبسنجه یکومی. اوتوزلاب یمورقه صالاولانلرنی بر یاشرن
 یرده اوز حاللرنجه قالدردر. لکن آنلرنی بتونلای اوک طاشلاب بتورماینجه
 یش، یش یانلرینه باروب قاری وطکلاب تورادر؛ اگر اول، یمورقه اچنک
 چیلداغان طاوش ایشتهسه آنی واطوب بالاسینی چفارادر. تمساح
 بالالری یمورقه دن چقغان کوندن باشلاب یالغز باشلرینه کون کوره
 باشلیلر. اگر یمورقه لرنک بارسندن ده تمساحلر چغاقالسه بوقورقچ حیواننک
 نسلی افراط درجه ده اوچور ایدی. لکن باشقه حیوانلر اول
 یمورقه لرنی کوب مقدارده آشاب هلاک قیلغانلقلرندن اول قدر اورچی
 آلمیدر. تمساحلر غایت اوزاق یاشی تورغان حیوانلردن اولوب، حتی
 یوز یاشدن آنغراق یاشاگانلری بولا ایکن.

(۲) اسسی طرفنگ یلانلردن طورلغی ایله مشهور بولغانی «بوآ» اسملی یلاندر. بویلان شول قدر طوردر که بویی اون آرشین چاماسنده یوانلغی کشی بو طی قالدولغنده بولادر. بوآ یلانی اوزی، طور بولسه ده زهرسز یعنی چاقمی تورغان یلاندر.

قوش کبی واق و کجه کبی ایری حیوانلرده بوآغه آزی بولار.

اول قارنی آچقچاچ بر یوان آغاچ بو طاغینه چولغاناده باشینی بر طرفدن بر طرفه یورتوب آونی کوزلی. شول وقتده یاقندن بر قر کجه سی

(رسم ۰۲۷) بوآ.

یا باشقه بر حیوان اوتسه اول در حال آغاچدن چیشلوب توشده آقرنغه، طوتاچق حیوانی یانینه اورمه له ب بارا، باروب یتکاچ تیزگنه هجوم اینه ده بیچاره غه چولغانوب بیک قاتی قصه در. اول آنی شول قدر قصه که حیواننگ سویا.

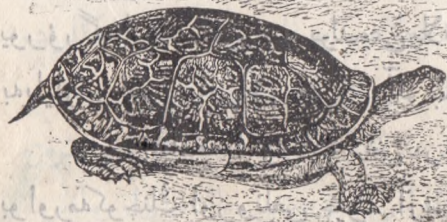
کلزی تمام تتلوب بتوب اوزی بر قامردن ئوله ب یصالغان نوسه شکلینه کوه در. بوندن صوگ یلان چیشلوب هلاک ایتولگان حیواننی آقرن، آقرن یوطارغه باشلیدر. فاراب تورسه ک ایگ یوان برنده قالدولغی چیرک آرشیندن آرتماغان یلان بوقدر الوغ کیساکنی یوطا آلماس کبی طویولادر؛ لکن عجائب حیوان یوطا! یوطقاندن صوگ اوزینگده اچینگ حیوان یاطقان اورنی بیک یوان بولوب طونقایوب تورادر. بوآ بو روشه اولوغ نوسه یوطقاچ شول قدر آغرایادر که هیچ کیمه

اصلاً ضرر تیبوه آلمیدر. بو آغراق وقتنده بو آ بر یاشرن یر گه کروب
 قاقوبقنه یاطادر. چونکه اول بو وقتنده اوز اوزینی صاقلاودن ده عاجز
 بولغانلقدن اولترلوی بیک یگئل و دشمانلری بیک کوب بولادر.
 اوشبو آغرایونک مدتی، یو طولمش حیواننک ظور لغینه قازاب، بر
 نیچه کونگه، آتناغه حتی آیغه طارتولادر.

اسسی طرفلونک زهرلی یلانلرندن ایگ مشهورلری کوزلکلی
 یلان ایله چکغراقلی یلاندر. بونلونک اولگیسی جنوبی آسیاده اولارق
 مویوننده برپار کوزلک صورتی باردی. (رسم ۱۲. گه قارا) ایکنچیسلی
 شمالی آمریقاده بولا تورغان یلان اولوب قویرغینک اوچونده،
 یورگان وقتنده چکغری تورغان، آلقالری (خلقهلری) بولغانلغی ایچون
 چکغراقلی یلان دیولمشدر. بویلانلر چاققان کشی یاحیوان هیچ بر
 وقت اولمی قالمیدر.

۳) طاش باقالر کوب کشیگه معلوم بولغان حیوانلردی؛
 گوبرلی باقا دیبده ایتهلر. بونلرغه باقا دیب ایتسهلرده هیچ
 باقاغه اوخشاغان یرلری یوقدر. شویله که بتون گاودهلری آستدن
 واوستدن، بربرینه توتلاشقان ایکی قاتی قابق ایله قابلانمشدر.
 بو قاتی یان یاننده، دورت آیاق، باش وقویرق چغار ایچون،
 آلتی تیشک باردی. طاش باقا مذکور اعضالری اوزی تله گان
 وقتنده کرته وچغارا آلادر. کچکنه گنه طاش باقالرنکده قابقلری شول
 قدر قاتی بولادر که آریا ته گهرمه چی طابتاب کینکانه ده واطلمیدر. طاش
 باقالرنک بعضیلری قوزیده بعضیلری کول ویلغلرده، بعضیلری ده
 دیگرلرده بولالر.

اسسی طرفلرده شونداي طور طاش باقالر بولادر که اوچ آرشین اوزونلغینه یکر می پود آغرلغینه یته لر. بوندای طاش باقالرائی «فیل طاش باقالرائی» دیلر. کشیلر آنلرئی ایتلری ایچون اولیلر؛ شوپله که آنلر کیچ ایله قوم اوستینه یهورقه سالورغه چقغاج یافنده یاشر نوب تورغان کشیلر چغوب آنلرئی تیزگنه آرقالرینه ایلهندره لر (آرقاسی اوستینه یاطقرغان طاش باقا هیچ نه قیلا آلیدر). سوکوه آنلرئی اولتروب اوزلرینی ده، سالغان یهورقه لرینی ده ایوب آلوب کینه لر. یهورقه وایتلری آشارغه کیتوب قیمتلی بولغان قابقلری تورلی واق تویاگ نرسه لر یا صارغه کینه در.

(۴) اسسی طرفلرده غی

کبی ایری، ماتور وتورلی

تورلی بولغان قوگزلرئی،

اوزمه کوچلرئی وکوبه

لکلرئی بزناگ معتدل طرفلرده

(رسم ۰۲۸) طاش باقا.

اصلاً اوچور اتو مکن توگلدیر. آراسی طرفده اورمان وقرلرده یورسهك ایاك اول کوزگه ماتور،

اسسی طرفده اورمان وقرلرده یورسهك ایاك اول کوزگه ماتور،

ماتور کوبه لکلر چالونالر. بوکوبه لکلر غایت طور اولوب ایکی

قاناتلرینك آراسی بعضا آلتی ژیرشوك قدر بولادر. طور لقلرینه کوره

آنلرینك توسلری ده بزناگ کوبه لکلر نکینه قاراغانده کوب درجه ماتور

ویالتراوقلیراق بولادر. بوندای کوبه لکلر قویاشده اوچوب یورگانده

گویا اصل طاش کبی یالتریلر.

بو کوبه لکلر بولغان یزلرده شونلر شکللی اوك طور و ماتور

توسلرده بولغان قوگزلرده بولادر؛ مثلاً آمریقاده، آغاچ قوشلرینده «هیروکولیس»

اسمىدە بىر تۈرلى فوڭغز اقامت فيلا . بو ھىر كولىسىنىڭ اوزونلىغى يارم قارش (ايكى ۋېرشوك) قدر بولادر ، آنڭ اوستىنەدە آلدندن شول اوق اوزونلىقىدە ايكى مېيغى چغوب تورادر . بو فوڭغز ، گاودەسىنىڭ آغزلىغى سېبلى ، غايت آقرن اوچادر . شولوق آمىرقادە ، بىزنىڭ اوط قورتنى شىكلى ياقىتلىق بېوۋە تورغان ، طور بىر فوڭغز بولادر . آنڭ ياقىتسى شول قدر قوۋ تىلدىر كە شول ياقىتلىقىدە يازوا قومۇق مېكىندىر . لىكىن بو حيوانلار شىكر قامشى ايچون غايت ضرىلدىر لىر . بو فوڭغز بولغان يىردە گى خىلقلىر آنى طوتوب كېچىكە چىتىلدىر دە شىكر قامشى ايله تىرىيە قىلوب آصرىلر . اول آنلرغە كىچ ايله يورگاندە فانار خىمتىنى ايتەدر . ھىندىلر آنى كىچ يورۇرگە بارغاندە طوتوب ، يولدىغى يىلانلرنى قاچورسون دىب ، آياقلىرىنە بەيلىلر . ياقىتورغاچ آنى كىرى آلوب يىنە آغاچقە يىبەرلر . بو يىلدا بوندىن باشقە آمىرقادە دىخى بىر تۈرلى طور اورمە كوچ بولادر . بو اورمە كوچنىڭ اوزونلىغى چىرك آرشىن قدر اولارق بىتون تىنى كورەن تۈسدە بولغان يون ايله قابلانمىدىر . بو اورمە كوچ غايت قاتى تىشلى ، تىشلەگان اورىندىغى جىراحتى بىك قاتى آورتا وتۈزەلۈى بايتاق وقتقە طار تولادر .

بو اورمە كوچنىڭ آشاغان نرسەلرى كو بۈك حىراتلردىن بولسەدە بعض وقت باقا وكېچىكە فوش كېى حيوانلرنى دە آشىدىر ؛ شونڭ ايچون آكار «فوش آشاوچى» دىب اسم بىرلىشىدىر .

اسسى طرفنىڭ اوسمەلرى .

اسسى طرف حيوانلرغە باى اولدىغى كېى اوسمەلرگەدە بىك بايدىر . بو يىلردە يىل بويى جاي بولوب تورغانلىقدىن آغاچ واولەنلردە بىر

طوقنامی اوسوب و کوبه یوب تورالر. معتدل طرفلرده بولاتورغان و بولمی تورغان، اولوغ و کچکنه، فائده لی و ضرری هر تورلی اوسمه لر بونده باردر. «بائویاب» و «هند اینجیری» کبی یوان، اولوغ و کوله گه لی آغاچار، «بانان» کبی طور و آغاچ کبی اوله نلر، «میموزا» کبی عجائب طبیعتلی آغاچار و چای، شکر، قهوه کبی آشامق اچمک نوسه لری حاصل ایته تورغان نباتلر بار یسی اسی طرفلرده اوسمکه درلر. بونده ساتولا تورغان قلنقر، بادیان، دار چین و ایبیر کبی نوسه لرده بویرلر نڭ حاصلاتندندر.

اسسی طرفلر نڭ طبیعتندندر که بز نڭ بویرلر ده بولغان نرسه لر آنده کوب درجه ایری و مکملوه ک بولالر. بو قانون آستینه چاچکلر ده کرمشدر. شویله که آنده غی چاچکلر طور لقلری، خوش ایسلری و ماتور توسلری جهتندن معتدل طرف چاچکلوندن کوب درجه آلدهدرلر. بزده توزه توبلر نڭ چولمکلر ده گنه اوسه تورغان گوللر آنه وحشی حاله قرو اورمانلرده اوسمکه درلر. «بور نیو» آطا ونده شوندی طور بر چاچک یاردر که کیکلگی آرشین یارم، بیوکلگی یار تی آرشین بولادر. آچاوب یتمگان بور یلری ده قاربوز قدر (بلکه طور راقده) بولالر. لکن بو چاچک طور بولسه ده خوش ایسلیلردن اولمایوب اوزندن صاصیغان اولکسه ایسی کبی قباحت ایس کیله در. اما، قایریسندن دار چین حاصل ایتله تورغان، دار چین آغاچینڭ چاچگی شول قدر خوش ایسلیدر که دار چین باقچه لرینڭ ایلنه تیوه سندن بر نیچه چاقمرلر غه قدر بو چاچکلونڭ ایسی جاییوله در. اسسی طرفلر نڭ اوسمه لری بز نکیار گه باشقه بولغاچ اورمانلری ده البته باشقه تورلی بولادر. آنده غی اورمانلرده غایت طغزلق

اولوب اوزون بویلی آغاچلر آستینه قصه بویلی آغاچلر، آنلر آستینه ده اوله نلر اوسه وشول روشچه اورمان گویا توتلاش بر یاشل استینا کبی تورادر. شول طغزلق اوستینه ده آنده غی آغاچلر نی « لیان » دیگان بر نورلی یوان و اوزون اورمه لی تورغان اوسمه لر چولغاب بر بر سینه به یله ب بترگان بولا . بوندای اورماننک یول سالونماغان یورده یورو هیچ ممکن توگلدر . اسسی طرف اورمانینک بزنگ اورماندن ینه بر آیور ماسی شولدر که بزنگ اورمانلر ده بر یر ده کو بسنچه بر تورلگینه آغاچ اوسه، اما آنده آغاچلر شول قهر قاتوشدر که اون آدوم کیتسه ک اون تورلی آغاچ اوچور اتو ممکندر . دخی بزنگ یرلر ده پار نیکلر ده ده بیک چیتونلک ایله گنه اوسه تورغان آناناس و آپلیسین کبی یمشدر آنده طولوب یاطمقده درلر . بزنگ آغاچلرنک یافراقلری باری یاشل توسده گنه و بر تورلیگنه اولدیغی حالده آنده اوچهر سارین اوز نلغنده بولغان یافراقلر، قابق کبی قاتی یافراقلر و یاشلگه باشقه (آق و قزل) توسلرده بولغان یافراقلر بولادر . الحاصل اسسی طرفلرده شوندا این عجائب و غرائب اوسمه لر باردر که سویله ب بتر و ممکن توگلدر . توبه نده شونلرنک بعضیلرینی تفصیلا بیان ایتمکچی بولامز .

پالمالر

پالمالر اسسی طرفنک ایکنک اؤل اعتبار قیلولازم بولغان آغاچلرنددرلر . بزنگ معتدل طرفلرده آنلرغه آزغنده اوخشاغان آغاچ یوقدر . پالما اوزون و بوطاقسز بر بوره نه کبی گنه بولوب اوسه در ؛ اوزون وتوه قوشی قاورسی یا که ییلپازه کبی یافراقلری ایسه باری اوچنده غنه سبرکی کبی جیولوب تورالر .

پالمالرنڭ نوعلری غایت کوب اولوب بر برسندن ظور لقلری،
 کچکنه لکاری ویافراقلرنڭ شکللری ایله آیورلالر. بو پالمالر اسسی
 طرفنڭ کشیلرینه، ککریک یمشلری، ککریک آغاچلری، ککریک یافراق
 ومونچالاری ایله بیک کوب فائده کیتورلر. پالمالردن مشهور ره کلری «ساگا پالماسی» ایله «خرما آغاچی» در.
 بونلرنڭ اولگیسسی یخشی اوق یوان و بیوک بر پالما اولوب اچی طولی
 کواخمالغه اوخشاشلی «ساگا» اسملی بر ماده بولادر. بو آغاچ شول
 یونڭ خلقینه غایت فائده لی آغاچدر. آنلر آنڭ اچنده گی ماده سندن
 یارمه یاصاب بوطقه پشورلر. بویارمه «ساگا» دیب بزنگ یر گه ده
 کیتر فله در. بوماده آغاچ اچندن شول قدر کوب چغادر که بر آغاچنقی
 ایله الله نیچه کشی، الله نه قدر زمان طوقلانوب تورا آلالر.
 خرمانی کوب کشی بلسه ده آغاچینی بلوچی آذر. خرما آغاچی اون
 سارین قدر بیوک لکده اولارق باشقه پالمالرنکی کیب بتون یری
 بوطاقسز ویافراقلری اوچونده غنه در. بویافراقلر بر ایکی سارین
 اوزونلغنده، توه قوشی قاوریسسی شکلنده اولوب یاق یاقغه توزغوب
 تورالر. وقت، وقت یافراقلر آراسندن بلهک یوانلغنده بر نیچه کوب شه
 چغوب آق توسلی، غایت خوش ایسلی چاچکلر آتالر. بر آزدن بو
 چاچکلر قویولوب اورنلرنده «خرما» دیب ایتوله تورغان، اسلیوا
 طورلغنده بولغان، اوزونجه یمشار اوسه لر. بویمشار اول یاشل وتمسز
 بولسه لر ده پشوب یتکاج قزغلت صاری توسده، صولی و غایت طاتلی
 بولالر. اچلرنده اوزونجه توشاری ده بولادر. بویله اولگور گاج خرمانی
 جیوب اوزاقغه چداسون ایچون کیتروب قویالر.

شمالى آفرىقادەغى وەر بستاندەغى غىر بىرنىڭ ايك سويوب آشاغان
 آشلىرى خرمادىر. آنلىر آنى تورلى روشدە خاضر ليللىر: يايووشن خالده
 اورلغىنى آلوب اورنینه ماى صالوب ايكمك ايله آشيلر، ياكە كىبتروب،
 اون ايتوب طارتوب ايكمك پىشورلر. نە روشدە آشالغاندە دە خرماغايىت
 طوققلقلى بىمشدر. خرما بىرنىڭ بىر گەدە كىترو لەدر؛ لىكن آنىڭ كوبسى
 كىيىنكىن خرما اولوب يويوشى آز وقىمىت بولادر.
 خرما آغاچى بىمشى ايله گنە توگل، هر نرسەسى ايله فائده
 كىترەدر: آنىڭ آغاچى يورط وباشقە نرسەلر باصارغە، مونچالاسى
 باو وچىطە طوقورغە، يافراقلىرى چىتەن اورۇرگە وياغارغە،
 بىمشىنىڭ توشى اون ايتوب طارتولغان خالده توولرگە آشارغە
 كىتەدر. بوندىن باشقە خرما آغاچىنىڭ آدملرگە كىترە تورغان فائىلىرى
 چىكسىزدىر. شونىڭ اىچون دە غىر بىر بو آغاچنى بىك سويەلر وكوب
 بىرلەدە اىگنلىكلر اورنینه خرما باقچەلرى باصىلر. خرمانىڭ ايك كوب
 واىڭ بىغشى نوعلرى يتشە تورغان بىرلر آفرىقاي شمالىدەگى
 «بلاد الجرىد» ولايتلىرىدۇر.

هندستان چىكلاوگى آغاچى.

اىسسىق طرفلارنىڭ ايك فائىدەلى آغاچلردىن بىرى هندستان
 چىكلاوگى آغاچىدۇر. بو آغاچ پالمالارنىڭ ايك اولوغ وماتورلردىن
 اولوب بىكلىكى اون دورت سارنىغە، يافراقلىرىنىڭ اوزونلىغى اوچەر
 سارنىغە يتەدر. خرما آغاچىنە كوب چىتىدىن اوخشى تورغان بو
 پالما جنوبى آسيا ايله جنوبى آفرىقادە كىتەلە اوسمىكە اولوب آفرىقادە
 ايسە ھىچ بوقىدر. هندستاندە، ھىندچىنىدە، آفرىقادە ومحىط كىبىردەگى

آطا لورده بو آغاچلر اورمان، اورمان بولوب اوسه لر. شول اورمانلارنى آراسنده شول يونك كشيلىرى قايد «يالغز، يالغز يورطلر» صالوب، قايد اوللر ياصاب اوتور مشلردر. هندستان چيكلوگى آغاچى شونداى عجب فائدهلى آغاچدر كه آدمگه معيشت ايچون كيواك بولغان هر نرسهنى بيوه در. بو خفته بر حكايه روايت قىلو معقول كوردى: «بر مسافر (هندستانده بولسه كريك) بر چولده، اسسى قوياش استونده بارغان وقتده غايت آچغوب، صوصاب و آروب عاجز اولمش. بو يرلورده آدم توردا تورغان يرلر بر برسندن بيك يراق بولغانغه بو بيچاره مسافر تيزگنه بر بر مسافر خانه گه، هيچ بولماسه خصوصى بر يورطقه باروب يتونى اميد ايتىمى ايدى.

شول روشجه بارغانده كيناتكنه آنك كوزينه يرانده، اوسوب اولتورغان آغاچلر شكللى نرسه كوردى. بونى كورو ايله مسافورغه ياكاذن جان كرگان كى بولوب تيز، تيز كورنگان نرسه گه تابا بارا باشلادى. باروب يتكاج كورنگان نرسه نك، آرالرنده كچكنه گنه اوى بولغان بر نيچه هندستان چيكلوگى آغاچلرى ايكانلگى بلندى. اول اوينك قوناقدوست خواجهسى مسافرنى بيك آچق يوز ايله فارشى آلدى. اوينه كرگاچده «آرغانسكدر» ديب بر تورلى صالحونلانا تورغان اچمك اچرتدى. مسافر بونى اچكاج صوصى باصلوب راحتله نوب كيتدى. بوندن صوك خواجه آنى آشاتورغه طوتندى. قلنفر توسنده بولغان صاوتلرغه سالونغان تورلى، تورلى آشلر تابونغه كىلديلر. بو آش آخرده تىلى ژارينه ايله تمام بولدى.

آشدىن صوڭ مسافر: — بوقدر تورلى، تورلى نرسەلرنى سز قايدىن آلاسز خواجه؟ تيرە ياقدە برىچە پالمادىن باشقە ھىچ نرسە يوق! — دىب عجبەلەنوب صورادى. خواجه آڭكار بولاي جواب بىردى: — بىز يورطمزدە بولغان بار نرسەنى اوشبوسىن كورگان پالمالردىن آلابىز: باياسىن اچكان اچملىكنى بو آغاچنىڭ پشوبىتىمگان يەشلەردىن (چىكلالوكلەردىن) ياصىبىز، سوتتى پشوبىتىكان يەشلەردىن آلابىز. سالاننى ياڭا چغوب كىلە تورغان ياش يافراقلىرىدىن، خەرنى، آتماغان چاچك بۇرىلارنى كىسكاچ آغوب چغا تورغان سودن ياصىبىز. اوشبو خەمراچىغا يىخى سىركە بولادىر. اول خەمدىن مېن قايناتوب شىكردە چغارۇرغە اويرەندىم. شول شىكردە چىكلالوكلەرنىڭ توشلىرىنى پشورگاچ ۋارىنىە حاصل بولدى. بىز آش آشاغان كارىچىنوۋى توسەنگى ساتىنلارنى مېن اوزم آلگى چىكلالوكلەرنىڭ، قابىلەردىن ياصادم. شول چىكلالوكلەرنىڭ تامام اولگورگانلاردىن ماى صفوب چغارابىز؛ اول ماى بىزگە آشار اىچون ھەم ياندرۇراىچون كىراك بولادىر. بوندىن باشقە دىخى مېنىم اۋىم ۋاۋى جھازلارم بارىسى شول پالمانىڭ آغاچىدىن ياصالمىش، اوستومدەگى كىومم آنڭ يافراقلىرىدەغى يىلردىن صوغلمىشدر. شول اوق يىلردىن مېن قاچىقلار، مەنەرلەر، باولر وزونىكلەر ياصىم. مېن سىڭا ئالى بو پالمانىڭ برىچەگنە تورلى فائىدەلىرىنى ايتىم آنلارنىڭ بارىدە ساناب بىرە آلماستىڭ شول قدر كۆب. —

بوندىن صوڭ، آلگى مسافر كىتمىكچى بولغاچ، يورط خواجهسى آڭكار اوزىنىڭ بىر دوستىنە بىرسون اىچون بىرخط بىردى ھەم: — بوخط يازغان كانغە ھەماندە پالما يافراقلىرىدىن، قاراسى آنڭ پىچقى چوبىدىن ياصالمىش بلوب كىت — دىدى» ھكاىە بو اورىدە بتدى.

بو حکایه او قوچیلارغه عجب طویلماسون چونکه بوندهغی یورط
خواجھسی سویلهگان سوزلر باریده درست سوزلردر. آنلردن باشقه
دخی بو پالمهانگ فائدهلری کوبدر مثلا: طازا بورنهلری یوان
مانجالر و پارا خود ماچتالری یاسارغه، اورطاسی قوش بولغان
بورنهلری صو آغا

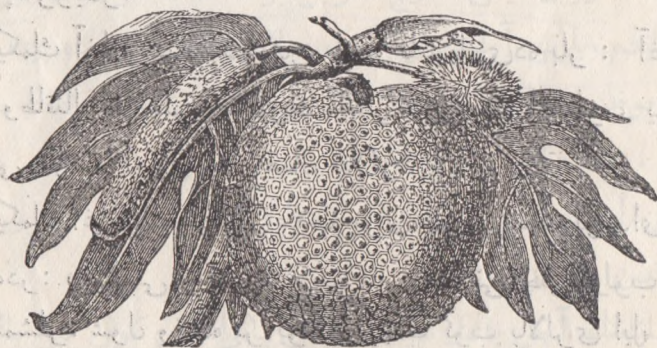
(رسم ۲۹). هندستان چیکلاوگی آغاچی.

تورغان تر و بالری یاسارغه،
طاملری کارزینکهلر
اورورگه قابغینگ
وچیکلاوگینگ مونجالالری
آرقان، چپطه، اشچوتکا
واشلاپه کبی نرسه لر
یاسارغه یافراقلری اؤی
توبه لرینی قابلارغه
ویورط فیلرینه آشارغه،
اوته کورنه تورغان
باش یافراقلری فانار
یاسارغه کیتهدر. اسسی
طرفلردهغی کشیلر،
هندستان چیکلاوگی
آغاچی کشیگه توفسان
توقز تورلی فائده کیلتوره دیلر، کم بله، بلکه یوزگده طولا تورغاندر!
هندستان چیکلاوگی آغاچنده هر وقت پشکان و پشمان چیکلاوکلرده،
آچولغان و آچولماغان چاچکلرده بر یولی بولوب تورغانلقدن کشیلرگه
آندن هر کون تورلی، تورلی نرسه لر حاضرله ب تورمق ممکندر.

هندستان چیکلاوگی، کچکنه بالالر باشی ظورلغنده بولغان اولوغ
 بر چیکلاوگدر. اوزی یورقه کبی اوزونچه اولارق ایکی
 قات قابق اچنده در. بو قابقلر طشدن بر تورلی مونچالا ایله
 اورالمشدر. چیکلاوکنگ نوشی اچکی قابقنگ چیتینه تمام یابشارق
 ایگ اورتاده بر آز بوشلق قالمش بولادر. پشوب یتمگان چیکلاوکلرنگ
 بو بوش یرنده بر تورلی صو، پشوب یتگانلرینکنده تملی سوت
 بولادر. بو سوت گرچه تملی بولسه ده تیز بوزلوچاندر. لکن بوزولغان
 سوتده اشکه کینه: آنی ایزوئیست ایله قاتوشدروب، قورت تیشمه سون
 ایچون پارا خود و کاراب توبلرینی صلیرلر. پشوب یتگان چیکلاوکلرنگ
 توشلری آشار ایچون غایت تملی وطوققلی بولالر. آنارنی صغوب
 مایده چغاروب بولا. بو مای آشارغه، یاندررغه و شمع، صابون
 کبی نوسه لر یاصارغه کینه. صغولغاندن فالغان توبچگی حیوانلرغه
 یخشی آرق و یرنی یا کار تورغه یخشی تیرسدر. وحشی کشیلر
 شول اوق چیکلاوکنگ قابغندن صاوت، قاشق، تویمه کبی نوسه لر یاصیلر.
 هندستان چیکلاوگی آغاچینی اوسترو بیک یتکلر: چیکلاوک
 تمام پشوب آغاچدن اوزی اوزلوب توشکاج آنی شول اورنده
 فالدرالر. صوگوه بر نیچه وقتلر اوتوب چیکلاوکن تیشلوب چققان
 آغاچ بر آرشین قدر اوسکاج آنی آلوب کیراک یرگه اولتورتالر.
 بو آغاچ بیک تیز اوسوچهن بولغانلقدن آلتی یلده تمام اوسوب
 یمش بیوه باشلیدر. هر آغاچ آی صایون ۲۰ — ۲۵ لهب چیکلاوک
 بیردر. بر کشی اوز عمرنده بیش آلتی هندستان چیکلاوگی آغاچی
 اولتورتسه اول آغاچلر آنی عمری بو نیچه طویدروب توررغه
 کافیدرالر.

ایکمک آغاچی دیگاج طافی سوز دنیاده ایکمک اوسه نورغان

آغاچه بار ایکن دیب اویلا ما کوز! یز سویله به چک آغاچه نه ایچون
اول اسم بیرلگانگی آله سویله نور. بو آغاچ اوزی یوان وارلوغ آغاچلردن اولوب آسیاناک بعض
یولرنده اوسه در. بلنک سیکز آینه هیچ طوقتامی یمش بیوگانلکدن
ایکی ایکمک آغاچی بر کشینی یل بوینجه طوبندروب تورا آلار.
بره اون دانه ایکمک آغاچی اولتورسه بتون عمری بویی اوزینی

(رسم ۳۶). ایکمک آغاچینک یمشی.
واوزینک اوی جماعتینی آچلقدن فوتقارغان بولادر. چونکه بو آغاچ
سیکسان یل قدر عمر ایته، عمری بویی یمش بیرودن طوقتامیدر. بو
آغاچ بولا تورغان یولده گی بعض وحشیلر هیچ ایکن ایکمای، حیوان
آصوامای باری آنک یمشین ایشابنه کون ایتهلر.
ایکمک آغاچینک یمشی، بالار باشی ظورلغنده یا که آرتقراق
اولوب قالون و قترشی فابق ایله اور تولمشدر. بو یمش چی حالجه
آشالمیدر؛ آتی به رنگی پشرگان کبی صوده یا که قزدرلغان طاشلرده
پشروب اچنده گی، پشورلگان به رنگیگه اوغشاغان، آق و طار الوچان

ماده سینی آشیلر . بوندن آزر اق به رنگی نمی ، آزر اق بغدادی ایکمگی تمی کیده در . آغاجده یمش بولماغان وقتار ایچون بو یمش اوشبور و شده صاقلانادر : اوّل بر یر گه چوقور فازوب اچینی طاش ایله نوشیلر ، صوکره اولگورگان یمش لر نی جیوب قابقر یینی آر چیلرده اچینی ایزوب قامر یاصیلر . صوکره بو قامر نی حاضر له نمش چوقور غه صالوب اوستینی یافراقلر و طاشلر ایله قاپلاب قویالر . شول چوقورده قامر آچی و کوپرودر . آنی کیراک صایون آلوب کچکنه ، کچکنه ایکمکلر یاصاب پشروب آشیلر . بو آغاجنک ایکمک آغاجی دینلوینده سبب یمشندن اوشبو روشجه ایکمک پشرویدر .

ایکمک آغاجینک ، یمشندن باشقه فائده لری ده بار : آغاجندن بورنه و طاقتار یاصیلر ، یاشوهک قابقر نندن چپه اشیلر ، یابشقاق ساغزینی صومالا اورنده استعمال قیلالر .

ایکمک آغاجینک یارالوی حقدنه یرلی خلق آراسنده بوندای حکایت سویله نه در : « اولگی زمانلرده بونده غایت ده فانی آچلق اولوب کشیلر بیک قرلمش لر ، شول وقتده بر یرده اوزینک کوب بالالری ایله بر فقیر قارت تورغان . بو قارت آچلق فاتیلانغاچ بالالری نه اوزینی تری حالک یر گه کوموب قویار غه قوشقان . بالالر غه اوزلرینک آتالری نی تریله ته کومو بیک آغر بولسه ده آنلر آتالری نک آمرینی یرینه کیاتور گانلر (یعنی کومگانلر) . ایر ته گیسون آنلر قبری نی قارار غه کیلسه لر نه کوزلری ایله کورسونلر ! آتالری بر اولوغ آغاج ، آیاقلری طاملرلر ، قوللری بو طاقلر ، بارماقلری یافراقلر ، باشی ایسه بر طور ، طوققلی یمش بولوب اورلگان . صوکره بو آغاجنک یمش لر نندن هر کم آشاب طویوب شول وقتدن صوگ اول تیره ده هیچ آچلق بولماغان . شول روشجه ، ایکمک آغاجی بر تری کوینچه کوملمش قارتدن یارالغان » .

بانان.

هندستانده، آفریقادا و جنوبی آمریقادا عجب طوققلی یمیش بیره تورغان بر اوسمه اوسه در، بو اوسمه گه «بانان» دیلر (عربچه سی موزدر). بانانی، اول ارسکان یزده تورا تورغان هر بر کشینک یورطی یاننده کورمک ممکنر. چونکه اول آنلرنی طویدرا واوزینک اولوغ یافراقلری ایله قویاش اسیسیندن صاقلیدر.

بانان اوزی آغاچ توگل، اوله ندر؛ لکن نیندی اولهن؟ ایس کیتهرک! اوزی ایکی- اوچ ساژین بیوکلکده، یافراقلری بر ساژین اوزونلقده ویارتی آرشین کیکلکده بولادر. بتون دنیاده بوندن طور اولهن یوقدر. بانان اوزون صاپلی بولوب کورنسه ده آنک چن صابی یوقدر. صاب کبی بولوب تورغان یری، بر گه اوقماشقان و طشدن قورغان ایسکی یافراق توبلری ایله قابلانغان، اوزون، اوزون یافراق صابرندن عبارتدر.

باناننک آچق یاشل توسده بولغان یافراقلری کون کبی یالتر اوقلی و قالون بولالر. بو یافراقلر اوسمه نك اوچونده اولغانقلرندن بانان پالما گه اوخشیدر. بانان اوسوب یتکاج یافراقلری آراسندن بر کوبشه چغوب کوبشه نك اوچونده چوق، چوق چاپکلر بولادر. بو چاپکلر زنگارلی قزلی، صاریلی توسده، بیک ماتور بولالر. چاپکلردن صوگ آنلر نك اورنلر نده باناننک یمیشلری اوسه لر. بو یمیشلر یاشکلت صاری توسه اولوب نازک- اوزونلقلری ایله قیارغه بر آز اوخشیلر؛ اوزونلقلری چیرک آرشیندن بر آز کیمره ک بولادر؛ اچلری یوموشاق و طاتلی بر نورلی ماده ایله طولمیشدر؛ واققنه اورلقلری بو ماده نك اچنده در.

باناننى بىك اول قدر آرتىدىن يۈرۈپ تىرىپەلەمىلەر؛ قورغان يافراقلىرىنى كىسۈپ يىلتە بىر نىچە مرتبە تۈپىنى قازۇسەك شول بىك يىتە در . بانان اوسوب يىنكەچ بارى بىرگە مرتبە يىمش بىۋە آندىن سوڭ قورىدر . اوزى قوزىسەدە تۈپىدىن ياشلىرى چىغا بارالر؛ شونڭ اىچون قارتىدىن يىمشلىرىنى جىغاچ، ياشلىرىنە اوسەرگە اوڭاپسىزلامسون اىچون، كىسۈپ طاشايلر . اوچ آى اوڭكەچ ياشلىرىدە اوسوب اوزلىرى يىمش بىۋەلر . شول روشچە يىش - آلتى تۈپ

بانان بىر كىشىنى يىل بويىچە طويدرا آلادر .

باناننىڭ يىمشلىرىنى اولگورا گانچىدە، اولگوراگچدە، چىيە حالەدە، پىشروبەدە، ماينەدە قورروبەدە، آشىلر . تمام اولگورگان بانان يىمشىنىڭ اچى اولنلنوب تورادر . آنڭ بولاي بولغانلىرىنى اووب اون يىصاب، شوندىن اىكمەك پىشروبەدە آشىلر . جنوبى آموريقازڭ بعضى

(رسم ۰۳۱) بانان

بىر لىندەگى فقير خىلقلر بارى شول بانان اىكمىگى ايلەگنە طوقلانوب تورالماي باناننىڭ يىمشىگنە توگل، ياشورەك يافراقلىرىدە آشالا، بعضاً قازىت يافراقلىرىدە ايت تورلوب پىشولگانى حالەدە آشارغە استعمال ايدەدر . باناننىڭ بوندىن باشقەدە فائىدەلىرى بار: آنڭ يافراقلىرىنى (ھەر آش صايون ياكى ايتى اوزوب آلۇب كىرلىكى حالەدە البتە!) آشىۋولۇق

وتار بیلکه اور زنده قوللانار، بعض وحشی خلیق باینانک نغراق
بیلرندن قماشلر صوغوب کیوم ایتوب کیهلر . اوشبو سبیلرگه بئاء
باینانی آدمگه فائده لی بولغان اوسهلر ننگ برنجیلرندن صانارغه یاریدر .

چای آغاجی .

«بزنک اچه تورغان چایلر «چای آغاجی» دیگان بر آغاجنک
یافراقلریدر . چای آغاجلری کوبرهک قطای ممالکتندنه باقچهلرده
اوسهلر . قطایلیرلر چاینی ایگن کبی ایگهلر و آنک ایچون ظور، ظور
باقچهلر یاصامشلدردر . چای آغاجلری بعضا اوچ ساژین بیوکگنده بولوب اوسهلرده
کوبسنجه تبه نهک قواق حالنده گنه اوسمکه درلر . یافراقلری اورتاچه
ظورلقدنه، اوزونجه قیافتده اولوب کچرهک وقتلرنه یونلیسیمان بولسهلرده
ظور ایچاچ شماروب، یالتراب کیتهلر . چای آغاجینی کوب وقت اورلقدن
اوستهلر . اورلق چاپلگاندن اوچ یل سوکوه یافراقلرینی جیارلق قواق
حاصل بولادر . آنک یافراغی یلنده اوچ مرتبه مارت، مای و آوغوست
آیلرنده جیولادر . مارت آینه ایگ اعلی یا کاغنه چقغان یافراقلرینی
جیارلر . مایده کوبرهک مستعمل بولغان اورتاچه درجه یافراقلرینی
جیوب آنلردن قارا، صاری و یاشیل توسلرده بولغان بورتوکلی چایلرینی
حاضولیلر . آوغوستنه جیولغان قارت یافراقلر ایسه ناچار طاقتا چایلرینی
یاصارغه کیتهدر . قطای و یاپونیا پادشاهلری اچه تورغان ایگ یخشی
بولغان چایلرینی آچلوبده یتمگان بۇریلردن یاصیلر .

چاینی بوروشجه حاضر لیلر : یافراقلرینی جیوب آغاج آنلرینی بر
برگه اویوب قویالرده اویستینه منوب، تمام ایزلوب صووی چقغانجهغه قدر،

آياقلار ايله، طاقتيلار. بوشاش تمام بولغاچ يوموشاغان يافراقلارنى قوياشده يا اوطده كىبتولر. يوش يافراقلار كىبكاچ بوتور يلوب وقارالوب بىز كوزگانده گى حالگه كىلر. ايشته چاينى ياصو اوشبوندىن عبارتدر. بوندىن صوڭ آنى قونا وسه كىلرگه سالوب تورلى نولرگه آيورالر. صوڭره اشلەنوب بتوب حاضر بولغان چاينى قابلرغە طولتروب بازارلرغە چقارۇرغە غنە قالادر. طاقتا چاينى ياصاوده آيورما بارى شولدركه اول ياصالاقچ يافراقلارنى جمىع چوبلرى ايله برگه اوب قابلرغە سالوب قاتورالر. چاى بر قطايدە غنە اولمايوب هندستان وياپون يادە دە يتشه در. لکن ايڭ كوبى قطايدە اولوب آندە هر سنە ايللى مىليون صوملق چاى حاصل بولادر. بو چاينڭ يارتىسى قتاينڭ اوزندە بتەرك يارتىسى چىت مملكتلرگە چقارۇلادر. آنگليە دە و آمرىقادە ياشل چاى، روسيە دە قارا چاى كوبرەك استعمال ايتلەر.

شكر قامشى.

چاى كىبى شكردە اسسى طولرودە اوسە تورغان اوسمە دن آلونادر. بو اوسمە اولوغ بر قامش اولوب «شكر قامشى» دىب آتالنادر. بو قامش اسسى طولرلرڭ سازلامق يولرلرندە يخشىراق اوسە در. اوزونلغى اوچ دورت آرشىن قدر بولادر. صابى باشقە قامشلىرىقى كىبى بوون، بوون اولوب هر بوون آراسى بر قارش قدردر. بوون صايون بوهر پار اوزون قياقلرى باردر. قامش اوسوب يتككچ اوچوندى بر چوق واق چاچكلرى بولادر. شكر قامشىنىڭ اچى، كونباغش صاينىڭ اچندە بولا تورغان نوسە كىبى مامقسيمان، يوموشاق وصولى بر مادە (اوزەك) ايله طولى اولارق قامشىنىڭ شكردە اوشبو اوزە كندە در.

شكر چىلر شكر قامشىنى آشلق كىبى ايتوب اولوغ قورلغە چاچوب
 اوسترەلر . كوبسنىچە بىر توبدن بىر نىچە قامش چقادىر . بو قورلر
 كىچلردە بىك ماتور بولالار : يوزلەب اوط قورتلرى قامشار آراسىندە ،
 كوكەگى يولدزلىر كىبى ، يالترىلر . لىكن بو ماتور قورتلر قامش
 ايچون غايت ضررلىدلرلر ، چونكە آنلر بىرگە يمورقە لرىنى سالالردە
 آنلردن چققان قورتلر قامشنىڭ تامورلىرىنى آشاب اوسمەنى ھلاك قىلالر .

(رسم ۳۲ .) شكر قامشىنى اورو .

بو قورتلردن باشقە دخى شكر قامشىنە ، آنڭ طاتلى اچىنى آشار ايچون ،
 قورمسقەلر وتچقانلردە كوب ايهلەنەلر ؛ فىل وكوكدانلردە آندە ىش ، ىش
 كىلورگە ياراتالر . كشىلر اوزلرىنىڭ قورلىرىنى بو دشمانلردن بىك
 طرشوب صاقلىلر . فىل كىبى ايرى حيوانلردن قويماقوروب وقار اول
 قويوب صاقلانوب بولسەدە قورت وقرمسقەلردن صاقلانوى مشكلر .

شکر قامشى چاچك آتقاچ آنى اورو وقتى يته . بو وقت قامشلىرىنى توبىدىن كىسوب آلارده يافراقلرنىدىن آرچوب مخصوص نگرهملردە صقترالر . صقچاچ آنڭ اچىدىن غايت طائىلى بر تورلى صو آغوب چقادىر . صوگوه بو صونى قارانلردە قايناتالر . كوب قاينى تورغاچ قازاندهغى نوسه ايكيگه آيورلادر ؛ بوزاردن بوسى بال كىي قوبى بر نوسه اولوب « پانكا » دىوب آتالا ، ايكنچىسى ده هر كم بله تورغان قوم شكورد . توتلاش شكر حاصل ايتمك ايچون بو قوم شكرنى اربتوب صاونلرغە قوبالر . .

سز طاغى ، شكرنى بارى قامشدىن غنه آلالر دىب بلمه كز . شكر تورلى يمشلردن ده آلونادر . بزنگ روسيه ده آنى « بوراك » دىب آتالا تورغان آق چوگندردن چقارالر . قامش شكرى ايسه بز آشى تورغان شكر كىي آق اولمايوب بر آز صارغلت نوسه بولادر .

قهوه ، قاقائو وقاچوق آغاچلىرى .

اچيله تورغان قهوه (كوفى) وشقولاد ، تورلى نوسه لر ياصاللا تورغان ريزينا دىخى شول اوق اسسى طرف اوسمه لوندىن حاصل ايدلمكك درلر .
 (۱) قهوه حاصل ايدله تورغان آغاچقه « قهوه آغاچى » دىلر . بو آغاچ يىخسى اوق بيوك بولوب اوسه آلسه ده باقچه لرده آنى قواق ايتوبكنه اوستره لر ؛ چونكه طور بولسه يمشىنى چيو چيتون بولادر . يافراغى شمور طر يافراغىنه اوخشاولى ، چاچكى آق وخوش ايسلىدىر . دىكابر آينده آنڭ يمشى اولگوره . قهوه آغاچىنڭ يمشى بزنگ چيه گه تمام اوخشى ؛ لىكن آنڭ اچنده گى اورلغى چيه نكى كىي بومرى اولمايوب قوش چىكلارك كىي ايكى آيتولمىدىر . قهوه آغاچى بارى اوشبو اورلقلرى

ایچون ایگلمکده در . قهوه یمشینى جیوب آغاچ اور لقلرىنى یمشندن
 آیوروب قویاشده کیبتره لر . بعد طابالرغه سالوب قزو یوگه قویوب
 قزدرا وکودره لر . بوندن سوڭ آنلرنى اون ایتوب طارتوب ساتالر .
 بو قهوه اونى هر کیمگه معلوم روشده صوده فایناتلوب اچیلدر . قهوه
 کشینى طازارتا، طوقلاندرایو فوسینى فاجورادر . لکن سیمرتهدیگان
 سوز بوش سوزدر .

(۲) قهوه دن کیمرهك بولسه ده خلق آراسنده کوب اچیله تورغان
 شقولاد یا که قاقائو، «قاقائو آغاچی» دیگان بر آغاچدن حاصل بولادر .
 بو آغاچ اوزى کچره کگنه اولوب چیه آغاچینه غایت اوخشیدر . بو
 آغاچنڭ قیارغه اوخشاغان یمشینڭ اچی طولی تزلوب، تزلوب تورای
 تورغان اور لقلرى بولادر . یمشلىرىنى جیوب آغاندن سوڭ قهوه کبی
 طابالرده قزدروب، اون ایتوب طارتوب ساتالر . شقولادده قهوه کبی
 صوده فایناتلوب اچیلدر . بوندن باشقه آندن دخى، سوت وشکر ایله
 فاتشدروب «شقولاد» دینوله تورغان بر تورلی طاتلی نرسه یاصیلر .
 قاقائو آغاچی جنوبی آمریقادهغى اوسهلردن اولوب باشقه یولرده
 بولمیدر . آمریقاده قاقائو یاساو ایله مشغول بولغان بتون، بتون اول
 وشهرلر باردر . هر قاقائو آغاچی یلینه بر قداق چاماسنده قاقائو بیوهدر .

(۳) سزنگ بر بر وقت کورگانگر بارمی؟ فاین آغاچینی کیسههڭ
 فاین صوی، نارات وچوشینى کیسههڭ ساغز آغا . شونڭ کبی «قاوچوق
 آغاچی» دیگان آغاچنی کیسکچده بر نورلی صیبق ماده آغادر .
 بو ماده ده هر کیمگه معلوم بولغان ریزینادر . اول، آغاچ اچنده وقتده
 صیبق بولسه ده هواغه چغوب قویاشده یا اولطه کیبتولگاک سکنگره کبی،

طار توله، سوزوله و کاکوهیه لکن صنمی تورغان، بر حالگه کیلهدر. قاوچوق آغاچی ده قاقائو آغاچی کبی جنوبی آمر یقاغه مخصوص اوسمه لردن اولوب بیوکلگی ۱۰-۲۰ آرشین قدر بولادر. آفریقانگ ده بعض یولونگه قاوچوق حاصل ایتولهدر. لکن آنک تحصیلی آمر یقادهغی کبی آغاچدن اولمایوب مخصوص بر تورلی «لیان» (اورمه لهوچی اوسمه) دندر.

قاوچوقدن کوب تورلی نرسه لر یاصیلر مثلا یازو بتره تورغان ریزینکه لر، آیاقغه کیه تورغان کالوشلر، صو اوتمی تورغان کیوملر کبی، ریزینانی تورلی توسده ایتو یاصاوغه فاریدر. قاوچوق آغاچندن آقغان صونی بعض عملر ایله صییق حالده ده قالدروب بولادر؛ مثلا آندن صییق حالده بولغان بر نوع غایت یابشقاق کلهی و ماشینه لر مایلی تورغان مای یاصیلر.

بائوباب و هند اینجیری آغاچلری.

بائوباب و هند اینجیری آغاچلری اسسی طرفلرنک ایگ ظور آغاچ- لردن اولغانلقلردن آنلرغه اعتبار ایتمای کیتو یاراماس کبی کوردی. بائوباب آغاچی دنیاده غی اوسمه لرنک ایگ ظور لردن بولغان اولوغ بر آغاچدر. آفریقاده اوسه در. توبینگ یوانلغی بعضا اونیشهر سارثینغه یتسه ده بیوکلگی یوانلغینه قاراغانده اول قدر افراط توکلدر. اما کیکلکی بیک کیگ اولوب بو طاقلری طرفقه طارالا و کوب یولرنی کوله گه لب تورادر. بائوباب آغاچی شول قدر ظور درکه: آنک بر بو طاغینی غنه مونده کیلتورسه لر کورگان کشیلر: «سبحان الله! دنیاده بوندای ظور آغاچلر بار ایکان!» دیورلر ایدی. بتونلای حقتک ایتکانه یوق. بائوباب آغاچی غایت ظور بولغانلقدن اور مانده طغرلانو

اوسە آلمانچە دالادە يالغز يىغنه اوسەدر . بو آغاچ اوزى بونچى درجه اوزاق ياشى تورغان آغاچلردن اولوب نىچە شەرمك يىل ياشاگانلرى بولادر . البته بونداى قارت آغاچلرنىڭ اچلرى قوش بولا . اول قوشلر شول قدر ايركن بولالركە كوبسىنىڭ اچندە بر نىچە عائله وحشى زنجيلر يرلەشوب شونده يورط ايتوب تورالر . آندە توروى بىك اوڭاى ويرتقچ حيوانلردن قورقنچسزدر . بائوباب آغاچندە طور ، طور يمشلر اوسەدر . يمشى بولغانلقدن ، بو آغاچنىڭ بوطاقلرى آراسندە كشىلر ايلە ياناشە بىك كوب مايموللردە معيشت قىلالر . بائوباب آغاچنىڭ بعض فائەلرى دە باردر : آنڭ مونچالاسندن آرقان ايشەلر ، صوندىن بىزگاڭ آوروينە فائەلى بولغان بر تورلى دوا ياصىلر .

(۲) ھند اينجىرى آغاچى غايت طور وعجب بر آغاچ اولوب ھىندستان و اطرافندە اوسەدر . بو آغاچنىڭ بيوكلگى ۸۰ آرشىن غە يتەدر . بوطاقلرى تيرە ياقىدىن كوب يرلرگە طارالالر . بو آغاچنىڭ عجبلىگى شولدر كە آنڭ يوان بوطاقلرى وقت ، وقت يارلوب شول يارقلدن يوان ، يوان طامولر اوسوب چغالر وھوادە آصۇلونغان حالدە اوسە ، اوسە يرگە كروب كىتەلر . بعض آغاچلرنىڭ شونداى طامولرى نىچە شر يوز قدر بولارق ، آغاچ اوزى برگنە بولدىغى حالدە گويا توتلاش بر اورمان كىبى بولوب اولتورادر . ھىندستاندەغى مجوسى ھندوسلر بو آغاچنى ، اوزلرىنىڭ باغانالى ، باغانالى بولغان عبادت خانەلرىنە اوخشاتقانلقلردن « مقدس اينجىر آغاچى » دىب اتامشلردر . بو آغاچنىڭ ، اوزلردن اوسوب چققان ترەكلر ايلە تەلگان بوطاقلرى شول قدر يواقفە طارالوب آغاچ شول قدر ظورايەدر كە آنڭ آستىنە كرگان فىل كچكنە گنە بولوب كورنە وكولە گەسى آستوندە بيش مك قدر كشى شقلانا آلالر .

معتدل طرفلر.

معتدل طرفلر وآندهغى خلقلر.

بزتورغان يرلر معتدل طرفلدر. معتدل اورتاچه ديگان سوزدر. لکن معتدل طرفلر تي معتدل (اورتاچه) ديب، اسسى طرفلرنگ ييل بويى اسسى، صالحون طرفلرنگ ييل بويى صالحون بولغانلرى كبي، ييل بويى نه اسسى ونه صوق، اورتاچه غنه هوالى، بولوب تورغانلقلرى ايچون ايتمیلر. بلکه هوا بعض وقت يلى، بعضا اسسى، بعضا صوق بولوب همان آلهاشنوب تورغانلغى ايچون ايتلر. يوق ايسه معتدل طرفلرده جاي كوني اسسيك « ۴۰ » درجه گه، قش كونلرنده صوقلقل دغى شول شول درجه گه يتهدر.

اسسيك و صوقلقل جهندن بو طرفلردهغى ييل دورتكه بولنهدر. بو بولكلرني ييلنگ وقتلرى ديب آتيلر؛ آنلرنگ اسملرى ياز، جاي، كوز وفشدر. ياز وقتى (يا كه فصلى) مارت، آپريل، ماي اسىلى اوچ آيدن عبارت اولوب صوق وقتنگ آقرن، آقرن ييلنوب اسسى وقتقه آلهاشاتورغان چاغيدر. ياز ينگاچ قش كوني ياوغان قارلر ارى، صوقلقلدن قاتقان اوسمه لر ياشاره و اوسه باشلير. جاي وقتى، ايك اسسى بروقت اولوب ايون، ايول، آوغوست اسملرنده اوچ آيدن عبارتدر. بو وقتده معتدل طرفلرده هر تورلى يمشلر اولگوره و آشلقلر يتشه در. كوز وقتى جايدن صوك كيله تورغان واسسى وقت صونوب صوق

وقتقە ایلەنە تورغان بروتدەر. بۇدە باشقەلری کبی اوچ آی اولوب آنلرنڭ اسملری سینتابر، اوکتابر ونویابردر. کوزدن صوڭ کیله تورغان قش وقتی ایڭ صوق بروتدەر. بووقت آغاچلر یافراقلرینی قویوب اوسودن طوقتیلر؛ صواوستلری قالون بوز، یراوستی قالون قارتلاوی ایله قابلانلر. دیکابر، غنوار وفیورال آیلرندن مرکب بولغان قش فصلی اونکاج ینە یاز وقتی کیلەرک، وقتلر شولای همان چیرادلشوب، آالشوب تورالر.

معتدل طرفار اوسمه و حیوانلرنڭ کوبلگی وتوریلگی چتندن اورتا درجه دە بولسهلر ده کشیلرینڭ کوبلگی ومعرفتلیلگی چتندن برنچیدرلر. بو طرفنڭ هواسینڭ تاثیری سببلی بوندەغی کشیلر غایت طرش واشچەن بولالر؛ ایگن ایگو، حیوان آصراو وصاتو آلوکبی فائدهلی کسبلر ایله شغللەنەر؛ شول سببند آنلر وحشیلکنی کوبدن طاشلامشدر. معتدل طرفار دە تورا تورغان کشیلر نڭ کوبرهگی آق وصاری جنسندەر.

معتدل طرفلرنڭ حیوانلری.

یوقاریدە ایتولگانچه معتدل طرفلر حیوانلرغە اسسی طرفلر کبی بای بولماسلر دە هر تورلی حیوانلری یخشی اوق کوبدر. آندە بولغان نهایتسز قالون اورمانلر دە وچیکسز کدڭ صحرالر دە یرتقچی و یرتقچی بولماغان، هر تورلی وهر ظورلقه حیوانلر طولوب یاطمقە درلر. بوندەغی یرتقچی حیوانلردن ایڭ ظوری قارا آیو (آمر یقاده صوری آیو) اولوب آندن قالا بوری، تولکی، صرتلان، صلاوسن اسمیلری مشهورلردر. واق توپاکلرینڭ ایسه حسابی دە یوقدر. شونلر ایله برگه اوك اورمانلر دە:

بۇلان، پۇشى، قىر كەسى كىيى اولەن ايلەر زىلاناتورغان ايرى حيوانلردە بولالار .
 حيوانلر طوغرىسىندە سوز چىقاندە معتدل طرف اوزىنىڭ يورط
 حيوانلرى ايله ماقتانورلغى باردىر . زىرا يورط حيوانلرىنىڭ اياڭ كۆب
 تورلىلرى واعلى جنسلرى بو طرفدە يتشەككە درلر . آنلر حقىدە
 آلدەراق سويلەنە چىكىر .

معتدل طرفلرنىڭ توشلرىنى ايكىگە بولمك مىكىندىر . بىر قىسمى شونىڭ
 قىشلى تورغان توشلردىر مثلاً قارغە، چىچىق كىيى، ايكىنچىسى قىشلار اىچون
 اسسى طرفارغە كىتە تورغان توشلردىر ، صاندوغاچ ، وصىير چىق كىيى .
 چىتكە كىتە تورغان توشلر كوز كونى كىتو ، كىتوبولوب جىولوب جنوبكە
 تابا ، اسسى طرفارغە اوچوب كىتەلر . نىچىك ياز بولوب كونلر يلىتە
 باشلادى ايسە آنلرىنە كىرى اوچوب كىلەر . اما قىشلاو اىچون چىتكە
 كىتى تورغان توشلر هىچ بىرگە سفر قىماينچە يىل بوىى بىر يردە گنە تورالر .
 معتدل طرفلرنىڭ حشراتلرىنە كىلدكچە آنلر بو طرفلردە جاي وقتلرنىدە
 غايت كۆب بولالار . تورلى توس وقتلردە بولغانلرى باردىر ؛ لىكن
 قايدە اول ، اسسى طرفلردە غىلر درجەسىنە يتەرگە ! دخى شونىسىدە
 باردىر كە حشراتلر معتدل طرفلردە بارى يىلى وقتلردە غنە كورلوب صوق
 وقتلردە ايسە بارچەسى اولب هلاك بولوب بتەلر . معتدل طرفلرنىڭ
 وحشى حيوانلرىنىڭ كۆبسى هر كىمگە معلوم بولغانلىقدىن آنلر حقىدە
 آيوروب ياز ارغە لزوم كورامەدى .

يورط حيوانلرى .

معتدل طرفنىڭ كىشىلرى اولگى زمانلردىن بىرلى ، اوزلورنىڭ
 اشلرنىڭ ياردىم ايتەرگە ياراقلى بولغان حيوانلرنى قولغە اويرەتوب آصرى

باشلامشلردر. حاضرده کشیدن باشقه نورا آلمی تورغان آط، صغر کبی حیوانلر اولنه هیچ آدمگه ایله شمگان وحشی حیوانلر بولمشلردر. حاضرده کشی قولینه ایله شمگان دورت آیاقلی حیوانلردن ایکنک اول کشینک قولنده نورا باشلاغانی و آنگار برنچی درجه ده دوست و خیانتسز بولغانی ائدر. ات دنیانک هر بیرنده بار والته هر کیمگه معلوم بر حیوانلر. ائنگ هر تورلی جنسلری بولوب بعضیلری ماچی کبی کچکنه گنه بولسه لرده بعضیلری بوز او قدر ظور بولالر. ات آدمگه کوب اشلرده یاردم ایته مثلا یورطنی فار اوللی، کتوصافی، آو اولی، خواجه سینی دشماندن صافی. بعض یرلرده اتنی کچکنه آر باغه یگوب یگل نرسه لر تویب یورته لر. دخی بعض جنس اتلر باردر که کشیلرنی تورلی بلالردن قوتقارالر، مثلا صوغه باطقان کشیلرنی صودن چقارا تورغان اتلر، بیوک طاغلرده قارغه باتقان کشیلرنی ازلهب آلوب قایتا تورغان اتلر، یرتقچ حیوانلر و طالاچیلر ایله اوچوراشقان وقتده آنلر ایله صوغشوب خواجه سینی قوتقارا تورغان اتلر بولادر. حاضرده بتون اتلر کشی قولینه ایله نوب آنلر ایله برگه تورالر دیورلک، باری آمریکا و آوسترالیاده غنه بر آز وحشی اتلر باردر. اتدن فاللا کشینک دوستی، یاردمچیسی و اولگانچی خدمت ایته تورغان قولی آطدر. آط ایله کشی یرینی صوفالی، آطلانوب یوری، یگوب یوری، آغر یوکلر طارندرا و باشقه کوب تورلی خدمتلا ایتدردر. آطنکده تورلی جنسلری باردر. آنلرنک بعضیلری یوکورمک ایچون، بعضیلری یوک طارتمق ایچون، بعضیلری ده آطلانوب یورمک ایچون مخصوص بولالر. بعض یرلرده کشیار آط اورنینه ایشاک یا که قاچر استعمال

ایته لر. ایشاک آطقه فارغانده بیک کچکنه اما کوچی، گاوده سینه کوره، آطقندن کوب آرتقدر. ایشاگه آطلانوب یوریلر، نرسه یوکلته لر، آرباغه یگه لر؛ ایشاک بارسینه توزه وچیدیدر. بعض وقتلرده آنک اوستینه ایکیشهر اولوغ کشی آطلانوب بیچاره حیواننی عذابیلیر؛ لکن چدام بولغان ایشاک آکارده توزه در. قاچر ایسه آط ایله ایشاک آراسنده طوغمش بر حیوان اولوب ایشاکن بر آزظور راتی وکوب درجه چداملیرافدر. جنوبی آمریقانک طاغلی طرفلرنک قاچرنی کوب آصریلر. بوچداملی وکوحلی حیوان آنک، توهنک چولک کیراک بولغانلغی کبی کیرا کلیدر. اول توه کبی اوستینه آغر یوکلر تویه گان حالک آلله نه قدر یول یوری وهیچ بر حیوان منه آلماسلق تکه و قورقنچ طاغلرغه هیچ زخمتسز منه آلا در. چداملیقلری ایله بوابر ایشاک ایله قاچر افراط درجه ده کیری وقارشى حیوانلردر؛ شویله که باراسیلری کیلمه سه، نه قدر قینا وقوالا، آنلر هیچ اورنلرندن قوزغالیمیلر.

بونلردن قالا ایك فائده لی بولغان یورط حیوانلری موگزیلیری حیوانلردر. (یعنی صغولر، اوگزلر، وباشقه شونلرغه اوخشاغان حیوانلر). صغولر نك، سونلری مایلری ایله کیلترگان فائده لری حقنده سویله رگه ده حاجت یوق بوندن باشقه دخی بعض یرلرده مثلا روسیه نك جنوبنده اوگزلرنی آط اورنینه خدمت ایتدیلر: آربالرغه یگه لر، صابان سوردلر حتی قرغزلر آطلانوبده یوریلر. بعض یرلرده اوگز و آط اشلی تورغان اشلرنی صو صغولری (جاموس) دیگان ایکنچی تورلی بر حیوان ادا فیلا در. بو حیوان اوگزگه کوب اوخشاویلی و قیافتی قورقنچیلیدر. لکن قیافتی عادتینه بتونلای مخالف اولارق اول غایت یواش و اطاعتلی بر حیواندر. صو صغری باطفاقلی وصولی یولرنی غایت

يار اتقانلقدن بوش وقتلرده همان صو اچنده گنه ياطادر . بو صغر آشاو طوغر يسندهده غايث طالمنسز اولوب باشقه حيوانلر آشاماسلق اوله نلر ايلهده قناعت قيلادر .

قطاينك طاغلى «تبيت» ولايتنده گي خلقار اوگز وصغر اور نينه نول ير لرده بولغان «ياق» اسملى اولوغ حيواننى ايله ندر مشلر . حاضرده ياق بتونلاي يورط حيوانيدر . ياقنك بتون تنى اوزون يون ايله قاپلانمش اولوب يلكه سنده او كچي ده باردر . ياقنك قويرغى آط قويرغينه اوخشاويدر ؛ لکن آنك قللىرى

غايث نازك ويوموشاق

بولغانلقلر نندن كوب ، اشار گه

كيته ويك قيمت يوريدر .

تبيت خلقلىرى ياقنك اوستينه

يوك توييلر ، آطلانوب

يوريلر ، ايتينى وسوتينى

آشيرلر . ياق هر نوسه گه

چديدر ، لکن اسسييا كگه گنه

توزه آلمايوب قزو وقتلرده (رسم ۳۳) . ياق .

قويونورغه بيك ياراتادر .

بونلردن قالا فائده لرى كوب بولغان حيوانلر ، كجه وصار قاردر .

بو حيوانلر يونلرى ايله (كجهلر سوتلرى ايله ده) كوب فائده لر كيتره لر .

كجه وصار قلرنك كوب تورلى نوعارى اولوب ايك يخشى لرى «ميرينوس»

اسملى صار قلر ايله «كشيمير كجهسى» و «آنقوه كجهسى» اسملى كجه لودر .

بونلر نك غايث بهالى بولغان يون ومامقارى يفك كى نفيس اولوب

آنلردن ایك قیمتی پوصطاولر و باشقه نوسه لر اشلنه در .
 ایندی طاعی سویله نه چك حیوانلر قالدی ایسه آنلرده فیل ایله
 توهدر . بو ایکی حیوان حقنده اسسی طرفلر فصلنده یته رلك سویله نگانلکن
 بو اورنده ینه یازوب تکرار قیلو لازم کورلمه دی . لکن توه ننگ یاقن
 قارنداشی بولغان « لاما » حقنده بر آزغنه سویله یه چکمز لاما جنوبی
 آمریکا حیوانی اولوب باشی ، مویونی ، و آیاقلری ایله توه گه کوب اوخشیدر .

(رسم ۳۴) . لاما .

لکن اوزی آندن کچره ک اولوب آرقاسنده اوکچی ده یوقدر . لامانی
 بیوک طاغلرده یوک تویاب یورتو ایچون استعمال ایتلر .
 دورت آیاقلی یورط حیوانلری تری وقتلر نه غنه توگل ، حتی
 صویلغاچ و اولگاچده کوب فائده لر کیتولر . آنلر ننگ ایت و مایلرینی
 آشیلر ، طویاقلر نندن بر نوع جیلیم (کله ی) یاصیلر ؛ موگزلری حتی
 سویا کلری ده تورلی اشلر گه کیتهدر ؛ تیریلری حقنده دیمک ده یوق .
 کشیلر دورت آیاقلی حیوانلردن باشقه دخی قوشلر نی حتی حشواتلر نی ده

اوزلرینه فائده ایچون آصریلر. مثلا طاوق، کورکه، قاز، اوردهک کبی قوشلر یمورقه لری، مامقلری وایتلری ایچون، کوگار چینلر بر یردن بر یرگه خط یورتور ایچون، حشرانلردن بال فورنی طانلی بالی ایچون، یفک قورتی یفک، « قمرز » قورتی « کارمین » دیگان قیمنلی بویاو حاصل ایتو ایچون تربیه ایدلمکده درلر.

معتدل طرفنک اوسمه لری .

معتدل طرفلر حیوانلرغه بای بولماغان کبی اوسمه لرگه ده آرتق بای بولماسه لوده بخشی اوق کوب تورلی اوسمه لری باردر . آغاچلری ده یفک اول قدر اولوغ بولماسه لوده تورلی نرسه لر یاسار ایچون یخشیلقده مثللری یوقدر . معتدل طرفلر ننگ اورمانلری کوبرهک وقت بوهرگنه تورلی آغاچدن مرکب بولادر، مثلا ناراندن، چوشیدن و باشقه لردن . معتدل طرفلر ده فائده لی آغاچلر و اوسمه لوده غایت کوبدر، مثلا آشلقلر، تورلی تمش آغاچلری و توتهل یمشلی کبی . آشلقلر حقنده ثوبه نده بر آز سویله نه چکدر .

آشلقلر .

معتدل طرفلر ننگ کشیلری، فائده لی بولغان اوسمه لرنی کوبدن اوک بلوب، چاچوب اوستره باشلامشلودر . آنلر ننگ ایفک فائده لیلری آشلقلودر . دنیا ده بولغان کشیلر ننگ باریسی دیب ایتورک آشلق ایله رزقلانالر؛ حتی اسسی طرفلر ننگ بعض وحشیلری ده بر نیچه تورلی آشلق ایگه بله لر . بزنگ بو یرلر ده آشلقنک ایفک کوب ایگلگانی « آرش » در . جنوبده رهک « بغدادی »، شمالده رهک « آریپا » ده کوب ایگلر . بوندن قالغانلری اول قدر اعتبارده توگلدلر .

آشقلر نڭ ایگلوری هر بر سینکی ده دیورلک بر تورلی اولغانلقدن
 بونده مثال ایچون باری آرشنکغنه نه طریقہ ایگلدکینی سویله یه چکمن:
 آرشنی چاچکانه اوّل یرنی صوفا، صابان کبی قورالتر ایله قازوب

(رسم ۳۵) آرش. (رسم ۳۶) بغدادی. (رسم ۳۷) آریا.

یوموشاتالر، صوکره شول یرگه اورلقلرنی چاچلر، بر آزدن تیشلوب
 چغادر. آرشنی کوز کونی چاچلر؛ سویله که تیشلوب چغوب بر آز اوسکاچ
 قش یتوب قار یاوادر. بو وقت آرش اوسودن طوقتاب قش بویی قاتوب

ياطا ونيچك ياز يتدى ايسه يىنەدن تيشلوب چغوب اوسە باشلىدىر. بر آز اوسكاچ اول باشاق چغاروب چاچك آتادر. (آرشىنك باشاق چغاروينە. اول خلقى «باش چغارو»، چاچك آتوينە «سرکه چغارو» ديلر). بوندىن سوڭ آرش طوياعىنى اولگورە باشلىدىر. آنك اوزون قياقلىرى قوروب يام ياشل صابى دە صاب صارى صالامغە ايله نەدر. اولگورگاچ

(رسم ۳۹) سۆلى.

(رسم ۳۸) طارى.

آرشىنى اوراق يا چالغىلر ايله اوروب، چاباغچلر ايله اورلغىنى باشاغدىن آيورالر. آندىن سوڭ آنى تگر مەنلر دە طارتدروب اون ايتوب ايكمك پشولر. (بوزماندە صوقالاو، چاچو، اورو وصوغو يعنى اورلقنى باشاغدىن آيورو ايچون كوب يولودە ماشىنالر استعمال ايتلر). آرش ايله بغداينى يردە قشلى نورغان بولغانلقلىرى ايچون «اوجم» (*ديلر،

باشقەلری «صابان آشلق» اتالادر. صابان آشقلرنی یاز کونینگە چاپەلەر. آنلر نڭدە اوسو ااورلورلی تمام آرشنقی کبیدر. آرش، بغدادی و آرپادن صوڭ کوبرەك ایگلە توغان آشلق صولی ایله طاریدر. بونار نڭ اورقلری یوقاریدە سویلەنگان اوچ آشلقنی کبی باشقلردە اولمایوب چوق، چوق بولوب تورالر. صولی کوبرەك آطرغە آشاتور ایچون ایگلسەدە بعضا آندن اوندە یاصیلر. بو اون نگر مەندە طارتلمی بلکە کیلیدردە توپولەدر. آنی «طالقان اونی» دیلر. طارینڭ اورقلری قزغلت توسدە واق وتوگارک بولالر. بو اورقلرنی نگر مەندە یارغاچ قابغی قوبوب «طاری یار مەسی» دیگان یار مە حاصل بولادر. بو یار مەدن بو طقا پشەرلر. بونلردن باشقە دخی «قارابغداي»، «بوراي» و «یاصوق» کبی بعضا آشلقلار بولسەدە ایگلورلی آزدر.

معتدل طرفلر نڭ اسسی یرلر نندە، طاغی دە کوبرەك اسسی طرفلردە «دوگی» و «مصر بغایي» اسملی ایکی آشلق ایگلەدر. دوگی شول قدر کوب ایگلەدرکە بتون دنیا دە بولغان خلقلر نڭ یارتی مقداری باری آنڭ ایله گنە رزقلانالر.

دوگی طاریغە کوب اوخشاشلیدر؛ لکن ساز اوسەلر نندن بولغانلقدن باری صولی ویووش یرلردە گنە اوسەدر. شونڭ ایچون سازلق بولماغان یرلردە کشیلر دوگی اوسترور ایچون یلغەلردن، مخصوص قازلغان یرماق (کاناو) لر ایله، صو کیتروب صنعی سازلر یاصیلر. بو یرماقلر نڭ آچۇلا ویابلا تورغان بر تورلی قابقالری بولادر. کیرا کمگان وقتدە بو قابقانی یابوب صونی کرتی نورالر. بو وقت دوگی بورتوکلرینی یوگە اولتورتوب بر آز اوسترگاچ قابقانی

آچوب صوتی بیهره لر. کیراک قدر صو کیتوب دوگی قری بر کول
 حالینه کرگاچ قابقانی ینه بابالر. قردن چوب اوله نلرنی اوتاغانده
 ودوگینی اورغانده کشیلرگه تز تیگنتون صوده یورورگه ویزگه کلی
 هوا صولارغه طوغری کیلگانلکدن آنلر کوبسنجه بیزگه ک آوروینه

(رسم ۰۴۱) مصر بغدادی .

(رسم ۰۴۰) دوگی .

مبتلی بولالر . دوگیدن اون یاصامیلر بلکه قابغندن آیوروب یارمه
 یاصیلر . (بزنک بو یرلرده آشالا تورغان دوگی، دوگی ننگ یارمه .
 سیغنه در) . بو یارمه دن بو طقا و باشقه شونک شیکلی آشلر پشروله در .
 مصر بغدادی - اصل آمریکا اوسمه سی اولوب حاضرده ایسه
 دنیانک کوب یرلرنده ایگله در . بو آشلق باشقه آشلقلر دن اوزینک
 بیوکلگی یوانلغی ویافراقلرینک ظورلغی ایله آیورلادر . مصر بغدادیینک
 اوچونده بر چوق چاپکلری بولسه ده اورلقلری آنده اولمایوب

یافراق توبلرندن چغا تورغان وبتون یری یافراقلر ایله قابلانغان
 اوزونچه یوان نرسه نڭ تیرسندە ، اورامغه نوشه لگان طاشلر کبی ،
 تزلوب ویابشوب نورالر . بونی پشوب یتمس بورون بتون کیلوش
 صوده پشروب یا اوپله قزدروب آشیلر . اما تمام پشوب قاتیلانچاق
 اون ایتوب طازتوب کومهچ پشورلر . مصر بغدادینی بویرلرده باقچه لردغنه
 کورمک میکندر . چونکه ، هواسی یتەرلک یلی بولمغانلقدن ، بویرده
 آنی ایکیلر .

کیندر ، جیتون ومامق .

معتدل طرفلرنڭ ایڭ فائده لی حتی ایڭ کیرا کلی اوسمه لری
 کیندر ، جیتون ، ومامق . بو اوسمه لرنڭ فائده لری ، اوزلرندن
 آلونا تورغان بیلرنده در . بزنگ اوستلرمزگه کیه تورغان کولمه کلرمز
 وکیوملرمزنگ کوبسی بونلردن اشله نمشلردر .

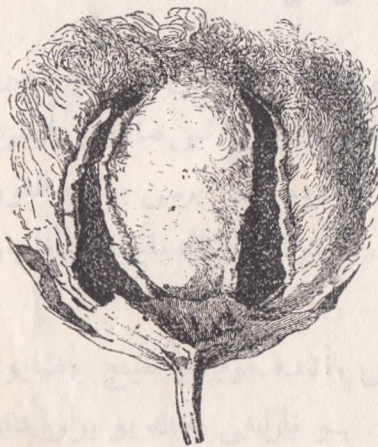
کیندر بویرلرده اوسه تورغان طورغنه بر اولهن اولوب
 یوانلغی بر بارماق قدر بیوکلگی ایکی اوچ آرشین چاماسنک بولادر .
 کیندر ایکی تورلی بولادر : بری چاچکده آنا اورلقده بیره ، ایکنچیسی
 ایسه چاچک آتسه ده اورلق بیرمیدر . بونلرنڭ اورقلی بولغانینه
 «کیندر» ، اورلقسن بولغانینه «باصا» دیلر . باصا تمام اوسوب یتکان
 وقتده کیندرنڭ اولقلری یتشمگان بولادر . شونلقدن باصانی الگرهک
 جیوب آلالر . «جیوب آلالر» دیوم شونڭ ایچونکه کیندرنی ، اورلغندن
 بیگراک صابی کیراک بولغانلغی ایچون ، اوروب یاچاوب آلکیلر باکه
 یردن طامری ایله برگه یولقوب آلالر ، یولقوغاچ باصانی ، کونلر یغمورلی

بولسه، یغمور آستینه کونلر قوری بولسه صو اچینه بیترگه سالوب قویالر. یوشده اوزاق یاطو ایله باسانک صاینک قابغی بر برسننن آنصات آیورلا تورغان ییلرگه اورلدر، بویبلرنی سوس دیار. سوسنی صودن آلوب قویاشده کینترگاج، ییلر بر برندن یخشیراق آیرلسون ایچون، اول طالقوب (تویوب) صوکرهسلکه، سلکه طاراقلر ایله طاریلر. اوشبو باصاوسندن تورلی باو و آرقانلر، ایکن ناچار وطوپاس کیندرلر اشلنهدر. اما اورلغی بولوب صوگهراق قالدیرلغان کیندرنی اورلغی یتکاج یوقیلرده چاباچلر ایله صوغوب اورلغینی قویالر، صوکره صابلرینی کولته، کولته ایتوب به یلهب صوغه سالالر؛ آغوب کیتسه س ایچون آنلرغه طاشلر به یله نگان بولا. صوده بر آز یا طوب سوسله نگاچ آلوب طالقغاندن صوکنچکه ییلری چوبگندن تمام آیورلغانچه دقتلب طاریلر، صوکره ئریلر (یعنی بر نیچه بینی برگه قوشوب بوتروب یوانراق یب یاصیلر). بو ییلر کوب بولغاچ مخصوص استانلرده آنلرنی بر بزلری ایله چالماشدر، کیندر دیب ایتوله تورغان وهر کمگه معلوم بولغان قماشنی طوقیلر. بوکار کیندر صوغو دیلر. کیندرنی صوقغاچ شوما بولسون ایچون طوقاقیلر آنندن صوکن آقبور ایله آغارتالر. بونک ایله کیندرنک اشی تمام بولوب کولمهک نگه رگه گنه قالادر. بز مونده اول خلقی ننگ اشلولرینی سویله دک؛ فابریقالرده کیندردن طاغنده نفیسرهک و قیمتلیرهک قماشلر اشلنهدر. کیندرنک اورلغندن کیندر مایی دیگان مشهور بر تورلی مای چقا. بو مای تورلی اشلرگه حتی آشارغده کیتهدر.

جیتون — کیندردن اوزونلغی ویوانلغی جهندن کوب کیندر، کیندر کبی کوب نارماقلی ده توگلدر. جیتون واقغه زنگار چاچک آتوب کیندرنکی کبی اورقلری ده بولادر. بو اورقلردن ده مای

چهار بولادر. جیتوننی اشلو تمام کیندر اشلو شکللی بولغانلقدن آنڭ حقنده آیوروب یازارغه کیرا کسنمه دم.

مامق — بزنگ بو یرلرده اوسه تورغان اوسمه لردن اولمایوب، اسی طرفلرده ومعتدل طرفلرنڭ ایڭ اسی بولغان یرلرنده گنه ایگلمکده در. مامقنڭ بر یللق اوسمه سی بر آرشین — آرشین یارم چاماسی بیوکلگنک بولادر. اوسوب یتوب چاچک آتقاچ چاچکر اورننده فوزی چیکلاوگی ظورلغنده نوگارک شارلر اوسه وآنلر تمام اولگوروب فالراچ دورنکه

(رسم ۴۲) مامق.

یارلوب اچندن آب آق توسده بولغان مامق چقادر. اوشبو مامقنڭ اچنک بر نیچه دانه اورلقلری باردر. مامقنی قابغی یارلغاچده تیزره ک جیبوب آلالر، چونکه شول حالده فالدرلسه مامق تمام چغوب ییل ایله اوچوب کیتنه یاکه یغمور یابوب آنی چلاتا وبوزادر. مامقنی جیبوب قابقلردن آیورغاچ مخصوص ماشینالر ایله اورلقلرینی آلالر؛ سوگره

ئرلی تورغان فابریقالرغه ایلته لر. بونده مامقندن ییلر حاضرلیلر. سوگره بو ییلر صوغا تورغان فابریقالرغه کیلترلوب آنلردن تورلی قماشلر اشلنه در. ایڭ سوگره بو قماشلرنی تورلی توسلرگه بویاب دنیاغه چغارالر. ایشته بزنگ اوستلرمزگه کیه تورغان سیتسه کولمه کلرمز شول مامق دن یاصالده نرسه لردن باشقه هیچ شی توگلدرلر. جیتون وکیندر اورلقلرندن چغارلدی کبی مامقنڭ اورلقلرندن ده مای چغار بولادر.

مونه جاي ده يئدى قوياش هيچ باطىمى باشلادى بو نه حال ؟
 بو يرلر ده اوچ آي توتلاش تون بولغانى كىبى اوچ آي توتلاش
 كون ده بولادر . (بونلر نك نه ايچون آلاي بولغانلر ينى «ير» فصلنده
 سويله مش ايدك) بو وقتدن استفاده ايدوب ير نى قابلاغان قارلر اريسده
 تمام نغوب فاتقان ير ظور راق اوسمه لر اوسه رلك در جهده بولوب
 اري آلميدر . بو وقت صالحون طرفلر ده غى وقتلر نك ايسك يخشيسى
 وكوكلليسيدر . اوشبو توتلاش اوزون كون بتوب بر نيچه آي اوتو
 ايله ينه اولگى كىبى اوزون تون باشلانوب بتون ير نى قارانغىلىق
 باصادر .

توندرالر .

شمالى معتدل طرفنك شمالى چيگىنى اونكاج بوز دىگىزلىرىنك
 بويلر نده ، فاتقان سازلامقلر دن عبارت بولغان ، كىك بوشقلر بار در .
 بو بوشقلر نى «توندرالر» دىب آتيلر . غايت صالحون بولغانلقدن
 توندرالر ده بر ايكى تورلى صورى توسده بولغان موكدن باشقه اوسمه
 اوسميدر . جاي كونلر نده بتون توندرانى قابلاغان بو موكدن بتون
 ير صورى بولوب كورنهدر . شول صورى موكلر آراسنده بعضا ماتور ،
 ماتور چاچكلر وتورلى يله كلر كورنهدر . آرا تيره بويلرى چيرك
 يا يارتنى آرشىندن آرتماغان واوزلرى يرگه ياطوبقنه اوسكان كچكنه
 قايىن واويهنكى آغاچلرى اوچوريدر .
 فش كوئى توندرالر ده : بوريلر ، تولكيلر ، شمالى بولانلردن باشقه
 حيوانلر بولماسه ده جاي كوئى آنده كوب تورلى حيوانلر جيولالار .
 بو حيوانلر بونده كشىلردن اولاق بولغانلغى و آزفك كىبلىكى ايچون

یراق بزلردن کوچوب کیلر. بو حیوانلرنک آراسنده بولان، بوری وتولکی کبی حیوانلردن آلوب آلوب قوشلرغه وچرکیلرگه قدر بولادر. بولانلر بونده موک وچیره م ایچون، بوریلر بولانلر ایچون، چرکیلر دخی آنلر ایچون، فاز اوردهک کبی قوشلر، بالقلر ایچون، تولکیلر قوشلر ایچون کیلر.

(رسم ۱۹۳۰) توندرالر.

جای کونی توندرالرده بره ماتورراق نرسه بار ایسه اولده بو بزلرده غایت کوب مقدارده بولغان کوللردر. قش غایت صوق بولوب جایگی قویاش گرچه بر نیچه آی باطمی تورسده یلیسی بولماغانلقدن، بوزلانو ب فاتقان سازلاقی بر نیچه ویرشوکن آرتق بولغان تیرانلکده آری آلمیدر. شونلقدن جای کونی توندرالرده قار اروندن حاصل بولغان جمیع صولر چوفورراق بولغان بزلرده جیولوب ایریلی وافلی بیک کوب

کوللر حاصل ایتهلر. بو کوللر یراقدن گویا کومش کبی صافی صولی، تیران کوللر بولوب کورنهلر ویومشاقغنه بیلده آقرنغنه طولقونلنوب قویاشده آلتون کبی یالتریلر. تیره یافدهغی کوکلسز نرسهلر آراسنده بو ماتور کوللرنی کورگاچ آنلردن کوزلرنی آیوراسی کیلمیدر.

مونه بر وقت قش یاقنلاشا اولهنلر قراودن وصالقوندن قزل توسکه کرهلر. قش یتکانینی سیزوب چیتدن کیلگان حیوانلرده یلیراق یرلرگه کبری کیتهلر. بو وقت هر یرده جنوبکه تابا کیلگان حیوانلرنی وقوشلرنی کورمک ممکن بولادر. بر نیچه آیدن سوک قویاش کورنمس بولوب بتون توندرا اوزاق بولغان قطب تونی ننگ قارانغیغی آستونده قالادر. اوشبو تون باشلانو ایله توندرا لرده شوندای قاتی صوقلر وقار بورانلری باشلانهدر که هیچ بر حیوان توزه رلک بولمیدر. حتی توندرا ننگ توب اوز حیوانی بولغان شمالی بولانده بو صالقونلردن قاچوب بر آز جنوبکه اورمان قریلرینه کیتهدر.

بو تون شول روشچه بر نیچه آی حکم سورگانندن سوک قویاش ینهدن کورنوب توندرا ینه اولگی کبی تریله باشلیدر.

اوشبو توندرا لر نه قدر کشی تورورغه صلاحیتسز بولسه لرده آنده تورا نورغان خلقلرده بار در. آنلر ننگ بعضیلری حقنده کیله چکده بر آز سویله نه چکدر.

بوز دیگزلیری.

دنیاده بوگار قدر آدم آیاغی باصاغان اورن بولسه اولده یرننگ ایکی قطبیدر. یرننگ قطبلرنده ایکی محیط دیگر اولوب، اوزلرنده

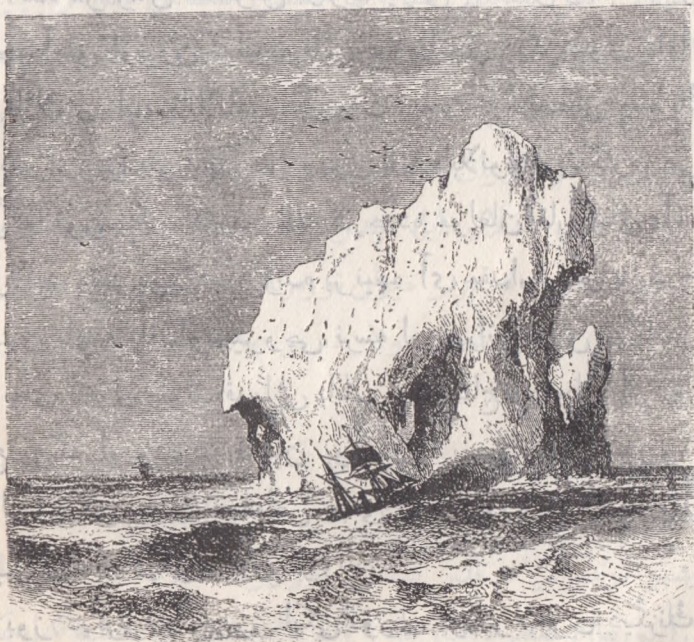
همان بوز بولوب تورغانلغی ایچون بوز دیکزلری دیب آنالار. شمالی بوز دیکزینک تیره یاغنده قوری پر (آوروپا، آسیا، آمریقا قطعہ لری) اولوب جنوبی بوز دیکزینک تیره یاغنده صو (بحر محیط آطلاسی، بحر حید هندی و بحر محیط کبیر) در.

بوز دیکزلری صالحون طرفلرنک ده ایٹ صالحون پرلرنده بولغانقلرندن البته آنده هر زمان صالحونلق اولوب یلیلق بیک آز وقتده غنه بولادر. بر نیچه آیلق اوزون تونلرده فاتی صووقلقدن دیکز صوی تمامأ قالون بوز قاتلاوی ایله قابلانادر. بو وقت، بوز دیکزنده گی وقتلرنک ایٹ ناچاریدر؛ زیرا بتون پر فار و بوز ایله قابلانوغنه یتمگان، هر نرسه کوزگه تورتسه لر کورمه سلک درجه ده بولغان قارانغیلق آستونده قالادر. بو وقت بوز دیکزلرنده بر نیچه آی مقداری یولد زاردن و شفق شمالیدن باشقه یاقیتلیق بیروچی نرسه اوچوراتو ممکن توکلدر.

جای کونی یتوب قویاش باطمی باشلاغاچ و کونلر آز بولسه ده یلنغاچ برگه اویوشوب قاتقان بوزلر ارؤب وانلار و تورلی طرفقه طارالار؛ لکن جاینک فصقه لغی سبیلی تمام ارؤب بته آلمیله؛ آلا ده کوب اورنلرده دیکز بوزدن آرونادر.

بوز دیکزلرنده گی بوز ایکی تورلی بولادر: بری دیکزینک اوز صووندن حاصل بولغان و قالونقلری آرشین یارمدن آرتماغان بوزلدر که بونلرنی بوز قزلری دیلر. واقعا، ایلنه لری نیچه شهر چاقرم بولغان بو بوزلر یوزوب یوری تورغان بر قرغه یا اولوغ صالحه اوخشیلر. ایکنچیسى بوز طاغلی دیب آنالا تورغان و صو اوستوندن فرق. ایلی سارین بیوکلگنده بولوب چغوب تورغان بوزلدر که آنلرنک حاصل بولواری دیکز صووندن

اولمایوب بور وشچه در: اول طرفلردهغی بیوک طاغلر دن شووب توشه تورغان بوز یلغه لری (بوز یلغه لری حقنده «طاغلر» فصلنده سویله نه چکدر.) دیکزگه کیلوب یتکاج اولوغ، اولوغ کیسنا کلرگه واتلوب دیکزگه توشوب شونده یوزوب یوری باشلیلر. ییل آنلرنی دیکز- نڭ تورلی توشلرینه قوالاب آلوب بارا وبعضیلرینی بری برینه

(رسم ۴۳.) بوز دیکزنده بوز طاغی.

بهر دروب وانا ویمره در. بوز طاغلرینی تیک طوماغان کبی ییل بوز قرلرینی ده تیک طومایوب آنلرنی بر اورندن ایکنچی اورنغه کوچره وبر سینی ایکنچیسسی اوستینه اویوب قویادر بوندای اویولگان بوزلرنی «طور وس» دیلر. یوقاریده ایتولگانچه اوشبو بوز دیکزلرینی اوتوب قطبلرغه باروب یتکان هیچ بر کشی یوقدر. درست، کوب کشیلر مخصوص

کارابلر ایله باروب باغانلر؛ لکن بوزلر، صوفلق و قارانغیلق کبی کوب تورلی مانعلر سببلی هیچ برسی تمام باروب یتنه آلمانلر. بونلر دن قطب شمالیگه ایڭ یاقن بارغانی « نانسین » اسملی کشی اولوب قطب جنوبیگه ایڭ یاقن بارغانی « بورشگریژینک » (Боршгревенкь) اسملی بر کشیدر. بونلر هر ایکسی نروجلیلر اولوب اوزلرینک سیاحتلرنده آلله نیندی و افعه لرگه اوچورامشلر و کوب تورلی نرسه لر اویره نوب قایتیشلر در. آنلرنڭ سیاحتلرینی قصه دنغنه یازغان صورتده افراط کوب اورن بیلهرک بولغانلیدن یازلهادی.

شفق شمالی.

دنیا ده بولا تورغان عجائب حادثه لر دن بری شمال طرفنده غی صالقون طرفلر ده بولا تورغان « شفق شمالی » در. شفق شمالی دیوب کوکده کورینه تورغان بر تورلی عجائب یاقتیلقغه ایتوله در. بو شفق شمالی قطب طرفنده غی اوزون تونلر ده قویاش اوزنینه یاقترتوب تورادر؛ لکن بو یاقتیلق هر وقت اولمایوب وقتلیغنه در. شفق شمالی تورلی روشده بولوب کورنده در. مثلا ایڭ اول افقندن طاک آتقاندغی کبی آفلق ظاهر بولا. بو آفلق همان آز، آز آچقلانا ویوقاری تابا کونه ریله بارا. بز وقت یاقتیلق آق توسدن آچق صاری توسده بولغان، صلوات کوپرینه اوخشاغان، اولوغ ونورلی بر دوغغه ایلنه در، تورا بارا بو دوغا شوندا ی ماتور توسکه کره در که تل ایله سویله ب، قول ایله یازوب آکلانو ممکن توکلدر. بعض وقتده تورلی نوسلر صلوات کوپرنده گی کبی آستلی، اوستلی تزلگان بولالر

مثلا بر فاتلاو باقوت
 کبی قزل، بر فاتلاو
 صاری، بر فاتلاو
 باشل توسلر بولادر.
 بعض وقت بو توسلر
 رهندن تزلوب تورالر.
 شفق شمالی هیچ بر
 وقت تیک تورمایوب،
 ییلگه سلکنوب
 طولقونلانغان علم
 (فلاک) کبی تولقونلا
 نوب، همان حرکت
 ایتوب تور اووزندن
 قوچاق، قوچاق نورلر
 چاچوب بیه ردر.

(۴۵ رسم) شفق شمالی.

الحاصل بو شفق شمالی شول قدر مانور بولادر که کورگاچ کوزنی آیوروب
 آلاسی کیلمیدر. شفق شمالی شول روشه بر نیچه ساعت یا که بر
 نیچه مینوت دوام لیتکچ یاقتیلغی آز، آز کیمی اووزی آفرن، آفرن
 توبهن اینه باشلی وشولای ایتوب آفرن، آفرن بتولای کوزدن بوغالادر.
 شفق شمالی بر دوغا کبیگنه اولمایوب بعضاً بۇرمالی، بۇرمالی یلان
 کبی، بعضاً اووزون تاسما کبی بولادر. بعض وقت اول بر گنه کيساک
 بولماینیچه آستلی، اوستلی بر نیچه لب بولادر.

صالقون طرفلر دهغی خلقلر.

صالقون طرفلر نه قدر کشی تور ورغه صلاحیتسز بولسه لر ده آنده ده تور و چیلر بار در. بو خلقلر بدوی و وحشیلر اولوب توندرا لر دن آلوب بوز دیکزلرینه قدر بولغان یرلرنی بیلر تورالر. آنلر بیک کوب تورلی قبیلرگه منسوب اولوب قیافتلری و تور موشلری ایله بر بر سندن آیورلار. بونده مثال ایچون شونلر دن « ساموید » و « ایسکیموس » اسملرنده بولغان ایکی تورلی خلق تعریف ایدلدی :

(۱) سامویدلر روسیه مملکتینک شمالنده بولغان توندرا لر ده تور تورغان کوچمیلی (بدوی) خلقلر در. سامویدلر صاری جنس خلقلر دن اولوب اوزلرینه آیرم بر تورلی تل ایله سویله شه لر. سامویدلرنک بار ماللری، بار بایلقلری شمالی بۇلاندرد؛ آنلر بۇلاندلرنک ایتلرینی آشیلر تیریلرندن اوزلرینه یورطلر (چاتلر)، کیمیم وقایشلر یاصیلر، اوزلرینی یگۇب یوریلر.

شمالی بولان صغردن کچرک اولوب صغر کبی آیری طویاقلیدر؛ لکن طویاقلری آنقندن کوب کیگدر، شول سببدن شمالی بولان هیچ بر حیوان یوری آلماسلق یوموشاق و تیران قارده ده باطماینچه یوری آلدرد. شمالی بولاننک باشنده، هر یل توشوب اورنینه یا کاسی چغا تورغان، بوطاقلی، بوطاقلی موگزلری باردر. اوزینک جای ده، قشده آشاغانی موگگنه در. قش کونی موکنی قار آستوندن قازوب آغان وقتده طویاقلرینه مذکور موگزلریده یاردم ایتلر.

سامویدلر اوستلرینه بولان تیر یسندن نگلگان بر نیچه قات کیوملر

(تونار) ، آياقلىرىغا يۇن اويقلار وشول اوق بولان تىرىسندن ياۋاغان ايتىكلر كىلەر . باشلىرى ايله قوللىرىنى دە شول بولان تىرىسى صوفىدىن صاقلىدر .

سامويدلر بىر بىردىن بىر بىرگە كوچوب بۇرى تورغان خلق بولغانلىدىن ، اوزلىرىغا تورور اىچون طازا وقوبىنى تورغان اويلار ياسى آللىلر . شونىڭ اىچون بىر بىردىن بىر بىرگە كوچوب بورتۇى يىكل

(رسم ۶۶ .) سامويدلر وشمالى بولانلر .

بولغان چاتلىرىغا غنىه افامت قىلالر . بو چاتلىر توگارا كلاب تزوب بهيله گان قولغارغا بولان تىرلىرى قابلاب ياسالارق ، توتون چغار اىچون اوستوندى بىر تىشىكى كرۇب ، چغوب يورور اىچون ياندى بىر تىشىكى بولادر .

سامويدلرنىڭ بىر بىردىن بىر بىرگە كوچوب يورولىرى دە بارى بولانغا آق ازلو اىچون بولغانغا كورە ، اوزلىرى طوقتاغان بىر دە

بولانلار بار موكنى آشاب بترگاچ آنلر ايكنچى يرگه كىتمكچى بولوب
بولانلارنى طوتوب آلوب كىلەر وفارده باطمى تورغان مخصوص بيوك
چانلارغه بگه لر . سامويدلرنك خاتونلرى بو چانلارغه چاتلارنى وباشقه
يورط جهازلارنى تويىلر ، بالالارنى اولتورتالر ، سوگره بار سامويدلارده
اولتوروب اورنلردن فوزغالالر . بونلر بايتاق باروب آزق كوب
يرگه يتكچ بولانلارنى طوغاروب ايركنگه بيهره لر ، چاتلارنى قورالر
وانلرنك اچنده اوط ياغوب ايت پشره باشلىلر . بردن طغزلقدن ايكنچىلاى
اوط ياغلغانلقدن چاتر اچنده صولو آلور حال بولميدر .

بولان ايتىنك ايك بخشى كىسا كلرىنى اوّل اولتوروب ايرلر
آشپلر آنلردن آرتوب قالغانلارغه خاتونلارغه تيهدر . سامويدلر ،
طوقتاغان يرلرنده كوب تورمىلر : ايكى اوچ كوندن ، بولانلر
ياقن تيرهده گى موكنى آشاب بتورگاچ ، ينه ايكنچى اورنغه كوچوب
كىته لر .

اولده سامويدلر اوزلر يده ، بولانلرى ده كوب اولوب بيك باى
ايدىلر . حاضره روسلر آنلرنك يرلرىنى اوز قول آستلر ينه آلاچ ،
آنلرنك نادانلقلردن و آكغرالقلردن فائدهلنوب بخشى تيرىلرىنى يوق
نرسه برابر ينه ساتوب آلوب ، اوزلرىنى آراقى اچهرگه عادتلاندروب
تمام فقيرلاندردىلر وضعىلاندردىلر . شونلقدن آنلر كوندن كون
كىمومكده درلر .

(۲) ايسكىموسلر آمريقا خلقلرى اولوب شمالى آمرىقادغى
توندرالرده وقطبغه ايك ياقن بولغان آطاولرده تورالر . ايسكىموسلر
قصه بويلى ، اولوغ باشلى ، قصق كوزلى ، توب توگارك يوزلى
انسانلر اولوب تنلرى كار بچنوى توسده چاچلرى قاتى وفارادر . آنلر

تورغان يرلرده آوچىلىق و بالقچىلىقدن باشقه هنر ايله طور و ممكن بولماغانلقدن، ايسكىموسلر آو آولاب كون ايتنه تورغان و عشىلر بولوب فالمشلردر. آنلر اتدن باشقه هيچ بريورط حيوانى ده آصرامىلر. ايسكىموس اتلرى اوز آلدينه بر جنس اتلر اولوب غايت كوچلى وصالقونغه چداملى بولالار. بولان سامويدكهنه قدر كيراك بولسه، اتده ايسكىموسه شول قدر كيره كدر: ايسكىموسلر آنلرنىڭ ايتلر ينى آشيلر، اوزلر ينى چانالرغه يگوب يورىلر. اونلاب ات ئلله نه قدر يوكنى طارنا آلادر.

ايسكىموسلر تولين، دىكز آيفرى، آق آيو و بولان كىبى حيوانلر نى آولاب آنلرنىڭ تيرىلر ي، ايتلر ي، مايلر ي حتى سوياك و طامرلر ي ايله فائده لهنلر. بو حيوانلردن باشقه آنلر كوب مقدارده بالقده طوتىققا درلر. ايسكىموسلرنىڭ كوبسى ملطقنى توگل تيمر قورالنى ده بلمىلر؛ آو آولاو ايچون اوچلر ينه اوچلى سوياك قويغان اوق و سونگىلر استعمال ايتنلر، حاضر ايندى آوروپالىلر ايله فاتلاشقاچ آرالرنده تيمر قورال استعمالى طارالوب بارادر.

ايسكىموسلر جاي كوني سامويدلر كىبى تيريدن ياصالمش چاتلرده غنه نوره لرده، غايتده صوق بولغان قش كوننده بلىراق اويلر گه محتاج بولالار. اول يرلرده البته آغاچ طابوى چيتون شونىڭ ايچون آنلر اوزار ينه اۇيىنى قاردن ياصىلر؛ «قاردن» ديگاج «نيچوك» ممكن بولسون؟ «ديب عجب لهنه كز»، اول اۇيلرنىڭ نيچوك ياصالغانىنى، حاضر بله چكسز: اول آنلر باصلوب نغايغان و قاتىلانغان قارنى كير پىچ كىبى دورت پوچماقلى ايتوب اولوغ كىسا كلر گه كىسه لر سوكره بو كىسا كلرنى توگارا كلاب تزوب برسى اوستينه برسىنى قويالر؛

يوقارى اويگان صايون همان آغزىنى طارايتا باروب آخردە بىرگە كيتروب قوشالار . بولاي ياصالغان اوى عادتا بر قبه ياكە قابلاب قويلغان چىناياق چوقورى كىي بولادر . بو تمام بولغاچ بىر فرىينه، كروب، چغوب يورو ايچون طار واوزون، تروبا كىي، بر يول ياصيلير؛ اول روشده ياصاولرى صالقون كرمه سون ايچوندر . بو اوينڭ اچينه ياقتى توشسون ايچون بوزدن ياصالغان بر تره زهسى ده بولادر .

(رسم ۰۴۷) قش كوننده ايسكىموسلارنىڭ تورموشلىرى .

بو روشچە ياصالغان اوينىڭ طشىنى قار باصقاچ اچى شول قدر يلى بولادركە اوستكە كيونماي اولتورمق دە ممكندر . اوينىڭ اچنده ، هم نىلتمق هم آش پشرمك ايچون استعمال قىلنە تورغان، بر لامايا بولادر . بولاميا ، اچىنى چوقورلاب ياصالغان بر طاش اولوب اچنده تولين مايي باندرولادر . نىچەشەر آيلىق اوزون تونلردە بو لامايا هيچ اوزولمى يانوب آننىڭ ياقتىسندە ايسكىموسلر قورال ياصاو كىي تورلى اشلىر اشلىلر، خاتونلىرى، موكدن اويوب اوستينه حيوان تىرىللىرى قابلائوب

ياصالغان كاراوانلر اوستونده اولتوروب، كيوم تىگو وباشقه شونك شىكىلى اشرا ايله شغللنلر .
 ايسكىموسلرنك كيوملرى حيوان تيريلرنن تىكلگان اينك، باشلق، چالبار وفصقه كيوملردن عبارت اولوب بالق سوبا كلرينه صابلانغان حيوان طاملرلى ايله نكللر . بعضا ايسكىموسلر اولزرينه، حيوان اچه گيلرنن يوقا كيوملرده نكللر . بوندای كيوملر آنلرونك شادلق وقتلرنده غنه كيه نورغان كيوملر يدر .

بوز دىگزنده گى اوسمه وحيوانلر .

بوز دىگزلرى اوستىنگنه قاراغانده نه قدر جانسز اولوب هيچ تركلك اثرى كورنمسه ده دقتلبرهك قاراغانده: مكلر چه حيوانلرنى كورمك مكندر . اوشبو كوكلسىز بوز آرالرنده حيوانلرنك ايك ظورى بولغان بالينادن آلوب حيوانلرنك ايك كچكنه لرى بولغان ميقروبلر (عادى كوز ايله كورلمى نورغان واق قورتلر) غه قدر معيشت قىلالر . بونلر آراسىنك بىرنيچه تورلى اوسمه لرده اولوب آطا اولرده موك واولنلر، دىگزن توبنده وبوز اوستلرنده قار اروندين حاصل بولغان طاتلى صورلده تورلى صو اوسمه لرى اوسهلر .

دىگزلرده دىگزن يولزلرى، مرجانلر، بولوللر وانلرغه اوغشاشلى واق حيوانلر طولوب باطمقده درلر . اولوغ حيوانلردن تولين وبولان كىي يواشلىرى اولدىغى كىي اق آيو ودىگزن آيغرى كىي قورقنچ يرتقچلرده يوق توگلدلر . بونلردن اق آيو ايله اق تولكى بتون عمرلر ينى قارلر بوزلر اوستونده اوتكار گانلكلرندن ، دشمانلرينك واولزلى طوتاچق

حيوانلرنڭ كوزلرينه كورنمه مك ايچون فار كى آب آق يون ايله قابلانمشلردر. جاي كوني بوز ديگزينه آندىغى بالقلرنى اولار ايچون ميليونلاب صو قوشلرى كيلر. بو قوشلر آندىغى غير منبت، طاشلى طاغلرده اويالار ياصاب بالا چغارالر؛ قش يتوب ديگز اوستى بوز ايله قابلانغاچ ايسه آنلر ينه جنوبكه نابا اوچوب كيتهلر. بو قوشلردن ايڭ مشهورلرى، اويالردن قيمتلى مامق آلونا تورغان، «غاغه» قوشلريدر. بوز ديگزلرنده بولغان اولوغ حيوانلرنڭ بعض مشهورره كلرى حقتده توبه نده بر آز تفصيل يازمق اولدم.

بالينا.

دنياده بولغان حيوانلرنلرنڭ ايڭ اولوغسى «بالينا» (*). در. بالينا اوزينڭ قيافتى ايله تمام بالقارغه اوخشاغانلقدن اول زمانلرده آنى چنلابده بالق ديب اويليلر ايدى. بالينانڭ بالقلردن اولماي سوت ايل تريبه لنه تورغان حيوانلردن ايدكىنى تيزدن آكلارسز. بالينا صو حيوانى بولغانلقدن بالق قيافتنده خلق قيلنمش اولوب بتون عمرينى بوز ديگزلرنده يوزوب اوتكهره در. اولوغايغان بالينانڭ اوزونلغى بعضا اوتوز - قرق آرشينغه يته در. باشى شول قدر ظوردر كه گاوده سينڭ اوچدن بر قدر يرينى آلوب تورادر. باشينه كوره آغزى ده غايت ظور اولوب اچينه يخشى اوق اولوغ بر قايق صيارلقدر. آغزى نه قدر ظور بولسه ده بالينانڭ طاماق تيشگى بيك كچكنه اولوب آدم باشى ده صيارلق توگلدر؛ شول سببىدن اول واق بالق وواق تويك ديگز حيوانلرى كى كچكنه جانوارلر ايله گنه رزقله نه در.

آشاغان وقتده مذکور حیوانلر ایله کوب صونی آغزینه آلوب آغزنده
تش اورنده بولغان فانولر آراسندن صونی سوزوب چغارغاچ حیوانلر

(رسم ۰۴۸) بالینا، بالاسی ایله.

بالینانک آغز اچنک قالوب، اولده آنلرنی یوطادر. بونده فانون دیگانهز
بالینانک آغزنده طاراق تشاری کبی تزلگان موگزیسمان نرسه لردر.

بو نرسه لر بالینانک آغزنده دورت یوز عدد چاماسنده بولوب «بالینا مییغی» دیب آتالار. بالیناغه چاپناپ آشاو لازم بولماغانغه کوره غزنده یر تشی یوقدر. فانوناری ده باری اؤست چيگه سنده گندهر. بالینانک کوزی ده طاماق تیشگی کبی غایت کچکنه اولوب اوگز کوزلرندن کوب آرتقلی یوقدر. صو اوستونده وقتده بالینانک ایشتو و کوروی بیک ناچار بولسه ده، صو آستونده ایشتوی یغشیدر.

بالینانک باشی یاننده ایکی یاقده بالی فاناتی کبی ایکی فاناتی، گوده سینک آرت طرفنده بالی قویرغی کبی قویرغی باردر. بتون تنی قاراسو توسده یونسز تیری ایله قابلانمش اولوب تیری آستونک یارم آرشین قالونلغنده بولغان مای قاتلاوی باردر. بو مای حیواننی صونک صالحونلغندن صاقلیدر.

بالینا فاینار قانلی حیوانلردن بولغانلقدن باشقه فاینار قانلی کبی هوانی اوبکه لری ایله صولیدر. شونک ایچون بالینا نه قدر صو حیوانی بولسه ده صو آستونده اون-اونیش مینوتدن آری تورا آلمیدر. صولار ایچون وقت، وقت صو اوستینه چقا و چقغاچ اچنده بولغان ناچار هوانی باش توبه سنده گی بورون تیشکلرندن آتوب چغارادر. بو هواده کوب مقدارده صو بولری ده بولغانلقدن صالحون هواغه چقغاچ اول بولر قۇبوروب واقغنه صو تامچیلرینه اورلر. بر نیچه ساژین بیوکلگنده بولوب آتولغان بو نامچیلر یرافدان گویا بر فانتان کبی بولوب کورنلر. بالینا شول روشقه ناچار هوانی چغاروب بترگاچ اورنینه یغشی هوا آلوب ینه دیکز گه چومادر.

بالینالر کوبسنچه یالغز یالغزغه بعضا ایکو-اوچاو بولوب ترکلک ایتلر؛ کتو بولوب جیولغان وقتلری سیره کدر. بالینا اوزینک

بالاسینی باشقه ایمچا کلی حیوانلر کبی تری ایتوب طوغدرا وبر آرزغه قدر اوزینک سوتی ایله تر بیه قیلادر. بالاسینی ایمزگان وقتده بالینا اوکای بولسون ایچون چالقان یاطادر. بعضا شول حالده یوقلیدرده. ایندی مونده یازلغان سوزلردن بالینانک بالق اولمای ایمچا کلی حیوانلردن ایذکی البته آکلاشلغاندر.

بالینا گاوده گه ظور بولسه ده، صافلانورغه قورالی بولماغانلقدن، دشمانلری کوبدر. عنبر بالقارندن ات بالقارینه قدر آکار- هجوم ایتوب بورچیلر. اما آنک ایگ ظور دشمانی کشیدر. زیرا اول آتی هیچ قزغانمای اولابقنه تورادر. هر ییل بالینا اولار ایچون کوب کارابلر بوز دیکزینه کیتهلر. بو کارابلرده، آلتی اورنلی ایتوب یاصالقان، کچکنه فایقلمر بولادر. نیچک کارابدن بالینانی کوردیلر ایسه بر نیچه شوندای فایقلمر آلتیشار کشی اولتوروب بالیناغه تابا کیتهلر. بو آلتی کشینک دورتیمی ایشکا کچی، برسی قویرچی، برسی قورالچی بولادر.

بو کشیلر بالینانک صو اوستونده ناچار ایشتو وکوروندن فائده، نوب، آکار یاقن اوق کیلگاک فایقنک اؤچنده بولغان قورالچی «گارپون» دیگان، اوق کبی قادالغاج کیری چغاروی مشکل بولغان، بر قورالنی قاتی قوت ایله ارغتا، قورالده بالینانک تنینه بیک نق قادالادر. جراحته لنگان حیوان آورتونی سیز گاج صوغه چوما وگار پونغه طاققان اوزون باونی اوزی آرتندن اوستوره ب آلوب توشوب کیته، لکن بر آزدن صولار ایچون ینه اوستکه چغارغه مجبور بولادر. چغار چقماس آتی ینه بر نیچه گارپون و سونگیلر ایله قارشیلیر. بیچاره حیوان ینه صوغه چومادر. کوب مرتبه اوشبور و شچه قیلنوب بالینانک

قانی تمام آغوب بتکاج قانی عذابلر اچنده آرقاسی اوزرینه ایله نوب جان بیرهدر.

بو آوبتونلای قورقنچسزده توگلدر: بعضا آچولانغان بالینا قویرغی ایله قایقنی صوغوب هلاک قیلا و باطرادر، بو وقتده قایقده بولغان کیشیلر گه البته آنصات بولمیدر.

بالینانی اولترگاج اوستوره ب آلوب کیلوب کاراب یانینه بهیلیر. سوکره آیاقارینه، تایماس ایچون آستینه اوچلی قادا فلر قویوب یاساغان، اینکلر کیگان کیشیلر آنک اوستینه چغوب تیریسینی کیساک، کیساک ایتوب قوبتارالرده تیری آستونده بولغان صاب صاری مای قاتلاوینی و آغزنده بولغان فانولرنی آلار، ایتینی ایسه شونک طاشلاب فالدرالر. مایینی شول وقتده اوق فازانلرده اریتوب کیسمه کارگه طولتروب قویالر. بو مای ماشینا مایلاو کبی اشلر گه کیتوب یخشی اوق بهالیدر.

هر بالینادن بر نیچه پود مقداری بالینا مییغی (فانون) بر نیچه یوز پود قدر مای چغارق باریسینک قیمتی بر نیچه مک صوملق بولادر. ایسکیموس و ساموید کبی خلقلر بالینانک مایینی حتی ایتینی ده آشارغه استعمال قیلالر. نروج مملکتنده بالینا ایتی ایله ایگن چاچه تورغان یرلرنی تیرسلیلر. شول روشچه بالینا آوی بیک فائدهلی آو اولوب بالینالر هر یل بیک کوب مقداره اولانغانلقدن، حاضرده بو حیوان کوندن کون کیمی بارادر. احتمال بر زمان کیلور که یر یوزنده بالینالرنک یالکز اسملریگنه قالور.

تولین و دیگن آيغرى.

باليندان قالا بوز ديگنزينك ايگ عجائب حيوانلرى تولين ايله ديگن آيغرىدر.

تولینده بالينا كى صو حیوانی بولغانلقدن، گرچه آنك درجهسندە اوک بولماسەدە، بالقرغە اوخشاشلى ايتوب يارانلمشدر؛ شويله که گاودەسى توگاراک ويوان اولوب آرتقە تابا اوزايوب نچکارمش، آلدی آياقلىرى كىك و فصقه اولوب تمام بالقى قاناتلىرى كىيدر. آرت آياقلىرى ايسه آلدە غيلرنندن دە كىكرك اولوب، بر برينه بيك ياقن اولدقلىرى حالده آرتقە تابا صوزلوب تورغانلقلردن، تمام بالقى قويرغينه اوخشيلير. تولين بو آياقلىرى آرقاسنده شول قدر اوستا يوزەدر که بالقردن برده كيم توگلدن. لکن اول صو اچنده نه قدر يتز بولسه قوريدە شول قدر آغر يورشليدر، چونکه آكار يورگان وقتنده ايكي آلدی آياقلىرى ايله بتون گاودەسىنى اوستورەب بورتو لازم بولادر. شونك ايجونده تولين قوريدە وقتدە دشمان كىلگانينى سىزسە تيزرەك صوغە نوشەرگە آشوغادر. تولين هواسزلقغە غايت چدام اولوب صو آستونده بيش مينوتدن آرتغراق صولو آلمايىچە تورا آلادر. آشاوىدە صو اچنده اولوب شونده بولغان بالقى و فصقچ كىي حيوانلرنى غايت اوستالقى ايله طوتادر.

تولينلر بوز ديگنزنده كتو، كتو بولوب معيشت قىلالر. هر كتودە نيچه شهر يوز باش تولين اولوب آرالرنده قارنلىرى، ياشلىرى وبالالىرى بولادر. تولينلر كتولرى ايله بوز اوستونده يا قوملقدە

قویاشقه قزئوب یاطوننی یاراتالر . بو وقتده قارت تولىنلر استراحت قیلوب
 اوزلرینک آرغان اعضالرینی توزه تهلر ، آناتولىنلر اوزلرینک
 شونده اویناشوب یاطقان بالالرینی صاقلاب یاطالر . تولىنک بالاسی
 کوبسنجه بره وگنه اولوب آناسی آنی بیک یاراتا و یش ، یش بوز
 اوستینه آلوب چغوب ایمزه در .
 تولىننی آق آیولر آنلردن ده بیگره ک کشیلر اولیلر . ایسکیموسار

(رسم ۰۴۹) تولىن و دیگزر آیغری .

ایچون تولىن ایگ کیره کلی حیواندر . آنلر آنک تیریسى ، ایتی ، مایى
 ایله فائده نهلر حتی اچه گیلرینی وقانینی ده ارم ایتیلر . ایسکیموسلردن ده
 آرتقراق تولىننی آق کشیلر اولیلر . اوشبو کسب ایچون یل صایون
 بوز دیکزینه اولوغ ، الوغ کارابلر ایله کیتوب بیچاره حیوانلرنی یغشی
 تیریلری وبالینانقی کبی تیری آستونده بولغان مایلری ایچون
 یوزله ب ، مکله ب اولتیره لر . شول سببدن حاضره تولىنلر بعض یرلرده
 بتونلای بتمشلر در .

دیگز آیغری تولین کبی یواش جانوار اولمایوب، گرچه یرتقی اولماسده، فورقنچلی بر حیواندر. دیگز آیغری تولینگه تامایله اوخشاشلی اولوب باری اولوغلی و اوست چینگه سنده بولغان ایکی اولوغ تشرلی ایله گنه آیورلادر. دیگز آیغری ایچون بو تشر غایت کیره کلی فوراللردر؛ اوزندن هر کمنگ فور قوی حتی آق آیونگده آنک ایله یولقغانده اوزینی بتونلای خوفسز طوماوی، باری شول تشرلی آرفاسنده غنه در.

دیگز آیغرلی کورسنچه کچکنه کتولر ایله یاشاب، تولینلر کبی بوز اوستونده یاطوب استراحت قیلورغه یاراتالر. تومانی کونلرده وقارانغی تونلرده آنلرنک طاوشلری کاراچیلرغه کاراب ایچون خطرلی بولغان بوزلرنک قایده ایدکلرینی بلدره در.

بوز دیگزنده دیگز آیغرلی تولینلر کبی کوب بولماغانلقدن آق کشیلر آراسنده آنی اولاو اول قدر رواج طاباماشدر. آلی بولسه ده فیل تشی کبی قیمتلی بولغان تشرلی وتیری آستی مایلری ایچون بایناق مقدارده اولانالر. دیگز آیغری بوز دیگزنده تورا تورغان وحشیلر ایچون غایت فائده لی حیواندر. آنک ایتی آنلر فارشده مقبول ایتلردن سانالا وتشرلندن تورلی نرسه لر یاصالادر.

آق آیو.

دیانک فورقنچ اولوغ یرتقچلرندن بری بوز دیگزنده گی آق آیودر. آق آیو قارا آیوغه قیافتی جهندن کوب اوخشاولی اولوب، ظورلقه آندن کوب ظوردر. اولو غایغانلرینک بویاری کورسنچه

باشندن قویرغینه قدر بر ساژین ، آغرلقلری یسکر میشر بود
چاماسنده بولادر . یوان وطوپاس گاودهسی غایت فوتلی آیاقلر اوستونک
تورمقده اولوب ، آیاقلری ده اولوغ و کاکری ترناقلر ایله قورالانمشلردر .

(رسم ۵۰) آق آیولر .

مویونی نچکه ، اوزون و افراط درجه ده کوچلی اولارق اوزرنک اوزون
بورونلی ، فصقه و توگاراک قولافلی باشی اولتورادر . آق آیونک بتون
تنی آق توسده بولغان قوی یون ایله قاپلانمشدر .

ایشته بو حیواننڭ قیافتی اوشبودر؛ عادتلرینی ایسه حاضر سویلهیه چکمن .

آق آیو یرتقی حیوانلردن بولغانلقدن آشاغانی دیکیز آیغرلری تولینلر وبالقلردر. اوشبو صو حیوانلری ایله گنه ترکلک فیغانلقدن اول هیچ بر حیوان و اوسمه بولماغان بوز اوستونده تورا آلادر. بالقلرنی طوتوق ایچون غایت اوستالقی ایله صوغه چوما و اوزینڭ آغر و طوپاسلغینه فارامای غایت یکلک ایله یوزه ده بله در. تولین و دیکیز آیغرلرینی طوتوی ده بیک آنصات اصول ایله در؛ سویله که: مذکور حیوانلر همان بوز آستونده یاطالر؛ یاطقان اورنلرنده اوزلرینڭ صولولرندن بوز اروب شاقدا یغنه طور لفته تیشک حاصل بولادر. حیوانلر بوتیشکلردن یش، یش صولو آلورغه چغالر آق آیوده آنلرنڭ چقغانلرینی صافلاب توراده چقغاچقنه بیچارالرغه هجوم ایتوب طوتوب آلادر.

آق آیونڭ آناسی قش کونی قارا آیو کبی اؤنگه کرمه شهده آناسی قاردن بولغان اؤنگه کروب جایگه قدر شونده فاللا و بالالر کیلتروب آنلرنی تربیه قیلادر. بو وقتده اول هیچ نرسه آشاماینچه باری اوزینڭ جایلکده جیغان مایی ایله گنه طوینوب تورغانلقدن، چقغان وقتده غایت یابقغان بولادر. اول اویانی ده اوزی یاصامی بلکه اویا (اؤن) اوزی یاصالادر؛ سویله که آیو بر شغراق اورننی ازلهب تیران قارغه کروب یاطا قار یاوغاچ اوستی ده فالون قاتلاوی ایله قابلانادر. بر آز یاطوب اوزینڭ ییلغی ایله تیره یاقدهغی قارلر بر آز اروب اوستندن فاینار صولوی سببلی بر تیشک تیشلگاچ اویا تمام حاضر بولادر.

بو وقتده آیونڭ كوبسنجه ایكى بالاسی طووب یازغه قدر
 آنالرینڭ سوتی ایله تربیهلنه لر . آق آیونڭ بالالری طوغان وقتده،
 قش اورتاسنده، قویان قدرگنه بولسهلرده بیک تیز اوسوب آپریل
 آینده الوغ ات قدرلی بولالار. آنالری آنلرنی افراط درجهده یارانانا
 وهر وقت آنار ایچون اولرگه حاضردر. آق آیو، تیریسى میخ
 ایچون بیک بیخشی بولغانلقدن، آوروپالیرل طرفندن كوب مقدارده
 آولانمقدهدر.

هذه نسخة من كتاب...
 في معرفة...
 من تأليف...
 في سنة...
 في شهر...
 في سنة...

This section contains very faint and mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and appears to be a continuation of the document's content.

صحراء و چوللر.

صحراء و چوللر.

سزنىڭ بىر بىر ۋاقىت ، پەنەنگە توشۇش بىر ۋاقىت ، تىگىزگە يۈرۈپ بولغان كىيىم (بولۇنغا) چىقىرىش بارمۇ ؟ چىقىرىش بولسا ئىز كۆرگەنسىز ، ئاندىن نىيىتى كۆيۈم ! ئاندىن كىيىم تىگىز يام ياشل بولۇپ تىرە ياقىن ئىللە نە قىر يىرگە جايلىغان ؛ قوئى و يىۈك اولەن آفرىغىنە ئىسكان يىلىگە تولۇقلا ئوب دىگىز كىيىم بولۇپ تورا ؛ يراقىدە ، بولۇپ فرىندە زىنگار سو تومان كىيىگە بولۇپ اورمان كۆرۈپ تورا ، ئىككىنچى ياقىدە بۇرلۇپ ، بۇرلۇپ كۆش كىيىم صافى صولى يىلغە آغا . بىر طرفدە كچرەك كچرە كىگە توبە يىرلر . بو ماتور كۆرۈش بارسى بىر دىن ، جايگى قوياشنىڭ آلتون كىيىم نورلرىنە باطقان خالدا ، قاراب تورۇچىنىڭ كۆيۈم شادلاندىروب تورالر .

يوقارىدە تىۋىر ئىتلىگان بولۇپ كىيىم بولۇپ بىزنىڭ بو تىرەدە كۆپ بولسىلردە كچىكە اولارق بىر نىچە چاقىرمدىن آرتۇق كىيىم بولمىلر . اما ئاسسى و مەتدىل طرفلرنىڭ بىرلرنە بولدى قوئى اولەن ئىسكان يىرلرنىڭ شول قىر كىيىم و اولوغارى باردىر كە نىچە شەر يوز چاقىرملرغە

جاپولمكد، دلر . بوندای يرلرني « صحرا » ديب آتيلر . صحرالر دنيانك
هر قطعه سنك ديب ايتورلك باردر . بو صحرالرنك بتون توشلري شول
قدر برگنه توسلي و برگنه تورلي بولادر كه نه قدر باراسك ، نيچه
كونلر اوتوب كيته ، اما صحرا همان بر توسلي ، هيچ اوزگارگان يري
يوق ، باري سيرهك سيره كگنه آغاچقلر ، ياشل ديگز اورتاسنده
بولغان ياشل آطاوئر كبي بولوب اولتورالر .

دنيانك كوب يرلر نده دخي شوندای اورنلر باردر كه هوالري غايت ده
قوري اولوب هيچ ديورلك درجه ده يغمور ياوماغانلقدن اوزلرنده
اوسمه و حيوانلرده تورا آلميلر . آندی يرلرنك هوا و طبيعيتينه مخصوص
ياراتلغان بعض بر حيوان و اوسمه لر بولغالاسه ده غايت آز بولغانلقدن
بتولاي يوق كبيدرلر . بوندای يرلرني « چول » ديلر . چوللر كو بسنچه
قوم ايله توشه لمش تيگزلكلردن عبارت اولوب طاغلي ، طاشلي و طوز ايله قاتوش
بالچقلى يرلري ده يوق توگلدلر . چولنك يراستوندن چيشمه چققان يرلرنك آغاچلر
اوسه ، اوله نلر چغا وير يخشيلانادر . بوندای آغاچقلرني « اواز » ديلر .
اوازلر ، قورقنچ چوللر اچنده جنت كبي بولغانلقدن ، آنلرده تورلي
حيوانلر بولالر و كشيئر تورالر .

چوللر آرقلي توهلر ايله يوروله در . توهدن باشقه حيوان چوله گي
جفالرغه توزه آلميدر . يورگانده ده كو بسنچه بوهمه بكنه يورماي توهلرني
بري ، بري آرنلي نزوب كاروان بولوب يوريلر . چوله يورگانده
آشاو اچونوسه لري كبي كشيئر نك و توهلرنك اوزلري ايچون كيراكلي
بولغان نرسه لرني بار چه سيني توهلر كه يوكله توب يورته لر ؛ چوله
سفرنك مشقتيني بوده بيك آرتدادر .

دنيانك آوروپادن باشقه قطعه لر ينك بارسنده ده چوللر باردر . كبله چكه
صحرا و چوللرنك بعض مشهوره كاريني يازوب تعريف قىلاچمئن .

شمالی آمریکا صحرائی.

شمالی آمریقادەغی کبی کبک، هبیت و منبت صحرائر دنیانک هیچ بیر نده یوق دیورگه یاریدر. میسسیسیپی و میسسوری یلغه لرندن تاغربده گی بیوک طاغلرغه قدر جابولگان بو صحرائرنی « پریری » دیب آتیلر. پریری صحرائری غایت کبک اولدقلری ایله برابر غایت تۆز اولوب اور تاسنده تورغان کشی اوزینی گویا چیکسز بر دیکز اچنده کبی حس قیلادر. قویی و بیوک اولهن ایله فابلانوب کوز ایرشمسک یر ارگه قدر جابولگان صحرایشل دیکز کبی طولقونلانوب تورا، تیره یافده هیچ آغاج اثری کورنمی. چنکده بو یرلرده آغاج ذاتی بیک آزدر؛ کچکنه گنه آغاجقلر و قوفاقلر بولغالاسده بیک سیره کدرلر. آغاجلر بولماسده جای کونی یاشل اولهن اوستی چوار پالاس کبی بولوب تورلی ماتور چاچکلر ایله فابلانقچ پریریلر شول قدر ماتور بولالرکه قاراب کوز طویمیدر.

بوماتور صحرائر هر تورلی حیوانلرنک اویاسیدرلر. چونکه هر بر حیوانغه بونده تمام ایرکنلک و طنچلق در. پریریلرنک کشی آیماغی باصماغان یر لرنده گی حیوان و قوشلر شول قدر وحشیدر لرکه هیچ بر نرسه دن قورقمیلر، حتی کشیدن ده قورقا بلیمیلر.

اولوغ حیوانلردن بونده وحشی آطلر، قرکجه لری هبیت اولهن آراسنده اوطلاب پوریلر، قویانلر قویی اولهن آراسنده، باشقه واق توياک حیوانلر اوزلرینک بر آستوندهغی اویالرنده یاشرنوب یاطالر،

کتو، کتو فاز واورده ککر صحراده بولغان، کوللرنی قابلاب یوزهلر. اولهن آشاوچی حیوانلر آرتندن (آنلرنی آولار ایچون) پریریلرگه یرتقی حیوانلرده کیلهلر؛ آنلردن بوریلر، شاقاللر، وحشی اتلر کتولری ایله صحرا بویینه گیزهلر، پانتیرا و آیولرده اوچوریلر؛ کوندزون نۆرکۆتلر وفارچهلر، کیچون یابالاقلر هواده اوچوب اوزلرینه آولار ایچون واق حیوانلرنی کوزلیلر. فورقنچلی چکغرافلی یلان اوزینک فوبرغندهفی سویا کلرینی شکغرداتوب یوزی. تونلرده قولاقلرنی طوندرا تورغان باقا طاوشلری ایشتوله.

پریریلرده جای فصلی غایت اسسی بولغانلیکی کبی قش فصلی فارلی ویخشلی اوق صوق بولادر. هوا بو صحرالرده هر وقت قوری قوری وصف بولسهده قاتی فار بورانلریده یش، یش بولالر. پریریلرده هر یل قش کونی صوقدن، بورانلردن و آزق یوقلغندن کوب حیوانلر هلاک بولمقدهرلز.

پریریلرنک کوب یرلرنده، اولدهرهک کملرنکدر کوب یوزولری سببلی طابتالوب بتکان، لکن حاضر یوزولمگانلکدن اوزلرینی یار- تیملاش اولهن باصوب بترگان، صوقملرنی کورمک مکندر. بو صوقملردن بارلسه هر وقت صاف صولی بر کولگه یا که بر یریلغه ننگ کیچهر ایچون ایث اوکایی بولغان بر یرینه کیلوب چغولادر. « اوگز صوقماقلری » دیب آتالغان بو صوقماقلر اولگیرهک زمانلرده بو صحرالرده کتولری ایله یورگان، وحشی اوگلرنک ازلریدر.

« بیزون » دیب آتالنا تورغان بو اوگز آمریقادهفی قوری یر حیوانلرنک ایث اولوغسی دیسهکده یارارلق ظور بر حیواندر. بیزوننک گلودهسی غایت طوپاس اولوب، اورکچلی یلکھسی، اولوغ اشی ومویونی اوزون یال ایله قابلانیشدر. قصقه ویوان موگلری

بالتراوقلی قارا توسده در . بیزون اوزینک توپاس گاوده سینه فارامای غایت فاتی یوگورورگه قادر در ، شویله که چابا باشلاسه آنی آط ایله قووب يتوده چیتون بولادر . بو حیوان اوزی آچولاندرلماغان وقتده یواشقنه بولسه ده جراحته لب یاباشقه بر سبب ایله آچولاندرلسه اوزینک دشمانینه افراط فاتی آچو ایله فارشی تورادر ، شویله که اول وقت آکار فارشی بارو صوڭ درجه خطرلی بولادر .

اولدرهك (بوندن فرق ایلی یل الك) پریریلر ده بو اوگزلر شول قدر کوب ایدیله که هر بر کتو نیچه شهرمک باشلاب بولادر ایدی . شوندای کتولر اوزوب کیتکانده بتون پر اوستی آنلردن قاب قارا بولوب کورنه ایدی . اما حاضرده اول اوگزلر شول قدر آزایمشرکه یوق درجه ده قالمشدر . بولغان پرلرده ده بر تورلی عجب نرسه کبی ایتوب صافلانولالر . آنلرنک بتولرینک سببی مونه نرسه بولمشر :

بوندن بر نیچه عصرلر اول آمریقادا هیچ بر اروپا کشیسی بولماغان ؛ باری قزل تنلی هندیلرگنه بویرلرده اقامت فیلغانلر . آنلرده پریریلر ده بیک آز اولوب بعضیلری بر یردن بر یرگه کوچوب بوروچی ، بعضیلری بر اارنده غنه اولنوروب معیشت قیلوچی وحشیلر بولغانلر .

هندیلر ، حیوان تیریلری ایله فاپلانغان ، « ژیگوام » دیوب آتالا تورغان ، چاتلرده تورارق اوست و آیافلرینه کیگان کیوملری ده شول اوق حیوان تیریلرندن بولغان . کسبلری باری اوچیلق اولوب ایرلری او آلامق و صوغشوق دن باشقه هیچ اش اشله مگانلر . یورط کیرا کلرینی قار اوچیلر و هر اشنی اشله وچیلر خاتونلر اولوب اشسز وقتده ده ایرلر آنلرغه هیچ

بولوشماي باري تروپكالرينيغنه طارتوب قاراب اولتور انورغان بولغانلر.
 هنديلر غايت جنكاور (صوغشچان) خلق اولوب هر وقت بر قبيله
 ايكنچي قبيله ايله دشمانلاشوب صوغشوبقنه تورغانلر .
 حاضرده اوشبو خلق بيزونلر كبي آز قالمشدر، لكن همان
 اوزلرينيڭ ايسكى عادتلرني صافلاب كيلهرك كوبسي وحشى حاللرنده
 معيشت قيلمقدهدرلر .

(رسم ۵۱) پر يري صحرالرنده هنديلرنڭ تورموشلري.

هنديلر هر بر وحشيلر كبي زينتلهنوني غايت يارانلر، شونڭ
 ايچون تنلريني تورلى بوياولرغه بوييلر، مويونلرينه تورلى نرسه لردن
 تزمه لر طاغالر، آياق و قوللرينه بلهزكلر كيهلر، باشلريني تورلى قوش
 قاناتلري، قماش كيسا كلري و واق تويك يالتراولي نرسه لر بيزيلر .
 اوزلري كوبسنچه غايت متكبر و آز سوزلى بولالر .

هندیلر یاشلرنی تورلی آغر عذابارغه اویره تمک وکوندرمک، ایچون تورلی روشده عذابلاب جفاچیکدرلر. عذاب قیلناتورغان بیچاره یاشلر بو جفالرغه هیچ بر طن چغار، اینچه توزرگه تیوشلیدرلر. شولر وشچه هندیلر یاشدن اوک قاتی کوکلی و هیچ برهونی قزغانمی تورغان بولالر. شونک ایچون ده آنلر اوزلرینک طوتقان اسیرلرینی هیچ قزغانماسدن، اوطقه یاغوو اوقلر ایله آتوب اولترو کبی، تورلی عذابلر ایله اعدام قیلالر. بوندن باشقه دخی آنلرده شوندای ناچار وخونریز بر عادت باردر که آنلر هر بر صوغشده اوزلری اولترگان دشماننک باشندن چاپلری ایله برگه باش تیر یسینی قوباروب آلالر. صوغش قزوونده التفاتقه آلماینچه، تمام اولمی جراثله نوبکنه قالغانلر نئکده باش تیریلرینی فوتاروب عذابیلر. هندی اوزینک جیغان باش تیریلرینی غایت قیمتلی نرسه کبی ایتوب صاقلیدر، چونکه آنلر آراسنده کم کوبرهک کشی اولترسه شول کشی ماقتاوی بولادر.

هندیلر مجوسیلر اولوب هر نرسه نک (مثلا: یرنک، کوکنک، اوطنک، صونک) مخصوص تکریلری بار دیب اعتقاد قیلالر. آنلرنک اعتقادلرینه کوره کشیلر، اولگاج یر یوزنده کبی معیشت قیلاچقلر در؛ شونک ایچون آنلر اوزلرینک میتلرینی کومگانده آنلر ایله برگه فورال، تروبا، صوات کبی ترک وقتنک استعمال ایتکان کیرا کلی نرسه لرینی ده صالوب کومه لر.

هندیلر ایچون بیزون، سامویدلر ایچون بولاننک کیرا کلی بولغانلغی کبی کیرا کلی حیوان ایدی. چونکه اول آنلرنی هم آشاتا، هم کیورته و باشقه هر کیرا کلرینی اونئی ایدی. زیرا هندیلر آنک ایتینی آشیلر، تیر یسندن کیوملر یاصیلر هم اوزلرینک و یگوملرینی قاپیلر

ایدی. اوزون یونلری باولر ایشهر گه ، طامر لری جایه گه طار تدر وپ
 قویارغه کیمته، الحاصل بیزون آنلرنڭ هر اشلرینه یاری ایدی . هندیلر
 بیزونلرنی نه قدر آولاسه لرده هندیلر آز اولوب آنلر کوب بولغانغه
 کوره هیچ کیمومیلر بلکه همان آرتوب تورالر ایدی .
 مونه بروفت پریریلر گه آوروپادن آق کشیلر کیلدیلر . آنلر
 بیزون ایتینڭ تمینی سیزوب تیریسینڭ یخشیلغینی بلگاچ بیزونلرنی
 عساسبسز مقدارده اولارغه کرشدیلر . کوب اولانودن بر نیچهیل اچنده بیزونلر
 تمام دیب ایتورلک بتوب، قالغانلری غربکه کوچوب کیتدیلر . هندیلر، اوزلرینی
 تربیه قیلا تورغان بیزونلر بتکاچ ، آچدن اولو درجه سینه کیلدیلر .
 آوروپالیلر ایسه بونی فرصت بلوب آنلرنی قصه باشلادیلر . آنلرنی،
 یرلرینی آلوب اوزلرینی قول آستلرینه کرتوگنه توگل، تورلی روشده
 آلداب، طالب، آراقی اچروب، بر قبیله نی ایکنچیسى ایله صوغشدروب،
 آرالرنده تورلی آورولر طاراتوب، اوزلرینی کشی نورمالق بوزوق
 هوالی یرلرده توروزغه مجبور ایتوبده بیک هلاک ایتدیلر . درست هندیلر
 اوزلرینڭ یرلرینی آق کشیلر گه صوغشسزغنه بیرمه دیلر . لکن نه
 فائده! آنلرنڭ قوراللری اوقلرده سونگیلر، نه آفلرنڭ ملطقلر . هندیلر
 باشده راق ملطقنڭ نه ایکانینی ده بلمه سه لرده سوگندن آنڭ نه درجه ده
 کیرا کلگینی آکلاغاچ ملطق استعمال اینه باشلادیلر، لکن اش اوزغاچ
 نه بواسون آخرده آنلرنڭ کوبسی آوروپالیلر قول آستینه کروب
 اوزلرینه حکومتدن بیر لسان یرلرده ایگنچیلک کبی کسبلر ایله کون
 کوره باشلادیلر . اول تور موشقه راضی بولماغانلری ایسه بیزونلر آرتندن
 کیتوب، شونده تورلی چیتونلکلر آراسنده کوچوب یوروب همیشه
 قیلمه درلر . بوزمانده هندیلرنڭ شول قالدقلری ده یا اولب یا آق کشیلر

ايلا قانشوب همان كيميلر؛ بر زمان كيلور كه پريريلرنىڭ اولىكى
 خلقلرينىڭ از لرى ده قالماس .
 اور پاليلر پرييلرنى اوز تصرفلرينه آغاچ صوفالاب هر تورلى
 آشاقلر ايگه باشلاديلر، باقچلر ياصاديلر. ايندى حاضرگى وقتده
 اولده گى ماتور صحرالرنى پرييلرنىڭ بيك آزينده گنه كور وممكندر.
 چونكه آنلر اولوغ ايگنلكلر گه وفيرمه لر گه ايله ندر لمشلدردر. پرييلرنىڭ
 طوفاقلى غايت اوگشلى بولغانلقدن بو ايگنلكلر همان آرتا تورالر.
 تيز مانده بتون پرييلرنىڭ شونلرغە اور لولرى احتمالدر.

ئليانوس صحرالرى .

جنوبى آمريقاننىڭ شمالنده «آرينوكو» اسملى بربلغه آغادر. شول
 بيلغهنىڭ تيره سنده (كوبورك جنوب غربى طرفنده) پرييرى صحرالرى
 كى كيك و تىگىز صحرالر باردردر. بو صحرالرنى «ئليانوس» ديلر. اوشبو
 صحرالر بتونلاي، قوبى و بيوك اولهن ايله قابلانمش و تورلى چاچكلر
 ايله زينتلنمش اولوب حاضر گه قدر هيچ ديورلك كشى قولى تيمگانلىكدن
 ماتورلقلرى بتمه مش و اولده نيچك بولغانلر حاضر ده ده شول حالدرلر.
 ئليانوسلرده اولهن شول قدر بيوكدر كه بعض يرلرده كشىنى
 قابليدر. اولهن آراسنده سبرهك، سبرهك آغاچلقلرده بولادر. آغاچلر
 آراسنده نفيسكنه يافراقلى كچكنه گنه بر آغاچ اولوب اسمى ده «ميموزا»
 يعنى «تيمه ميكا» در. بو آغاچقه اول اسمنىڭ بىرلوى شوننىڭ ايچوندر كه
 اگر بره و آنى قولى ايله طوتسه ياكه هيچ طوتىچى ياقنغنه كىلسه ده
 يافراقلى و واق بوطاقلىرى شىكگان كى بولوب صالح پرايوب توشلر.
 بوندىن صوك چىتكه رهك كىتوب فاراب تورسهك بر نيچه مينوندىن آننىڭ
 يافراقلىرى آچلوب بوطاقلىرى كوته راوب اولده گى كى تريلر. عجائب
 بر اوسمه در!

ئلیانوسلرده حیوانلرده بیک کوبدر. وحشی آط، اوگز و کجه لر کتو، کتو بولوب یوریلر. وحشی اتلر، شافال و بوریلر آو ازله ب گیزه لر. تارماقلی موگزی بولان ایرکنده اوطلاب یوری، چوار تیریلی یاغوار (آمریقا قاپلانی) قویی اولهن آراسنده یاشرنوب یاطا. وحشی خنزیرلر صحرانی قازوب بوزالر. قورقنچلی حشراتلردن آنده چکرافلی یلان و آندنده قورقنچلیراق «آطلرنی اوتروچی» دیب آتالغان کچره کگنه بر یلان بولادر. بو صوگنسینی، کوبرهک آطلرنی چاغوب

(رسم ۵۲). ئلیانوس صحرائی .

زهرله دیگی ایچون، شولای دیب آتامشلردر. بو یلان اوزی ظورراق سله وچهن ظورلغنده غنه بولدیغی حالدده زهری شول قدر قووتلیدرکه اول چاقغان حیوان شول ساعتی ایله اوله در. بونلردن باشقه ئلیانوسلرنک بیلغه لرنده قورقنچلی تمساحلر، صویلانلری وبالقلر بولادر. بالقلردن قورقنچلیلری قویرغنده اوچلی اینه سی بولغان «اسکات» اسملی بالق ایله ات بالغینقی کبی اوتکون تشلی بولغان «کاربیا» اسملی بالقدر. اوسمه لرنکده غایت آغولی بولغانلری باردر، مثلا بر آغاچنک صوی شول

قدر آغولیدرکه آکارمانوب قزدرلغان برکیساک ایتنی آشاو ایله اولمک
ممکنر .

ئلیانوسلر اسسی طرفلرده بولغانلقدن آنلرده یاز، جای، کوز، قش
فصللری اولمایوب باری یغمورلی و قوری اولمق اوزره ایکی وقت
باردر . دیکابردن مایغه قدر بولغان قوری وقتده اسسیلک شول قدر
قونلی بولادرکه چدار حال بولمیدر . قویاشنک فانی قزدرندن اولنلر
صارغایوب قوریلر، بر اوستی یارولا وشول روشچه ماتور صحرا آفرن،
آفرن یامسز بر چولگه ایله نه در . بو وقتده صحرا دهغی حیوانلر آچلق
وصوسزلقدن عاجز بولوب تیلر شوب یوریلر . بعضیلری یلغه بویلرینه
وبر آز صو بولغان اینکو یرلرگه کوچوب کیتلر، بعضیلری ایسه هلاک
بولوب شونده قالالر . بعض وقت قزولقدن قوری اولهنگه اوط فاینوب
اوزندن اوزی یانا باشلیدر . بو وقتده اوط غایت تیزلک ایله جایلوب
بتون صحرائی قابلیدر . حیوانلر قورقولرندن قوتوروب بر طرفه چاپالر؛
قایسی برلری آرغانلقدن یغلوب اوط اچنده هلاک بولالر . بوندای
یانغنی هیچ بر نرسه ایله طوقماتو ممکن اولمایوب، تا بر یلغهغی یا
اولدهرهک یانغان یرگه باروب یتکانچی یانونده دوام ایته در .

وقت اوته، قوری وقتده آخرینه یاقنلاشه . مونه بر وقت افقدن
بر بولوب کیسایچی چغا . آنک آرتندن ایکنجیلری ده چغوب اوزوب، اوزب
کیتلر . آخرده قاب قارابر یغمور بولوب کیلوب چغوب بتون کوکنی قاپلی
باشلیدر . کوب زمان اوتمی کوك کوکره گه یاشن یاشنلرگه باشلی وغایت ده
قانی بولغان یغمور چیلر کلهب قویارغه طوتونادر . یغمور وقتی باشلانو ایله
صحرا دهغی بار نرسه تر بیلر: اولنلر یاشره لر، کتو، کتو حیوانلر، آنلر ایله

پەرگە یلانلار، باقار و باشقە حشرانلار كورنە باشلىملار. اول آرا دە يغمور دە
ياوودن طوقتامايوب نېچە كونلار توتلاش ياوادار. يلغە و چيشمەلەر
طاشوب تيرە ياقنى باصالار؛ شول روشچە بتون صحرا توتلاش بر
سازلامقە اولەدر. اولدە صوسز لقندن عاجز بولغان حيوانلار حاضر
صودن قاچوب صو باصمى قالدراغان توبەرەك يرلەرگە منەلەر. قورى
ير حيوانلار ينە بو وقتدە بر آز چيتونرەك بولسەدە صو حيوانلار ينە
تمام بر بەيرەم بولادر.

ئليانوسلار دە ايلگ يغشى وقت ير اوستى صودن آرونقاچ باشلانادر.
بو وقت تورلى چاچكى اولەنلر صحرائى قابلاب، خوش ايسلرينى چاچوب
تورالار؛ بو مشافغنە ايسكان ييل آنلارنى آفرنگنە طولقونلانادر. كتو، كتو
حيوانلار، قوياش ينەدن كويدروب هلاك ايتكانچى هيبت آزق ايله
فائدهلنوب قالور ايچون، صحرائرغە كيلەر. بر نېچە ايلر جاماسى
ئليانوسلار دە بو مقاله نك باشندە سويلەنگان روشچە معيشت دوام ايتەدر.

قرغز صحرائى و قرغزلر.

ايدل يلغە سيمينك شرقىدن آسيادەنى آرال كولينە قدر بولغان يرلار دە چول
كبى، اوسمەلرنك اوسوى ايچون طوفرانلرى اوگشسز بولغان، كيكك
صحرائر باردر. بو صحرائر نك يلغە و چيشمە كوبرەك بولغان يرلار ندە
هيبت اولەنلى توشلر بولسەدە كوب اورنلرى تمام چول كبى قوب
قورى قوم ايله توشەلمشدر.

بو صحرائر عموما فارغاندە غايت تورلى، تورلى درلر: بعض
يرلرى يوقار يدە ايتولگانچە قوملق اولوب ييلنك اويوى سببلى گويا
ديكز كبى طولقون، طولقون بولوب تورالار. بو يرلار دە ييش، ييش

بولا تورغان قوم بورانلرى وقتىندە بو طولقونلر بىر يردن بىر يىرگە كو-
چوب يور يىلر. صحرانىڭ بعض يىرلىرى حيوانلارنىڭ يورولرى اىچون
غايىت اوڭايسىز بولغان واق، اوچلى تاشلار ايله قابلانمىش، بعض يىرلىرىدە
قېزىل بالچىق جايولمىش اولوب بعض يىرلىرىدە طوز ايله قاتوش
بالچىقدىن عبارتتىر. بونىدە يىرلارنىڭ هيچ بىرسىدە هيچ بىر تورلى
اوسمە اوسە آلمايدۇ. بو صحرالر معتدل طرفلردە بولغانلىقدىن جاي كونايندە اسسى
بولسىدە قىش كونايندە قاتى صوقلر اولوب بىتون صحرا كفن ايله اۇرتۇلغان
كىى آب آق قار ايله اۇرتۇلدى. يىش، يىش قاتى بورانلر اولوب كشىلر
وحىوانلرنى بىزار قىلالر.

بو صحرا دە آغاچلر شول قدر آزدىكە آنىڭ نە ايدكى بلىنگان
يىرلر باردىر. مثلا آرال كونايندە اورال يلغەسىنە قدر بولغان بىش يوز
(۵۰۰) چاقىرلىق يىردە بارى بىر آغاچ باردىر. بو آغاچنى شول يىردە كى
قرغىلر غايىت اولوغىلر؛ بىر بىر يىرگە بارغاندە آنىڭ ياقىندىن اوتەسى
بولسى يانينە كىلماينچە اوتىمىلر، كىلگىچ اول آغاچقە بىر بىر چوپرەك
كىسا كى بەيلەمىچە كىنمىلر. حاضر دە آغاچقە بەيلەنگان چوپرەكلر
غايىت كۆب بولغانلىقدىن قرغىلر آراسىدە آنىڭ اسمى دە «چوپرەكلرگە
اورالغان آغاچ» بولمىشدر. بو مشهور آغاچ اوزى توپل آغاچلرى
نىسلىدىن اولوب دالادە يالغىزغىنە اوسوب اولتورا تورغان اولوغ
بىر آغاچدر.

بو صحرالردە توروچى خىلقلر كوچمەلى قالمق و قرغىلر اولوب
قرغىلر كۆبىرەك بولغانلىقدىن صحرا دە آنلر اسمىنە «قرغىلر صحرالرى»
دېيىپ آتالمىشدر.

قرغزلر اوزلری اسلام دیننده اولوب صاری جنس قوملردن اولغانلقدن تنلری صاری، چاچلری قارا توسده، صاقاللری سیرهك، كوزلری قسق، یا كاق سویا كلری چقتی، ایرنلری فالوندر.

قرغزلرنڭ کیوملری مامق یا یفك قماشدن تگلگان اوزون چیکمه ن یا که جیلهن، صارق تیریسندن یاصالغان چالبار ایله کون ایتکلردن عبارتدر. بوندن باشقه دخی آنلر باشلرینه توبه تهی آنڭ اوستوندن صای وتوبی اوچلی بورك، قش کونی یلی اچلی بورك کیه لر. بیللرینه کوبسنجه فابش کمر به یله ب اول کمرگه بچاق، چاقماق طاراق کبی نرسلر ایچون کچکنه، کچکنه فابچقلر آصالر. یارلیراق قرغزلر برگنه فات چیکمه ننی یالانچاق تنلرینه گنه کیسه لرده بایلری، بری اوستینه برینی، بر نیجه فات کیوملر کیه لر. قرغز خاتونلرنڭ کیوملری ایرلرینکندن کوب آیورمالی توگلدر. آنلر باری باشلرینی غنه آق بوز ایله چورنیلر. ایرلر چاچلرنی قرالر، خاتونلر ایسه بر نیجه طلم ایتوب اوروب تنکه کبی تورلی نرسه ایله بیزیلر.

قرغزلر کشینی بیک قدر ایتوچهن، قوناقدوست وسوزچهن خلقلدر. اولده رهك آنلر غایت صوغشچان خلق اولوب اوزلرینڭ تیره کورشیلرنده گی خلقلرغه هجوم ایتوب بیزار قیلالر ایدی. اما حاضر (روس قول آستینه کرگانندن صوڭ) آنلر غایت فقیرله نوب ضغیفله ندیلر. صوغش اورنینه باری ملی اویونلر و آط چاپدرولرغنه قالدی.

قرغزلر عائله سی اچنده باش بولغان کشی آتادر. عائله اچنده بولغان هر بر کشی آکار اطاعة قیلورغه بورچلیدر. بر نسلدن بولغان بر نیجه عائله نڭ باشلغی شول نسل اچنده اولوغراق بولغان کشیدر.

اوشبو کشی اوزینک نسلی آراسنده شریعت بوینچه حکمده ایتهدر .
 بایراق فرغزلرنک بر نیچه خاتونلری بولوب اولوغ خاتون، ایرلر-
 ده گی کبی، یورط باشی ایتوب سانالادر. اوی اچنده بولغان هر اشنی
 دیب ایتوراک خاتونلر اشلیلر. یورطلرنی یاساغان وجیغان، حیوانلرنی
 صاوغان، آش پشرگان، کیوم تگگان، کینز باصقان حتی حیوان
 نیزه گندن یاغار ایچون کیزهک یاساغان همه سی آنلردر. ایرلر باری
 آو اولیلر، کتو قاریلر وقوناقغه یوروشه لر؛ باشقهنه اش بولسه
 باریسی خاتونلر اوستونده در.

سز بلسکه بله تورغانسزدر: وحشی بولماغان کوچمه لی خلقلر
 ایچون حیوان آصراودن باشقه کسب ایله کون کورو ممکن توگلدر؛
 شونک ایچون فرغزلرنکده بار کسبلری مال آصراو اولوب، بار
 بایلقلری ده آط، توه، صغر، صارق کبی یورط حیوانلریدر. بتون یل
 بویی دیوراک حیوانلر صحرادهغی اولهن ایله گنه طوقلانوب تورسه ارده
 فرغزلر ایچون آنلر بتونلای مشقتسز توگلدرلر. کونینه ایکی مرتبه
 آنلرنی اولغه فایتاروب صاواسی، آندن ینه قوالاسی، صحراده آنلرنی
 صاقلاسی بولادر. اگر فرغزلرغه قش کونی ایچون هر یل بچهن
 حاضرلرگه طوغری کیلسه آنلرنک اولوغ کتولری ایچون هیچ بچهن
 یتکرو ممکن بولماس ایدی. فرغزلرنک بختلرینه قارشى بو یرلرده
 قالون قارلی و بورانلی قشلر سیرهک بولادر. آندی قشلرده اولهن
 اوستینی قاتی قار قانلاوی قابلاغاچ حیوانلر آچلفدن دیسته لهب اوله
 باشلیلر. بوران وقتلرنده بعضاً بتون، بتون کتولر قار آستونده
 کوملوب یا اوستینی قار باصقان کوللرگه باطوب هلاک بولالر. شول

روشچه بو کون مونه دیگان بای قرغزنىڭ بر تون اچنده بر نرسه -
سز فقیر بولوب قالوی کوب واقع بولادر.

نه قدر چیتون بولسه ده قرغزلر اوزلرینىڭ اوشبو تورموشلرینه
شول قدر کونکمهشاردر که باشقه چه نوروب ده باقمیلر وتوراسیاری ده
کیلمی. شونىڭ ایچون حاضرده آنلر، برلری یات خلقلر طرفندن آلتوب
اوزلری کوچه لسکنی طاشلرغه مجبور ایتله باشلاغاچ، یاگا تور موشقه

(رسم ۵۳.) قرغز صحرالرنده قرغزلرنىڭ یورطلاری

کونوگه آلماینچه جفا چیگه لر. قرغزلر جاین ده. قشند ده «یورط»
دیوب آتالا تورغان توگازاک کینز اویلر ده تورالر. بویورط، آرقلی
تورقلی آغاچلر قویوب یاصلغان، جیولا تورغان کاکری قولغالردن
عبارت اولوب برگه اویوشتروب قویغاچ تبه نه کگنه، اوچلی باشلی
بر چیتلک حاصل بولادر. بو چیتلکنىڭ اوستینه کینزلر قابلاب فایشلر
ایله طار تدرالر؛ توتون چغار ایچون توشه مده بر تیشک، اچینه کورور

ایچون یاننده بر ایشک یاصالوب قالدردلادر. فرغز نڭ یورطی اچنده بار جهازلری تبه نهك بر اوستال وبر نیچه صاندقلردن عبارت اولوب بای فرغزلرنڭ یورطلرنده بوندن باشقه دخی یخشی پالاسلر ویاصدقار بولا ویورطنڭ استینالربنده پالاسلر وتورلی چوپره کله نکلدر. یورطنڭ ایده نینه هر وقت کییز جایولگان اولوب فرغزلر شونڭ اوستونده اولتورالرده، یاطالرده. اورتاچه تورموشلی فرغزنڭ یورطی برگنه بولسه ده بعض بایلرنڭ بیش - آلتیلاب بولادر. بر نسلدن بولغان کشیلرنڭ یورطلری اوزلرینه بر اولبولوب تورالر؛ کوچکان وقتده ده برگه کوچهلر. فرغزلر جای کوننده بر طوقتامای اوزلرینڭ کنولری آرتندن کوچوب یورسه لرده قش کونی، بر شغراق و حیوانلر ایچون اولن کوبرهك بولغان یرنی صایلاب آلوب شونده قشنی اونکاره لری. فرغزلرنڭ خصوصاً بایلرینڭ کتولری افراط درجه ده اولوغ بولالر. چونکه آنلرنڭ بار ماللری، طوبدر وچی وکیوندروچیلری آنلردر. فرغزنڭ ایڭ سویوب آصراغان حیوانلری آطلردر. آطلر، کوچکان وقتلرده، آو آولاغانده و باشقه وقتلرده آنڭ چن دوستلری اولوب اول آنلرنی قینا توگل، هیچ بر وقت اوستلرینه آغر یوکده تویه میدر. فرغزلر کوبسنجه آطقه آطلانوب یورسه لرده بعضا اوگزلرگه وتوله رگه ده آطلانوب یوریلر. فرغزلر اوچ - دورت یاشدن آط اوستونده یورورگه اویره نگانلکلرندن کوچکان وقتده ایرلر ایل، برگه خاتونلر وبالالرده برهر حیوان اوستینه آطلانوب بارالر. فرغزلر آطنڭ سوتندن «قیز» دینوله تورغان، هر کمگه معلوم بولغان بر نوع فائذلی اچمک یاصیلر.

فرغزنىڭ اياڭ كۆب مقدارده آصراغان حيوانلرى صارقلر ايله كچهلر در. بونلر نىڭ سوتلرى، ايتارى آشارغه يونلرى كىيز يا صارغه كىته در. فرغزلر صغرلرنى ده بايتاق آصراسلرده صارق وقويلرنى انلرغه كوره آرتق كورهلر. توهلر ايسه، بو يرلر نىڭ هواسى آنلر ايچون كىلشوب بتمگانلىككن، كۆب آصرايللر؛ بولسه ده بايلر ده غنه بولادر.

فرغزنىڭ دنيا ده توروى بارى اوزى نىڭ حيوانلرى آرقاسنده در. بار آشاغانى آنلر نىڭ ايت وسوتلرى اولوب اوستينه كىگان كىوملرى وتورا تورغان يورطلرى آنلر نىڭ يونلرندىر. اول آنلر نىڭ تىزه كلر ينه قدر اهرم اينمه بوب يا غارغه استعمال ايتە، تىريلر ينى چىت خلقلردن تورلى كىره كللى نرسه لر گە آلماشدروب آلادر.

فرغزلر آراسنده تورا ياكە يورى تورغان روسلر وباشقه خلقلر بىچاره لرنى آلداب وباشقه تورلى ايتوب غايت جبرليلر. بوندىن باشقه دخى آنلر ايچون اياڭ كىرا كللى بولغان يرلرى ده حكومت وباشقه كشىلر طرفدىن كوچلەب وصاتوب آلتوب تورغانلىقدىن حيوانلرى ده كوندىن كون كىموب، اوزلرى فقيرلەنوب عمرلك طارتشو ونزاعلر اچنده عبر سورمكدە درلر.

چولده گى اوسمه و حيوانلر.

چوللر نه قدر بوش اولوب تركلك اثرى هيچ كورنمه سه ده آنلر ده سياحت قىلسه ك اُلل نه قدر حيوان واوسمه لر كورمك ممكندىر.

۱) اسسی قوم اوستونده آط ایله باراساڭ. اول آراده آطکنڭ آیاغی آستوندن کچکنه گنه کتته یلان چغاده تیزگنه اُلله فایده کیتته، یوغالا، سین کورمی ده فالاساڭ. مونه طاعی یول چیتنک یلان بوگر له نوب یاطا، یالغش آطڭ آڭکار باصا کورمه سون حاضر چاغار.

چولده فوشلرده یوق توگل: باروب یتکانچی بر نرسه یوق شکلی، یتکچکنه آطنڭ آیاغی آستوندن اُلله نیندی طورغای وقر طاوقلری کبی قوشلر اوچوب چغالرده بر آز کیتوب ینه قونالر؛ قونولری ایله فایده در یوغالار- غائب بولالر. بو اشکه عجب له نلمه سون چونکه چولنڭ بار حیوانلری ده قوم توسنده اولغانلقدن، اگر یاطسه لر آنلرنی قومدن آیروب کورو بیک مشکل بولادر.

چولک واق توپاک دورت آیاقلی حیوانلرده بولادر، مثلاً قوم قویانلری و «فینیک» دیوب آنالاتورغان اولوغ قولاقلی کچکنه گنه تولکیار چولنڭ حیوانلر نندنر.

سین اُلی همان چول بوینچه باراساڭ. کیچ بولا. بر شغراق یرگه طوقتاب اوط یاغاساڭ. اوطیانینه غیر متناهی اورمه کوچلر جیولالر. آنلر نڭ آراسنده «فلانغ» و «چایان» کبی قورقنچیلری ده باردر. فلانغ دیگان اورمه کوچ غایت تیز یوروشلی اولوب حاضر نڭ اچنده کیومگدن اورمه لب بیتگه ده منوب یتته. تیزرهک آلوب تاشلاماسهڭ اول سیننی تشلهب زهرلر. آنڭ زهری غایت قوتلی اولوب بعض وقت کشینی اولتره در. چایانلر اورمه کوچ بولسه لرده قیافتلری ایله بیگرهک فصقچه اوخشپلر. آیاقلری ده آنقی کبی اون دانه اولوب آلدی ایکی آیاقلرنده قصه تورغان فصقچلری باردر. قویرغی اوزون وکوبسنچه آلتی، بوونلی اولوب اوچونده ارغاقسیمان کاگری ایسه سی

باردر. چاققان وقتده بو اینهسی ایله تینی تیشوب زهر بیره در. چایاننڭ چاغوی کوبسنچه اولترمه سه قور قنچلیدر.

اگر یاققان اوطننڭ یاقتیسنده چولننڭ قارانغیلی اچینه تنگه لهب قاراب تورسه نڭ عجائب قیافتلی حیوانچقلرنی کوره چکسنڭ. آنلرننڭ آلدی آیافلری غایت قصه اولدیغی حالده آرت آیافلری افراط اوزون اولوب شول سببدن کچکنه گنه حیوان آلله قدر بیوک بولوب کورینه در. بو حیوان سیکروب، سیکروب شول قدر قاتی چابادرکه گویا اوچقان

(رسم ۰۵۴) چایان.

کبی کورنه در. قارانغیده سیکرشوب اویناشوب یورگان اوشبو حیوانلر «توشقانچق» دیوب آتالار. توشقانچقنڭ باشی کوسی باشینه اوخشاوی اولوب غایت اوزون وحرکتلی بولغان قویرغی سیکرگانه آیافلرینه خوشی اوق یاردم ایتهدر.

چولده ایری حیوانلردن «غزال» اسملی ماتورغنه، غایت تیز حرکتلی کچه بولادر. بوده باشقه حیوانلر کبی قوم توسلیدر. بوندن باشقه چولده آرسلان، لیاپارد، زرافه کبی حیوانلر اوچوراسه ده آنلر چولننڭ توب اوز حیوانلری اولمایوب، چیتدن کیلوب کیتوبگنه یوری تورغان حیوانلردر. بونلردن «زرافه» آفریقاده غنه بولا تورغان عجائب بر حیوان اولوب بیوکلیگی آلتی آرشین قدر بولدیغی حالده اول آلتی آرشیننڭ بیشیمی مویون ایله آیقلردر. بو حیوان ایچون یردن ایولوب اولن آشاو چیتون

بولغانلقدن کوبسجه، آغاچلی بیرلرده تور اوآغاچ یافراقلری ایله زفلانادر. تیریسینی صارغلت توسلی اولوب کوردن توسده شاقماق، شاقماق تابلیر ایله قابلانمشدر. ایگنلر ایگنلرین لایق کاتک و قاجال زخمینسا چولده گی حیوانلر نڭ ایگن ضررلیلری ایگن آشاوچی چیکرتکه- لردر. بو چیکرتکه لر عادی چیکرتکه دن بر آزغنه طور اولدقلری هالک ایگن ضررلی حیوانلر جمله سندنلر؛ زیرا آنلر اولوغ کتولر ایله یوروب کشیلر نڭ ایگنلر کلمرینی و باقچه لرینی هلاک ایتوب افراط طور هلاکتلر کیثره لر. چیکرتکه اوتوب کیتکان یرده هیچ بریاشلنک اثری قالمیدر، بو چیکرتکه لر شول قدر کوبله ب بوریلر که بولوط کبی قویاشنی قابلیلر، اوشبو چیکرتکه بولوطیندک کیگنلگی بر نیچه شهر چاقرم بولادر، ایگن چیکرتکه لرینڭ قاناتلری غایت ضعیف بولغانلقدن آنلر اوزلری تله گانچه وچوب یوری آلمایوب بتونلای ییلنڭ حکمینه طابعدر لر. توب وطنلری بولغان چوللردن ییل آنلرنی تله سه قایا اوچروب آلوب بارا، حتی بعضا دیکز گه ده ایلتوب توگه در. بوندای اوزلردن بارغانده کاراب و پاراخودلر چیکرتکه دیکزندن بارغان کبی بارالر ایش. شاقماق ایگنلر ایگنلرین لایق کاتک و قاجال زخمینسا چولده گی حیوانلر نڭ ایگن ضررلیلری ایگن آشاوچی چیکرتکه- لردر. بو چیکرتکه لر عادی چیکرتکه دن بر آزغنه طور اولدقلری هالک ایگن ضررلی حیوانلر جمله سندنلر؛ زیرا آنلر اولوغ کتولر ایله یوروب کشیلر نڭ ایگنلر کلمرینی و باقچه لرینی هلاک ایتوب افراط طور هلاکتلر کیثره لر. چیکرتکه اوتوب کیتکان یرده هیچ بریاشلنک اثری قالمیدر، بو چیکرتکه لر شول قدر کوبله ب بوریلر که بولوط کبی قویاشنی قابلیلر، اوشبو چیکرتکه بولوطیندک کیگنلگی بر نیچه شهر چاقرم بولادر، ایگن چیکرتکه لرینڭ قاناتلری غایت ضعیف بولغانلقدن آنلر اوزلری تله گانچه وچوب یوری آلمایوب بتونلای ییلنڭ حکمینه طابعدر لر. توب وطنلری بولغان چوللردن ییل آنلرنی تله سه قایا اوچروب آلوب بارا، حتی بعضا دیکز گه ده ایلتوب توگه در. بوندای اوزلردن بارغانده کاراب و پاراخودلر چیکرتکه دیکزندن بارغان کبی بارالر ایش.

۲) چولنڭ حیوانلری چولده تورور ایچون نه قدر صلاحیتلی ایتوب یاراتلدیلر ایسه اوسمه لریده شولای قیلنمشلردر. هر وقت دیب ایتورلک قوری بولوب تورغان، هیچ طوفراقسز قوم اوستونده اورمان و صحرا رده اوسه تورغان اولن و آغاچلر هیچ اوسمه سلر ایدی. شونڭ ایچون چوللر نڭ اوزلرینه مخصوص، چولده تورور ایچون گنه یاراتلمش، اوسمه لر یاردر.

چولده گی هر بر آغاچ و قواقنڭ طاملرلی افراط درجه ده اوزون اولوب چولنڭ بتون اوستینی قبالغان فالون قوم قاتلاوینی اوتهرک آستده غی بالچق قاتلاوینه يتکان بولالر. بو بالچق ایسه بتون یل بوی بیوش و صولی بولغانلقدن آغاچ صوغه برده آبترامیدر. اما یر اوستو نده گی قسمندن صو هواغه طارالوب اوسمه کیبه سون و فورماسون ایچون اول آغاچلرنڭ بو طاقلری یافرالر اورزینه بالق تنکه سی کبی قابقلر ایله وابلانیشلر در. (شول سببدن آنلرنڭ هیچ بو کوله گه لری بولمی - در). بونڭ اوستینه دخی بعضیلرینڭ قابقلری بالاوز سیمان بر ماده ایله قبالانغان، بعضیلرینڭ بتون یری یوقاغنه طوز قاتلاوی ایله اورتولگان بولادر. اوشبو صو کغیسینڭ طوزی کوندز اسسیلکدن قاتوب اوسمه نڭ اچنده گی صووینڭ بوغه ایله نوب هواغه طارالوینه ایرک بیر میدر، کیچ ایسه بالعکس اروب هوادن یووشلکنی اوزینه طارتادر.

بو آغاچلردن باشقه چولنڭ بعض یرلرنده قاتی و فوری بر نیچه تورلی اولهن اوسه در. بو اولهنلر قناعتکار توهلرگه یغشی آزق اولدیغی کبی اولقلرینی شول طرفلرده غی کشیلر آشارغه استعمال ایتهلر. لکن چول اوسمه لرینڭ ایڭ عجبی وایڭ اعتبار ایتهلرگی « کا کتوس » اسملی اوسمه در. کا کتوسنڭ شکلری غایت مختلف اولغانلقدن فلان قیافتده بولا دیب ایتو مشکلدر؛ آنلرنڭ بار یوان طایاق کبیلری، قویماق کبی پاتصیلری، قبر طاشی کبی بولغانلری الحاصل انواع قیافت و شکلده گیلری. کوبسنچه کا کتوس بر نیچه کیسا کلردن عبارت اولوب بر برسینه توتلاشوب اوسهلر. نه تورلی بولسه لرده کا کتوسلرنڭ طبیعتلری همان بر تورلی: هر کا کتوس دیورک یافراقسز، ایتلچ و صولی بر نیچه کیسا کدن عبارت اولوب

بتون یرلری یافراق اورنینه اوچلی اینه‌لر ایله اوتورتولمشدیر. هر کاکتوسنڭ غایت مانور چاچکلی اولوب کوبسینڭ طانلی یمشلی ده بولادر. کاکتوسلرنڭ عجبلیکی شولدرکه آنار توه کبی اچلرنده آلدیغی کون ایچون صو جیوب طونالر. نیندایگنه بولسه ده بر کاکتوسنی کیسولسه اچنده هیبت صالحون صو طابو نمکندر. چولده یورگانده صو

(رسم ۵۵). توری کاکتوسلر.

صاغان حیوان
وکشیلر بو سودن
بیک فائده لهنه‌لر
کاکتوسلر فورغاچ ده
اشکه یاریلر: آنلرنڭ
فاتیراقلرینی آغاچ
اورننه یوموشاقلرینی
یاغارغه استعمال
ایتهلر. (کاکتوسنی
بو یرلرده تره‌زه
توبلرنده گنه کورمک
ممکندر. خلق
آراسنده اول
«چانچکیلی گول»
دیب یورتوله‌در).

سموم بیلی.

چولده گی فورقنچلردن بر نچی درجه ده بولغانی سموم بیلی یا که قوم بورانیدر. چولده سیاحت ایتکان وقتنده یوزلر چه آدملر اوشبو بیلدن

هلاک بولالار؛ اسسی قویاش آستونده آغاروب یاطقان سویا کلرنی
 چولنک هریرنده اوچور اتو عکندر .
 سوم کیناتکنه اولمایوب آلدندن بر نیچه تورلی بیلگیلری
 بولادر . اوشبو بیلگیلر گه قاراب، اوبره نگان کشیلر، مثلانوه چیلر، سوم
 بولا چغینی بر نیچه کون آلدن بلوب تورالر . سوم بولور آلدندن
 ایك اوّل هواده بر تورلی طنلق وبۇر کولک پیدا بولا؛ چول اوستونده آلل
 نیندی پارلر جیولوب تورالر؛ هیچ بیل و حرکت اثری سیزلمی... هیچ
 بولماسه تونلری ده صالحونچه بولمیلر بلکه بالعکس بۇر کولکنیگنه
 آرتدرالر . بۇر کولکدن هر جان ایه سینک کیفی بوزولا : کشیلر
 اگفر اشالر، حیوانلر طنچسزلانوب بریر گه اۇیۇلۇشه لریا که حالدن طایوب
 یاطالر . تومان اوتوریدن اوتوری قوییلانوب آخرده شول قدر بولادر که
 یافتی کون اگگر مگگر وقتده غی کبی قارانغیلانوب تیره یاقده غی
 نرسه لر کورنمس بولادر . کاروان باشغی، اوزی یوللزلرنی آبوروب
 کوره آغان وقتده کارواننی بارودن طوقتاتمایوب بولنده دوام ایته در .
 بایتاق زماندن صوگ بر وقت (کوبسنچه توش وقتلرنده) آقرن،
 آقرن غنه بیل کوتهریله باشلیدر . فزولق اچنده یاطقان آورو کشینک
 قاینار صولوی کبی بولغان بوییل همان قوتلنه باروب بر آزدن یخشی-
 اوق اۇرور گه طوتونادر . بوییل کشیگه یامان تاثیر ایتوب باشینی آغر تدر،
 آغرابتا وتننی سویا کلر گه قدر صزلاتادر . بیل کؤچه یه باشلاغاچ کاروان
 بارودن طوقتی . توله بیلگه آرقان یاطوب، باشلرینی قومغه صوزوب صالوب
 کوزلرینی بومالر . کشیلر یوکده بولغان نرسه لر فی تیز گنه اۇیوب قویمالر
 یاصاب اوزلری شونلرنک آرتنده جایمه لر گه تۇرنوب یاطالر .

بر نیچه دقیقه دن صوڭ سموم تمام قوتله نوب يتوب قورقنچ بر داولغه ایلنه در. بو داول اوکره، اولی، صزغره ویردن بولوط کبی قوم و طوزان قوبتارادر. طوزغیغان قوم بتونی هواغه طارالوب کون قاب فارانغی تونگه اورلدر. بیل اوزی ده اسسی بولغاندن هواده اسسیملک طاغی بر مرتبه آرتوب قوریلقدن تن و ایرنلر یارۇلا و اول یارقلرغه طوزان و قوم طولوب قاتی جفاچیکره در. قوریلق شولدرجه بولاکه باشچیک طاقتاری شارطلاب یارۇلالر و صاوتلر دهغی صولر بر نیچه ساعتنگ اچنده تمام کیبوب بتهلر.

سموم بر نیچه ساعت شولای دوام ایتکاندن صوڭ بر آز باصولا توشوب بیل طوقتی، هواده طوزانن آرونادر، سموم شولای بر ایکی ساعتنگنه طوقتاب فالسه بیک یاری، بعض وقتلر ده اول بر نیچه کون توتلاش ایسوب تورادر. بو وقت کاروان قاتی عذابلر اچنده قومغه کوملوب هلاک بولادر.

سموم بیلندن باشقه چوللر ده ایکی بیل قارا فارشی کیلگان وقتده قوم اویورمه سی دیگان ینه بر قورقنچ حادثه بولادرکه بوده کاروانلر ایچون بیک اوکایی توگلدر، زیرا بو وقتده ایکی بیل بر برسی ایله اتشکانلکلر نندن بولوطلرغه یتکان بیوک قوم باغانالری حاصل بولادر. بو باغانالر همان ایله نوب یورب تورالر؛ گاهها بر برسی ایله قوشلوب، گاهها طارالوب چاچوله لر. چولده سیاحت قیلغانده کشیلرگه اوشبو قوم اویورمه سی اوچوراسه، تیزرک بر یاغنه قاچوب قوتولورغه غنه طرشالر. باشقه چاره یوقدر.

صحرای کبیر چولی.

دنیانڭ ایڭ اولوغ وایڭ قورقنچ چولی شمالی آفریقادەغی « صحرای کبیر » اسملی چولدر. بو چول افراط درجەدە اولوغ اولوب بویى بیش مڭ آرقلیسی مڭ بیش یوز چاقرم قدردر. صحرای

(رسم ۵۶). صحرای کبیر چولی. (قوم طاغاری کورنوب تورالر).

کبیرنڭ کوب یری واقغنه صاری قوم ایله قابلانغان تیگز لکلردن عبارت اولوب اچنده بیوک، طاشلی طاغلر وواق طاشلر ایله قابلانغان یرلردە باردر.

کوندز صحرای کبیردە اسسیلک افراط درجەدە بولادر. هوا

قزغان پیچده گی کبی قزو، صولو آلوب بولمی، قویاشنڭ وقومنڭ یاقتیلغندن کوزلر قاماشادر. بونده قویاش آستونده قوم شول قدر قزادرکه اوستونده یهورقه پشرو ممکندر. کیچ ایسه اسسیلک صوقلققه ایله نوب کوبسنجه ایکی اوچ درجه صالحون بولادر. بو وقت کوندز اسسیلکدن کببو درجه سینه کیلگان چیشمه لر طوکوب بوز ایله قابلانالر. صحرای کبیرنڭ بعض یرلرنده هوا شول قدر قوری درکه یل بویینه هیچ بر تومان وچق اثری کورلمی و بر مرتبه بولسون رهتلی یغمور یامیدر.

صحرای کبیر بزدن کوب یلرر ألك بویله قوری وغیر منبت چول اولمایوب یغشی قارا طوفراقلی وهر تورلی اوسمه لر ایله طولی بر صحرا اولمشدر. آنڭ بو چول حالینه کیلوینڭ سببی اوشبودر: بو یرلرده غایت کوب اولغان طاش طاغلر ییل ایله صونڭ تأثیری ایله آفرن، آفرن آشالوب، واق، واق کیسا کلرگه وانلوب یرگه توشه لر. ییل کونه ره آلماسلق اولوغراق کیسا کلری شونده قالبوب واغراقلری ییل ایله اوچوب کیته لر. بووقت آنلر بر برینه اشقلوب ینه واقلانالر. شول روشجه چولده قالون قاتلاو بولوب یاطا تورغان قوم حاصل بولادر. سهوم کبی قاتی ییلرر بو قومنی چولنڭ بتون قریینه طارانالر. بعض یرلرده طاغ کبی ایتوب اویوب قویالر. بو قوم طاغلری «برکان» دیوب آنالالر. بعض وقت ییل قوم ایله برگه کوب مقدارده واق طوز پارچه لرینی ده اوچورتوب آلوب کیته ونیچه شهر چاقرم یرلرنی شول طوزلی قوم ایله قابلیدر. صوگره طوز هوادهغی یووشلکنی اوزینه طارتوب یووشله نوب فاتقاندن صوڭ یرنی شول دیر برکنه درکه چابوب بارغان آطنڭ آباق آستوندن فطره قدر

اولسون طوزان كوتەلەيدىر. (چوللار دە قوملى يرلر، طوزلى يرلر و واق طاشلر سىبىلگان يرلر ھر وقت اوشبو روشپە حاصل بولالار). صحراى كىبر اوللار دە منبەت قارا طوفراق ايلە قاپلانغانلقدن حاضر دەدە قوم آراسندە آنك جزلرى كوب بولنمقەدر. شونك ايچون اكر آزغنە يغمور ياسە حاضر قوم اوستوندە ياشل اولەنلر كورنە باشليلىر. ير آستوندىن چيشمەلر چىققان يرلر دە آغاچلر دە اوسوب اوازلىر حاصل بولادىر. بو اوازلىر دە تورلى وحشى حيوانلر اولدىغى كىي كشىلر دە اول وشەرلر قوروب تورالار .

صحراى كىبر دە نوروچى خلقلردن ايك مشهورلرى « توارك » و « تىبو » اسملى خلقلر اولوب تواركلر اسلام دينندە تىبولر ايسە مجوسيلردىر، بونلر كوبسنىچە كوچمەلى خلقلر اولوب اوازندن اوازغە كوچوب يوريلر و حيوان آصراو، كشى طالاو كىي كسبلر ايلە كون كورەلر.

عربستان چوللىرى .

اسسى، كوكلسىز عربستان ... غير منبەت قزو چوللر ... اوشبو فوق العادە كيك چوللرنك اچندە آراتىوگنە ياشل چىرەملر، صالحون چيشمەلر و قواقلقلر اوچواب، چيت خلقلرنك ھجوملردنن طبيعى استحكامات ايلە صاقلانمقە بولغان عربلر نك تجارت كاروانلرى بودنيادە جنتلرنە طوقتاب يال ايتەلر. قوياشنىك غايت اسسى بولغان نورلرى چولنىك صارى قوملرينە انعكاس قىلار ق عربلرنك طبيعتلرينە تاثير ايتمكە، بوندای اورنلر دە معشتنىك آغولغى دە آنلرنى قهرمان وجسور ياصامقەدر. عربستاننىك غايت كيك چوللرينى توهلر، بر طرفندن ايكنچى طرفينە

قدر اوزلرینڭ صالحاق یوروشلری ایله آدلاب چغالر. کیچلرده بو قورقچ چوللرنی توهلرنگ موکلی آوازلری، عربلرنگ شعرلری و آراتیره آرسلانرنگ مدھش آقرولریغنه یا کفرانادر. بونلر یوق وقتده آلهانه برھیبتلو طنلق.... یراق کوکده آینڭ غیر محسوس بولوطلرده ملکانه یوروی ایله یولدزلرنگ یرگه یبهرمکده بولغان نورلری، دنیانی چولغاب آلغان قارانغیلقغه نسبتہ بیک آز بولدقلرندن، قارانغیلق ایله یاقیتلیق برگه قاتناشوب برتورلی عجب منظره حاصل بولادر. تورا تورغان یرندن، دائمی یولداشی بولغان توهگه آطلانوب چققان عربنڭ طبیعتشاعرا- نھسینه گوزل آینڭ کومش کبی نورلری، یولدزلرنگ یاقیتلقلری وهر وقت طاڭ آلدندن ایسه تورغان ییلنڭ یومشاقغنه ایسووی، عجب بر صورتده تاعثیر ایدهرک، آنڭ خیالینی، بیک اوتکون فکرینی ایکنچی برعالی عالمگه: کوکلرگه، آیلرغه ویولدزلرغه یبهردر. شول روشچه طاڭ آتا، قویاشده کوندهگی کبی چغوب چولنڭ قوملرینی قزدرا باشلی، عربده غایت طالغانلقدن تیزرهک بربر اوازغه یتونی دورت کوز ایله کوتهدر.... (رقیب رقیبی دن).

عربستان یارم آطاوینڭ بتون اچ طرفلری یوقاریده تصویر ایتلگان چوللردن عبارت اولوب صحرای کبیردهگی کبی اسسی قوملقلردن، یالانغاچ طاغلردن و آراتیره اوزلردن باشقه نرسه یوقدر. شهرلر ایسه دیکز بویلرینه یاقین بولغان یرلرگه گنه بنا ایتلمشلردر. عربستان چوللرندہ توروچی خالقلر بدوی عربلر اولوب آط، توه کبی حیوانلر آصراب کون ایتهلر. عرب آطلری دنیاده بولغان آطلرنگ ایڭ یخشیلرندن اولوب بتون عالمگه مشهوردرلر. عرب اوزینڭ صادق یولداشی بولغان آطینی بالاسی کبی سویه وقدرلیدر.

بدوی (کوچه‌لی) عربلر غایت بهادر وجسور خلقلر در. هر
 وقت بر قبیله ایکنچی قبیله ایله صوغشوب و اوتکان بارغان کاروانلرنی
 طالب تورالر. شولای بولسه لرده اوزلری غایت خوش کوکلی وقوناق
 دوست اولوب مسافرلرنی بیک حرمت ایته لر.

[Faint, mostly illegible text in a cursive script, likely a continuation of the text from the top of the page. The text is significantly faded and difficult to decipher.]

طاغلر.

طاغلر .

حاضر بز طاغلر حقنده سوز باشلامچى بولامز . لکن بزنگ بو
يرلرده طاغ ديب آتالا تورغان تبه نهك توبه يرلر حقنده اولمايوب
باشلىرى قارلر ايله اورتولگان بيوك طاغلر حقنده .

طاغلى طرفلرده يوروب اوز كوزى ايله كورمگان كشيگه
بويوك طاغلرني كوز آلدينه كيتروده چيتونره كدر، زيرا اول طاغلرنگ
باشلىرى بولوطلرغه يتكان بعضا اوتوبده كيتكان بولادر . سز بوكار
عجبله نه كز! آنداي طاغلرنگ بيوكلكلىرى بر نيچه چاقمرلرغه يتهدر؛
بولوطلرنگده ير دن يراققلرى كوبسنيچه شوندىن آرتق بولميدر .
بو طاغلرني كورگانده كوكلگه اوز آلدينه بردهشت كيله وآصولنوب
تور اتورغان اولوغ، اولوغ قبالر (*) حاضر باشكا ايشلوب توشه ركبى تيهدر .

بيوك طاغلرنگ اوستلىرى، جاى ده قشده اريماينچه منگى ياطا
تورغان قار ايله قابلانمش بولادر . بوكارده عجبله نلمه سون: يوقارى
تابا منگان صايون هوا صووقلانا وصالقونلىق آرتابارادر . بر نيچه چاقمر
بيوكلگنده بولغان طاغلرنگ اوستلرنده هوا شول قدر صالحوندر كه
ياوغان بر قار اريماينچه قالا بارادر . شول سببىن طاغلرده قارنگ

(*) غايت اولوغ تاش كيساكلرينه قيا دينلور .

قالونلغى افراط درجه گە يتەدر. جاى كونلر نە بوقارلر آز، آزاروب گوزل چاغلايانلر و غايت تيز آغا تورغان يلغەلر حاصل ايتەلر.

بيوك طاغلر اوستونە هوا غايت سپرەك وصييق اولوب (*) صولو طارايا و جاينىڭ غايت بۇر كو كونلر نە گى كىبى بر حالەتە حس ايتلەدر. هر طاغنىڭ باشلىچە اوچ اورنىنى تعيين ايتەك مەكنەر: تۇبى يا كە ايتەگى - طاغنىڭ نىگىز يردن يوقارى كوتەرلر بولمەنە باشلانغان يردىر؛ قابر غالىرى - طاغنىڭ يان يانلر يردىر؛ قابر غالىرىنىڭ بىر گە قوشلۇب اوچلايۇب تورغان يردىرى اوزون بولاسە «صرت» توگارا كىگنە بولۇب اوچلايۇب تورسە «توبە» (تپە) ديوب آتالادىر. الحاصل هر بر طاغنىڭ توبى، قابر غالىرى و صرتى ياليسە توبەسى بولادىر. كو بىسنىچە بر طاغ، بىر يردە يالغىز يىغنە اوامايۇب بىر نىچە طاغ بىر بىرىنە قوشلۇب بىرى، بىرى آرتىدىن تزلوب تورالار؛ بونداي طاغلر نى «صرە طاغلر» يا كە «سلسلە جبال» دىلەر. ا كثر يا صرە طاغلر نىڭ بىر نىچەسى بىر يىر گە جىولوب «طاغلى طرفلر» تەشكىل ايتەلر. طاغلى طرفلر دە ايكى صرە طاغنىڭ آراسىدە هر وقت تىران اينكو يىرلر بولادىر. بويىلر نى «وادى» دىلەر. طاغلر دە وادىلر دن باشقە، يارق كىبى غايت طار، تىران و اوزون چوققىلر بولادىر. طاغلر دە يورور ايچون سالونغان يوللر بەعضاشونداي قورقنچلى چوققىلر ياندىن اوتكانلكن غايت خطر ليدىلر.

بيوك طاغلر نىڭ خاسەلر نىڭدەر كە آنلر نىڭ اوستلر يىنە مىنگان وقتدە دىيانىڭ هر اوچ طرفىنىڭ اثرلر يىنى كورمەك مەكنەر. بو، اسسى طرفلر دە بولغان طاغلر دە بىگرەك بىلگىلى بولادىر: طاغنىڭ ايتەگىدە اسسى طرف اوزىنىڭ كمالىدە. كون قزدرا؛ تىرە ياق اسسى طرف اوسمەلرى ايلە

(*) هوا، يوقارى كىتكەن صايون سپرەكلەنەدر.

(رسم ۵۷۰) طاغی طرف .

طولغان . بر آز یوقاری منهسك ... حاضر ایندی هوا بر آز صوونوب
 اسسی طرف اوسه لری اورینه اسسی طرف ایله معتدل طرف آراسنده
 اوسه تورغان یمش آغاچلری اوچوری . طاغی ده یوقاریراق منهسك ،
 یمش آغاچلری معتدل طرفلرده اوسه تورغان یافراقلی آغاچلرغه ایله نه لر .
 طاغن ده یوقاریراق هوا شاقدا ی صالقونلا شوب یافراقلی آغاچلر اورینه
 الصلی (اینه لی) آغاچلر اوچوریلر . ینه یوقاریراق منگاچ صالقون طرفلرده ی
 کبی واق تویك قوافلقلر وقوری موکلر ایله یالانچاچ طاشلردن باشقه
 نرسه کورمك ممکن تو گلدر . طاغنك تمام توبه سنده ایسه قطب طرفلرینی کوز
 آلدینه کیتوره تورغان قار وبوزلرغنه اولوب باری بوز دیکزلری ایله
 آق آبولرغنه یتشیدر .

طاغلرغه منو .

بیوك طاغلرغه منو غایت چیتون ومشقتلی بر اشدر . جهنم چوقوری
 کبی تیران چوقورلر ، طاغلردن ایشلوب توشه تورغان قارلر سیاحنی
 هلاک ایتهرگه حاضر تورالر . بوندن باشقه دخی طاغلرده یوللرده غایت
 اوکایسز بولغانلقدن یوروب اویره ننگان کشی ایچون بر یول باشچی -
 سز یورو ممکن تو گلدر . یول باشچیدن باشقه هر آدومه یغلوب
 چوقورغه توشمك ممکنر ؛ بر قالدك اشك بتدی !

بوندن باشقه طاغنه منگانده اوزك ایله برقات فالون کیوم ، برهر
 کونلك آزق وتیمر اوچلی ، طاز اطاق آلورغه لازم بولادر . بیگره کده
 منر آلدندن آیفالرنی آردر ماسقه تییشایدر ؛ زیرا بتون کون اورگه
 تابا جایاو منهرگه طوغری کیلدر .

طاغلرده ، کوبخیوان یوری آلمانلقدن باری اویرهنگان طاغ آطلری
 وفاچرلر ایله گنه یوریلر .

بو اورنده اشویتساریه ده گی « آلیی » طاغلرنده یورگان
 بر کمسه نك سوزلرینی نقل ایته مز . اول کشی ایتهدر :

« مسافر خانه » ده بولغان فرانسوزلردن برنیچه یاشلر ، گیرمانیه لی
 بر طلبه واشویتساریه لی بر پرافیسور ۳۰ نچی اییولده « روشه دونای »
 دیگان ایکی مك قرق (۲۰۴۰) میتر (*) بیوکلگنده بر طاغ توبه سینه
 چقمچی بولدی . بونك شکللی اوزاغراق یرلرگه یورورگه کینکانه
 باشقلر یانینه اویله آشینه قایتوب بولمیدر ، شونك ایچون بز صووق
 نرسه لردن مرکب بر کونك آزق حاضرلهدک .

ایرته ایله قویاش ، چقغانچی اوق توروب ، آزقلمزنی آرقالرمزغه
 کوته روب یولغه چقدق . حاضرده دوشه دونایغه مخصوص طاغ تیمر یولی
 ایله چقمق ممکندر ؛ لکن بز جایاو چغونی اختیار ایتدک ، چونکه جایاو
 بارغانده گرچه یول اوزاق بولسه ده کوب یرلرنی کوریلهدر .
 سفرمز دورت بیش ساعت دوام ایتدی .

اشویتساریه نی کورمگان کشی (۲۰۴۰) میتر ارتفاعنده بولغان
 یرگه چقمق ایچون نه قدر اوزون یول یورمک لازم ایدکینی تصویر
 ایته ده آلمیلر . چونکه بوندی توبه لرگه طوغریغنه منلی ، بلکه طبیعی
 بورمالی ، بورمالی یوللردن منیله و اوته آلماسلق قوی اورمانلرنی
 یاکه اولوغ قیالرنی اوتنك ایچون بره کیلومیتر قدر بورولوشلر
 یاصارغه مجبور اولنادر .

(*) میتر - ۲۲ یارم ژیرشوک اوزونلغنده فرانسوز اولچاوی .

ساعت اونیبرلر تیره سنده توبه گه منوب یتدک . بز نڭ بختمز گه قارشى بو کون هوا غایت صاف و آچق ایدی . بز کورگان منظره نی سیاحلرده بیک سیره ک کورۇرلر ، چونکه هر بر طاغلی طرفلرده غی کبی اشویتساریه ده ده کوبسنجه طاغلر نڭ توبه لری بر تورلی ، تومان کبی آق بولو طلر ایله قاپلانغان بولادر .

بز توبه گه چغو ایله ، سیاحلر نڭ ترصدینه مخصوص بر «به لؤه» ده اولتوردق . دوشه دونای به لؤه سندن کورنگان منظره نی قلم ایله یازوب تصویر ایتیک ایچون ، ظور اوستالق لازمدر ، مین ایسه اول قدر مهارتکه مالک توکلمن ؛ فقط سز مین تصویر ایده چک منظره نی آندنغنه عبارت دیب اویلامای ، بلکه بیک کوب درجه آرتق و کوب مرتبه گوزلره ک دیب اویلاب اوفکنز .

سز اول کوز آلدکنز ده قطری یوز کیلومیترا (*) قدر کیڭ بر افق تصویر ایدکنز . بواقی اچنده بیش - آلتی دانه قدر اولوغ و گوزل شهرلر ، دورت - بیش دانه قدر دهشتلی عظمتلر : بیوک ، توبه لری قارلر ایله قاپلانمش سلسله ءجبال ؛ ماتورقلری بتون عالم طرفندن تصدیق اولنغان بیش دانه زنگار ، یاشل کولر بتون اطرافده طاغلر ، طاشلر ، قاشلاقلر ، بولونلر و اورمانلر ؛ یاشل قاشلاقلرده قزل توبه لی ، یاشل توهزه لی اؤیلردن مرکب کچکنه اوللر ؛ آرا تیوه بولونلرده اوطلاب یورگان کتو ، کتو حیوانلر . شهرلردن برینڭ اوراملرینه قدر کورمک ممکنر . خصوصا ایڭ یاقن بولغان کوللردن «جنوه» کولینڭ بتون

اطرافى كورنە وآنڭ صولرىنى تورلى طرفدىن ياروب يورگان پاراخودلرنڭ
طاوشلرى اىشتۇلەدر. بو طاوشلر يراقدىن اىشتولگان، حيوانلرنڭ
مويونلرىنە طاغلمش، قىغراو طاوشلرىنە وكتوچىلارنڭ بورغى طاوشلرىنە
قوشلۇب قولاقغە عجائب قىزىق بولوب اىشتۇلەدر. قوياش ھىر نوسەنى،
طبيعتنڭ بتون بدايەنى ياقترتوب، شادلىق بيروب تورادر. ھىر نوسە
كولگان كىبى..... گويا طبيعت خلقتنڭ بتون گوزللكلرىنى جىغان دە
بر بەيرەم ياصىدر.

بوندای عجائب منظورنى مین عمرمدە بر مرتبە كورگانم يوق ایدی.
فقير وطار افقلىرگە اويوننگان كوز ايله بو كىڭ ياشللكلرنى، بو قدر
اولوغ كوللرنى، بيوك طاغلىرنى، باقچە واورمانلرنى بارسىنى اوچ
توبندە گنە شكلى ايتوب كورگاچ، بو حقيقت توگلىدر - توشدر ديوب
اويلانادر.»

(يولدىز جريدە سىندن).

بوز يىلغىلىرى

طاغلىر نە قدر بيوك بولسەلر آنلردە صالحونلىق شول قدر آرتق بولغانلىغىنى
وشونڭ اىچون آنە ھەر وقت قارغنە يابوب بوردە بتوب تورماغانىنى سز اىندى
بلەسز. لىكن بواورنە سزنىڭ كوڭلڭىزگە، آلاى بولغاچ آنە قارلار نىچە يوز، نىچە مڭ
يىللر جىيولا، جىيولا افراط درجەدە كوبە يگاندر؛ ديوب برسؤال كىلور.
لىكن بو دراست توگلى: طاغدە جىولغان قارلر گرچە كوزگە كورنوب

يلنقى يلغه اروب بار ماسه لرده، بلنماينچه آقرنلق ايله گنه كيموب تورالر.
جاي كونلرنده توبه نرهك ياطقان قارلر آز، آز اروب توبه ن
تابا چيشمه لر ويلغه لر بولوب آغوب توشه لر؛ بر آزى بوغه ايله نوب
بته، چونكه صو كى قارده (اگرچه آقرن آقرنغه بولسه ده)
بوغه ايله نه در؛ آزراغى كون ييشتكان وقتلرده توبه ن ايشلوب

(رسم ۵۸۰) بوز يلغه سينگ طوقتاغان يرى.

توشه لر؛ لکن ايگ كوبي اوز آغرلغى ايله، كوز قاراشقه بلنمسلك
درجه ده آقرنلق ايله طاغنك باشندن توبه نغه تابا شووب توشه در.
افراط درجه ده قالون قار قاتلاوى طارغنه يولدن قصولا، قصولا
آقرنغه توشه در. توشكانده اول، كرك يان يانلرندن طاش استينا
كى تورغان طاش طاغلرنگ قصولى، كرك آغر قار قاتلاوينك

اوستدن باصوی، کرک یلی قویاشنڭ آنی آز، آز اریتوب چلاتوی سببلی همان قاتیلانوب آخرده تمام حقیقی بوزغه ایله نه در .

بونى یغشیراق آکلار ایچون شونى ده ایتوب کیتایککه: سزنىڭ البته بر بر وقت قارنى اوچکزغه آلوب قاتى قصفانکز باردر ؛ کورگانسزدر: یوموشاق قارطغرلانوب اویوشقاچ بوز کبى قاتى وشفاف (اوتنه کورنه تورغان) بر حالگه کیله در . طاغدن شوا تورغان قارلر نڭ ده بوزغه ایله نوى بعینه شونڭ کبیدر .

بو شوا تورغان بوز اولوغ بر یلغغه اوخشیدر: آنڭ ده هر یلغهنقى کبى ایكى یاغاسى وتوبى بار ، بوز ایسه شونلر نڭ اچندن گنه آغادر؛ بعضا اول ایکیگه بولنوب اورتاسنده کچکنه ، کچکنه آطاوئر حاصل بولادر . شول سببلر گه بناءً آنڭ اسمى ده بوز یلغه سیندر . بوز یلغهسى آغا، آغا طاغنڭ قار یاطا تورغان یرلرندن ده توبه نرهک توشه در . آنڭ بوینده کتوچیلر اوزلرینڭ کتولرینی کوته لر ، اورمانلر اوسه لر ؛ حتی آخرلرینه تابا ایگنلکلر ویهش باقچه - لری ده اوچوریدر . سویلیرکه : بعضا باقچه چیلر بیوگرهک آغاچلردن یمشلرنی جیار ایچون بوز یلغه سینڭ بوزلری اوستینه منه لر ایکان . بوز یلغهسى نه قدر توبه ن توشدی ایسه شول قدر ده تیز اریدر ؛ آخرده بر اورنده طوقتاب، اوزندن اروب آققان سولردن کچرهک بر یلغه حاصل ایته در .

بوز یلغهسى، صویلغهسى کبى، توتلاش بر کیسا گنه بولوب آغا آلمیدر؛ چونکه اول بورولوشلرده وتیگزسز توبلرده وانلوب و صنوب بته در . شونڭ ایچون بوز یلغه سینڭ بتون اوستی طور، طور یارقلر ایله قابلانغان بولادر؛ بو یارقلر یه تمه کبى یلغهنی بتونلای

قابىلىلەر. بوز يىلغەسىنىڭ بەزى يەرلەردە بوز كىساكلرى توبىنىڭ تىگىز-
سىزلىكى سببىلى كۆتەر يايۇب تولقۇن تولقۇن بولۇپ تۇرالىر؛ بو، گۇيا
تولقۇنلاپ شول ھالدا قاتۇب قالغان سولۇ يىلغەغە اوخشىدىر.

بوز يىلغەسى آفغان ۋەتدە اوزىنىڭ ياغالرندە بولغان تاشلار
تاغلرغە اشقۇلۇپ آنلرنى واتا ويمرەدر. آنلردە ۋاق كىساكلرگە
ۋاتلۇپ بر آزى قومغە ايله نوب بوز اوستىنە قۇيولالىر. بونداى تاشلار
بوز يىلغەسىنىڭ ايكى ياغلدىن بتون بويىنە سوزلغان بولالىر. يىلغەنىڭ
بتكان يىرنە اول تاشلارنىڭ سو ايله آغۇب كىتە آلماسلىق ايرىلىرى
كوب مقدار دە جىولۇپ تۇرالىر، قوملر ۋو اغراق تاشلار ايسە يىلغەدن
چىغان سو ايله آغۇب كىتۇب آنى بر آزغە قدر بولغانچىق ايتۇب
آغزالر.

بوز يىلغەلرېنىڭ اوستلرندە يۈرۈ بىك چىتوندىر. بىك اوستا
دىگان يول باشچى دە آندە يولنى بلۇپ يۈرمىدىر، سبب دە بوز يىلغە
سىنىڭ بر يىردە گنە تۇرمايۇب دائىما ھركە ايتۇب كوچۇب تۇرۇيدىر،
شۇيەكە : بوكون بر يىردن يول تاپۇب يۈرۈدە بر آرزماندىن سوڭ
يىنە اول يولدىن بارمىچى بولسەڭ اول اورندە تىران يارقلىر ايله قالقۇب
تۇرغان بوزلردن باشقە نرسە كورمىسىڭ.

بوز يىلغەسى اوستونك يۈرۈچى سىياھلر اىچون اياڭخۇفلى بولغان نرسەلر
آنك بولغان اولوغ، اولوغ يارقلىدر. بو يارقلىر كو بىسنىچە بوران ۋقتلردە كو پىر
كىى بولۇپ قار ايله قابلانغان بولالىر. بو قار بر آز قالتراق دە ۋاقتانراق دە
بولۇب كىشىنى كۆتەر ۇرلك بولسە بىكخۇب، اكر كۆتەر ۇرلك بولماسە اوستىنە
بىلماينچە باسقان كىشىنى قرق — ايللى سارژىن تىرانلگندە بولغان چوقۇرغە
تۇشۇرۇب ھلاك ايتەدر. بونداى بلالردن احتراز اىچون سىياھلر

بوز یلغلرلنده سیاحت قیلغان وقتده اوزلرینی اوزون باوغه برکتوب بر برسینه به یله نوب یوریلر؛ زیرا برسی توشوب کیتسه قالغانلری آنی شول باودن طارتوب چقارالر.

طاغلرده قار ویر یملرو .

(۱) آياز و قویاشلی کونلرده طاغلرده یاطقان قار اوستدن اروب سوکوه صالحون هواده شول قدر قانادرکه اوستونده باطمانیچه یورمک ممکن بولادر. اگرده شول وقت بوقاتی قارنک اوستینه فالونغنه بولوب یارمه کبی هیچ بر نرسه گه یابشیمی و اویوشمی تورغان واق قار یاوسه، طاغلرده بولا تورغان حادثه لرنک ایگ قورقچلرندن بولغان « قار یملرو » واقع بولادر. شو یله که تکهرهک طاغ قابرغالرلنده بوندای قار آزغنه ییل اوروی یا ایسه کچکنه گنه بر نرسه تیوب کیتوی سبیلی حرکتکه کیلوب توبه ن تابا شووب توشه باشلیدر. بو قار نه قدر توبه ن توشسه شول قدر کوبرهک مقدارده قارنی اشروب توشوره، قارنک مقداری آرتقان صایون قوتی و توشوینک تیزلگی ده آرتابارادر. بو اولوغ قار کیساگی توشو قوتی ایله هوانی ده حرکتکه کیتروپ، صزغره و اولی تورغان بر داول حصولغه کیترده. بوداول واقغنه قارنی هواغه چاچه وشول قار طوزانی، غایتده قاتی قوه ایله توبه ن تابا ایشله تورغان قارنک بتون یرینی قابلاب تورادر. بو قار طاغنک بتون قابرغاسی بوینچه توشکان وقتده یولده طوغری کیلگان یورط و اورمان کبی نرسه لرنی قروب آلمان کبی ایتوب بتروپ آلوب توشه در. بر آزدن قاتی دوبردهو ایله یرنک درلدهب کیتوی قارنک یرگه کیلوب توشکانینی بلدره در. لکن

ییل بونک ایله گنه طوقتامایوب ایکنچی طاغنه قدر بار ا و آنک قابرغالرنده
بر آز یرنی خراب ایتهدر؛ آندن صوکنینه کیریگه تاباقایتوب بر آزدن
آقرنلاتا و کوته رلگان فار طوزانی ده آقرن، آقرن باصولادر. بونی کورو
ایلہ تیره یاقدهغی اوللرنک خلقلری فار توشکان یرگه کورا کلر ایلہ
کیلوب فار آستینه کوملوب ده تری فالغان کشی و حیوانلرنی فازوب
آلورغه طوتونالر. آلائی ده هلاک بولغانلر بیک کوب بولادر.

فار یرلو ایکنچی تورلی ده بولادر. شول روشچه که: یاز و کوز
فصللرنده، یشک کونلر ده طاغلر ده فار، هر یر ده بولغان کبی صولی،
یابشقاق و اویوشوچان بولادر. اگر طاغ باشندن، نه ده بولسه بر سبب
ایلہ، کچکنه گنه فار کیساگی توبهن تاباته گهر ب کیتسه یولیک اوچوراغان
برقارنی اوزینه یابشدروب آخرده افراط ظور بر فار کیساگی بولغانی
حاله قاتی قوه ایلہ ته گهر ب توشهدر. بوروشچه فار یرلونک ده هلاکتی
اولگیسینکی کبی غایت ظوردر.

اگرده طاغلر دن ایشله تورغان اوشبو قارلر بوش یرگه یولسه لر
هلاکت اول قدر بولمی، اما بهر آول اوستینه توشکان صورتک بیک کوب
نرسه لرنک خرابلغینه سبب بولمقکدر لر. اگرده اول اورناسنده بریلغه آغا
تورغان طارغنه وادیکه توشسه صونی بووب ایکنچی تورلی قورقنچ
حادثه - صو باصونک حصولینه سبب بولادر. طاغلر ده هر سنه اوشبو
فار یرلورلر سببلی نیچه شهر یوز کشیلر آخرتکه یونه له لر.

(۲) طاغلر ده قورقنچلی فار یرلورلر بولغانی کبی شولای
اوق قورقنچلی یر یرلورلر ده بولادر. شو یله که طاغلرنک قابرغالی
کون بکون یوقاریدن اروب آقغان فار صولری و طاغلر ده
یش، یش یاوا تورغان یغور صولری ایلہ آشالاوا وییلا لر؛ بو آشالو
اوشبو روشچه حاصل بولادر: شو یله که کوندزلری طاغ باشندغی قارلرنک

اروندن حاصل بولغان صولر، واق توياك چشمه‌لر، طاغ فابرعالری بوینچه آغوب یولده اوچوراغان قیالرده‌فی چوقور و یارقارنی صو ایله طولترالر. کیچلری بو صولر قاتوب کیکیایه‌لر (*) و شونک ایله قیانی آز، آز واتوب و آستینی آشاب، ایشلوب توشه‌رگه یاقنلاشدرالر. کونلر اوته چشمه‌لر همان اوز اشلرنده دوام ایته‌لر. آخرده برکون یته‌که قیالر، آستلری تمام آشالوب بتکانلکدن، آرتق اوزلرینی اوزلری کوتهره آلماینچه ایشلوب کیتوب توبه‌ن تابا ته‌گه‌ریلر، ویولده اوزلرینه کوب مقداره طاش و طوفراقلرده ایهرتوب آلوب توشه‌لر. یوقاریدن بویمرلونک كوك کورکه‌گان کبی طاوشینی ایشتو ایله توبه‌نده بولغان کشیلر قیلبرینه اولم قورقوسی کرگانی حالده، قایا بارغانلرینی بلمای قاچارغ طوتونالر. بز آزدن اولوغ طاغ کیساگی قاتی طاوش ایله یرگه کیلوب توشه و کوب نرسه‌لرنی باصوب هلاک قیلادر.

حاضرگی یلرده قار و یر یمرلوردن بیک اول قدر الوغ هلاکتلر بولغانی ایشتولیدر، چونکه حاضر کشیلر بو قورقنچ حادثه‌لرک قای اورنلرده بولغانلقلرینی یخشی اویره‌نوب اول طوغر یلرغه قالون طاش قویمالر طوتالر و ایشلورک طاشلر بولسه دینامیت ایله واندروب اشنی بتره‌لر. بو یمرلورنی طوتوب قالور ایچون طاغ فابرعالرنک اوسکان اورمانلرده بیک فائده‌لیدرلر؛ شونک ایچون آنلر کوبره‌ک، اورمانلری کیسلوب فابرعالری یالانغاچ قالغان طاغلرده واقع بولمقده‌درلر. حاضرده کشیلر بونی‌ده سیزوب آلوب اول اورمانلرنی کیسمسگه و کیسلگان یرلرده ینه‌دن اوسترورگه طرشالر.

(*) بوز بولوب قانده‌ده، صو کیکیایه یعنی حجمی آرتادر.

طاغلرده تور و چی کشیلر.

طاغلر نڭ بز تور ا تورغان تیگز بیرلرگه اوخشامادقلری کبی آنلرده تور و چی کشیلر نڭ تور موشرلی ده تیگز بیرلرده تور و چیلر نڭ تور موشرلینه اوخشامیدر .

طاغده تور و چی کشی بالا وقتدن اوق طاغلر نڭ طبیعتینی اویره نه باشلیدر . بز نڭ بالالرنڭ قارلرغه و اورمانلرغه بار و ب یورگانلری کبی ، اول تکه طاغلرغه اورمه شه و قورقنچلی طاغ صوقماقلرنده یوریدر . بر آز اوسه توشکاک اول اوزلرینڭ حیوانلرینی کوته باشلیدر . شولای یوری ، یوری اول کوب نرسه لر کور و ب و اوزینڭ طاغلرینی بیش بارماغی کبی اویره نوب تجربه لی بر کشی بولغانی حالده دنیاغه چغادر .

طاغلر هر تورلی خطرلرنڭ اورنی بولغانلقدن ، اول اوزی طشدن نه قدر ایرکن و التفاتسز یورگان کبی کورنسه ده هر آدمینی غایت اعتبار و صافلق اوزره آدی و هر آدم صایون بر بر قورقنچ ظاهر پولووی احتمال ایدکینی هیچ بر وقت ایسندن چغارمیدر . طاغلرده نهر یوق ! قار بمرلور ، یر بمرلور ، قورقنچلی ، قاتی یغمور و داووللر ، قشلرده قار بورانلری همه سی یوره کلی و توگکلی بولغان اوشبو کشیگه هجوم ایتەرگه حاضر تورالر .

طاغلرده بولا طورغان یغمورلر نڭ نه قدرده قورقنچلی ایدکلرینی ، اوز کوزی ایله کورمگان کشی تصویر ایته آلمیدر . اول وقت بتون اطرافنی قارا کغیلق قابلی ، هیچ اوزلؤ کسز یاشن یاشنلی و یوز لهب طوبنی بر بولی آتقان کبی قاتی طاوشلی کوك کور دو بتون طاغنی سلکته در .

يغمور ايسە چىلاكلەب قۇبۇب نىز زمان اچندە بتون ىرنى صوغغىرق ايتەدر. قۇتلى يغموردن چىشمە ويلغەچقلىر طاشوب آغالر وكشىلرنىڭ نىچەشەر يل طرشوب طابقان نرسەلرىنى وچاچكان ايگنلرىنى بر نىچە ساعت اچندە تمام يووب آلوب كىتوب اول اورندە بارى طاش، قوم وهر تورلى چوب چارلرغىنە اويوب قالدراىر. بعضا يغمور ايله ايرى، ايرى بوزلردە يابوب كىوب نرسەلرنىڭ، حيوانلرنىڭ و آدملرنىڭ باشلرىنە يتەلر. بعض وقت اوشبو بوزدن فاچوب بر بر آغاچ آستىنە كرگان كشى وحيوانلرنى، آغاچنى صۇقغاندە ياشندە صوغوب اولترگەلىدر. طاغدە توروچى خىلقلرنىڭ كىسلىرى ايگنچىلىك، آوچىلىق وكتوچىلىك (حيوان آصراو) دن عبارتدر. بو كىسلىردن ايك كىوب طارالغانى حيوان، آصراو اولوب قالغانلىرى ايكىنچى درجەدەدر؛ شولاي بولسەدە كىوبىنچە طاغدە توروچىلر آشلىقنى اوزلرىنە يتەرك مقدارده چاچەلر. بو اورندە شونى بىلگىرتەك لازىمكە طاغلرنىڭ اوستلرنە ھىيت قوبى اولەن اوسكان «يايلا» دىوب آتالا تورغان، تىگىز ىرلر بولادر. نامىگى ياتقان قارلرنىڭ چىگىنە قدر جايولگان بو ياياللردە اوسكان اولەن حيوانلر اىچون طوقلىقلىغى واعلى لغى جەتتىن برىنچى درجەدەدر. طاغدە توروچىلر بو ياياللرنىڭ توبەندەرەك بولغانلىرىنى صوقلاب آرش، بىغداى كىبى آشلىقلر چاچەلر ىر اوكشىلى بولغاندە بر نىچە مرتبە چاچوب اورمق مەكندىر؛ ىر اوكشىسز بولغاندە ىرنىڭ خواجەلرى اوزلرى چىتتىن اوكشىلى طوفراق طاشوب ىرلرىنى ياخشىلاتالر. آنلرنىڭ بتون كىتولرىدە شول ياياللردە غنە او طلىلر. جاي كونى، يوقارىنغى ياياللردە اولەن بىخى بولغانلىقدن، كىتوچىلر اوزلرىنىڭ كىتولرى ايله يوقارى طاغ باشىنە منوب بتون جاي بوينچە شونىدە اوزلرىنىڭ جاي اىچون سالونغان اۇلرندە تورالر.

طاغدهغی خلقلر کوبرهك صغرلر آصراسه لرده فقیره کبری کجهلر ایله گنه قناعتل، نه لر، چونکه کجه اوزینک طالمسزلغی و طاغلرده یورۇرگه اوستالغی ایله صغردن آرتغراقدر، سوتی ده جای کوننده آنقندن کوب کیم بولمیدر. طاغدهغی کتوچی خلقلرنڭ کوبرهك، آشی تورغان آشلری حیوانلرنڭ سوتلرندن یا صالحان پینیر (صیر)، مای، رمچك کبی نرسه لدر. قش ایچون حیوانلرغه آزق حاضرله و لازم بولغانلقدن، کوز کونی کتوچیلر پجهن چابو ایله ده مشغول بولالر. بعضا پجهننی، کوته روب توشه رگه اوکایسز بولغان یوللردن منوب چابارغه طوغری کیلدر؛ بو وقت آنی طوغری، طاغنڭ باشندنغنه ارغتالر.

بعض کشیلر طاغلرده او طون کیسو ایله ده کسب ایتهلر؛ آنلر یلغه بویلرندهغی اورمانلرنی کیسوب توبه ن تابا آغزوب بیهره لر؛ بیلگیلی اورنده ایکنچیلری آنی طوتوب آلوب، آلوچیلرغه ساتالر. اوشبو روشچه، طاغلرده تورموش نه قدر چیتون وقورقنچلی بولسه ده، توروب اویرهنگان کشیلرنڭ آنی طاشلاب کیته سیلری کیلمیدر.

طاغنڭ حیوانلری .

طاغلرده هر تورلی حیوانلر بیک کوبدر. آنلرنڭ کوبسی تیگز یرلرده بولانورغان حیوانلر بولسه ده طاغنڭ اوزینه گنه خاص بولغان حیوانلرده یوق توگلدر.

یاز کوننده طاغلرده یورسهك اورمان و بولونلرده (یایلارده) کوب تورلی حیوانلر کوره چکساڭ. آنده یا کاتا ترلوبکنه چققان چیکرتکه، چین، کوبه لك کبی واق حیوانلردن باشلاب هر تورلی ایریلی و اقلی قوشلرغه و دورت آیاقلی حیوانلرغه قدر باردر.

کوندزلی بونلرنڭ طاوشلرندن بتون طاغ شاو کیلوب تورادر .
 کیچ ایله آنلر اورنینه یابالاق ویارقانات کبی تونگی قوشلر و حیوانلر
 چغوب هواده سیاحت قیلمغه باشلیلر . چیشمه وکول کبی آزنه صو
 بولغان یرلرده بافالر قچقرشوب فولاقنی طوندرالر . بونلردن باشقه
 سولرده کوب مقدارده بالقلرده اولوب ، آنلرنی اولاو قصدیله صو
 بوبلرنده چلهن ، آق چارلاق وقر اورده گی کبی صو قوشلری یرله شه لر .
 طاغلرغه نه قدر یوقاری منسهڭ حیوانلر شول قدر سیره کله نه
 و طاوشلرده آنلرغه نسبة آزیادر . بونده بر فیچه نورلی واق قوشلر ایله
 مهابتلی قارا قوشدن باشقه حیوان کوب اوچورامیدر ، اما چین ، چرکیلر ،
 چیکرتکه و کوبه لکلر همان کوب مقدارده اوچوریلر . طاغی ده یوقاریراق
 منسهڭ ، تیره یاقده هیچ بر جان ایهسی یوق کبی لکن اعتبار ایله
 قاراسهڭ بالانغاج طاش آرالرنده اورمه کوچلر اویا قوروب یاطالر .
 طاغی ده یوقاری منگی قار و بوزلر آراسنده اوستدن قاراغانده هیچ بر
 نرسه یوق کبی کورنسهده آندهده ترکک اثری کورنهدر ، مثلا قار
 اوستونده بر طاب کبی نرسه کورنه ، بو طابلی قارنی بر آز آلوب
 « میکراسکوپ » (*) آرقلی قارالسده عادی کوز ایله کورنمسلک درجه ده
 واق حیوانچقار کوب مقدارده جیولوب قارنی طاب کبی بولوب قابلاب
 تورغانقلری بلنهدر . خداینڭ حکمتی ظور ، احتمال کشی ایرشه
 آلماسلق قارلی طاغلر نڭ تمام توبه لرندهده ، حاضر گه قدر کشف ایتلمگان
 الله نیندی واق حیوانچقار باردر .

(*) میکراسکوپ - واق نرسه لرنی غایت اولوغ ایتوب کورسه ته تورغان بر قورالدر .

قارا قوش.

قوشلارنىڭ پادشاھسى سانالغان ، غايىت قوتلى ومھابىت قىياقتلى قار قوش (ياكە طاغ بۇر كۆتى) ھەر بىر طاغلردە بولادىر . اول كو بىسنچە بيوك طاغ باشلارندە تورسەدە قش بولوب ھەر حيوان توبەندە وادىلرگە توشوب يرلەشكچ آنلر آرتىدىن توبەنرەك ىردە مقام طوتارغە چبور بولادىر .

قارا قوش وقتىنىڭ كوبرەگىنى اوچوب اونكارە ونىچەشەر ساعت اوزلۇكسىز قاناتلرىنى قىمىلدا تىماپنچەغنى ھوا يوزىدە ايلەنوب يوزوب تورادىر .

قارا قوش غايىت كوچلى ، يكت طبيعتلى ، عقللى واونكۇن كوزلى اولدىغى ايلە برابر غايىت صاقچل ھەر يىرتقچى بىر قوشدىر . اوزىدىن ھەر حيوان قورقا وبر طاوشىنىغە اىشتو ايلە قاچارغە اورن ازىلىر .

قارا قوش بىغشى اوق ظور گاودەلى اولوب اولوغا باغانلرى $1\frac{1}{2}$ - ۲ آرشىن اوزونلغىدە ايكى قانات آرالىرى اوچ - دورت آرشىن كىنگلگىدە بولادىر . قارا قوش ، دورت آياقلى واق حيوانلرغە وقوشلارنىڭ ھەر برسېنە ھجوم ايتەدر . قش كوني جانلى او آزاياچ اولكسە ايلەدە قناعتلەنەدر .

قارا قوش اوزىنىڭ اوياسىنى كشى منە آلماسلق ، قورقنچلى قىالردە قورى چىقىلردىن واولەنلردىن ياصاب يون ايلە توشىدىر . آناسى شول اويىاغە اوچ دورت ، طور ، طور ، يەمورقەرلر صالحوب بر آى چاماسى باسقاندن صوڭ ماى آيىنىڭ اورتالرىندە بالالرىنى چغارادىر . بالالرى اوسوب اوزلرى اوچارلق بولغانچىغە قدر اتالرى

آنلارنى ھەر تۈرلۈك ھايۋان ۋە قوش ايتلىرى آشاتوب تىرىپە فىلار . قارا قوشلار بالالارنى غايت شىقتلى ۋە ياغملى اولوب آنلار ايچون كشىلرگە ھجوم ايتودن دە كىرى نورمىلر . قارا قوشلار ، طاغده توروچى كشىلرنىڭ كتولرنىن بەرەنلرنى آلوب

(رسم ۵۹) قارا قوش اوزىنىڭ اوياسىدە .

كىتوب كوب زىان كىترەلر . بعضا ياش بالالارنى دە آلوب كىتكە لىلر ؛ سىن بوندای ۋاقىقلار افراط سىرەك ۋاقىق بولادىر . اوشبواشلىرى ايچون كشىلر قارا قوشلارنى طوغرى كىلگان صايون اولتەرلر ، بالالارنى آلوب

کیتهلر؛ شول سببدن آنلر یلدن یل آزایا بارالر؛ احتمالکه بروقت آنلر تمام بته چکلر در.

طاغ کجهسی.

طاغ کجهسی مانور وسویکملیگنه بر حیوان اولوب باری طاغلرده غنه بولادر. طاغ کجهسی عادی کجه ظورلغنده اولوب قیافتی ده کوب جهندن آکار اوخشیدر. لکن آنی سیکرو ایچون مخصوص بولغان اوزون و نازک آیاقلرندن، یوفاری کوته رلگان اوزون مویونندن و اوچلری آرتقه تابا کاکرایگان قاب قسارا موگزلرندن بیک تیز آیوروب تانومق ممکندر. یاز کونی آنک توسی صارغلت کورهن، جای کونی قاراسو کورهن توسلی بولادر. اوزون و اوچلی قولقلری اوتوروب تورالر. کوزلری ظور و مانور بولالر.

طاغ کجهلری کوبسنجه کتو، کتو بولوب یوریلر. طاگ وقتنده آنلر بر آولاغراق یرده اولهن آشاوایل مشغول اولوب ساعت طوقزلردن اونبرلرگه قدر قیالرنک گوله گه سنده استراحت ایتهلر. توش وقتنده آنلر کوبسنجه آشی، آشی طاغنک باشینه قدر منوب ساعت دورتلرگه قدر شونده یاطالر. کیچلرنی بر بر قیا آستی کبی یاشرن یرلرده اونکاره لر.

طاغ کجهلری برگه له شب اوطلاغان وقتنده آرالرندن برسی صاقچی بولوب تورادر. اگر اول دشمن کیلگانینی سیزسه صغرغان کبی

بر طوش بیروب چابارغه باشلیدر، قالغانلری ده آنک آرتندن قاجالر.
 طاغ کجهلری غایت صاق بولغانلقلر نندن هیچ بر وقت تمام صوزلوب
 یاطما اینچه، آیاقلرینی حاضر سیکروب تورور لقفنه ایتوب قویوب یاطالر.

(رسم ۶۰). طاغ کجهسی.

طاغ کجهلرینک ایس طویولری غایت یخشی بولغانلقدن، آنلر
 ییلگه آرقان کیلگان کشینی آلله قاپین اوق سیزه لر . اگر بر بر

کشی کوزلرینه چاغلسه قوتوروب چابارغه باشلیلر. طاغلرده آنلرنی هیچ بر نرسه طوقنانا آلمیدر. آنار ایکی - اوچ ساژین کیکلگنده بولغان تیران چو فورلرنی آرقلی سیکروب چغالر، بر نیچه ساژین بیوکلگنده بولغان نرسه لر اوستوندن سیکره آلار و اوچ - دورت ساژین قدر بیوک یردن سیکروب توشونی ده بر شیکه حسابلامیلر. اوشبوروشچه هیچ بر نرسه دن قورقمی تورغان حیوانلر آدمدن صوڭ درجه قورفالر. قورقسه لر حقلری ده بار، چونکه اول آنلرنی هیچ فزغانماسدن اولاب تورادر. اوز عمرنده ایکی یوزله ب طاغ کجه سی اوترگان کشیلرده بولادیلر. اما بیچاره حیوانلر نیشیلیر؟ البته بر زمان اولوب بته چکلدر.

طاغ کجه سینڭ کوبسنچه بره و بعضا ایکی بالاسی بولادر. طاغ کجه سینڭ بالاسی ده اوزی کبی، غایت یتز اولوب طوغاندن بر نیچه ساعت صوڭره آنالری آرتندن برده قالمای یوری آادر. یارم ته ولکدن صوڭ کشی آنی قوالاب یته آلمیدر.

آنالری بالالرینی آلتی آیغه قدر اوز سوتی ایله تربیه لیلر. کوبسنچه بالالری آندن صوڭ ده بایتاغنه قدر آنالری یاننده تورالر. جای کونی طاغ کجه لری اولهن ایله گنه رزقلانسه لرده قش کونی یرنی فار قابلاغاچ فار آستوندن چغوب فالغان قوری اولهنلر، آغاچ قابقلری و آنلرده اوسکان موکلر ایله گنه طویوب تورالر.

ديگزلر

ديگز.

دييانك بيشدن دورت اولوشيني صولر يعنى ديگزلر قابلامشدر. ير اوستونده گي طاغلرناك طوقزار چاقرم بيوكسلگنده بولغانلري اولديغي كبي ديگزه اون ايكيشهر چاقرم تيرانلكده بولغان اورنلر باردر.

ديگزلر، اچ ديگزلر ومحيط ديگزلر ديب، ايكي قسمگه آيورلالر. اچ ديگزلر قطعلرناك اچنده اولوب ياق ياقدن قوري ير ايله چولغانمشلدر، محيط ديگزلر ايسه ير يوزنده گي بتون قطعلرني چولغاب آلغانلقلرندن « محيط » يعنى چولغاب آلوجي ديب آنالالر.

هر بر ديگزناك صولرينه كوب مقدارده طوز قاتوشمشدر. شونلقدن ديگز صوي غايت آچي و اچهرگه ياراقسزدر.

آياز وييلسز كونده ديگز اوستي غايت ماتور ولطيف بولادر. آچق زنگار توسنده بولغان كوزگي كبي اوستي كوز ايرشمسلك يرلرگه قدر جايولگان وافقده كوك ايله برگه قوشلغان كبي بولوب كورنهدر. ديگزني تمام تصوير ايتيك ايچون البته اوز كوزك

ایله کورو لازمدر. یوقسه هیچ بر قلم آنی توصیفقه قادر توگلدر.
 دیکزننگ اورتاسنده بولغان کشیگه صو ایله آنک اوستینه
 قابلانغان کیث کوك قبهسندن باشقه نرسه کورنمهسهده دیکز اوزینک
 لطافتینی همان یوغالتمای قار اوچینک کوکلینی جلب قیلوده دوام
 ایتدر. دیکزننگ صولرنده شوندای عجائب ماتور توسلر کوریلدرکه
 سویله بتر و ممکن توگلدر: حاضرگنه بر اورنده صو آچق زنگار
 توسده ایکان، آلی یاشل توسکه کره؛ بر نیچه دقیقه دن اول دخی
 اوزگار هچدر.

قویاش بایوغان وقتلرده دیکزده اوزینه بر تورلی عجیب
 متظره حاصل بولا، سویله که هر وقت قویاش باطقاند بولا تورغان
 قزلق، هواغه جابولگانلکی شکللی صو اوستینهده جابولوب دیکزنی
 عادتا بر یانوب تورغان اوط دیکزی کبی قیلدر.
 دیکزننگ هواسی غایت فائدهلی اولوب کوکره کلرنی طازارتا،
 کوکلنی خوشلاندر و اشتھانی آچادر. کوب آورولر دیکز بویلرنده
 توروب سلامتک طابالر.

دیکز طنچ وقتده نه قدر گوزهل ولطیف بولسه، داولنی
 وطولقونلی وقتده شول قدر قورقنچ وایله مسز بولادر. قاتی بیل
 دیکز صولرینی قوبتاروب اولوغ طولقونلری صی، آنلرده بری بری آرتندن
 آق باشلرینی کونر وب، آق صارق کنوی کبی، دیکز اوستونده سیر
 قیلورغه باشلیر. قاتی داوللر بولغان وقتده بو طولقونلر شول قدر
 ظور بولالرکه گویا صودن بولغان طاغیر کبی کیلر شول قدر
 اوکرلرکه دیکز اوستونده کوك کوکره گانده گی کبی قاتی طاوشلر
 ایشتموله در. بوندای داوللرغه اوچور اغان کارابلر آز وقتده سلامت

قالار؛ کوبسنجه داول وقتلرنده قویی تومانلر اولوب یغمور یا قازده یا وغانلقدن آنلر یوللرندن یازوب صوآستوندهغی بر بر طاشقه بهر لوب هلاک بولالار.

دیگزه قورقنچلر بر داولغنه اولمایوب، «طر ومبه» لر، «اوبقون» لرو «اوراغان» لر بارسى بیچاره کارابنی باطرۇرغه حاضر تورالر. لکن نه قدر قورقنچلی بولسه ده کشیلر دیگزه یورودن برده قورقوب تورمیلر، چونکه دنیسانک کوب یرلرینه دیگرسز بارو ممکن توگل یا که بیک چیتوندر.

دیگر تویی کشی فولی تیمگان ایکنچی بر عالم و کوب کویمه لر ایله کوب آدملرگه قبرد. دیگر کرک، اوزینکی اولسون، کرک کویمه لر ایله باطمش اولسون بیک کوب بایلقلرنی قابلاب تورادر. دیگر توبینه هر توری دیگر اوسمه لرندن الوغ، اولوغ اورمانلر حاصل اولوب شول اورمانلرده هر توری عجائب، غرائب حیوانلرده اقامه قیلیمقده دلر؛ آنلرنک آراسنک بیک ضعیف ایتوب یارانلغانلری بولسه ده قوری برده گیلردن ده آرتغراق قورقنچلی بولغان یر تقچلرده یوق توگلدر. اچ دیگر لرنک کوبسنده بولمسه ده محیط دیگر لرده عجب توری بر حادته اول بولادر. اولده «مد و جزر» یعنی دیگر صولرینک تهولکگه ایکیشهر مرتبه کوتهر لوی وتوشویدر؛ شوپله که بر آلتی ساعت اچنده دیگر نک صولری گویا کیهؤگان کبی بر نیچه آرشین توبه ن توشه در. باغالری صای قوملقدن عبارت بولغان یرلرده بو وقت دیگر بر نیچه چاقرم یراق کینه در. ایکچی آلتی ساعت اچنده دیگر اوستی بر نیچه آرشین یوقاری کوتهر یله در. آلتی ساعتدن صولکینه توشوب دخی آلتی ساعتدن طاغی کوتهر یله در. بوندای

کوته ریلو وتوشولرنڭ نهدن بولغانلغى الى ده آچق معلوم بولمامشدر .
 آلاى ده، ديكز نڭ صولرينى قوياش اوزينه طار تقانلقدن ديب ايتهلر .
 بعض وقتلرده هيچ ييل اثرى بولماسه ده ديكز اوستى آفرنگنه
 طولقونلاب تورادر . بونڭ سببى يرافده بولغان داولدر : آنڭ كوته رگان
 طولقونلرى كيله ، كيله ، ييل بولماغان يرلر گه قدر كيلوب يتهلر .
 ديكز كشى ايچون بيك فائده ليدر . هر يل آندن كوب مقدارده
 طوز چغارؤلا وهر تورلى ديكز حيوانلرى اولانادر . بو كسبلر ايله
 ديكز قريبنده الله نه قدر خلق كيچنوب تورالر . ديكز كوته رلگان
 وقتلرده كيلوب قالغان هر تورلى واق تويك حيوانلر ، صو اوله نلرى
 وكاراب واطقلرى بارسى آنلر قولينه كرمكده درلر . صو اوسمه لرى
 آنلرغه تيرس اورنينه اوزلرينڭ ابگنللكلرينى تيرسلرگه ، آغاچ كيسا كلرى
 ايسه ياغارغه وباشقه اشلرگه كيتهدر .

ديكز صوى طوزلى ديمش ايدك . بو قدر صونى طوزلارلق طوز
 قايدن حاصل بولدى ايكان ؟ ديب اويلانادر . آنڭ بولوى بوروشچه در :
 ير يوزنده بولغان آغم صولرنڭ كوبسى ديكزگه آغوب تورالر . آنلر
 اوزلرينڭ صولرنده الله نه قدر ماده لر شول حسابده بر آز طوزده
 آغزوب آلوب كيلهلر . ديكزده گى صو هر وقت بوغه ايله نوب تورغانلقدن
 البته اوزينڭ چاماسندن آرتمى اما بوغه ايله نى تورغان نرسه لر همان
 قالاو آرتابارالر . بونلردن قوم ، بالچق كى صوده ارى تورغانلرى توبكه
 اولتوروب طوز كى ارى تورغانلرى ايزلوب صوغه فاتشوب قالالر . شولاي
 ايتوب بر نيچه مك يللردن صوك ، يلغه لرده وقتده بارلغى ده بلنگان طوز ،
 ديكزده جيولا ، جيولا آنڭ صولرينه اثر ايتوب آچى تم (طعم) كرتمشدر .
 ديكز نڭ صوونده تمسز تم كرتنه تورغان نرسه لر بارى طوزغنه
 اولمايوب سيليتر وناتر كى نرسه لرده باردر . ديكز صووندن

توز حاصل اینکانه بوندای لری اوز آلدینه آیوروب آلونالر.

دیگز آغمیری.

محیط دیگز لر کوللر و بعض اچ دیگز لر کبی حرکتسز توگلدر لر. آنلرده، طولقونلردن هم مد و جزردن باشقه، آغملر (یا که آفندیلر) ده باردر. دیگز نڭ آغمی آنڭ صولرینڭ بر بردن ایکنچی بر گه کوچوب یورولریدر.

چیکسز محیط دیگز لر نڭ اچلرنده بتون، بتون نهر و یلغلهر بولنمقد در. بونهر لر نڭ صولری دیگز صووندن بولغانلغی کبی یاغالی ده شول اوق دیگز صووندنر. بو آغملر اوز لرینڭ توسلری یا یلیق و صالقونلقلری یله تیره یاقلرنده، بولغان صولردن آیورلار. مثلا: آمریقاده خط استوا آستلرنده مکسیکا کورفزندن چغوب بتون بحر محیط آطلاسینی اوتوب تا آوروپانڭ شمالنده بولغان بوز دیگز لرینه قدر آغا تورغان «غولفستروم» اسملی دیگز آغمی اوزینڭ آچق زنگار توسده بولغان یلمسه صولرینی بحر محیط آطلاسینڭ قویی یاشل توسلی صالقونچه صولرینه هیچ فاتوشدرمی آغزوب آلوب بارادر.

دیگز آغمیری هر بر محیط دیگز لرده بولار ق بعضیلری همان بریرده ایله نوب، بعضیلری اسسی طرفلردن صالقون طرفلرغه، بعضیلری ده صالقون طرفلردن اسسی طرفلرغه آغوب بتون دیگز بویینه یوروب تورالر. بونلردن ایڭ اولوغ وایڭ مشهوری بو قاریده سویلهنگان «غولفستروم» آغمی اولوب آنڭ کیکلگی چقان برنده «۵۰» چاقرم تیرانلگی چیرک چاقرم قدر در. دیگز گه چقچاق ایسه نیچه یوز چاقرم لرغه جیلوب تیرانلگی کوب کیدر. الحاصل بتون

یر یوزنده بوندن اولوغ آغا تورغان صویقندر. بو آغم یلی آغمردن بولغانلقدن، آروپانک اولاوزوب کیته تورغان طوغریلری غایت یلی وقشلی بیک یکل بولادر. چونکه یلی آغم هوانی هر وقت یلیتوب تیگزلهب طونادر.

دیگز آغمیری ایکی توری بولالر: یلی آغمیر، صالقون آغمیر. یلی آغمیر خط استوانیر سنده حاصل اولارق صولری تیره یاقدهغی صولرغه فاراغانده یلیراق بولالر. شونلقدن آنلر اوتوب کیته تورغان یرلرنک هوالری یلی وطبیعتکه ملائم بولادر. مشهور «غولفشتروم» ده یلی آغمیر جمله سندن اولوب، محیط دیگزلر ده آندن باشقه ده یلی آغمیر کوبدر. صالقون آغمیرنک ایسه صولری تیره یاقدهغی صولرغه فاراغانده کوب صالقون اولوب باشلیچه بوز دیگزلر نندن یلی آغمیرغه قارشى آقمده درلر. یانلر نندن بوندی صالقون آغمیر آغا تورغان یرلرنک هوالری، صالقون صونک تأثیری ایله صالقونلاشا وقشلی اوزاق بولادر. دیگز آغمیرینک حاصل بولولری، یرده گی نهرلرنک حصولی کبی، بر باشلیری یوقار یراق بر باشلیری توبه نرهک بولغانلقدن توگل، بتونلای باشقه سببندر؛ چونکه دیگزه گی صوده بر بر صاوتدهغی صو کبی، بر یاغی بیوک بر یاغی تبه نهک بولوب تورا آلمیدر. یر یوزنده بتون یل بوینچه بر طرفه غنه ایسوب تور اتورغان ییللر باردر. بوییللر دیگز اوستلر نندن ایسکان وقتده دیگزلرنک صولرینی اتوب تور توب آغه تابا آلوب بارالر. بر حرکتکه کیلگان صولر طوقتاوسز ایسکان ییل سایه سنده آغوب بر قطعه نک یاغالرینه قدر بارالر، سوگره یول بولماغاچ بور ولوب اولگی قوت ایله ایکنچی طرفه آغا باشلیلر. غولفشتروم ده خط استوا آستلرنک آفریقا یاغالر نده باشلانوب ده مکسیکا کور فزینه کروب بورلوب چققان

بر آغمغه باشقه نرسه توگلدیر . یلی آغملرنڭ کوبسی ایکی قطعه آراسنده ایلهنوب یوری ، یوری اولوغ خلقه لر تشکیل ایتمشلردر .

یلی آغملر شوپله حاصل بولمشلر ایسه ده صالحون آغملرنڭ حصوللری بر آز باشقه چهدر ؛ شوپله در که : اسسی طرفلردن بوز دیکزلرینه آغا تورغان یلی آغملر کوب صولرنی آنده ایتلر ؛ آنلردن قالغان بوش یلرینی طولترور ایچون بوز دیکزلرندن صالحون صولر آغوب کیلهرک صالحون آغملر حاصل ایتلر .

بو آغملردن باشقه دخی دیکزلرده بر نیچه تورلی حرکت بولادر ؛ مثلا بعض بوغانلرده ، بر دیکزنڭ صووی کیمهرک ایکنچیسینکی آرتغراق طوزلی بولغان وقتده ، اوزینه بر تورلی آغم پیدا بولادر : طوزلی صوهر وقت طوزسز صوغه فارغانده آغراقدر ، شونلقدن اگرده بر بر بوغاننڭ توبی طوزی آزر اق بولغان دیکزگه تابا فیشراق بولسه شول توب بوینجه آستدن طوزلیراق صو آغا اوستدن ایسه آنڭ قارشیسینه طوزی آز بولغان صو آغوب کره وشول روشجه بر یزده آستلی ، اوستلی بر بر یرینه خلاف ایکی آغم حاصل بولادر .

هیچ بر تورلی آغم بولماغان یرده ده دیکز تیک تورمی بلکه همان حرکتلر نوب تورادر . زیرا صالحون صولر آغراق بولغانلقدن آستقه توشوب آنلر اورنینه آستدن یلیراقلری منه لر ؛ آنلری صوونغاچ ینه توشوب اورنلرینه یاکالری منوب هر وقت شول حرکت دوام ایتهدر . الحاصل دیکز نه قدر تیک تورغان کبی کورنسه ده هیچ بر وقت حرکتدن خالی توگلدیر .

دیگز اوستونده یورو .

بیلگیلی ، کشی صو اوستنده غایت ناچار یوزه در ؛ شونلقدن اول اولگی زمانلرده وحشی وقتندن اوق کویمه و فایق یاسارغه اویره نمشدر . بوندای کچکنه فایق لر ایله گرچه کچرهك صولرده یورو ممکن بولسه ده دیگز گه چغو البته خطر بولمشدر . کشیلر یاغالردن آری هیچ بریر گه کیته آلمانقلردن دیگز حقنده گویا اول توبسز و چیتسز ایمش ، آنک اچنده آلله نیندی دیولر و صو پادشاهلری تورالر ایمش دیب کوب یالغان حکایتلر سویله مشلر و حقیقتنی بلمگانلکدن شول بوش سوزلر گه اشانا کیلمشدر .

لکن کشیلر ترقی ایتکان صایون دیگز حقنده ده معلوماتلری آرمش و حاضر شول حالگه کیلمشدر که دیگز لرنک کشیلر طرفیندن کورلوب نیرانلکاری اولچه ننگان برلری بیک آز فالمشدر .

اول کشی ایشکا کلر ایله گنه ایشوب یورسده صوکره ، کویمه گه اوتور تلغان قولغا باشینه بر کیندر آصوب قویسهك ییلنک کویمه نی اتوب یورته چکینی بلیگاج ، ییلکنلی کویمه یاصاب اوزینک قوللری اورنینه ییلنی خدمت ایتدیره باشلامشدر . زماننک اوتوی ایله اول ، کویمه نی ده ییلکنتی ده ظورایتا ، ظورایتا اولوغ کار اب حالینه کیلتر مشدر . کار ابلر بیک ایسکی زمانلردن بیرلی استعمال قیلنا کیلوب حاضر پار فوتی کشف ایدلگاچکنه طاشلانمشدر .

کار ابلر بویله یاصالار ایدی : طازا آغاچدن یاصالغان اولوغ بر کویمه ننگ اوستینه ایدن جایوله و اچده ده ایدهنلر بر نیچه قات اولوب

آرالرنده كشيلىر ايچون بولمه لر ومال ايچون كيڭ بازلر ياصالا ايدى. اوستكه، توبه ن باشى يوان، يوقارى باشى نچكه رۇب كيلىگان اوزون بوره نه لر اوتور تولاو آنلر غه بر نيچه آر قلى آغاچلر بر كتيله ايدى. كاراب- نڭ بوقسملرى ماچتا ديوب آتالنا ويىلكنلر فور مق ايچون ياصالنا ايدى.

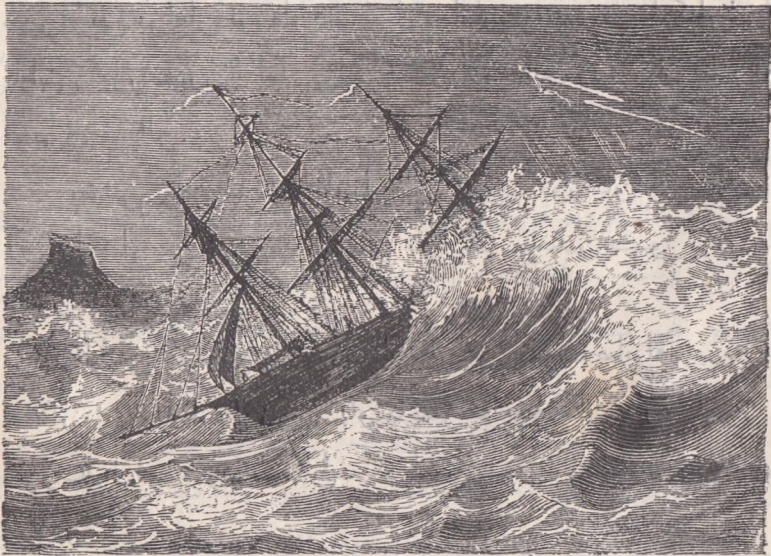
يىللكنلر ماچتانڭ آر قلى آغاچلر ينىڭ آرالرينه كيروب قويا تورغان ظور كيندر كيسا كلرى اولوب كارابنڭ يوروى ايچون ايڭ كيرا كلى بولغان نرسه لر در. يىل بولغان وقتده بو يىلكنلر نى اتوب كارابنى يورته در. اما يول طوغريلاو ايچون، كارابنڭ آر تينه قويرق قويا لر.

يغشى يىللى وقتده قاناتلرينى آچوب يوزگان آق قوش كىبى آق يىلكنلرينى قوروب بارغان كارابنڭ چيتمدن كورنشى غايت ماتور بولادر.

كارابنى طوقتاتقان وقتده يىلكنلرينى جيوب صايراق يرگه يا كر سالار؛ بو يا كر اوزون باو ياچلبر غه به يلىنگان تارماقلى بر تيمر اولوب بونى توشور دكه كاراب گويا ديگزن توبينه به يله نوب قويلغان كىبى بولادر.

ديگزن ده كاراب ايچون قورقمچلر بيك كوبدر. آنلردن ايڭ يش اولاتورغانلرى داوولر اولوب بيك كوب كارابلر نڭ ديگزن توبينه كيتوينه سبب بولالر. داوولر غايت قوتلى يىللىز او اوب قورى ير اوستونكه آغاچلر نى طاملر لرى ايله صور دقلىرى واؤيلر نڭ توبه لرينى قوبتار دقلىرى كىبى ديگزن ده طاغ كىبى طولقونلر كوتره لر وآنى آستينى اوستكه كيتروب بولغانلر.

دیگژده یور وچیلر داؤل بولاچقینی بر نیچه ساعت
 آلدنراق سیزوب حاضرلنه باشلیلر: بیلکنلر نی جیالر، یوقسه
 داؤلنک آنلرغه بر اوروی ایله کاراب قابلانور ایندی، صوکرمه سون
 ایچون آستقه توشه تورغان تیشکلر نی قابلیلر، صوکره هر کم اوزینه
 مخصوص اورنغه کینه در. داؤل آقرنغه یاقنلاشا. طاغ کبی طولقونلر
 کارابنی قاتی سلکته باشلیلر. بونک ایله برگه قارا بولوطلر ایله

(رسم ۰۶۱) داؤلغه اوچوراغان کاراب.

قابلانغان کوك، یش، یش، یش یاشنلی تورغان یاشنلر، کوك کورهو
 وییل ایله دیگژنک قاتی طاوشلری کوكلگه آرتق خوف توشورلر.
 اولوغ طولقونلار کارابنک بر یاغندن ایکنچی یاغینه اوتوب چغالر. اول
 اوزیده بر بیوک طاغ اوستینه منگان کبی، بر تیران چوقورغه توشکان

کبی بولوب طولقونلر آراسنده طوغلانوب یوریدر. بو وقتلرده کاراب
کشی اختیارنده بولماغانلقدن داوول آنی کوبسنجه بر بر سو آستوندهغی
طاشقه اوروب واتادر. اگر کارابنک بر بر یری تیشلیدی ایشه
حاضر اچینه صوطلوب توبکه کیتهدر. اول وقت کارابنده بولغان ماللرده،
بیچاره کشیلرده صوغه باطوب هلاک بولالر.

حاضرگی زمانلرده شوندی خطر اورنارغه یعنی کارابلر بهرلرک
سو آستوندهغی طاشلر اوستینه مایاقلر سالالر. دیکزدهگی مایاقلر،
باشلرینه بیک یاقتی ویراقدن کورنه تورغان اوطلریاندریلا تورغان،
بیوک مناره لردر. بو مایاقلرنک اچلرنده هر وقت بر خدمتچی
بولنارق کیچلرده اوطلریاندروب ویاقنده هلاک بولغان کارابلردن
کشیلرنی قوتقاروب تورادر.

دیکزده یوروجیلر ایچون داوادلنده قورقنچلیراق بولغان ییل
«اوراغان» در. اوراغاننک قوتی داوولنقدن کوب درجه آرتق اولوب،
قوتلی طولقونلر کونه رووندن باشقه آنلرنک باشلرینی اوزوب آلوب آق
کوبک ایله بتون دیکز اوستینی طولترادر. بعض تبهنه گرهک یارلی
دیکز بویلرنده اول، صونی یر اوستینه قوب کارابلرنی قوریغه طاشلی
وکوب یرلرنی دیکز صوینه باطروب هلاک قیلادر. دخیده اوراغان
ییلی، طوغریغنه ایسمی بلکه ایله نوب ایسه تورغان ییللردن بولغانلقدن،
کاراب ایچون ینه قورقنچلیراقدر؛ شویله که بعض وقت کاراب بر نیجه
کونلر توتلاش چغا آلمای اوراغان اچنده ایله نوب یوریدر. حاصلی گنه
اوراغانغه طوغری کیلگان کاراب بختسز کاراب بولادر.

دیکزلرده بولا تورغان «طرومه» ایله «اوبقون» ده کاراب

ایچون فورقچسز نرسه لر توگلدن . طرومبه — ایکی اییلنک بر برینه قاشی کیلووندن حاصل بولغان قوت ایله ایله نوب آغبارا تورغان سو باغاناسیدر . شوپله که کیگ و بوش دیکیز اوستونده ییللر ننگ ایسوینه هیچ بر نرسه مانع بولماغانلقدن بعض وقت ایکی ییلگه بر برینه قاشی ایسه رگه طوغری کیله در . اول وقت آنلر طبیعی اولارق بری آخری ایله تورتوشوب ایلنه باشلیلر . هوا قوتلی ایله نگانلکدن دیکیز صولرینی ده صووروب آلوب بۇتوره باشلیدیر . شول

روشچه سودن بولغان ایلنه تورغان بر نیچه باغانا ظامر اولوب قوۋه ایله ایله ندروب بولو طلر نی ده صووروب روب آغچا گویا کوکلر گه ایرشکان کبی بولوب کور- نه لر اگرده اوشبو

(رسم ۲۶) طرومبه .

طرومبه یا که خرطوم بر بر کار ابقه اوچوراسه گرچه باطرا آلماسه ده ماچته لرینی صندروب وییلکنلرینی یرطوب بوزووی احتمالدر؛ شونک ایچون، کار ابدن طرومبه نی کورسه لر حاضر آگار طوب آتوب ضررندن قوتولالر . (طرومبه طوب یادره سندن بوزلوب طارالادر) .

اوبقون یا که گرداب ایسه ، طرومبه ننگ ایکی ییلنک بهرلشوندن حاصل اولدیغی کبی ، ایکی دیکیز آغمینک بر برینه اوچوراشولرندن حاصل

بولادر . دیکیز آغملرینک نه دن عبارت ایدکاری یوقاریده بلگرتمش ایدی . ایندی شوندی ایکی آغم بر برسی قارشیسینه کیلوب بهرلشسه لر صو قوّه ایله ایلنه باشلیدر . لکن اوبقونده صو ایلنوب طرومبه دهغی کبی اوستکه کوترلمی ، بلکه بالعکس وارونکا اچی کبی بولوب آستقه توشه در . اوبقون اوزینه اله کگان هر بر نرسه نی مرکزینه (اورتاسینه) صورا و دیکیز توبینه یبه ره در . کارابلر نی ده اول قانی ایلندره و اولوغراقینه اله کسه لر حتی باطرارده . دنیادهغی گردابلر ننگ ایکن اولوغسی آوروپادهغی «اسقاندیناویا» یارم آطاوینک شمالنده غولفشتروم آغمی ایله بر صالحون آغمنک اوچوراشووندن حاصل بولغان «مالشتره م» اسملی گردابدر . بو اوبقوننک اوکرگان طاوشی «۱۰۰» چاقرمندن ایشتوله ایمش .

ییلکنلی کارابلر ایچون دیکیزده داوولردن ده قورقنچلیراق بر نرسه باردرکه اولده خط استوا آستلرنده ، اسسی طرفلرده ، بولا تورغان نیلسز لکدر . خط استوا طوغریلرنده شوندی یرلر باردرکه کوب وقت ییل بولیدر . ییل ایله یوری تورغان کارابلر آکسزدن بوندی یرگه کیلوب کرسه لر ، بر نیچه آنتالر بعضا بر نیچه آیلر شول اورنلرنده حرکتسر قالالر . هیچ ییل اثری بولماغانلقدن صو اوستی کوزگی کبی نیگیز وکوک یوزی ده بولوطسز بولادر . قویاش شول قدر قزدرادرکه کشیلر حالدن طایوب اشله ودن عاجز قالالر . ییلسز لک وقتنده دیکیز صوی ده غایت یلی بولغانلقدن قوینولرده هیچ فائده بیرمیدر . بعض وقت یغورلر یابوب ، یابوب کیتکه لهسه ده یلی بولغانلقدن بورکولک ویوشلکنی آرتروندن باشقه فائده لری بولمیدر . بیچاره کاراب اوشبو حالتده یا آکسزدن بر داوول کیلوب قوتقارغانچی ، یابر آغم آقرنلاب ییل باریرگه آغزوب آلوب چقغانچی شول اورنده حرکتسر تورادر . بو ییلسز لک

وقتلىرىدە كارابدهنى كشىلر آچلىقنى، بىگرەك دە صوسزلىقنى واسسىلىقنى
افراط درجەدە جفا چىگەلر. اما پاراخودلر، پار قوتى ايله يورگانلىقلىرىنى،
يىلسزلىقنى دە داويدىن دە قورقوب تورماي هر وقت اوزارنىڭ
بوللارنى دەوام ايتەلر.

كارابلرنىڭ دخى شول اوڭايسزلىقلىرى باردىر كە آنلر تماما يىلنىڭ
حكىمىنە طابىرلىقلىرىدۇر. يىل كىرى ياقىن ايسكان وقتىدە كاراب اوزىنىڭ
يولمىنە كىتو اېچون اوڭايل يىلنى كۆتۈپ تورورغە مېجوردۇر. پاراخودلر
اېچون كىرىدىن ايسكان يىل دە بر نرسە توڭلىر؛ يىل اوڭايل بولغاندە
يىلكنلر قوروب يوروشلىرىنى آرتىرالىر، اوڭايل بولماسە آنلرنى جىوب
پار قوتى ايله گنە يورىلر. آندىن باشقە حاضر دە پاراخودلر طشىدىن بر
قات تىمر ايله قابلانغانلىقلىرىنى صوتوبندە گى طاشلردىن دە خوفلىرى آزدۇر.
پاراخودلرنىڭ اوڭايلقلىرى كارابلرغە قاراغاندە كۆب آرتق بولغانلىقنى
حاضر دە كارابلر بتونلاي دىورلك استعمالدىن چىقىملىرىدۇر.

دالغچلر.

دالغچلىق يعنى صو آستىنە توشوب يوروشلىرى كشىلر آراسىندە
كۆب زمانلردىن بىرلى باردۇر. هر كىمكە معلوم بولسە كىراك، كشى صو
آستوندى اېكى اوچ مېنوتدىن آرى تورا آلمىدىر؛ آرتق تورغان صورتىدە
اول هوا يوقلىغىدىن تونچىقوب اولادۇر. كشىنىڭ دىڭز آستوندى بوندىن
باشقە دە دشمانلىرى كۆبىدىر: ات بالغى، سونگىلى بالق وپچىقىلى بالق
كېى حيوانلر اوزلىرى يانېنە قورقىمى توشكان كشىنىڭ تىنېنە
اوتكون قوراللىرىنى باطورورغە غنە تورالىر. لىكن خطرلىك نە قدر كۆب

بولسه ده دیگر توبینه توشمی چاره یوقدر؛ چونکه انجی، مرجان وسوگر
 کبی دیگر ننگ بایققرینی آلمای انساننک کوکلی توزمیدر ،
 مایاق وطاش قویبالر ایچون نیگزار سالو وکارابلرنک
 صو آستوندهغی قسملرینی توزه تو کبی اشلرنی ادا قیلو
 ایچون ده دیگر آستینه توشو لازمدر. دیگر آستینه چوموب شوندای
 اشلرنی اشله وچینی دالغچ یا که غواص دیلر. بو کبی آغر خدمتی
 اوستلرینه آلوجی کشیلر هر وقت غایت فقیر اولوب باشقه اش تابا
 آلمغان آدملردر.

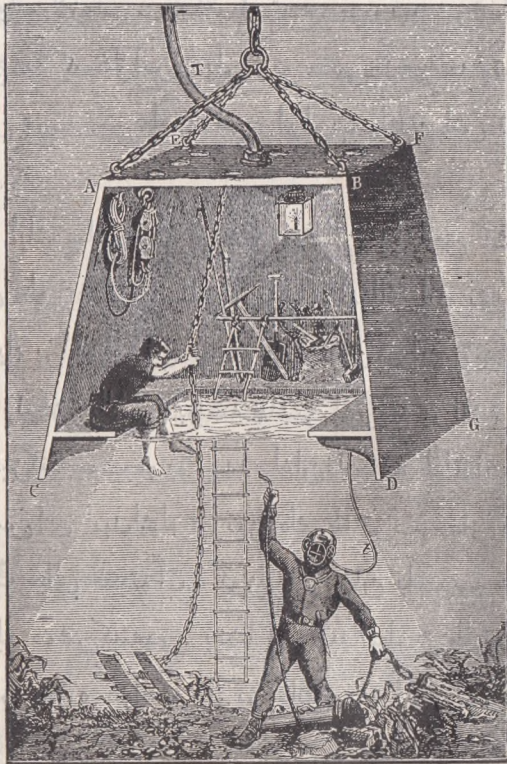
دالغچلر صو آستینه ایگ ساده بر روشده توشه لر. چوماچق کشی
 ازون باوغه بهیلننگان طورغنه بر طاشقه باصا وتیزک ایله توبکه
 چومادر. توشوب یقوی ایله بر قوی ایله باوغه طوتونغانی حالده تیزگنه
 کیرا کلی اشینی اشلی : نیگزار صالاسی بولسه طاشنی اورنینه یرله شدره
 بر بر نر سه جیاسی بولسه تیزگنه جیوب مویونینه آصلغان قابچغه طولترادر .
 بر نیچه مینوت اوتهر اوتمس آنی ایبداشلری تیزرهک طارتوب چغاررغه
 طرشالر. آلایده دالغچ ننگ حالی کیتوب، کوزلرینی قان باصوب چغا
 وکوب وقت چقاندن صوگ هوشی کیتهدر. بعضا آنی ایبداشلری طارتوب
 چغارورغه بیک آشقماسه لر بیچاره غواصقه عزیز جانندن ده آبورلورغه
 طوغری کیلهدر.

هندستانده سرندیب آطاوی تیره سنده دیگرده انجی بیک کوب
 بولغانلقدن آنده هر یل نیچه یوز دالغچ - هندوسلر خواجه لرغه یاللانوب
 انجی طوتارغه چغالر. بونلر بیک اوستا دالغچلر اولوب کوننک ایلیشهر
 مرتبه چومغانلری بولادر. خدمتلری نه قدر آغر بولسه ده آنلر کونینه بر

نیچه تیندن آرتق آنچه توشوره آلمیلر .

سز حاضر دالغچنڭ خدمتی نه قدر چیتون ایدکینی بلدگنز . فنون اهلی بونی کوبدن بلوب چاره سینی ازله رگه کرشمش لر و آخرده « دالغچلر کالا کولی » دیگان بر ساده گنه قورالنی اویلاب طابمشلردر .

سز، بونی آکلار ایچون
 اوّل اوشبو عملنی قیلوب
 قار اوگزلانمدر : اگر
 بر استاکاننی آغزینی
 توبهن قاراتوب صوغه
 باطر سه گز آغچ
 کورور سز که صو
 استا کان اچینه بر آغنه
 کرمش ده کوبره کیری
 بوش واولده گی کبی
 قوری قالمشدر . بونڭ
 سببی استا کان اچنده گی
 هوانڭ چیتکه چغا
 آلماغالقدن فصلوب
 صونڭ کروینه

(رسم ۶۳ .) دالغچلر نڭ صو آستونده اشله ولری . مانع بولایویسدر . یوقاریده مذکور « دالغچلر کالا کولی » ده اوشبو قاعده اوزرینه یا صالحمشدر . اولده قبالانوب قویلغان کالا کول یا استا کان کبی، معدندن یا صالحان اولوغ برصاوت اولوب اچینه دالغچلر اوتورمق ایچون سه کبلر و دیوار لرینه هر تورلی کیرا کلی قورالار قویولادر . بوساوت غایت آغر بولادر .

شونڭ ایچون آنی پاراخودلردن طازا چلبەرلر ایله آصوب تۇشۇرلر. اچینه
 هوانی قاوچوقدن یاسالمش اوزون بر تر و با آرقلی طشدن ناصوص ایله باصوب
 طولتروب تورالر. دالغچلر ایسه آنڭ اچنده بولمده اوتورغان کبی
 اوتوروب هیچ مشقتسز گنه اشلرینی اشلی آلالر. بو آله دالغچلق هنرینی نه قدر یكله يتسه ده صوڭغیراق زمانلرده
 اختراع قیلونغان « اسقافاندرا » آنی بتونلای آنصاتقه قالدیرمشدر.
 اسقافاندرا قاوچوق یعنی ریزینادن یاسالغان صو اوتمی تورغان بر کیوم
 اولوب باش طغار ایچون معدندن بولغان کیكچه بر صاوتی بولادر.
 بو صاوتنڭ هر طرفنده كچوك پیالا تره زه لری بولغانلقدن، آنی کیگان
 دالغچقه یاق یاغینه قارار ایچون باشینیغنه بوروده يته در. کشیگه
 صولار ایچون هوانی، کالا کولغه کرتکان کبی قاوچوق تر و با آرقلی ناصوص
 ایله باصوب کرتلر. صولاب چغارغان ناچار هوا ایسه ینه شوندی
 بر تر و با ایله طشقه چغوب تورادر. کشی صو اچنده کوب درجه یكل
 اولوب اوستکه قالقو احتمالی بولغانلقدن، بو کیومنڭ آیاق آستلرینه
 قورغاشیندن یاسالغان آغر طابانچهلر قویولادر. بوندی کیومنی کیگان
 کشی صو آستونده یرده یورگان کبی ایرکن یوری آلا و آنده بایتاق
 وقتلر قالب تورلی اشلرنی اشله رگه قادر بولادر. اگرده تیرانرک دیکرنڭ
 قارانغی قاتلاولرینه تۇشەسی بولسه دالغچلر اوزلری ایله كچوک ایلیکتريک
 فاناری ده آلۇب توشەلر.

دیکر توبنده وقتده اسقافاندرا نی کیگان کشینڭ عەری هوا کیله
 تورغان تر و باغه باغلی تورادر؛ اگر اول اوزولسه یا که نه بولسه ده
 بر سبب ایله هوانڭ کیلووی طوقتالسه بیچاره دالغچ بر نیچه دقیقه ده هلاک

بولادر . لکن بوندی تأسفلی واقعہ لر آز واقع بولالر . نہ اولسہدہ
دالغچلق ایچون بوکیوم بیک اوکای بر نر سہدر . آلایدہ دیگنز توینہ
توشو ہرنہ روشدہ بولسون اویرہ نمگان کشی ایچون چیتون بولغانلقدن
حاضرہ مترقی ملتر آراسندہ دالغچلقنی اویرہ تمک ایچون مخصوص
مکتبلر آچلمشدر .

دیگنزنگ حیوانلری .

یر اوستونده گی کبی دیگنز اچندہدہ کوب تورلی حیوانلر معیشت
قیلمقدر لر . بونلرنگ انواع تورلیلری اولوب آرالرنده غایت کچکنہ
وضعیفلری وافراط یامسز و قورقنچلری باردر .

بونلر آراسندہ بالقلر البتہ برنچی اورن آلمقدہدر لر . نہر
بالقلری نہ قدر بر برینہ اوخشاشلی اولوب آیورمالری آز ایسہ
دیگنز بالقلری شول قدر تورلی، تورلی و بر برینہ باشقہ قیافتدہ
یاراتلمشدر . مثلاً دیگنز صولرنده، یلانغہ اوخشاغان، باشی آط باشینہ
اوخشاغان، اوط قورتلری کبی یافتیلیق چاچہ تورغان، گاوودہسی
غایت کچکنہ اولدیغی حالده آغزی افراط طور اولغان الحاصل انواع،
انواع تورلی بالقلرنی کورمک ممکندر .

دیگنز بالقلرندن ایک اولوغ وایک قورقنچی ات بالغیدر . اتبالغی
بعضایکی ساژیندن آرتغراق اوزونلقدہ بولا تورغان یر تقچی بر بالقدر .
بو بالق فاراسیمان صوری توسدہ اولوب قورصاغی بر آز آقصل
توسلیندر . قویرغی شول قدر قوتلیدر کہ بر صوغو ایله کشینی
اوترورگہ قادردر . بورونی اوچلایوب آغہ نابا چقمش و آننگ آستونده

بولغان اولوغ آغزنده دورت ره د اوتکون تشر تزلمشدر. ات بالقلری کرک دیکز حیوانلری، کرک کشیلر ایچون شول قدر قورقنچلیدر لکه دیکزنک قبیلانلری دیورگه یاریدر.

تجربہ (۱۰ سالہ لیس)

ات بالقلری کوب وقت کتو، کتو اویوب کاراب و پاراخودلر آرتینه ایروپ بارالر وغایت قومسزقلرندن صوغه نه توشسه شونی آشیلر. آش پشرگانندن فالغان چوب چارلر، بر بر سبب ایله

صوغه توشکان کشیلر حتی اوزلرینک اولسگان ایبداشلری باریسی
 آنلرینک قورصاقلرینه طولمقده در ، بوش وقتلرده کاراب، ماتروسلرینک
 (*) سوینگان اشلری ات بالغینی طوتودر. آنلر آنک قومسزلغندن
 فائدهله نوب، طازاباوغه بهیلانگان اولوغ بر ارغاقغه بره نرسه آله کتروب
 دیکزگه ارغتالر . ات بالقلرینک یتزرهک بولغانی بونی کیلوب قاباده
 فارماقغه طوتولادر . ماتروسلر آنی جیولوشوب طرتوب چغارالرده
 اول قویرغینی کبسوب آلوب سوگره اچینی یاروب قاریلر کوب وقت
 ات بالغینک اچندن غایت قزقلی نرسه لر چغادر . بو بالقنک ایتی
 آشالهاغانلقدن شونده اوق کیری دیکزگه ارغتالر ایبداشلری ایسه آنی
 آشار ایچون کوتوبکنه تورالر .

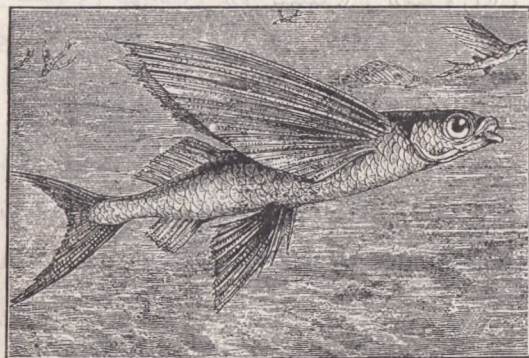
دیکزلرده غایت قورقنچلی بولغان دخی ایکی بالق باردکه آنلرده
 « سونگیلی بالق » ایله « پچقیلی بالق » در . بو بالقلر ات بالغندن
 بر آزکچرهک بولسه لرده دالغچلر ایچون آنک قدر قورقنچلیدرلر .
 سونگیلی بالقنک فاتنی سویاکن بولغان بورونی غایت اوتکون
 اوچلی طایاق یا که سونگی کبی آله صوزلوب چقمشدر . بو قورال شول
 قدر طازا ونقدرکه بالق آنک ایله هر بر حیواننی غنه توگل ، قاتی
 آغاچدن یاصالغان کارابلرنی ده تورتوب تیشه در . جسار تلیرهک دالغچلرغه
 صو آستونده بو حیوان ایله صوغشورغه طوغری کیلسه اول هجوم
 ایتکان وقتده تیزگنه حرکت ایله آنی بوروندن طوتوب پچاق ایله اوترورگه
 طرشالر ؛ بعض وقت قورقنچ بالقنک سونگیسینه الهگوب اوزلری ده
 هلاک بولالر . سونگیلی بالق اوزی شول قدر جسار تلیدرکه بالیناکی
 اولوغ حیوانلرغه هجومنی ده هیچ نرسه که حسابلامیدر .

پچقیلی بالق ده قیافتی ایله تماما دیوراک اوزینک سونگیلی فاندشینه
 (*) کاراب وپاراخود خدمتچیلرینی «ماتروس» دیلر .

اوخشیدر. لکن آنڭ بورونندهغی موگزی هر ایکی یاغنده پچقی کبی
تشیلی، تشلی در. بو بالقی شول پچقبسی ایله دشمانینی غایت قاتی
جراحتلی آادر.

بونلردن باشقه دخی دیگزلرده ایلیکتریکی بالقلر بولادر. آنلردن
« ایلیکتریکی اوگر » دیگان بالقلر ایلیکتریکی شول قدر قوتلیدر که
بر صوغو ایله کشینی آیاقدن یغارغه قادر در.

دیگزل بالقلرینڭ ایڭ عجبی «اوجا تورغان یالق» یا که «فوش»
بالقی « در. بو بالقی حقیقتده اوجا تورغان بر بالقدر. اول اوزی
بارماق قدر گنه کچکنه

اولوب ایکی یان
فاناتلری کیئلکده
وظورلقده اوزی قدر در.
بو بالقلر ماتور، قویاشلی
کونلرده دیگزلدن
سیکروب چغوب

اوجوب کیتهلر و برنیچه

(رسم ۰۶۵) فوش - بالقی.

سازین قدر مسافه هواده اوجوب بارغاندن صوڭ کیری
دیگزلرگه توشهلر. قویاشلی کونلرده کارابلر تیره سنده اویناقلاب
اوجوب یورگان بوبالقلر قویاشده یالتراب اصل طاشلر کبی بولوب
کونلر. لکن بویچاره بالققه هیچ بریرده طنچلق یوقدر: صوده آنی
باشقه بالقلر طندر مادقلری کبی هواده هر تورلی، صوقوشلری آنڭ
چقغانینی کوتوبکنه تورالر. بو بالقی اوزی شول قدر بیوک اوجادر که
بعضا کاراب ایدنینه کیلوب توشه در.

بالقلردن باشقه دیگزلر توینلر کوب تورلی قابقلی و قابقسز یوموشاق تنلی یعنی

سویاکسن حیوانلر، قصچلر و طاش باقالر اقامه قیللمقده در. آندهغی قصچلردن «آمار» اسملیسی عادی قصچلردن بیش آلتی مرتبه الوغراق بولادر. «کراب» اسملی غایت کیڭ گاودهلی قصچده دیکز حیوانلرننددر.

دیکزدهگی الوغ ا کام تکاملرنڭ قابقلری شول قدر ماتور وعجب بولادر که آنی یاسارغه هیچ بر اوستانڭ قولندن کیلمس. واق حیوانلردن، کرپی کبی بولغان «دیکز کرپسی»، قیافتی ایله بولدزغه اوخشاغان «دیکز بولدزی» و حیوانلردن بیگرهک اوسمه لرگه اوخشاولی بولغان «آکتینیا»، «میدوزا»، «مرجان» و «سوگر» کبی حیوانلرده دیکزده کوب مقدارده بولنا تورغان مخلو فلردر.

دیکزدهگی قابقلی باقا کبی حیوانلردن ایڭ مشهوری «انجی مدیه سی» در. بو حیواننڭ تنی ایله قابقی آراسنده اوسه تورغان بور چکلر قاتوب طاشقه ایله نگاندن صوڭ انجی حاصل بولادر. هر کمگه معلوم صدف (سذب) ده اوشبو حیواننڭ قابغینڭ اچکی یاغندهغی بر قاتلاوغه باشقه هیچ نرسه توگلددر. انجینی دیکز توبندن چغار و دالغچلر اشیدر. انجینڭ کوبرهک چغارلغان یری هندستان ایدکینی یوقاریده سویلهب اوتمش ایدک.

بوموشاق تنلی دیکز حیوانلرنندن ایڭ اولوغ و ایڭ قورقنچی «اسپروت» اسملی حیواندر. اسپروتنڭ گاودهسی اوزونچه راق قیافتده اولوب بالاق قویرغینه بر آز اوخشاشلی بولغان بر قویرغنه توتاشمشدر. آلدی طرفنده، بر دائره اولوب تزلگان، سیکز آیاق یا که قولنڭ اورتاسنده طوطی بورونینه اوخشاغان غایت قسانی و کوچلی بر آغزی باردر که تشلهگان نرسه سینی اورتالای اوزوب چغارادر.

اسپروتنڭ ايڭ قورقنچلى قورالى يوقاريدە مذکور آياقلىرىدەر .
 بو آياقلىرى بر طوقتاوسز قيملداپ تورا تورغان يلانلرغە اوخشىلر . هر
 آياق بويىنچە آغزلىر كىبى صورا تورغان اعضالر نزلمشدر . اسپروت
 اوزينڭ دشمانينڭ تىنىنى شول آياقلىرى ايله چولغاب آلوب شول قىر
 قانى صورا در كه آياقلىرىنى اوزمى توروب آيورلوب كيتو مكن توگلدەر .
 بو حيواننڭ دغى شونداى بر خاصهسى باردر كه قورقغان يا آچوى
 كىلگان چاقده اوزندن يازو فاراسى كىبى قارا بويو جغاروب تيره

(رسم ۶۶). اسپروت.

ياقدهغى صونى بولغانچىقلاندر
 واوزى شول آرادە بر طرفقە قاچوب
 كىتەدر . اسپروت غايت اوزاق
 ياشى تورغان حيوانلردن اواذبغى
 ايله بر ايرىتون عمرى بويىنچە اوسودن
 طوقتامىدر ؛ شول سببدن بعض
 وقت گاوده لرى اوچ ساژين ،
 آياقلىرى يىنە دن شول قدر ، اوزونلق

بولغان اسپروتلر بولادر . بونداى اسپروتلرنڭ آش تارىلكهسى ظورلغنى
 بولغان ياشلر وحركتسىز كوزلىرى آنلرنى طاغى دە يامسىز رەك و قورقنچراق
 ايتوب كورسەتەلر .

ديگر حيوانلرينڭ بار سىنى دە تعريف قىلوب بترو مكن بولما .
 غانلقدن حاضر گە اوشبو قدر ايله اکتفا قىلامز . توبەندە بعض عجب رەك
 حيوانلر حقتە تفصيل يازلمشدر .

نورلی حیوانلر.

هر بر دیکزده دیورلك کیچلرده عجائب بر نورلی یاقیتلیق ظهور ایتهدر. بو وقت دیکز صولری یاشلی قزلی تورلی، تورلی توسلرگه کروبو اوط اویناب تورالر. بو یاقیتلیق، دیکز طولقونلاب یا که باشقه بر سبب ایله هر کتکه کیلگنده آرتغراق بیلگیلی بولادر. اول وقت دیکز صوی یابوب تورغان کبی کورنوب چاچره گان تامچیلر اوط اوچقونلرینه اوخشیلر.

دقتلبرهك فارالدقده بو یاقیتلیقنک چیشمه صوی کبی بولوب دیکز توبندن کوتهرلدکی کورنهدر. بو دیکز یاقیتلیغی هر دیکزده بولسهده اسسی طرفلردهغی کبی ماتور آچق توسلرده هیچ بر یرده بولا آلمیدر. بو عجائب یاقیتلیق صونک هر تامچیسینه قدر اثر ایتهدر: چیلک ایله آلونغان صولرده حتی شول صوابله یووشله نگان باشقه نرسه لرده شوندا یاقیتلیق بیرهلر.

اؤلرده عالملر بو یاقیتلیقنی دیکز صولرینه فاتوشقان اوز اوزندن یاقترا تورغان « فوصفور » اسملی ماده دن دیب اویلیلر ایدی؛ لکن صوگفه تابا بلمشاردر که صونی یاقترتوچی نرسه لر، یالغز حاللرنده کوزگه بیك چیتونلك ایله گنه کورنه تورغان واق قورتلر ایش. بو قورتلرنک نلری لایلاسیمان بر ماده اچنده اولوب شول ماده فوصفوری یاقیتلیق بیره ایکان.

دیکزده ایریرهك حیوانلردن ده اوزلرندن نور چغاروچیلری باردر؛ مثلا بعض قصچلر، میدوزالر و دیکز بولدزلری شوندی یاقیتلیق بیرهلر. مرجانلرنکده یاقیتلیق چاچوچیلری اوچوریدر. لکن ابک

عجبلری بالقلردر: دیکزنڭ بر نیچه یوز ساژین تیرانلگندن صوڭ حکم سوره باشلاغان منگی قارانگخلیق عالمنده یاشی تورغان بالقلرنڭ یابتون گاوده لری یا بعض اعضالریگنه آق یا که یاشلی، کوکلی توسلرده یاقیتلیق چغارالر. بعضیلرینڭ باشلرنده کچکنه فانارلری باردر. اوشبو یاقیتلیق دیکز حیوانلری ایچون غایت فائده لیدر: اول آنلرغه یول کورسه ته، دشمانلرنی قورقتوب قاچرا، اولار ایچون واق حیوانلرنی آلداب کیلتره در: هر بر باشقه حیوانلر کبی قارانغی دیکز توبنده یاشی تورغان مخلوقلرده یاقیتلیقنی یاراتقانقلرندن فانارلی حیوانلر یانینه جیولالر، فانارلیلر ایسه آنلرنی طوتوب آشیلر.

مرجان .

مرجان هر کیمگه معلوم بر نرسه در طاش کبی قاتی اولوب قزل، قارا و آق توسلرده اولغانلری باردر. اوشبو مرجان واقغه دیکز حیوانلری یڭ دیکز توبنده یاصاغان بنالرنندن عبارندر.

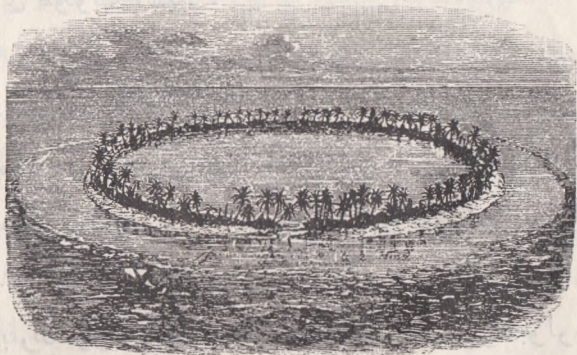
مرجان دیکز توبلرنڭ تورلی، تورلی عجائب وماتور قیافتلرده بولوب اوسه در. آنڭ بار، گول و چاچکلرگه اوخشاغانلری، آغاچ کبی بوطافلی، بوطافلی بولغانلری الحاصل انواع تورلیلری. آنلرنڭ بعضیلری قزل، بعضیلری قارا، بعضیلری ده آق توسلرده اولوب دیکز توبنده بتون . بتون اورمانلر تشکیل ایدهرک اوسه لر.

مرجان آغاچلری اوزلری طاش کبی قاطی ماده دن (ایز ژویستندن) معمول اولوب، جانسز درلر؛ آنلر یاری اوزلرینی یاصاچی « پولپ » اسملی حیوانلرنڭ تورا تورغان یورطلریدر . آنلرنڭ بتون اوستلرینه آق چاچکلرگه اوخشاغان واق نرسه لر تزلمشدر. بو نرسه لر حقیقی

چاچکلر اولمایوب یوقاریده مذکور پولیپلر در. بو پولیپلر غایت ساده بر صورتده خلق قیلنمش حیوانلر اولوب بتون گاوده لری بوش بر قابچق کبی آش فزانندن، بر آغز و آغز تیره سنده بولغان متحرک چقنتیلردن عبارتدر. بو چقنتیلر حیوان ایچون قول منزلده درلر. پولیپلر مرجان آغاچلرینه برکتلمش بولغانلقلردن اورنلردن قوزغالا آلملر. آشاملقنی دیکز آنلرغه اوزی کیتره در. آشاسیلری کیلگان وقتده قوللرینی آچوب قویالر ویاقندن اوتوب کیتکان، کشی کوزینه کورنمسای واق قورتلرنی اولاب آشیلر.

پولپینک

عمری بیک قسقادر.
وقتی یتکچ هر
پولپینک یان
طرفلردن بر نیچه
واق بتجه کبی نرسه لر
ظاهر بولادر؛ بونلر

(رسم ۶۶). مرجان آطاوی.

پولپ بالالریدر. بو وقت قارت پولپ اوزندن بر تورلی صییق ماده چغار ادرده اوله در. بو ماده تیز دن یاش پولپلر یانینه جیلوب قاتا و آنلرغه اوتوروب تور ورغه اورن حاضر لیدر. ایشته مرجان، زماننک اوتوی ایله جیلوب وقتوب کیلگان، اوشبو ماده دن حاصل اولمشدر.

غایت ضعیف اولدقلری ایله برابر پولپلر غایت تری حیوانلردر: کیراک آنلرنی بوزلاندروب قاتر، کیراک قوللرینی اوزوب طاشلا، آنلر باکدان تر یله لر؛ تیک آنلرغه اوزلرینک دیکز صولر یغنه بولسون. آنلر

باری دیکز صووندن باشقه برده گنه یاشی آلپیلر ؛ هواده و طاتلی
 صوده تیز زمان هلاک بولالر .
 پولپیلر کچکنه گنه اولدقلری هالده اوزلرینک بنالرینی غایت
 تیزک ایله اوستره لر : بر نیچه یلر اؤلرک دیکز توبنده آغنده بیلگیلی
 بولغان مرجان بر آزدن شول قدر آرتادرکه دیکزینک اوستینه کیلوب
 چغایازا . اوشبو روشقه دیکزلرده مرجاندن اولوغ صایلقلر حاصل بولادر .
 مرجانلر بونک ایله گنه طوقتامایوب اوسه ، اوسه دیکز اوستینه ده کیلوب
 چغالر . دیکز طولقونلری مرجانلرینک اوستکه چقوب تورغان باشلرینی
 صندروب بوش اورنلرینی طولترالر و دیکز توبندن قوم و بالچق منگروب
 اوستینی بر ایله توشیلر ؛ شولای ایتوب مرجان آطاو لری حاصل بولالر .
 دیکز ایله یا قوشلر واسطه سیله کیلگان اولقلر بو آطاوغه توشسه لر ،
 اوله نلر و آغاچلرده چغوب اوسه باشیلر . شول روشقه اؤلده دیکز
 طولقونلرین باشقه نرسه بولماغان بوش بر یرده جنت کبی گوزل بر
 آطاو ظهور ایتهدر . مرجان آطاوی کوب وقتده ایله نه نیره سنده و اچنده
 صو بولغان بر توگراک خلقه قیافتلی اولوب بر یرنده اچنده گی صونی
 دیکز ایله توتاشدیره تورغان کچکنه بوغازی بولادر . اچنده گی کول
 کبی صو « لاگون » دیب آنالا و آب آق قوم ایله
 توشه لگان توبنده هر تورلی حیوانلر اقامه قیلادر . یاق یاغنده قوری
 بر اولغانلقدن ، لا گونده گی صو دیکز نه قدر طولقونلی وقتده ده طونوق
 بولوب قالا وتوبی کورنوب تورادر . مرجان آطاو لری کوب دیکزلرده
 بولسه لرده بیگره ک بحر محیط کبیر ایله محیط هندیده کوبدلر .

سؤگر (بولوط) .

بویرلرده ساتولا تورغان ، یوونو ایچون استعمال ایتله تورغان

بولوط کوب کشیگه معلومدر. بوبولوط دیکیز نوبنده بولاتورغان «سوگر»
 اسملی حیواننڭ اسکیلیتی (سویاگی) در. یاکا، خاکه نالان نوبنده
 سوگر دیکیز توبنده طاشلرغه یابشوب اوسه تورغان بر حیواندر.
 سوگر نڭ شول اسکیلیتنده بولغان تیشک ویوللردن باشقه اعضاءسی
 یوقدر؛ بتون تنی قارا سیمان توسلی قوی لایلا ایله قابلانمشدر. آغزی
 کوزی وهیچ بر اعضاءسی کورنوب تورماغانلقدن اوزی بر یرگه یابشوبقنه
 اوسکانلدن سوگرنی کوب زمانلر اوسمه لردن حسابلامشدر؛ لکن
 سوگندن بلمشلرکه اولده مرجان کبی حرکتدن حالی بولغان بر حیوان
 ایمش. بونی بویله بلگانلر: اگرده سوگرنی یاندروب باغلسه
 یون یا که قوری یاندرغاندهغی کبی حیوانی نرسه یانغان ایس چقادر.
 نباتی نرسه یانغانده بو ایسنڭ چغو احتمالی یوقدر. دخی تجربهلر ایله
 بلمشدر که سوگر بتونلای اوك حرکتسزده توگلدن، شویله که قارت
 سوگردن طوغان یعنی بر کیساک بولوب آیورلوب توشکان سوگر بالالری
 بر تورلی قللر ایله مستوز اولوب شول قللری ایله قیملدانب بر نیچه
 کون مقداری دیکیزده یوزوب یوریلر، لکن بر آزدن آنلرده بر اوکاییلی
 اورنغه اوتوروب یابشالر. اولوقت آنلر نڭ یوزه تورغان قللری بتوب
 تنلری لایلا ایله قابلانادر. اوزلری اوسه باشلاب بر آزدن یاگا سوگرار
 حاصل ایتهرگه باشلیلر.

سوگرده باشقه حیوان کبی آشامق ایله یاشیدر. آنڭ آشای شولدرکه
 دیکیز صولرنده بولسا تورغان واق واقغنه آشارغه یاراقلی
 بولغان مادهلرنی صو ایله برگه صوروب آلوب اچنده بولغان
 بوللردن بر قات یورتکاندن صوڭ ایکنچی یاغندن طشفه چقاروب طاشلیدر.
 بوده تجربهلر ایله بلمشدر، شویله که تری سوگر تیره سنه بولغان صوغه بر آز بویاو
 قاتوشدر مشلر، حیوان ایسه بو بویاونی اچینه صوروب آلمش

وبتون تنی بوینچه یورو تکاندن صوڭ ایکنچی یاقدن کیترو ب چغار مشدر .
 اچکه کرگاچ بویاونک بر آزی حیواننڭ عداسینه کیتکانلکدن کیری
 چقاندن بویاو ایکنچی توسکه کرو ب چقمشدر .

(رسم ۶۸) صای یردن سوڭر طوتوچیلر .

سوڭر هر بر دیکزده بولسه ده باشلیچه آنی چغار وچیلر یونانلر
 ایله عربلر در . سوڭرنی چغار و غایت چیتون بر اشدر . آنی آلو
 ایچون بعضا اوتوز - قرق ساژین قدر تیرانلکگه چومارغه طوغری کیلدر ؛

شونڭ ایچون سوگر چغارۇرغە ايك اوستا دالغچلرغە توشەلر . آنلر اوزون باوغە بەیلەنگان طاش اوستینه باصوب چومالردە سوگرلرني تیزگنە جیوب یانلرندەغی کارزینکە گە طولترالر . کویمەدەگی ایبداشلری بر ایکی مینوتدن آنی تیزگنە طارنوب چغارالر . آلایدە دالغچنڭ طنی بتوب چاق اولمی قالادر .

سوگرلرنڭ بعضیلری خصوصاً قارتلری طاشقە ایله نگانلکدن استعمالگە یاراقسز و غایت اولوغ بولغانلقدن یورتورگە اوڭایسز بولالر؛ شول سببدن آندیلرینی قالدروب یاش ویوموشاقلرینیغە آلالر . دیکز توبندن چغارغاچ سوگرنی صو سالغان کچکنە چوقورلرغە سالوب آیاق ایله طابتیلر ؛ بوندە آنلرنڭ تنلرینی تشکیل ایتمکان لایلالری چغادر . لکن آنلرنی کیبتلردە ساتولا تورغان حالگە کیترو ایچون طاغی کوب مرتبەلر آرچوب یوارغە و بعض یخشیراقلرینی، اچلرندەگی ایزویست بتونلای بتسون ایچون، آق سرکە گە سالوب آلورغە تیشلی بولادر .

دیگرنڭ اوسمەلری .

دیگرنڭ اوزینە مخصوص حیوانلری اولدیغی کبی اوزینە مخصوص اوسمە واورمانلری دەباردر . دیگز اوسمەلری چاچکسز اوسمەلردن اولوب یافراق و طاملرلی گرچە بولاسە دە آنلراول اوسمەلرگە یردەگی اوسمەلرگە ایتمکان خدمتلرینی ایتمیلر ، یعنی طاملرلی یردن آشاملق صوور و ایچون توگل، بلکه دیگز توبینە طوتونوب تور و ایچونگنە، یافراقلری ایسەدە شولای اوق اوسمەنڭ آیرم برتورلی اعضالری اولمایوب آنڭ بتون یری و صابلری ایله بر دەمادن یاراتلمش و آنلر ایله بر خدمتنی ایتمکدە درلر .

دیگز اوسمه‌لرینک اورمانلری قوری یرنک اسسی طرفلر ندهغی اورمانلری قدر گوزل ولطیفدرلر، چونکه دیگز اوسمه‌لری آراستک یرده‌گی آغاچ واوله نلرگه اوخشاغانلری کوبدر. دیگز اوسمه‌لری اوزلری یاشل، قارا، قزل، کورهن، صاری الحاصل هر تورلی توسلرده بولغانلقدن دیگز اورمانلر نده ماتور چاپکرگه ده احتیاج یوقدر. بو اورمانلر ده ده بیوگره‌ک اوسمه‌لرینک آستلرینی واغراق اوسمه‌لر طولتروب تورغانلقدن اسسی

(رسم ۶۹). دیگز اوسمه‌لری (اوگده ایگ اولوغ دیگز اوسمه‌سی).

طرف اورمانلر ندهغی کبی طغزلقدر. بو طغز اورمانلرغه اولوغ بالقلر کره آلمغانلقدن واق بالقلرغه دشمانلر ندن قاچار ایچون غایت اوکاییلی بر یردر. شونلقدن دیگز اورمانلر نده هر وقت کوب تورلی واق حیوانلر اقامه قیلیقه درلر.

دېڭز اوسمەلر ياكى ايڭ اولوعسى آمر يقانڭ ايڭ جنوبىدە گى بعض
 آطاولر تيرەسندە اوسە تورغان بز اوسمەدر . بو اوسمە صونڭ اوستينە
 قدر اوسكانلىكدن بعض تيرانرەك يرلردە (بوانلىغى بارماق قدر گنە
 اولديغى حالده) بويى « ۱۴۰ » سارئين (۴۲۰ آرئين) قدر بولادر ؛
 شول سببتن بو اوسمە ير يوزندە بولغان اوسمەلر ناك ايڭ بيوگيدر .

(بۇ مەزمۇننىڭ قىسقىچە تەرجىمىسى ۱۹۲۰-يىلى ۱۰-ئايدا نەشر قىلىندى.)

بۇ مەزمۇننىڭ قىسقىچە تەرجىمىسى ۱۹۲۰-يىلى ۱۰-ئايدا نەشر قىلىندى. بۇ مەزمۇننىڭ قىسقىچە تەرجىمىسى ۱۹۲۰-يىلى ۱۰-ئايدا نەشر قىلىندى. بۇ مەزمۇننىڭ قىسقىچە تەرجىمىسى ۱۹۲۰-يىلى ۱۰-ئايدا نەشر قىلىندى.

پرنڭ آستى .

پرنڭ تارىخى .

پرنڭ ياراتاشى حقندە حاضرگى عالمىر بويىلە اويلىلار : بوندىن نيچە ، نيچە ميليون وميليارد سنەلر اوّل نھايتسىز فضا دە (بوشلق دە) حاضر دەگى كىبى آى قوياش ويولدىلرنىڭ ھېچ بىرى بولمايۇب بتون عالم ھىر تورلى بخار (پار) ايلە طولى ايدى . بو وقت فضاى لايتناھى دە تصور ايدامس در جە دە قاتى قزولقى حکم سورگانلىكىدن حاضر دە بىرنى وباشقە يولدىلرنى تشكىل ايتكان طاش طوفراق كىبى مادەلەر بارسى پار وغانغە ايلەنگان حال دە ايدى .

بونداى قاتى قزولقى كوب عصرلەر دوام ايتدىكىن سوگرە آزاراق سوريلە باشلامش . شول وقت فضا دە اوچوب يورگان جەمىع پاراردە ھىر آز صونوب آخردە غايت اولوغ ھىر شار بولوب اويوشمىشلر در . بوشار شول قدر اولوغ بولمىشكە حاضر دە عالم دە بولغان اياڭ اولوغ يولدىلردە آڭا نىسبە طوزانغە قدر ليدرلەر . اوشبو شارنڭ بتون جەسى اريمىش ھىر حال دە اولوب اوزى قاتى قوۋتلە كوچەرى تيرەسندە ايلەنە ايدى . صيىق اولوب قاتى ايلەنگانلىكىدن اول شاردن ھىر توقناوسىز واق كىساكلر آيورلوب آتلوب كىتەلەر قاتى آتلانلقدن اوزلرى دە

كچكە، كچكە شارلر قياقتينه كروب كوچەرلرى تيرهسندە ايلەنە باشلىلر ايدى. شولاي ايتە تورغاچ اولوغ شارواق كيسا كلركە بولنوب بتوب اول كيسا كلردە فضاغە جايولمشلردر. بز حاضر كوره تورغان يولدزلىر، آنلر جەلەسندن بزنىڭ قوياش دە، شول شارنىڭ كيسا كلر يدرلر. بزنىڭ قوياش اوزىنىڭ باباسى بولغان اولوغ يولدز دن آيرلوب توشكاج قاتى ايلەنوب اوزندن دە سيگىز كيساڭ آيوروب چغارمىشدر. بو سيگىز كيساڭ دە اوز كوچەرلرنده ايلەنوب آندن باشقە آتالرى قوياش تيرهسندە دە ايلەنە باشلامىشلردر. شار قياقتلى بولغان اوشبو سيگىز كيساڭ كدن برى دە بزنىڭ ير مزدر.

ير دە قوياشدن آيرلدىغى وقت قوياشنىڭ اوزى كىبى قىب قىزل بولوب يانوب تورغان وارىگان بر حالده اولوب اوستونده حاضر دە گى كىبى طاغلىر وديگىزلىر اولمامىشدر. ير كوب زمانلر بو حالندە دوام ايتدكدن صوكرە بر آز صوونا باشلاب آنىڭ اوستونده صييق مادەنىڭ قاتووندىن حاصل بولغان بر قات يوقاغنه قابق پيدا بولمىش. بو وقت يرنىڭ ھواسىنى طولتروب مونچە ھواسى كىبى قىلوب تورغان صوپارلىرى آقرن، آقرن صوونا باشلاب يغمور حالندە يرگە يوارغە طوتونمىشلر. لىكن يرنىڭ اوستى قابقلى بولسە دە پلىنتە اوستى كىبى قزو بولغانلىقدن طامغان بر طامچى كىرى بوغە ايلەنوب ھواغە اوچوب تورغان.

بويلە اوط ايلە صونىڭ صوغشوى بايتاق دوام ايتكەندىن صونىڭ، بر زمان يرنىڭ قابى قالىنايوب اسسىلىكى سورلمىش ويغمور صولرىنى قبول ايتە باشلامىشدر. بو وقت ھوادە بولغان بتون پار وبولر صوغە ايلەنوب يرگە اينمىشلر ويرنىڭ اوستى تيگىز بولغانلىقدن آنى بتونلاى قابلامىشدر.

طبیعتده هر نرسه اسیسلیکن کینکایه و طورایا، صالقونلقندن طارایا و کچره یه در. بز نڭ یر مزده صالقونلاشوب کچره یگان و قنده اچده گی ماده غایب، تیز کچره یوب طشده غی قاتی فابق آنڭ آرئندن ایرشه آلمای بوگلوب صغلوب فالمش و شونلقدن یر اوستونده طاغله حاصل بولمشدر؛ (نتاک بر آلماشیکوب کچره یگان و قنده قابغی جیور چقلانوب قالا بونئده شونڭ شکللی اوک بولمشدر). شول روشچه یر یوزنده برنچی طاغله حاصل اولوب صو اوستینه چقمیشلر.

بونلردن باشقه دخی یر آستونده اوطنڭ نورتوی آرقاسنده یر قابغینڭ بعض یرلری کونته ریلوب دیگن آستوندن چغوب قطعله حاصل بولمشلر و بونڭ اوستینه دخی قابقنڭ بعض یوقاراق بولغان یرلری یر تلوب آستدن صییق قاینار نرسه آغوب چغوب یر یوزنده ایکنچی تورلی طاغله پیدا بولمشلردر. بو یولی صونه قدر بتون قوری یرنی یوب بتررگه نله سه ده غالب بولا آلماشدر.

عالملر یر نڭ عمرینی باشلیچه اون ایکی دورگه بوله لر. بو دورلر نڭ آلماشنولرینه سبب یر نڭ قوتورولری یعنی زلزله و باشقه سببلر ایله اوزگاروب بتونلای ایکنچی شکلگه کرولری بولمشدر. اون ایکنچی اوزگه رشدن صوڭ یر یوزی بوزمانغه قدر طنچ قالمشدر. یر نڭ دورلرندن اولگی بر ایکی دورنده هیچ برتورلی اوسمه و حیوانلر بولمایوب اوط ایله صوغنه حکم سورمشلردر. بودورلر «اوط دورلری» دیوب آتالالر.

اوط دورلرندن صوڭ کیلگان دورلرنی اوصودورلری دیلر. بو دورلرده هر تورلی اوسمه و حیوانلر یارانلمیشلردر. هر دورنڭ اوسمه و حیوانلری باشقه؛ باشقه تورلی اولوب حاضرده یر اوستونده بولغان نرسه لر و شول

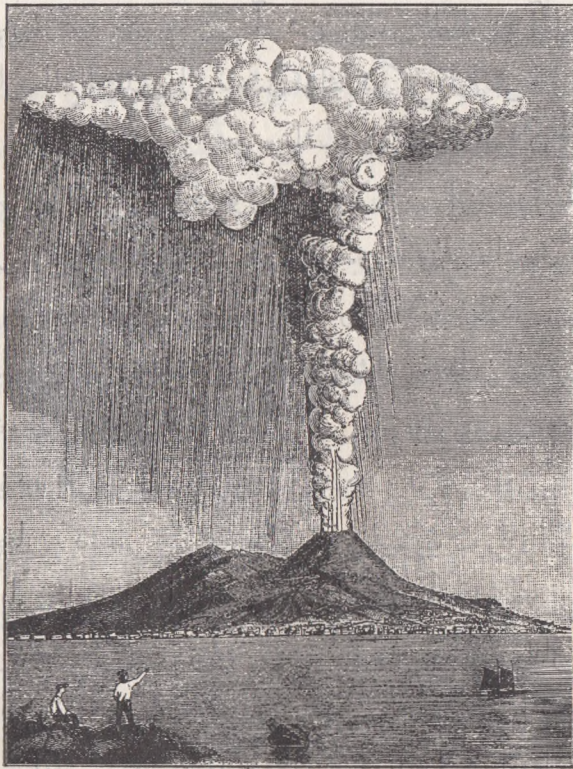
جملدن کشیلرده اخرغی دورنکیدر لر . بودورلرنی عالملر بیدن قازلوب
 طابلمان حیوان اولکسه لری وسویا کلری واسطه سیله آبروب بلمشلردر . چونکه
 هر دورده گی پر قاتلاولاری بری اوستینه بری تیگز یاطماغانلقدن
 هر قاتلاونی برنی آزغنه قازبده کوروب بولادر .
 یرنڭ قابغی شول قدر فالوندر که اگر یر قاتلاولاری آستلی ،
 اوستلی تیگز یاطوب کشیلر آنی قازوب کورمک بولسه لر بر قاتلاونی ده
 قازوب چغا آلماسلر ایدی . کشیلرگه فاراغانده نه قدر فالون بولسه
 یرنڭ قابغی طور لغینه فاراغانده شول قدر یوقادر که آپلسینگه
 فاراغانده آثار اورالغان یونا کاغدگنه کبیدر .

یانار طاغلر .

بیر یوزنده شوندی طاغلر باردر که باشلرندن وقت ، وقت پارلر
 ویراچنده بولغان اریگان قزوماده چغارلر . بوندی طاغلر « یانار
 طاغ » یا که « ژولقان » دیوب آتالار . یانار طاغلر کوبسنچه طاغلی
 طرفلرده اولوب اوزلریگنه باشقه طاغلر آراسنده اوچلایوب چغوب
 تورغانلقلرندن آنلرنی تیز آبروب تانومق نکندر .

بو طاغلر توگاراک بر شکلده اولوب تو بلری کیڭ ، باشلری
 اوچلایوب کیلمشدر . ایڭ اوچده « قراتر » دینوله تورغان ، قازان
 روشلی ، اولوغ بر چوقور باردر . بو چوقورنڭ توبنده یر اچینه
 کیتکان تیران بر تیشک باردر که یرنڭ بتون قابغینی اوتوب تار یگان
 صبیق ماده گه قدر بارادر . بعض وقت بو تیشکدن پارلر ، یانار طاغ
 کولی دیگان بر تورلی کؤل وار یگان ماده چغادر . بو اریگان ماده یر

استوندىن كېلىمكەدە اولوب « لاۋا » دىب آنالادىر. يانار طاغنىڭ بوندى نرسەلەر آتوينە « يانار طاغنىڭ فوتوروى » ياكە « اندفاع » دىلەر. بو فوتورولر بعض وقت يىڭلىگە بولسەلر دە بعضا غايت قورقنچى اولوب

(رسم ۷۰) يانار طاغنىڭ فوتوروى.

تېرە ياقىدەغى آول وشەرلرنى ايگىلكارى ايله برگە كۆل ولاۋا آستىنە كوموب قالدىرلر. لىكن انسانلرنىڭ بختلرېنە قارشى بو فوتورولردىن آول بعض علامتلر كورېلەدر، مىثلا يانار طاغنىڭ تېشىگىدىن قاتى قوۋە

ايله پارلر آتلورغه باشلى ، ير سلكنه و بر آستونده كوك كوكره گان
 كى قاتى طاوشلر وا كغراقلر ايشتولدر . بونلرنى سيزو ايله كشىلر آلا
 آلمان قدر ماللر ينى آلوب تيزرهك فاچارغه باشلىلر .
 يانار طاغنىڭ قوتور ووى در واقع قور قنچلى بر حادثه در . باشنراق
 قراتردن پارلر غنه چقسه ده بر آزدن كؤل و طاوشلر ده آتولا باشلىلر .
 بو وقت يانار طاغ طرفندن آلله نيندى كوك كوكره گان كى طاوشلر ايشتول
 وكوبسنىچە حقيقى كوك كوكره و باشن باشنل وده بولادر . قراتردن
 چقان كؤل بولو ط كى كوك يوزىنى قابلاب تورا وتيره ياقغه يغمور
 كى ياوادر . لاؤاده قراترنى طولترغاندن صوڭك طاوشوب آغا باشلى
 ويولده طوغرى كيلگان نرسه لرنى ياندر ا وهلاك قيلادر . يانار طاغلىر
 ايڭ باشده يرده بر تيشك كىيگنه بولمشلر ، طاغ ايسه لاؤانڭ شول
 تيشكدن چغوب اويلووندىن حاصل بولمشدر . بو قوتور و بر نيچه كونلر دوام
 ايدوب صوكره آقر نلى و بر آز وقتدن بتونلاى اوك بتهدر . بو وقت شول
 تيره دن قاچقان كشىلر كبرى و طنلر ينه فاي توب تورا وايگنلر ينى ايگه
 باشلىلر . يانار طاغ كؤلى غايت منبت اولغانلقدن آنده ايگنلر بيك اوڭادر .
 يانار طاغلىر ايكى تورلى بولالار : برى سونمگان يانار طاغلىر دركه
 آنلر هيچ بر وقت اندفاع ايتمىلر ؛ ايكنچيسى سونمگان ، اشلرنده بولغان ،
 يانار طاغلىر اولوب وقت ، وقت قوتور و لرنده دوام ايتلر . سونمش
 يانار طاغلىر هر بر طاغلى طرفلر ده بولنراق كوبسنىچە ، بيك بيوك بولغانلقلرنى
 باشلىرى و قراتلرلى قار ايله قابلانغان بولادر . سونمگان يانار طاغلىر نڭ
 ايسه كوب بولغان يرلرى آسيا و آمريقادە بحر محيط كبير بويلر يدر .
 بتون محيط كبير نڭ ايله نهنسندە بو يانار طاغلىر بۇجرا كى تزلمشلر در .
 يانار طاغلىر هر وقت ديب ايتور لك ديگزرگه ياقن يرلر ده بولالار .

یانار طاغلر کو بسنجه بيك بيوك بولالر؛ مثلا كامچاتكايارم آطاونده غى
بر يانار طاغ بيش چاقرم بيوكلگنده در. بوندای بيوك يانار طاغلر نڭ
باشلرئنده هر وقت حتى اندفاع وقتئنده قار بولونادر.

يانار طاغلر يالغزير اوستينه گنه خاص اولمايوب ديگنر آستلرئنده
بار در لر. بوندای طاغلر قوتورغانده ديگنر اوستى قايناغان كى بولا
واول اورئنده كوب پار لر جيولوب تورادر. فوطر و دن صوك بعضاصو
اوستونده بر آطاو ظاهر بولادر. اگر بو آطاو يانار طاغ كؤلندن بولسه
تيز زمانده طولقونلر ايله يولوب بته اما لاؤادن بولسه منگى قالادر.
بوگا قدر بز يانار طاغلر نى سويلدك، لکن آنلر نڭ قوتورولر يذڭ
نهدن بولغانينى ائتمه دك. آنڭ سببى ير آستونده بولغان لاؤانڭ
وپار لر نڭ طغزلانوب يانار طاغنڭ تيشگندن آتلوب چغولر يدر. آنلر
قاسى قوه ايله چقغانلقدن اندفاع وقتئنده ايشتوله تورغان قاتى آواز لر نى
چغار لر ويولده اوچوراغان طاشلر نى آلوب چغوب ارغتالر. يانار
طاغدن هيچ بر وقت توتون چقميدر؛ توتون كى كورنگان نر سه ده
بيك واق بولغان كولدر. بو كول اوزى ايسه لاؤادن هر وقت آتلوب
چغوب تورا تورا تورغان پار لر سببلى چاچوب كيتوب طوزان كى
بيك واق كيسا كلرگه بولنه رك قاتوب فالغان لاؤادن عبارتدر.

دنياهه حقيقى لاؤا آتا تورغان ؤولقانلردن باشقه دخى قاينار
يا صالحون بلچراق يا ايسه قاينار صو آتا تورغان ؤولقانلرده بولادر.
بلچراق اتوچى ؤولقانلر كوسنجه بر نيچه آرشين بيوكلكنده
كچكنه گنه بولسه لرده ضرر لرى بعضا غايت اولوغ بولادر. چونكه
آنلر دن وقت، وقت افراط كوب مقدارده صالحون يا قاينار بلچراق

آتلوب تىرە ياقىدەغى اوللارنى بتون ايگىلىكلرى ايله بىر نىچە آر شىن قالونلغىدە بولغان بلچراق آستونىدە قالدروب هلاك قىلادىر .
 صوآتا تۇرغان ۋولقانلارنى ۋولقان ديورلكدە توگىلدىر . آلمىر بىر آز توبەسىمان بولوب تورغان بىر لىردە بولغان قۇيۇ كىبى تىران چوقورلر اولوب آنلارنىڭ اچلارندىن بىلگىلى وقتلردە منارە كىبى بىوك قاينار صو باغانالرى آتلوب چغا وىر نىچە مینوت ياساقتىن صوڭ كىبرى اوز اور نىنە نوشوب بوغالادىر .

بو صوئقى ايكى ۋولقاننىڭ اندفاعلرىنىڭ سىببى اوشبودىر : بىر آستونىدە غى بوشلقلردە جىولوب تورا تورغان صولر بولادىر . اگىردە بوندى بىر بوشلقنىڭ اچىدە بىر بىر تورلى غاز جىولاسە صونى طغزلى وآندىن قوالى باشلىدىر . اوشبو صوغش قۇتلەنوب كىتسە غاز ايله صو بىر آستىنە صىيشا آلمىنچە بىرنى تىشوب اوستكە چغوب آتولا باشلىدىر . اگىر تىشلىگان بىر بالچق وقوم كى بوموشاق نرسەلردىن بولسە صوآنى آشاب صىيق بلچراق حاصل بولادىر . اگىر اول بىر طاشلى بولسە اول وقت صو بىرنى آشى آلمىچى اوزىگنە آتولادىر . اما صو ايله بلچراقنىڭ قاينار بولوى قاتى قىلاردىن وحرىكە ايتوب اشقلودىن بولادىر . بو قىزلق بعضا شول قىدر بولادىر كە صو ايله چىققان غاز يانا تورغان غاز بولسە يالقۇنلانوب يانا باشلىدىر .

زلزله .

بىرنىڭ سىلكىنىدە زلزله دىب ايتىلەر . بعضا بىرنىڭ قابىغىنىڭ بعض اورنلرى بىر يوقارى كوتەرلوب بىر توبەن نوشوب سىلكىدەر ، بعضا يارلوب

كيتوب بتون، بتون آوللر شول پار فغه اوبلوب هلاك اولالار. شول اورنده
 بولغان نهر ويغله لر اورنلر ندىن كو چوب آغا باشلىلر، يا كه آچولغان بر بر پار فغه
 توشوب يوغالالار. بعضا بويار قلر دن لاؤاويالقون ده چقاوتيره يافى اورمان
 وشهرلرني باندرادر. قاتيراق زلزله بولسه بير بوزى نىڭ اول توشى بتونلاى
 اولگى قيافتىدىن اوز گهره در. شهرلر ده بولسه بور طلر يهرلوب، قويما-
 لر آب آستلر نده كوب كشىلرني باصوب اولتره لر. مثلا بر وقت
 «ليسسابون» شهر نده بولغان زلزله ده اوتوز مڭ كشى هلاك اولمشدر.
 زلزله بولور آلدىن هر وقت بير آستوندىن كوك كوكره گان كى
 قاتى تاوشلر و اڭقراقلر ايشنوله در. خلقلر بونى ايشتولرى ايله قور-
 قولر ندىن نى اشلر گه بىلمى بوش ميدانلر غه جيولالار. قايسى برلرى
 ماللر نى قوتقار و ايچون كىرى اؤيلر نيه كروب بار غانده اؤيلرى يهر-
 لوب مال قىربانى بولوب قالالار. دىڭىز بويلر نىڭ بولغان شهرلر ده زلزله وقت نده دىڭىز
 توبى كوتهر لگانلىك دن دىڭىز صولرى قور يغه هجوم ايتوب كوب يرلرني
 صوغه غرق ايتهر، كوب وكويمه و كارا بلرني بير اوستينه چقاروب طاشايلر.
 زلزله اورمانلر ده بولسه آغاچلرني طامرى ايله قوبارا، طاغلر ده بولسه
 اولوغ قىالرني قوباروب توبه ن ارغتادر. الحاصل زلزله دنيا ده بولغان
 حادثه لر نىڭ ايك قور قنچىلر ندىن برى اولوب كچكنه قىامت ديور گه
 صالح بر نرسه در.

زلزله، طاغلى طرفلر ده خصوصا يانار طاغلر تيره سنده كوبره ك
 بولادر. يانار طاغنىڭ اندفاعىدىن اول كوب وقت زلزله بولمى قالمىدر.
 اماير يوز نده شوندى اورنلر ده بار در كه هيچ بر وقت زلزله بولمىدر؛
 روشيه نىڭ آوروپا قسمى بو كار مصداق بولور غه يارى، زىرابو يرلر ده
 هيچ زلزله بولمى وبولمامشدر. شولاي اوق بو يرلر ده بيوك طاغلر ويانار

طاغله ده یوقدر. اما بعض یرلر باردر که آنده زلزله عادتلی اشلردن حسابلانادر؛ مثلا استانبول شهرنده یلنک بر نیچه مرتبه لر زلزله بولادر. درست، قاتلی زلزله لر آنده ده کوب بولمیلر.

زلزله قوری یرلر گه گنه خاص اولمایوب دیکز لر ده ده بولادر. بوقت دیکز توبی بر کوته ریلوب بر چو کگانگه کوره، صو اوستی ده بر کوته ریله، بر توشه وشونلقدن آنده اولوغ طولقونلر حاصل بولادر. بودیکز زلزله سی پاراغود و کارابلر ایچون اول قدر قورقنچلی توکلدر. زلزله بر نیچه سببلر واسطه سیله حاصل بولادر. بر نیچی سبب بودر:

یر آستونده نهرلر بولوب آغا تورغان یا که کوللر بولوب جیولوب تورانورغان صولر بر ناک آستینی اویوب آشاب شول قدر قازیلر که آنده بیوککلکی یوزهر آرشین بویی بر نیچه چاقرم بولغان بوشلقلر حاصل بولادر. بومغارلر ناک توشه ملری بعضا غایت آغر و قالون بولغانلقدن بروت یرلوب توشه لر. بوده اوزینه کوره بر زلزله در. لکن اول سیره ک واقع بولادر.

ایکنچی سبب: یر قابغیناک صوونوب کچره یویدر. یرنک قابغی قاتلی اولغانلقدن، کچره یگان وقتده تیگز گنه کچره یه آلماینچه بعض یرلری قابر چقلانوب طاغله حاصل بولا وبعض یرلری یارلوب اولوغ یارقلر پیدا بولادر. بویارقلر بعضا شوندی اولوغ بولالر که بویلری یوزهر چاقرم، کیکلکلری دخی بر نیچه شهر چاقرم بولادر. بوندی یار فقه اوللر توکل بعضا بتون، بتون شهرلر ده اوبلوب خراب بولالر. بوده زلزله ناک بر نوعسیدر.

اما زلزله ناک ایک کوب بولا تورغانی پار قوتی ایله بولغانیدر. یر گه سگوب یا یرده گی یارقلرغه آغوب یر آستینه کیتکان صولر

ارىگان لاۋاغەباروب يىنكاج بوغە ايله نوب كوب پار حاصل ايتەلەر (پارنىڭ قوتى نە درجەدە ايدكىنى چوين يول وپاراخودلرنىڭ نە سببى يورگانلىكلرىنى بلگان كىشى آڭلاسه كىراك). شول پار بىر اچندە جىولغاچ صبا آلماي طشفە چغارغە تلى ھم ىرنىڭ قابغىنى قاتى اتە وتور تە باشلىدىر. آخردە ىرنى پاروب شول يارقىن ياكە يانار طاغ تىشكلىرىدىن آتلوب چغا باشلى ولاۋانى دە اتوب چغادر. شونىڭ اىچون دە زلزەلەر يانار طاغ بولغان بىرلەردە كوبرەك اولوب آنلرنىڭ اندفاعلىرى وقتندە بولادر.

ىرنى تشكىل ايتكان نرسەلەر.

ىرنى يعنى ىرنىڭ قابغى ايله اچندەگى لاۋانى تشكىل ايتكان نرسەلەر باشلىچە اوچ نوعدر: بىرى ىر جنسلرى اىكنچىسى معدنلەر، اوچونچىسى يانونى قابل بولغان نرسەلەر در.

ىر جنسلرى — عادى اوطدە ار مى تورغان وچايلىو، صوزلونى قابل بولماغان نرسەلەر در، مىثلاش، طوفراق كىي. بونلر اوزارى ايكى تورلى اولوب بىرى قاتى وايرى كىسا كلى نرسەلەر يعنى طاشلەر بىرى دە يوموشاق وواق بور توكلردىن عبارت بولغان نرسەلەر يعنى طوفراق، بالچق وقوملەر در.

طاشلارنىڭ بعضىسى قاتى، بعضىسى يوموشاغراق، بىرىسى بر تۈسدە اىكنچىسى اىكنچى تۈسدە اولارق تورلى نوعلىرى بار در.

طاشلار دن مشهور رەك و غايت قاتى اولغانى غرانىت طاشلەر. بو طاش كوب تورلى جىسلرنىڭ قاتشوندىن حاصل بولغانلىقىدىن چوار تۈسلەردىر؛

لیکن قزل نوس کوب بولغانلقدن التفاتسنز فاراغانده فزغلت توسده بولوب کورنه در . صوری توسلی غرانیت ده بولادر .
 غرانیت و افلانده آنندن قوم وبالچق حاصل بولادر . (طاشلرننگ نه روشده و افلاندهی « صحرای کبیر » نی سویله گانده ایتولمش ایدی) .
 غرانیت طاشی غایت قاتی بر طاش اولوب حتی پیلانی کیسه در . قانیلغی ایچون بو طاش دن « پامتنیک » کبی نرسه لر یاصیلر .
 کرچ طاشی ده برده کوب مقدار ده بولغان مشهور بر طاشلر بونگ باشلیچه اوچ نوعسی باردیر : بری عادی کرچ طاشلدر که بونی یاندر وب (یعنی قاتی فزدر وب) ، طاش یور طلر صالحانده استعمال ایدله تورغان ، « ایزویست » حاصل ایتله لر . ایکنچیسی غایت ماتور واعلی اولوب تورلی نرسه لر یاصالا تورغان « مرمر » طاشلدر . اوچنچیسى هر که گه معلوم بولغان آق بور در که غایت یوموشاق بر طاشلدر . همه کرچ طاشلرینک خاصه سندنر که آنلر قوتلی آق سرکه ده ، شکرنگ صوده اریگی کبی اریلر .
 قوم طاشی دخی بر طاشلدر که قومنگ باصلوب یاطوب باشقه بر جسم ایله بر برینه یابشووندن حاصل بولمشدر . بوده برده کوب مقدار ده بولغان طاشلر دندر .

انسانلر قارشنده غایت قیمتلی اولغان یافوت زبرجد کبی جواهرلر ده طاشلر جمله سندن اولوب برده غایت آز بولنه قده درلر . طابلغانده ده کچکنه ، کچکنه گنه اولوب باشقه طاشلرننگ اچنده یاقوم آرالرنده طابلالر . بر جنسلرینک یوموشاق بولغانلری باشلیچه اوچ تورلی نرسه اولوب آنلر ده طوفراق ، قوم وبالچقدر .
 طوفراق هر وقت یرنگ اوستونده اولوب بر آز قوم یا بالچقه فاتشمش چروب طارالغان حیوان و اوسمه تنلرندن حاصل بولغان ، قاراسو

توسلی بر نرسه در . اوسمه لرنڭ اوسوی ایچون لازم بولغان یرده اوشبو
طوفرا قدر .

قوم، معلوم بر نرسه اولوب غرانیت طاشینڭ « کوارتس » اسملی
قسمینڭ وافلانوندن حاصل بولغان نرسه در . قزغلت ، آقصل و صاری
توسلرده بولادر .

بالچق ایسه معلوم یابشقاق بر نرسه اولوب بر نیچه توسده بولادر .
لکن کوبره گی قزل بالچقدر . بالچق غرانیت طاشینڭ « اشپات » اسملی
قسمینڭ وافلانوندن حاصل بولمشد . بالچقنڭ خاصه سندنر که صو ایله
اویوشدرلوب اوطده یاندرلسه (قاتی قزدرلسه) طاشقه ایله نه یعنی
صوده ایزلمی تورغان هالگه کیلدر ، بوده هر کمگه معلوم بولغان

کیر پچدر . معدنلر — عادی اوطده اری تورغان وجایلو ، صوزلونی قابل
بولغان نرسه لدر . یعنی آنلر قاتی فصلدقه یا آغر نرسه ایله صوغلدقه
طاشلر کبی کیسا کلرگه واتؤلیمیلر ، بلکه جایلوب شکللر یینگنه اوزگه ر—
ته لر . معدنلر أصلده قاتی ذاتلر اولوب قوتلی اوطده قزدرلدقه اروب
صو کبی صییق بر حالگه کیلدر . لکن پرگنه معدن باردر که أبدا
صییق حالده بولنمقده در ؛ اولده مشهور « تری کومش » در .

هر معدنک یالتراوقلیلق خاصه سی باردر . آنلرنڭ بعضیلری هر وقت ،
بعضیلری ایسه یا گما کیسلرگان چاقده غنه آقصل ، صارغلت یا که قزغلت
توسلرده بولوب یالتریلر .

معدنلر ایکی نور لیدر : بری کشیلر فارسندنه قیمتی بولغان
معدنلر در که یووش هواده طوطقیلر ، ایکنچیسی عادی ، قیمتسز معدنلر در که
یووش تیدکده طوطقالر یعنی هواڭڭ مولد الحموضه سی ایله قاتشوب

ايكنچى بر ماده حاصل ايتلر . معدنلر يردن صاف اولارق بيك آز وقت طابلاار ؛ آنلر كوبسنيچه باشقه ذاتلر ايله قاتش بولالر . بعض معدنلر مثلا تيمر ، باقر هيچ بر وقت ديورلك خالص كوينچه طابليملر . آنلر بتونلاى طوطقه ايله نوب بتوب ير ايله قاتوشمش بولالر . آنلرني آيورو ايچون شول معدنلى يرني كومر ايله آراشديروب اولوغ پيچلرده اريتهلر . بووقت معدن بورتوكلري ازوب بر برى ايله اويوشوب ير بورتوكلرندن آيورلالر . معدن پيچى مناره كى بيوك بر بنا اولوب « دومنا » ديوب آنالادر .

طوطقى تورغان معدنلر باشليچه اوچ اولوب آق آلتون ، آلتون و كومشدر .

آق آلتون - كوش كى آق توسده بولغان بر معدندر . معدنلر نڭ ايك قاتيسى بولغانلقدن اريتوي غايت چيتوندر . طابلوي ده آراولوب قيمتى آلتوندىن آرتقراقدر .

آلتون - ايسكى زمانلردن بيرلى معلوم ، صارى توسده بولغان ، آغروقاتى ، قيمتلى بر معدندر . آلتون يا طاشلر اچنده كيساك ، كيساك بولوب ، ياقوم آرالرنده بورتوك بورتوك بولوب طابلادر . اچنده آلتون بورتوكلري بولغان قومنى اوزون اولاقلرغه سالوب اوستوندىن صو آغزالر قوم صو ايله آغوب كيته ، آلتون ايسه آغر بولغانلقدن توبكه اوتوروب قالادر . آلتون يوقارو ونچكهر وني غايت قابل بولغان بر معدندر . بر مثقال آلتون ايله بر نيچه مربع آرشين يرني قابلاو وشول مقداردهغى آلتوندىن بر نيچه مڭ آرشين نچكهر چبق (يب) ياصو ممكندر .

كوش - ده معلوم بر معدن اولوب آق توسده در . قاتيلغى و قيمتى آلتوندىن كيمره كدر . كوش بعضا خالص كوينچه طابليسته ده

کوبرهك باقر، قورغاشین، کوکرد کبی باشقه نرسه لر ایله قاتوش بولادر.

طوطقا تورغان معدنلر غایت کوب تورلی اولوب مشهورلری تیمر، باقر وقورغاشیندر.

تیمر غایت کیرا کلی بر معدن اولوب تورلی اشلرده استعمال ایته و کوب نرسه لر یاصالادر. تیمر هیچ بر وقت صاف اولوب

طالبلی بیر ایله قاتوش بر حالدده بولادر. آنک نه روشقه حاصل ایلدگی یوقاریده یازلمش ایدی. تیمر پیچرن اروب چقعاچه کومر ایله

قاتوش اولوب چوبین دیوب آتالادر. أصل تیمرنی حاصل ایته ایچون بونی یا گادن اریتوب مخصوص عمللر ایله کومرینی آیوروب چغار لر.

تیمر ایکی تورلی ایته اشله نه در؛ بری عادی تیمر در که بو گلوی قابل بولادر، ایکنچسی «قوروج» در که بو گلده کیری اوز حالینه

قایتا قاتیراق بوکسهك شارطلاب صنادر. قوروجدن تورلی نرسه لر خصوصا پر وژینالر یاصالادر. تیمر نك طوطقی قزغلت صاری توسلیدر.

باقر دخی هر کیمه معلوم، قزغلت توسلی بر معدن اولوب کوب اشلرده استعمال ایله در. خصوصا باقر ایك یخشی ایلیکتریک نافلی

بولغانلقدن ایلیکتریک ماشینالرنده استعمال قیلنادر. باقر نك طوطقی یاشل توسلی اولوب غایت آغولی و ضرر لیدر. (بوندن یاشل بویاو

یاصالادر). شونک ایچون اچینی قورغاشینلا ماغان باقر صاوت استعمالگه یارامیدر. اگرده باقرغه آق توده بولغان باشقه بر معدن قاتوشدر لسه

آنک توسی قزلدن صاریغه ایله نه در. اول وقت آنی «جیز» دیب آتیلر.

فورغاشین - معدنلرنڭ ایڭ یوموشاغی اولوب آزغنه قزولقدهده اریدر. یر اچنده کوبرهك کوکرد ایله فانوش حالده بولونادر. فورغاشین ایکی تورلی اولوب توسلرینه کوره آق فورغاشین، قارا فورغاشین دیوله لر. فورغاشین اریگان یا کیسلگان وقتده کومش کبی آق ویالتراوقلی بولسهده، بر آزهواده نورو ایله قارالادر. فورغاشیننڭ طوطغی آق توسلیدر.

بومعدنلردن باشقهده معدنلر کوبدر. آنلردن شایان دقت اولغانی تری کومشدر. بو معدن اوزی کومش کبی آق ویالتراوقلی اولوب باشقه معدنلردن اوزینڭ هر وقت صییق حالده اولووی ایله آیورلا وباشلیچه «میزان الحرارة» لر یاساو ایچون استعمال ایتلدر.

یراچنده یرجنسلری ایله معدنلردن باشقهده یانونی قابل بولغان نرسه لر باردر. آنلرده بر نیچه تورلی اولوب باشلیچه طاش کومر، طورف، نیفت، کوکرد و آلماسدر.

طاش کومر حقنده کیله چکده سویله نهچک بولغانلقدن حاضر تفصیل قیلدایاچقمز. اماطورف دیگان ماده، ایسکی سازلرنڭ توبنده باصلوب یاطوب کورهن توسلی بالچق کبی بر نرسه گه اوریگان، اوزینه بر تورلی موکدر. طورفلی سازلرنی طابقاچ آنلرنڭ صولرینی کاناویر واسطه سیله چینکه آغزوب توبلرنده گی طورفنی آلالر. سوگره آنی کیریچ کبی قالبلرغه صالوب کیبتروب یاغارغه استعمال ایتلر. طورف یخشی یانا و اوطون اورنینه یاریدر.

نیفت - صو کبی صییق بر نرسه اولوب غایت قوتلی یانادر. نیفت یر آستونده کوللر تشکیل ایتوب جیولوب تورادر. بعض یرلرده نیفت یر آستوندن فانتان بولوب آتا، لکن آطووی دائما اولمایوب وقت،

وقت فنه در. بوندی، نیفت چغا تورغان، یرلر دنیاده بر نیچه اورنک مثلا کافکازده باکو شهری تیره سنده باردر؛ بونده نیفتدن یر اوستونده ده کوللر حاصل بولمشدر. نیفت کشیلر ایچون غایت فائده لی اولوب یاغودن باشقه آندن کوب نرسه لر استحصال ایتلدر؛ مثلا کیراسین، بینزین، ژازیلین کبی نرسه لر بارسه کی میماوی عمللر ایله نیفتدن آیوروب آلونمقده درلر.

طاش کومر، نیفت و طورف یر یوزنده گی اورمانلر نی بالطادن صافلا و ایچون غایت طور فائده ایتمکده درلر. اگر آنلر بولماسه اورمانلر کوبدن یاغلوب بتکان بولورلر ایدی.

یانا تورغان نرسه لر دن بری دخی کوکرددر. کوکرد صاری توسلی معلوم بر نرسه اولوب یانغانده زنگار توسلی مانور نور (یاقتیلوق) بیره، توتونی کشینی طونچقده و یانا تورغان اوطنی سوندره در؛ (شونک ایچون مور جالرده غی قور و ملرغه اوط قابوب یانا باشلاسه پیچ اچینه بر آز کوکرد یاندروب قویو ایله سونه ایمش).

دنیاده بولغان نرسه لر نک ایگ قیمتلیسی بولغان آلماس ده، گرچه طاش کبی کورنسه ده، حقیقته یانا تورغان نرسه لر جمله سندندر. غایت صافی اولسه ده اصل کومر بولغانلقدن اوطده یانوب قاره بر کومر کیساگی بولوب قالادر. آلماس غایت قاتی بر نرسه اولوب آنی آلماسدن باشقه نرسه ایله کیسو ممکن توگلدن؛ اما اوزی هر نرسه نی حتی پیالانی ده کیسه در. پیالاچیلر نک پیالا کیسه تورغان قوراللانده آنک کچکنه گنه بر کیساگی بولادر. لکن نه قدر قاتی بولسه ده آلماس اوزی بیک والوچاندر. آلماس کوبسنچه پیالا کبی آق و شفاف بولا وقرلی،

قرلی ایتوب یاصالدفده غایت یالتریدر. قرلانغان آلماسنی « بریلیا-
نت » دیلر. بو غایت قیمتلی بر نرسه در؛ بهاسی اولچاوینه قاراب توگل،
طور لغینه قاراب آرتادر.

طاش کومر.

طاش کومر یا که یر کومری یانونی قابل بولغان نرسه لردن اولوب
یردن کوب مقدارده چغارلمقده در. طاش کومر غایت تیران یر آستونده
قاتلاو، قاتلاو بولوب یاطادر. بو کومر یانودن حاصل بولماغانلقدن ،
قارا توسلی بولسه ده ، طاش کبی قاتی ویالتر اولقیدر. یانغانده غایت
قوتلی یانا وقاتی قزولق بیره در؛ شونک اچون معدنلرنی طاش کومر
یاغوب اریته لر.

طاش کومر بوندن باشقه ده کوب اشلرده استعمال ایتله در. مثلا
فابریقالرده ، چوین یول ماشینالرنده و پاراخودلرده ، اوطون قیمت
بولغانلقدن ، کوب وقت آنی یاغالر. آنک بهاسی ده آرزان اولدیغی
کبی قزولغی ده اوطونلقدن کوب آرتقدر. طاش کومر دن یانا تورغان
غازده استحصال ایتله در؛ شوپله که آنی هر طرفی قابلاولی بولغان صاوتقه
صالوب قزدرسه یانا تورغان بر تورلی غاز چغادر. بوغازنی تر و بالر
واسطه سیله اوپیلر گه و اوراملرغه کرتله لر. اول بیك یخشی ویاقتی یانادر.
غاز چغارلغاندن صوگ طاش کومر دن « فوکس » ینه بر نرسه قالادر.
فوکس طاش کومر گه قاراغانده بر آز صوریسیمان توسلی اولوب،
یخشی یانغانلقدن ، اولده یاغارغه استعمال ایتله در.

بونده حاضر سؤال کیله: بو طاش کومر یر آستینه قایدن کیلوب
کرگان؟

حاضرده فن اهلارى ، بعض وقت طاش كومر كىسا كلرنده بولا تورغان يافراق ازلىرینه وبعضا طابلا تورغان ، قابىلرینه قدر بىلگىلى بولغان ، طاش كومر بوره نهلرینه قاراب آنڭ تارىخىنى بويلا تعريف قىلالر: بوندىن مىليون سنه لرك دنيا يوزى بتونلاى باشقه بر تورلى ايدى. اول وقت حاضرده گى قطعهلر دىكز توبى اولدىغى كىي حاضرده. گى دىكزلرنڭده قورى ير بولغان تۇشلىرى بار ايدى. اول زمانده ير يوزىنڭ حيوانلىرى واوسمهلرى ده بتونلاى باشقه تورلى اولوب انسان ايسه هيچ يوق ايدى. اورمانلرده حاضرده مثللىرى كورلمگان اوزون ويوان آغاچلر اوسه ايدى.

اول زمان ير نڭ قابىغى غايت يوقا اولغانلىقدىن ، ير يوقارى كوتەرلوب ، بر توبه ن ايسكوب تورلى حالتكه كىلوب تورادر ايدى. شونڭ ايچون بر وقت قالون اورمان اوسكان قورى ير نڭ بر آزدن دىكز توبينه اورلوى برده عجب توگل ايدى. بو اورمانلر ، صوتىزلك ايله باسقانلىقدىن ، چرۇرگه اولگوره آلمىلر وتيز زمان ، دىكز توبينه بر توقتاوسز اوتوروب توران تورغان ، قوم وبالچىقلر آستونك كوملوب قالالرا ايدى. بو حالگه كىلگان اورمان هوا كرور ير بولماغاچ چرمى وصاز موگىنڭ طور فقه ايله ندىگى كىي طاش كومرگه ايله نه ايدى. زمانلرنڭ اوتووى ايله دىكز توبىنڭ بو اورنى ياڭدان كوتەرلوب قورى ير بولوب قالمايدى.

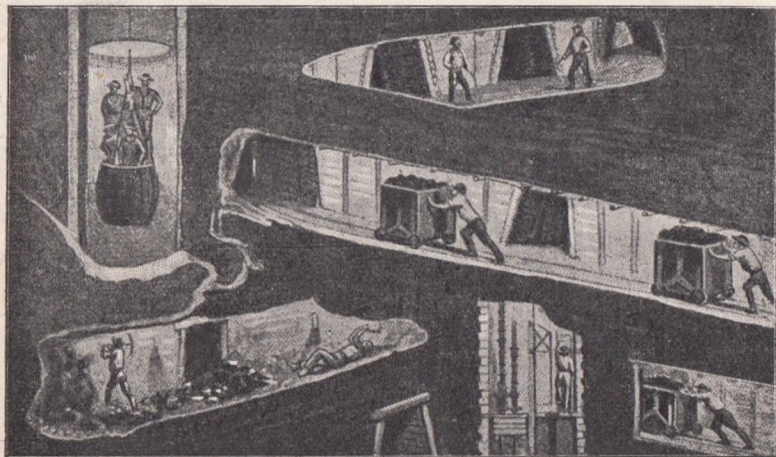
وقتيله دنياغه انسانلر كىلمشلىر. آنلر ير اچن طاش كومر خزىنه سى بارلىغىنى بايتاق وقتلر اوتكاندىن صوڭغنه بلوب آنى چغار ورغه باشلامشلىر وشونڭ ايله اوزلىرینه كوب فائده ايتمشلىردىر.

ير آستوندىن كومر چغار و كىبى آغراش يوقدر. آنڭ حقنە توبە نە سويلەنە چكىر. ير نڭ اوستوندى توروب قاينە طاش كومر بارلغىنى بلوب بولماغانلىقن، ير يىرىنى طوتوب قازى باشلاغانچى اول اول ير نى اوزون بوراو ايلە تيشوب باغالر. اگر بوراونڭ اوچىنە ير آز طاش كومر كىساكلرى ئلە گوب چقسە اول يردە كومر بارلغىنى بلوب حاضر قازۇرغە طوتونالر.

طاش كومر ير آستوندى ھەر وقت تىران ياطقانلىقن ايڭ اول آنڭ قاتلاولرىنە يتكانچى تىران بر قۇيۇ قاز ولازم بولادر. بوقويونى «شاختنە» دىلر. آنى قازۇغان وقتدە تورلى ير قاتلاولرىنە اوتەرگە طوغرى كىلەدر. يوموشاق ير نى قاز وممكن بولسەدە طاش قاتلاوينە يتكاچ كوراك ايلە لوم ھىچنە قىلا آلمانلىقن دارى يامينا ايلە واتىرۇرغە لازم بولادر. اول وقت طاشقە بر تيشك تيشوب دارى يا دىنامت ساللردە بر اۇچى شوندى كرتلگان فيلتەگە اوط تور توب اشلە وچىلر اوزلرى تىزرەك قاچارغە طرشالر. آلاىدە شار طلاو وقتندە اولوچىلر بولادر. بعض وقت ير آستوندى بولغان صولرغە طوغرى كىلنوب اش طوتقار لانادر. لکن نە اولسەدە شاختنە نى تمام ايتوب كومر قاتلاويته يتەلر. شاختنەلر كوبسنىچە غايت تىران اولوب تىرانلىكلرى بر نىچە يوز سانلرغە يتەدر. بوندى توشو ايچون اوللردە اوزون باصقچلر استعمال ايتلە ايدى؛ لکن حاضر كشىلر آنڭ اوڭايسز لغىنى سىزوب كومر منگرە تورغان چىلا كلرگە اولتوروب يورى باشلامشلردر. لکن بونڭدە كوب اوڭايسز لغى بار: باو اوزلوب كىتەرگە يا كە توشوچىلر نڭ باشىنە يوقارىدىن طاش فلان توشەرگە مىكندر. شول سببىدىن صوڭقى زمانلردە منو توشو ايچون مخصوص ماشينالر ياصالادر. بو ماشينالر اوزۇلمسلك

تازا باو یا چلبر ایله آصلوب اوستونده توبه سیده بولغانلقدن هیچ خطری یوقدر. ساخته نیچک بولسه ده توشه لر، حاضر اشکه باشلارغه لازم بولادر. بر نیچه یوز کشی کیتمن (*) وکورا کلا ایله قوراللانوب کومرنی قازورغه طوتونالر.

طاش کومر قاتلاو، قاتلاو بولوب یاطقانلقدن واتوب آلونادر. واتلوب آلتقان کومرلرنی اولوغ چیللا کلرگه طولتروب اوستگه منگروب

(رسم ۷۱.) طاش کومر بازی.

تورالر. طاش کومرنی قازی، قازی بیک اچکهری کروب کیتنلر، یر آستونده اوزون، اوزون کاریدورلر حاصل بولا و بو کاریدورلردن باق یاقغه طقرقلر کیتنلر. شول روشجه کومر قازی تورغان یر گویا بر شهر کبی بولادر. یر آستی شهرینک اوراملری بولغان کاریدورلر

(*) کیتمن — چوکچ کبی، لکن صوغا تورغان اوچلری لومنتی کبی اوچلی بولغان بر قورال اولوب کوبرهک یر قازورغه استعمال ایتلر.

بالچق یرلوب توشمه سون ایچون طاقتا و بوره نه لر ایله نغتلغان بولالر .
 وائلغان کومر نی بو کاریدور لر دن چیلاکلر یائینه کچکنه آر بالر
 ایله طارتوب کیلتره لر . اولوغراق کاریدور لرده ریلسه لر صالحمش
 اولوب کومر کچکنه ، کچکنه و اگونلرد یورتوله در . بو و اگونلر نی یا کشیلر
 اوزلری طارتوب یورته لر ، یا آط یگوب طارتدره لر .

یر آستی بولغانلقدن طاش کومر قاز و لاتورغان یرلرده البته قارانغی
 بولادر . شونک ایچون هر قازوچی اوزی ایله ، مخصوص یا صالمش .
 کچکنه قالای لامپا آلوب یوریدر . اول ، لامپادن هیچ بر وقت آیورلما یوب
 یورگانده قولینه طوتوب یا که کیومینه اله کتروب یوری ، اشله گانده
 استیناغه الوب قویادر .

اشله وچیلر ایچون هواده کیراک بولغانلقدن آنی طشدن ناصوصلر
 ایله یا باشقه بر روشده باصوب کرتهلر . بوزولغان ناچار هوانی
 چغارو ایچون مخصوص صوررا تورغان تیشکلر (ؤینته ترلر) یا صالادر .
 یوقاریده ، کومر قازونک غایت آغر خدمت ایدکی ایتولمش ایدی ؛
 در واقع بیک ناچار وسلامتلیکگه ضررلی بر اشدر . کومر قازوچینی
 بختسز بر کشی دیورگه یاری : اول وقتینک کوبره گینی کشی
 ایچون لازم بولغان کون یاقتیسی یوق یرده اوتکهره ، ایکنچلای
 ناچار و بوزوق هواده اشلی ، اوچونچیلای طاش کومر طوزانی آنک
 کوکره گینه اولتورا ، کوزینه کره وتینی قارالتادر . بونلر باریسی کومر
 قازوچینک سلامتلیکینه ضرر ایتوب آنی یا شلای قبرگه کرترگه سببچی
 بولمقده درلر .

کومر قازوچینک بوندن باشقه ده دشمانلری کوبدر .
 آنلرغه یر اوبلو ، صو باصو یا نغن وغاز شارطلاو کبی قورقنچلر ایله
 آدلاغان صایون اوچوراشورغه طوغری کیلدر .

گرچه استینا وتوشه ملری آغاچلر ایله نفتاغان بولسه ده، کومر بازلرنده یر اوبلولر کوب بولادر. چونکه آغاچ هر وقت یرگه تیوب تورغانلقدن چری، اگر آنی تیزه رک کوروب توزه تمسه لر اوستدن برنه قدر بالچق ماتچالرنی صندروب، طاقتالرنی یمروب اوبلوب توشه ده کوب اشچیلرنی باصوب اولتره در.

صو باصوده کومر قازوچیلر ایچون غایت قورقنچلی بر نرسه در، شویله که اگر یر آستونده جیولوب تورا تورغان صولر کومر چغارولا تورغان یرگه یاقن بر اورنده بولسه لر، صو استینالردن آز، آز صارقوب آغا باشلیدر. اشچیلر بونی التفاتقه آلمی اشلرنده دوام ایتسه لر، بر زمان صواوزینه یول طابوب قووت ایله آغارغه وکومر قازی تورغان بازلرنی طولتر ورغه باشلیدر. بو وقت هیچ برتورلی توقناتو ممکن توگل، باری اول اورندن قاچارغه غنه لازم بولادر. آلایک صوغه باطوب اولوچیلر کوب بولا- در. بعض وقت بو صونی کاناوار ایله، کومر ار چغارلوب بتمش کار یدور لرغه یدوروب اشنی دوام ایتدروب بولسه ده بعضا آنی ناصولر ایله باصوب طشقه چغار میچی اچکه توشوب بولیدر.

کومر بازلرنده یانغنلرده یش بولادر؛ شویله که: باصلوب یاطقان تیرسنگ یانا باشلادقی کبی، او یولوب یاطقان اشکه یارامی تورغان کومر واتقلری ده اوز اوزلرندن قزوب یانا باشلیدر. بوندن اوط استینا وتوشه ملرگه وباشقه کومر لرگه ده اورله ب بتون کار یدور یانا باشلیدر. بو اوطنی هیچ صو ایله سوندرمک ممکن توگلدر؛ چونکه صو توشه ملرنی تره تکان باغانا تو بلرنی آشاب یر اوبلورغه ممکندر؛ شونک ایچون اوط چقغان یرگه بالچق وطاشدن قالون قویما طوتوب اول اورندن قاچودن باشقه چاره یوقدر.

لکن بو قورقنچلردن ده یامانراق بر حادثه باردر که اولده غاز شارطلاودر. یر آستونده بر تورلی غاز بولادر؛ بو غاز غه اوط قابنسه بیک تیز یانوب کیتوب قاتی شارطلاو حاصل ایتهدر. بعض وقت اوشبوغاز بر بر یول طابوب کومر قازی تورغان کاریدورارغه کیلوب چغادر. اگر اوشبو غاز غه بر بر لامپادن اوط قابنسه غایت قاتی شارطلاب تیره یافده غی کشیلرنی هلاک ایتهدر. لکن آنک ایله گنه قالسه یارارده ایدی، لکن اول آنسن باشقه ده کوب ضرر لر غه سبب بولادر، مثلا آندن کومر ارگه اوط قابوب یانغن چغا، یر یرله و بعضاً صوده کیلوب چغوب باصادر. غاز شارطلاودن بر تورلی روشچه بر آرزاقلا نو ممکندر که، اولده لامپالرده غی اوطنی ایلک کبی بولغان تیر یه تمه ایله قابلاودر. بو صورتده غاز یه تمه ننگ اچینه بیک چیتونلک ایله کره، کر سه ده لامپاننگ اوز اچده گنه شارطلی ده بته در. حاضر کوب کومر باز لر نده اوشبو فائده لی لامپانی استعمال ایتهلر.

حاضر سن کومر قاز و چیننگ خدمتی نه قدر آغرو قورقنچلی اید کینی بلد کز. لکن خواجه لری طرشسه لر آنی کوب یکلہ پتورگه ممکندر. آنکلیه ده شوندا ی کومر باز لری باردر که غایت اعلی روشک یاصالمش لر در. آنده اشله و چیلر باشقه کومر قاز و چیلر غه فار اغانده کوب سلامت و طاز ابولالر. چونکه آنه استینا وتوشه ملرنق یاصالغان یر اوبلودن قورقنچ یوق؛ صونی ده آز غنه بلندی ایسه ناصولر ایله باصوب چغارالر؛ کومر چوبلری جییشدر لوب تورغانلقن، یانغنلر ده بولمی؛ لامپالر اور نینه ایلکتریک یانغانلقن، غاز شارطلاوده هیچ واقع بولمیدر؛ یخشی هوانی بر طو- قتاوسن ناصولر ایله باصوب کرتوب تورالر، ناچار هو ایسه ژینتله ترلردن چغوب تورادر؛ کشیلر کونینه سیکز - طوقز ساعتدن آرتق اشله میلر. بوندی باز لر ده

اشلهو سلامتلکگهده ضررلی اولمایوب اشچیلرنڭده کوکللری کور بولا در. لکن کومر فاز توچی بایلرنڭ کوبسی آقچه چغودن قورقوب بوندی تر تیبنی یاصامیلر؛ یاصاسه لراشلی ده تیزرهك اشله نور ایدی.

طوز.

طوزنی بزهر قایومز بله زر. لکن کچکنه دن ایله شوب آنی عادی نرسه لردن صانی کیلگانلکدن هیچ برکشی طوزنڭ قایدیه بولغانی ونیچک حاصل ایتلوی حقنده اولاب قار امیدر.

طوز معلوم، آق توسلی، آچی تملی بر نرسه اولوب آشقه تم کر تووچری نورغان نرسه لرنی چرودن صاقلاو کبی خاصه لری باردر.

طوز توری یرده: طاغلرده ده، دیکزده ده، طوزلی کوللرده ده بولغانلقدن آنی تورلیچه حاصل ایتلر.

طاغلرده بولغان طوز، طاش کومر کبی، تیران یر آستونده بولادر؛ اوزینی ده، طاش کبی قاتی بولغانلقدن، «طاش طوز» دیب آتیلر؛ («طاغ طوزی»، «توبه طوزی» دیب ده ایتوله در.) طاش طوز طاش کبی قاتی اولوب اوزی بوز کبی شفاف (یافتبلیق اوتکه روچی) در.

طاش طوزنی ده طاش کومر فاز وغان کبی شاخته لر ایله یر آستینه توشوب قازیلر. لکن طوز قازولا تورغان یرلر طاش کومر بازارلی کبی طار، قار او یامسز توکلدر لر. آنده غایت اوزون کاریدور لر اولدیغی کبی غایت اولوغ، کیڭ ویبوك بولمه لرده بولادر. بو زالرنڭ

استینا وتوشه ملرندن طوز تیگزلهب آلونغانلقدن یورط اچی کبی ماتور بولالر . بعضا اوشبو بولمه وکاریدورلر بر نیچه قاتلی اولوب برسنندن برسینه طوزدن یاصالغان یاصقچلر ایله منیلهدر . بو یاصقچلرغه فای چاقده طوزنڭ اوزندن اوک طوتقالرده یاسالمش بولادر . بعض بولمه لرده گوزل شلاله وچیشمه لر آغوب توردیغی کبی بعضیلر بنڭده اچاری صو ایله طولی اولوب ماتور کوللر حاصل بولمشدر . طوز قازی تورغان یرلره سیر قیلوب یوروغایت فزقیدر : اوط یاندرلرده طوزدن بولغان استینا وتوشه مار یالتراب ، بریلیانت کبی اوط اویناقلاب تورالر .

قاراب یورور ایچون قزلی بولسه ده اشل وچیلر ایچون طوز چغارؤلا تورغان یرلر نڭ طاش کومر بازلرندن کوب آرتقلقیری یوقدر . درست ، بونده (طاش کومر نڭ اوزندن حاصل بولاتورغان) شار طلاوچی غاز بولماسه ده باشقه قورقنچلر نڭ باریسی ده باردر . یر اوبولور هم بولدیغی کبی ، کاریدورلر آغاچ ایله نغطلغانلقدن ، یانغندرده بولادر . یر آستونده صو هر یرده بولغانلقدن ، طوز قازی تورغان بازارغه بعضا صوده هجوم ایتهدر . بوندن باشقه طوز چغار ولاتورغان یرلر نڭ هواسی ده ، اوچوب یوری تورغان ، واقغه طوز طوزانی ایله طولی بولغانلقدن ، کشی ایچون ضررلی اولوب تیریگه اثر ایتهرک تننی جراحیلی وکوزگه کروب کوزنی بوزادر .

طوز چغا تورغان یرلر نڭ ایڭ الوغسی آوروپادهغی قاریات طاغلرنده «وبیلیچکا» اسملی شهر آستونده اولوب ۱۷۰ ساژین تیرانلکده سیکسان چاقرم قدر یرگه جایولمشدر . اسمی ده شهرگه نسبت «وبیلیچکا» در . یر یوزنده دخی برتورلی طوز کوللری (طوزلی کوللر) بولادر . بو کوللر اولسگی زمانلرده دیکز ایله توتلاش بولمشلر ، صوگوه یر اوستینڭ

کونەرلر اووی سببلی آندن آیورلوب اوز باشلرینه آیرم کوللر بولوب قالمشلردر .
 بوندی کوللر قرغز صحرالری کبی یغهور آز یاواتورغان بیرلرده بولالر .
 بو کوللرنڭ صولری آرتوب تورماغانلقدن بوغه ایله نوب همان کیمؤ مکده-
 درلر . اما طوز بوغه ایله نمگانلکدن توبکه اوتورا بارادر . حاضرده شوندی
 کوللر باردر که بویلری وایکلری اونار چاقرم بولدیغی حالده تیرانلکلری
 باری بر آرشین قدر (بعضا کیمه رکه ده) بولادر . بوندی کوللرنڭ ایله نه
 تیره لردن نیچه چاقوملرغه قدر ، طوفراق طوز ایله فاتوش بولغانلقدن ،
 هیچ بر اوسمه اوسمی وهیچ بر هیوان یاشی آلمیدر .
 طوز کوللردن طوزنی آلو بیک آنصاتدر . بونڭ ایچون کچکنه ،
 کچکنه کویمه لرگه اولتوروب چغالرده صایراق بیدن طوزنی لوملر ایله
 واطوب آلالر . لکن بو یرده معیشت قیلوغنه اوکایسز اولوب هواسی
 سلامتلیکگه ضررلی و آزیق طابو بیک چیتوندر .
 حاضر بو اورنده یر آستونلغی طوزنڭ ده نه دن حاصل اولدیغینی
 آڭلاتو ممکندر . مونه نیچک : وقتلرنڭ اوتووی ایله طوزلی کوللر کیبوب
 بنهلر . طوز ایسه قالون قاتلار اولوب شونده قلادر . تورا ، تورا بو
 طوز قاتلاوینی غایت قالون قوم یا بالچق قاتلاوی باصوب کیتهدرده
 طوز باصلوب یا طوب طاش کبی قاتیلانادر . کشیلر آنی فازوب آلوب
 طاش طوز دیب آتیلر ، لکن اول همان دیگز طوز یدر . (طوز کوللرینڭ
 دیگزدن حاصل اولدقلری سویله نمش ایدی) .

طوز دخی طوزلی چیشمه لردن ده آلونادر ؛ سویله که یر آستونده
 آغوب یوری تورغان چیشمه لر طوز قاتلاولردن اوتسه لر طوزاروب
 آنلرنڭ صولوینه قوشولادر . صوکره بو چیشمه لر یرنی تیشوب اوستکه
 چغالر ، کشیلر ایسه ییل واسطه سیله آنلرنڭ طوزلرینی آیروب آلالر . بونڭ

ایچون اول بیرگه طاشدن بر نیچه بورایاویلر، بورا اچینه ایکی ره د اوزون قولغالر تزوب اولتورتوب آنلر آراسینه واق چبقلر طولترالر، صوگره طوزلی صونی بوراغه کرتوب ناصوصلرایله باصوب منگروب چبقلرنڭ اوستینه سیبه باشیلر . صو چبقلر آراسندن آقرنلاب توبه ن آغوب توشکانچی باق یاقدن ییل اوروب صونڭ کوبره گینی بوغه اولدروب بتره در، شویله که صو بوراغه توشکانده غایت قویی وطوزلی اولوب توشه در. بو عملنی بر نیچه نابقر تکرار اینکاندن صونڭ آنی آلوب قازان وطابا کبی صاوتلرغه صالوب قایناتالر . بوندن صونڭ بار صوده بوغه کیتوب بتوب صاوتلرده خالص طوزغنه قالادر .

طوز اوزینڭ اصل وطنی بولغان دیکزدن ده کوب مقدارده آلونادر . بووقت اسسی ومعتدل طرفلرده قوباش، صالقون طرفلرده صوقلق یاردم ایته در . یلی یرلرده دیکز بویینه بری برندن بیوک ایتوب بوالر قازیلرده جای کونی بولغاچ ایڭ یوفاریدهغی بوغه دیکز صوینی باصوب کرتلر . صو بوغه ایله نوب بر آز کیمی باشلاغاچ آنی ایکنچی بوغه آغزوب چغارالر . آنده ده بر آز کیموگاچ اوچونچی بوغه آغزالر . شول روشه بار بوالردن ده اوتکارگاندن صونڭ آخرغی بواده صوبتونلای بوغه ایله نوب بته ده توبده شاقدا ی قالونلقده آق طوز قاتلاوی اوتوروب قالادر . آندن صونڭ بو طوزنی کورا کلر ایله جیوب آلوب کیراک اورونغه طاشیلر .

دیکز صوونده بر طوزغنه اولمایوب ناطر، سیلیترو باشقه بعض داروغه کیته تورغان آچی نرسه لرده قاتوشمشدر . بوا توبینه اوتورغانده بوماده لر هر وقت اوزلرینه آیرم قاتلاو بولوب اوتورالر ؛ آغانده ده آندیلرینی آیرم آلالر .

صالقون طرفلرده طوزنی دیکزدن بویله حاصل ایتلر : یلیراق
 وقتده دیکز بویینه بوالر یا بازلر فازوب صوایلله طولترالر ، قش بولغاچ
 بوصوفاتادر . طوز ایسه ، طبیعی اولارق ، توبکرنک توشوب اویوشوب
 قاتا وشول روشچه اوستده گی بوزده طوز آزارق ، توبده گی بوزده
 کوبرهك بولادر . بووقت بازدهغی بوزنك اوستده گیسینی واتوب آلوب
 طاشلیلرده آستدهغی کوبرهك طوزلیسینی آلوب فازان و طابالرده
 قایناتالر . بر آزدن بتون صو بوغه اوچوب بتهدرده طوز اوتوروب
 قالادر .

فایدهغنه طابلسده طوز اوّل چقغان حالده تورلی نرسه لر ایله
 قاتوش اولوب بتونلای اوک صاف بولمیدر . استعمال ایتو ایچون آنی بر
 آز چیستارتالر . اما کیبتلرده کیر پیچ کبی قیلنوب کاغدلرگه تورلوب
 سانتلا تورغان طوز اوّل صوده اریبتوب صوکره تورلی نرسه لر آرقلی
 سوزلوب تمام آرولانغان طوز بولادر . شونک ایچون آنک بهاسیده
 عادی طوزغه فاراغانده آرتغراقدر .

بزیوقاریده «هریرده گی طوز دیکزدن حاصل بولا» دیمش ایدک .
 اما دیکزلرگه طوز قایان کیله؟ - آنی قوری یردن حسابسز نهر ویلغهلر
 آغزوب کیله لر . بو حقه «دیکزلر» فصلنده آچق سویله نمش ایدی

هواى نسىمى .

هوا.

بتون یرنى ، یوز چاقمرلر چاماسى قالونقده بولغان ، هوا اسملى ، صییق ویکل بر نرسه چولغاب تورادر . هواى، ایسسز ، نوسسز ، طعمسز و غایت یکل نرسه بولغانلقدن ، قول ایله طوتو وکوز ایله کورو ممکن اولماسهده آنک بارلغینی بلو بیک آنصاتدر : قولنى تیز ، تیز یاق یافغه سلتهسهک قولغه بر نرسه بارلغى سیزۆله بر استا کلنى ، آغزینی توبهن طرفقه فاراتوب صوغه باطرسهک ، صو استا کانغه آزغنه کروب کوب یری «بوش» قالدیغى کوریلهدر . (بو اورن کوز قاراشقهغنه بوش کبی بولوب کورنه ، حقیقتده ایسه آنده صونک کروینه مانع بولغان بر نرسه باردر) . قولغه سیزلگان نرسه ایله استا کان اچینه صونک کروینی مانع بولغان شی هوادن باشقه هیچ نرسه توکلدر . هر بر ترک نرسه ننگ بولوی ایچون ایك کیراکلی نرسه هوادر . هوا بولماسه ایدی دنیاده هیچ بر جان ایهسی هیچ بر اوسمه حتی صوده بولماس ایدی . کشی اوچ دقیقه قدرده صولامی تورا آلیدر . بونی بلو ایچون باشکنی بر آزغنه صو اچینه طغوب تورو نیوشلیدر . کشی

ایچون هوانه قدر لازم ایسه باشقه حیوانلر و اوسمه لر ایچون ده شول قدر لازمدر. حتی بالقلرده صوغه فاتشقان هوانی صولاب ترکک ایته لر. هوا یوق یرده اوطده یانی، طاوش ده ایشتولمیدر. یرنی قابلاب تورغان هوا فاتلاوی بولماسه یر یوزنده منگی «۱۵۰» درجه قدر صووقلق بولور ایدی. هوا یر یوزینی یورغان ایله قابلاغان کبی قابلاب فزاده غی صووقلقدن صاقلاب تورادر.

حاضر هوانک کیمی اوی جهتینی قاراب قاریق. هوا بر نیچه توری غازلردن تورادر. لکن حاضر غازلرنی سویلرگه کرشکانچی آنلرنک نیندای نرسه ایدکلرینی بیان ایتو لازم بولادر.

دنیاده بولغان نرسه لر اوچ حالتده بولالر. بری قاتی نرسه لدرکه بیک واق کیساکلردن تورسه لدرده غایت قاتی یابشقانقلردن آنلرنی بریزدن آیورو ایچون کوچ کیراکدر، (طاش، آغاچ کبی نرسه لر)؛ ایکنچیسی صیق (مائع) نرسه لدرکه طارالوب کیتارگه گنه تورالر؛ آلائی بولسه ده آنلرنک جسیلرینی تشکیل ایتکان واق بورتوکلرده بر برینه یخشی یابشمشلردر، (صو، تری کومش کبی)؛ اوچنچیسی هوائی نرسه لدرکه بورتوکلرینک بر برینه یابشولری غایت ضعیف بولغانقلدن یاق یاقغه طارالورغه، او چارغه غنه طور مقه درلر. بوندی نرسه لرنی هوائی نرسه لر یا که غازلردیلر.

هوا ایسه کوب توری غازلردن مرکبدر. آنلرده باشلیچه آزوت، مولد الحموضه، حامض فخم اسملی غازلردر. آرالرنده کوب مقدارده صو بووی ده بولنمقده در. هواده غی غازلرنک ایک کوب مقدارده بولغانی (بیشه دورت اولوشی) آزوت بولسه ده آنک حیوانلرنک ترککلیگی و اوطنک یانوی ایچون لازم بولغان قسمی بو توکل، بلکه مولد الحموضه

غاز یدر. هوانڭ بیشدن بر اولوشی قدر بولغان بو غاز صولاغان وقتده حیوانلرنڭ اچینه کروپ آنلرنڭ قانلری ایله قاتوشوب ترکلیکلرنڭ دوامینه سبب اولمقدهدر .

مولد الحموضه نڭ ترکک ویانو ایچون لازم اولدیغی اوشبو تجر به لر ایله بلنمکدهدر. بر طاباقه صو طوروب، اوستینه کچکنه شمع اوتورتولغان بر آغاچ کیساگی صالسهڭ وشمعنی یاندروب اوستینه بر پیالا قالپاق یا صاوت قابلاسهڭ، شمع بر آزغنه یانارده سونه، فالپاقنڭ اچندهگی صو ایسه آنڭ بر آزیرینه قدر کوتهرلور. بو کورسه تهرکه اوطنڭ یانوی ایچون هوانڭ مخصوص بر قسمی کیرک ایکان؛ اوط اول قسمنی یاندروب بتردی ده سوندی. بو قسمنی بز مولد الحموضه دیب آتیمز اگرده یوقاریده سویلهنگان روشچه حاضرلنگان صاوت اچینه تچقان کبی کچکنه بر تری حیوان یابلسه، هوانڭ مولد الحموضه سینی صولاب بترگانچی تورورده سوکره اولر. بوندن مولد الحموضه نڭ حیوانلر ایچون نه درجه ده کیرک اولدیغی آڭلاشیلادر .

حامض فخم غازی - کومر ایله مولد الحموضه نڭ قاتشوندن حاصل بولغان غایت ضررلی بر غازدر. بو غاز ایله طولی بر صاوت اچینه یانوب تورغان اوط طغلسه حاضر سونه وبر جانلی نرسه طغلسه حاضر اولدر، لکن حیوانلرنڭ خلافتچه اوسمه لر ایچون ایڭ کیرا کلی غاز حامض فخم غاز یدر. اوسمه لر اوزلرینڭ یاشل یرلری ایله بوغازنی صوروب آلارده اوزلرینڭ غدالری بولغان کومرینی آلوب قالوب مولد الحموضه سینی کیری چقارلر؛ شول روشچه آنلر هوادهغی مولد الحموضه نی آرتدروب حامض فخمی بتروب تورالر . اگرده دنیاده

اوسمەلەر بولماسە ايدى، بروقت يۈزۈ مولىد الموضه بتوب حامض
فخم كۈبەيۈب بتون حيوانلارنىڭ ھلاك بولۇلرى لازىم اولور ايدى .
غازلار نەقدەر يىكل اجسامدىن بولسەلردە اوزلر يەنە كۈرە آغرقلرى
باردر؛ بونى بلو ايچون بر شيشەنى اوّل اچىندە هوا بار وقتدە اولچەب
صوكرە آغزايلا ھواسىنى صووروب آلاچ اولچەب قاراويتەدر؛ بوتجربە
وقتدە البتە شيشەنىڭ آغزى نى يابلغان بولورغە ھم اولچاۋ بىك يىخشى
ۋآز آغرقلنى دە سىزە تورغان بولورغە تىموشلىدر .

غازلارنىڭ آغرقلرى تورلىچە بولادر. آنلارنىڭ غايىت آغرلىرى اولدىغى
كۈبى بىك يىكل بولغانلرى دە باردر . مثلاً يوقارىدە سويلەنمىش حامض
فخم غازى ھوادلر كۈب مرتبە آغر اولوب حتى صو كۈبى ايتوب صاوتدىن
صاوتقە بوشاتودە ممكندر . بالعكس، مولىد الماء اسملى غاز ھوادلر اون دورت
مرتبە يىكلرەك اولوب آرنىغە يول تابسە حاضر يوقارى اوچارغە غنە تورادر .

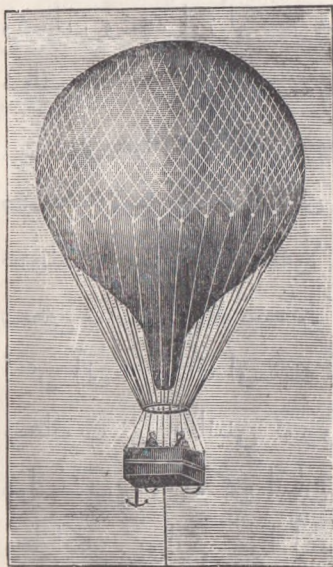
بالون .

انسانلر اوّلگى زمانلردن بىرلى كوگگە منوب آندە نەلر بارلىغىنى
بلەسىلرى كىلە ايدى . درست آنلر بيوك طاغلارنىڭ باشلرىنە منەرك
يوقارى كىتكەن صايون صالقونلارنىڭ آرتقانلىغىنى ۋ ھوانىڭ سىرەكلەندىگىنى
بلسەلردە، آنلرغە ھوانىڭ يوقارغى قاتلاولرىندە ئللە ئىلر بار كۈبى طويولا ايدى .
بالون اختراع ايدلگاندىن صوڭ انسانلر ھواغە قوشلردن دە يوقارىراق
اوچوب منەرگە موفق اولدىلر .

بالونلر ياكە ھوا شارلىرى، ھوادلر يىكل بولغان بر بر غاز اىرلە
طولترلغان الوغ قووقلر اولوب اوزلرى ايلە برگە يوقارىغە بايتاق
نرسەلرنى كوتەرە آلادر . بالوننىڭ قابى ، يىكللىكى و طازالىغى ايچون
طشدىن كاغد ايلە بابشدر ۋ لا ھم ھوانىڭ يوقارى قاتلاولرىنە يىكچ غاز

كېڭايوب قابنى يىرطماسون ايچون آنڭ اوستوندىن طازا باودن ياصالغان يەتمە كىورنۇلەدر. بالوننڭ كشىلەر اوتورمق ايچون بولغان كارزىنكەسى بويەتمەدن آصولونغان باولرغە طاغلغان بولادر.

بىلى هوا سالقون هوادن يىكلرەك بولغانلىقدن، اوللردە بالونلارنى اسسى هوا ايله طولترالر ايدى؛ لىكن حاضر، هرغازنى آيرىم، آيرىم حاصل ايتونڭ ممكىن اولديغى كشى ايتىلگىچ، هوادن كوب يىكل اولغان مولدالما غازى ايله طولترا باشلايدىلر.

(رسم ۰۷۲) بالون.

كشىلر بالون ايله ۱۰ - ۱۲ چاقىرمدن آرتق بيوكلكىگە منە آلەمىلر، چونكە آندىن آرتق بيوكلكىدە، هوا غايت سىرەك بولغا. نلىقدن هيچ برجان ايهسى ياشى آلەمىدر؛ حتى ابڭ يىغشى اوچا تورغان قوشلردە بوندى منە آلەمىلر. اوچوب يوقارىغە منگان بالوننى كىرى يرگە توشرو ايچون آنڭ اچندن بر آزغازىنى چغاروب يىبەرۇلەدر. بالوندى بونڭ ايچون مخصوص آجولمالى يابلمالى تيشكلر ياصىلر.

يىل .

هوانڭ بر اورندىن ايكىنچى اورنغە كوچوب يوروينە يىل دىلر . يىللرنڭ، يىغور بولوطلر يىنى يورتو، نگرمن فاناتلر يىنى ايله ندر و، سولردە يىلكنى كويمە و كارابلرنى باردرو كىبى خدىملرنى قىلغانلىقدن، آدملىرگە فائىدەلى حتى كىبرا كلى بولغانلرى اولديغى كىبى غايت ضررلى وهلاكە كىترە

تورغانلرى دە باردى. آناىر حقنە كىلەچكە سويلەنەچك بولغانلقدن
 حاضرە اول بىئىنى قالدروب يىلنڭ نەدن حاصل اولدىغىنى بيان ايتەرگە
 كرشە بىز .

يلى هوا سالقون هوا دن يىكلرەك بولادىر . شونڭ ايچون يريوزىنىڭ
 بىر اورنىدە هوا يىلنوبراق كىتسە حاضر اوستكە تابا كوتەرىلە باشايدىر .
 آندىن قالغان اورنىنى طولترىر ايچون اطرافدىن سالقونراق بولغان هوا
 آغوب كىلەدر . اول هوا يىلنغاچ يىنە كوتەرىلەب اورنىنە ياڭا هوا كىلە
 وشول روشچە اوزلوكسىز هوا آغومى حاصل بولادىر . ايشتە يىلدىگانمىز
 شولدىر .

يلى هوا نڭ سالقون هواغە قاراغاندە يىكلرەك ايدىكىنى بلەسى كىلگان
 كىشىگە اوشبو تجربەنى قىلۇب قاراۋىنى تۇسىپە ايتەمز : قش
 كۈندە اويدىن طىشقە چغولا تورغان ايشكىنى آچۇب يانۇب تورغان
 شمعنى بو صاغاغە قۇبىسەكز كورورسىز كە يالقون اويگە تابا قىيغايۇر ؛
 اكر آنى ايشكىنىڭ اوستىنە قىر يوقارى كرتەرسەكز يالقونىڭ طىشقە تابا
 قىيغايۇب اورلەگانىنى كورورسىز ؛ بلنەدر كە ايشكىنىڭ تۇبەنگى طرفىدە
 هوا طىشدىن اويگە كره ايكان ، يوقارى طرفىدە بالعكس اويدىن طىشقە
 چغا ايكان . بو ايكى هوا آغىمىنىڭ قايۇسى يلى ، قايۇسى سالقون ايدىكىنى
 ھر ايكىسى طوغرىسىنە قولكزنى قويۇب قاراۋ ايلە بلورسىز ھم بۇندە
 يىلنڭ مىسداقنىنى كورورسىز .

يىللەر ، مىنتىم وغير مىنتىم اولارق ، ايكىگە آيورلار . مىنتىم يىللەر
 دىوب بىلگىلى اورنلردە ، بىلگىلى وقتلردە ايسە تورغان يىللەرگە ايتولەدر .
 غير مىنتىم بولغانلرى ايسە ھىچ بىر قاعدەگە ، اورنغە وقتقە تابع بولماغان
 يىللردىر .

منتظم ییلرنڭ باشلیچه مشهورلری، بریز، موسسون و پاسسات
اسلی ییللر در.

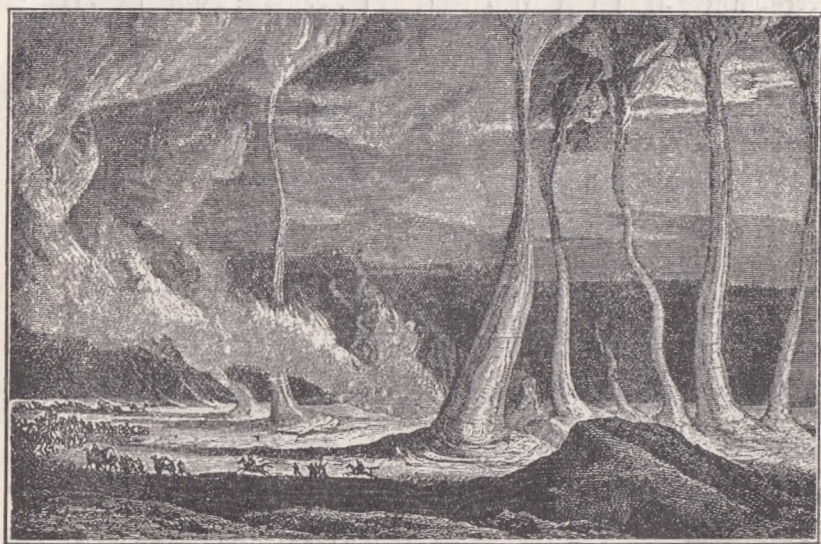
بریز یا خود ساحل ییلی - دیکز فریلرنده، کوندز دیکزدن قوریغه،
کیچ قوریدن دیکز گه تابا ایسه تورغان بریل اولوب سببی ده کوندز
یر اوستونده گی هوانڭ ییلغی دیکز هواسیقینه کوره آرتقراق اولوی
کیچ ایسه بالعکس دیکز هواسینگ یر هواسینه قاراغانده یلیراق اولویدر.
موسسون دخی اسسی طرفلرده دیکز بویلرنده گی مملکتلرده ایسه
تورغان ییل اولارق بریزدن آبورماسی شولدرکه اول جای کونی دیکزدن
قوریغه، قش کونی قوریدن دیکز گه ایسه در. ایسوینگ سببی جای
کونی یر اوستونده گی هوانڭ قزو و دیکزده گی هوانڭ بر آرتقونچه راق،
قش کونی ایسه کیریسنچه بولویدر. بوییل هوانی تیگزله و ایچون غایت
فائده لی بولغان برییلدر.

پاسسات ییلی هیچ اوزلؤکسز، بتون یل بوی یرنڭ ایکی مدارندن
خط استواغه تابا ایسه در. دیکز آغملرینڭ کوبسینگ حصولینه سبب
اوشبو پاسسات ییلدر. بوییل، یر غربدن شرقغه تابا قاتی ایل، نگانلکدن،
خط استواغه طوغریغه ایسی بلکه بر آرتقونچه قییش ایسه در.
پاسسات ییلینڭ ایسوینه سبب خط استوا طوغریسندگی هوانڭ غایت
قزو بولوب همان یوقاریغه کوتهریلوب نورویدر.

غیر منتظم ییللرنڭ حسابی غایت کوبدر؛ مشهورلری ایسه داول،
اوراغان، اویورمه و سومدر.

داول - هر یرده بولا تورغان، معلوم، قوتلی ییل اولوب آغاچلرنی
طاملرنی ایله سووروب ارغتاو بعضا اویلرنڭ توبه لرینی قوبتارغالیدر.
داول دیکزده اولوغ طولقونلر کوتهروب کارابلرنی طاشلرغه
بهردروب باطرادر.

اوراغان - بىر اورنىڭ ھۈسسى كىيسا كىگنە قاتى يىلغانلىقنى غايىت تىز كۈتەر بىلۈپ اورنىنە ھەر طرفىدىن ھىجۇم ايتكان ھوا آغىملىرىدىن ھاسىل بولغان ، غايىت قورتلى ، ايله نوب ايسە تورغان بىرىلدىر . اوراغان يىلى دىنانىڭ اىڭ قورقنچلى ھادىئەلىرىدىن اولوب قورى يىراستوندىن ايسسە بتون ، بتون شەھەرلىرىنى ھىلاك ايتە ، اورمانلىرىدە آغاچلىرىنى تىمام قىروب بىتروب اىگىلىكلەرنى بىر ايله تىگىز قىلادىر . دىگىز اوستوندىن ايسسە طاغ كىبى

(رسم ۷۳ .) صحراى كىبرىدە قوم اۋىۋرمەسى .

طولقونلار كۈتەرۈپ كۈب كاراپ وپار اخودلىرىڭ ھىلاكتىنە سىبب بولادىر . اگىردە بىر بىرىنە قارشى ايسە تورغان اىكى يىل اوچوراشسەلر اوبورمە دىگان نرسە ھاسىل بولادىر . عوام آراسىندە «پىرى طوبى» دىب يورتولە تورغان ، طوزان وچوب چارلىرىنى ايله ندرۈپ اوچورا تورغان يىللىرىدە اۋىۋرمە نواعىدىن . اصل اۋىۋرمە غايىت قاتى ايسكان يىللىرىڭ قارشىلاشۈوندىن ھاسىل اولوب طوزان ، طوفراقلارنى وپولدە اوچوراغان

ھەر بىر نىرسەنى ئېلەندىروب بولۇپلاغۇچە چىقارادى. ئۇيۇرمە يراقىدىن قاراغاندە
 اولوغ قارا بىر باغانا كىبى بولۇپ كورنەدەر. قوتى شول قىددىر كە ئانى بارا
 تورغان يولدىن ھېچ بىر نىرسە توقتاتما ئالمىدىر. اول
 اوزىنە اوچوراغان نىرسەلرنىڭ بارسىنى ھلاك ايتە : ظور ، ظور ،
 بىنالىرى يغا ، آشلىق كىبەنلىرىنى ، پىچەن بۇغۇللىرىنى وكتو ، كتو ،
 حيوانلارنى كوتەروب ئالوب كىتەدەر . شونداي نىرسەلرنىڭ بعضىلىرىنى يىكەمى
 بېشەر چاقىرماق بىرلەردىن طاوب آغالىلەر . ئۇيۇرمەنى نەر ويلغەلەردە
 توقتاتما ئالمىلەر ؛ اول آنلارنىڭ اوزى چىققان طوغرىدەغى صولرىنى تمام
 تويىنە يتكەنچى صووروب آلاوشول صولرىنى ايكنچى بىرلەرگە ايلتوب تۈگەدەر .
 اگردە ئۇيۇرمە چوللەردە بولسە قومدىن بىر نىچە ئېلەنە تورغان باغانا
 حاصل بولادىر . بونداي ئۇيۇرمەدە چولە يورۇچىلەر ايچون قورقنچىلدىر .
 ئۇيۇرمە دىكىلەردەدە بولادىر ؛ ئانى طرۇمبەيا كە خىر طوم دىب آتيلەر . بونلارنىڭ
 تفصىلى سويلەنوب اوتىش ايدى .

غىر منتظم بىللەردىن بىرى دىخى سەموم اولارق چوللەردە ايسوب قورقنچ
 قوم بورانلارنى كوتەرە تورغان اسسى بىر بىللەر . بۇدە وقتىدە سويلەنمىش
 ايدى .

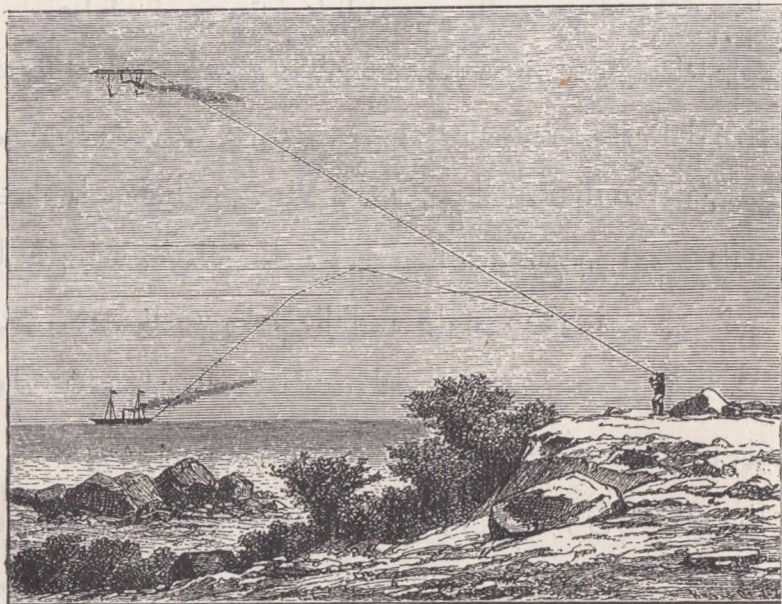
ھوا كوزگىسى .

ھوا كوزگىسى دىنياننىڭ خىصوصا اسسى طرفلارنىڭ ايكى عجبائى ھادىئە .
 لىرندىلەر . ئانى ھوا كوزگىسى دىب ، بىر بىردەگى نىرسەلەر ايكنچى بىردەگى
 ھوادە ، كوزگىدە كورنگان شىكلى كورنگانگە كورە ايتەلەر . بعض وقت
 يوزەر چاقىرماق بولغان نىرسەلەردە ھوادە كوز آلدندەغىنە بولوب
 كورنەلەر . بو ھوا كوزگىسى بعضا بىر اوستوندە تمام چىن نىرسەلەر كىبى ،

بعضا یوقاریده آسنى اوستکه کیلوب آصولنوب تورغان کبی کورنده در .
 هوا کوزگیسی کوبرهك آفریقانك صحرای کبیر چولنده بولادر . صحرای
 کبیرده گی هوا کوزگیلری حقنده کورگان کشبیلردن ایشتولسگان حکایتلر
 بیک کوبدر . بونده شونلر جمله سنندن برسی روایة فیلندی : « فرانسوز
 ومصر صوغشی وقتنده نیچکدر فرانسوز عسکرلرینه صحرای کبیر
 آرقلی اوتهرگه توغری کیلگان . سفر غایت اوزاق اولوب صالدا تلر
 آشارغه اچهرگه بوقلغندن ، آرغانلقدن واسسیلکدن بیک بوده گانلر .
 مونه بر وقت بونلرنك کوزلرینه براق ده توگل صاف صولی طورغنه برکول ،
 کول یاننده آغاچ واولنلر ، آغاچ آراسنده اؤیلر کورنگان . بونی کور وگه
 صالدا تلر « صو بار ! صو ! » دیب قچقرشوب کولگه تابا بؤگوره
 باشلاغانلر . لکن نه قدر یؤگورسه لر ده یته آلمغانلر ، چونکه کورنگان
 نرسه لر بارغان صایون همان براقه راق کوچه لر ایکن . صالدا تلر نه
 قدر آکار تابا چابسه لر ده هیچ نه قیلا آلمغانلر باری اوز اوزلر نیگنه
 آرتقانلر . کیچ بولوب قویاش باطفاچ کورنگان نرسه لر بارسیده
 بتکانلر . ایکنچی کوننی توشدن صوگ شول اوق نرسه لر طاغی ظاهر
 بولغانلر . بو ، صالدا تلر کورگان ، نرسه لر یوقاریده ایتولسگان هوا
 کوزگیسنندن باشقه هیچ نرسه توگلدر . آنلر کورگان کول و آغاچ
 کبی نرسه لر ، کوزگیده گی ، نرسه لر کبی ، هیچ بولماغان نرسه لر گنده در .
 بربریرده بونلرغه کورنگان یرلر حقیقتده بولوب ده شونك صورتی
 بو یرده کورنگاندر .

هوا کوزگیسی اسسی طرفلرغه غنه خاص اولمایوب معتدل
 وصالقون طرفلر ده ده بولادر مونه بر وقت صالقون طرفه بوز دیکزنده
 بوندای هوا کوزگیسی کورنمشدر :

بر اولوغ پاراخود بوز دیکزنده بارغان وقتده پاراخودنک ماتروسلری یوقاری وزلرینک اوستلرنده بر دیکز، شول دیکزده آستی اوستکه تاپا قاراغان اولوغ بر کاراب کورگانلر. موندای اشنی هیچ بر وقت کورمگان ماتروسلر «هوا کارابینی» کورگاچ بیک قورقانلر. اول آراده کاپیتانیده چاقرغانلر. کاپیتان کورگاچده اشنی

(رسم ۰۷۴) هوا کوزگیسی.

آکلاغان و برده عجبله نمگان. اول بلگانکه هواده کورنگان کاراب، بوندن بر نیچه ساعت الک اوزلرینه قارشی کیلوب اوزوب کیتکان کارابنک صورتی ایکان. بوندای واقعه لر دیکزده کوب بولادر. بونده کارابنک آستی اوستکه کیلوب کورنووینک نه سبیدن ایدکینی بویله کورسه ته مز: اگر بر نرسه نک اوستونده کوزگی طوتوب توروب

اول کوزگیگه قاراسهك آنك آستوندهغی نرسه آنده آستی اوستکه کیلگان حالده آصولنوب تورغان بولوب کورنهدر. ایندی بو پارا - خود ایله بولغان واقعهدهده شولایوق بولمیش: یراقده بارغان برکارابنك صورتی هوانك یوقارغی قاتلاولرنده آستی اوستکه کیلگان حالده کورنمشدر.

هوا کوزگیسی معتدل طرفلرده هیچ بولمی دیب ایتورلکدر. لکن گیرمانیاده «بروفکین» دیگان طاغده هوا کوزگیسینه اوخشاغان ایکنچی بر تورلی صورتلر کورنهدر. بوصورتلر تومانغه توشکان اولوغ، اولوغ کوله گهلردن عبارتدر. مثلا برکشی بو طاغده قویاشقه آرقان تورسه، قارشى یاغنده تومان بولسه شول تومانده اولوغ بر آدم کوله گهسی ظاهر بولادر. طاغدهغی آدم نه اشلهسه کوله گهده شونی اشلی؛ تومان بتسه اول بتنه، تومان یینه بولسه یینه بولادر.

دخی شونی ده بلامك لازمکه: هوا کوزگیلری، ائیر صورتلرینك طونوق صوده کورنوب طولقونلی صوده کورنمگانلری کبی، باری ایك طنچ وییلسز هوادهغنه کوریلر. هوا آزغنه ییللی بولسهده کورنمیلر. اگر آلاى بولمسه ایدی هوا کوزگیسی هر وقت وهر یرده بولوب تورور ایدی.

یغمور.

یغمور هر کمگه معلوم عادی بر نرسه بولسهده آنك نه دن حاصل اولدیغنی اوایلاب قاراغان کشی بیک آزدردر. بز بونی (آزمی کوبمی) اچق ایتوب آکلاتمقچی بولامز. عالمده بولغان نرسه لرنك بعضیلری،

قاتى، صيىق وھوائى اولارق، اوچ حالگە كرو خاصەسینە مالكدىرلر. صودە شونلر جملە سىندىر. صو اوزى اصلدە صيىق خالدە بولغان بىر جىسىمىر. قايناتولغان صورتە بوغە (پارغە) ایلەنەدر. اگردە شول بو يانینە بىر صالحون نرسە ياقنلاشدر سەكك اولى ینەدن صيىق حالگە كیلە وتامچى، تامچى صوبولوب صالحون نرسەنك اوستینە اوتورادر. اگىر بىز صونى قاتى صالحونغە چىغارسەق قاتى حالتكە كرە يعنى بوزغە اورلەدر. بوندىن بلنەكە صووقلىقندن صوصيىق ھەم قاتى حالگە، اسسىلك وىلىلقدىن غاز حالینە كیلە اىكان.

صونك بوغە ایلەنووى اىچون يىلىقنك آرتق تائىرى يوقدر ؛ دىكزلردە، نهر وكوللردە بولغان صولر ھەر وقت، ھىچ طوقتاوسىز، بوغە اورلوب تور دىقلىرى كىبى قاتى خالدە بولغان بوز وقارلردە (گرچە كوب مرتبە كىم بولسەدە) بوندىن خالى توگىلدىرلر. يووش و صولى نرسەلرنك كىبىب قورى بولوب قالولرى آنلردە بولغان صونك بوغە ایلەنووندىن باشقە ھىچ شى توگىلدىر.

صوبووى اوزى كوزگە كورنمى تورغان يىكل بىر غاز اولوب يلى ھوا ایلە بىرگە ھەر وقت يوقارى كوتارىلە تورادر. ھوانك صالحونراق قاتلاولرىنە يىكلاچ بو بىر آرز صوونوب كوزگە كورنە تورغان تومانلر حاصل بولادر. بو تومانلرنى بولوط دىلر. بولوطلر اوزلرىنك شكل وتوسلرىنە قاراب، يغمور بولوطى، آق بولوط، قاتلاولى بولوط كىبى تورلى قسىملرگە آپورلار. لىكن يغمور بولوطلرنىن باشقە بولوطدىن يغمور يامىدىر. يغمور بولوطلرى اىكى تورلى اولوب بىرى كوچوب يورى تورغان قارا بولوطلر، اىكنچىسى بىر اورندە اوزاق توراتورغان صورى بولوطلردىر. كوچوب يوروجى بولوطلر ھىچ طوقتاوسىز يوروب

تورا تورغان، قویی وقارانوسلی بولولطلر اولوب یغمورنی قویوب یاودرالر .
 صوری بولولطلر کوك بوزینی بتونلای قابلاب کوب وقت بر برده
 اوزاق مدت قالالر . یغمور آنلزدن سیبه لهب سیبه لهبکنه کونلر چه یاوادر .
 مقصودقه کیله یك : هواناڭ بولولطلر بولونغان اورنی طاعی ده صوناراق
 نوشسه بولولطلرنی تشکیل ایتمکان واق صو بورتوکلی، بربری ایله توتلاشوب
 آغرایغانلقدن، یرگه توشه باشلیلر . یغمور دیگانمز اوشبودر . قش
 کوننده هوا صالحون بولغانلقدن بولولطلر صو بورتوکلی یغموردهغی
 کبی طامچیلرغه جیولمیلر ، بلسکه بری برینه یاشوب قاتاراق قار بولوب یاوالر .
 اگرده جای کوننده هواناڭ بولولطلر تورغان قاتلاوی کیناتکنه قاتی صالحونلار
 کیتسه یغمور طامچیلری قاثوب بوز بولوب یاوالر . بوز کوب وقت
 آشلقلرنی آوداروب هلاک ایکنلکدن غایت ضررلی بر نرسه در . یاوا
 تورغان بوزلرنک بعضا طواق یمورقه سی قدر اولوغلری اولوب تره زه لرنی
 فرو هم حیوان وکشیلرنی اولترو کبی هلاکتلر کیترمکده درلر .

بر یوزنده گی چیشمه لر ، یلغه ار ونهرلر باری یغمور وقار صولرندن
 حاصل بولمشلر در . چونکه آنلرنک هر بری یا طاغ اوستلرنده یاطاتورغان
 قارلردن ، یا که بر آستونده جیولوب تورا تورغان یغمور صولرندن
 آغوب چغالر . آنلرنک کوبره گی صولرینی دیگرارگه قویالر . آلی
 بولماغان صورتده دیگر صولری کوبدن کیبوب بوغه ایله نوب بتکان
 بولولر ایدی .

صلوات کوپری .

یغمور آرتندن کورنه تورغان صلوات کوپری دیگان نرسه نی هر

کمنڭ کورگانی باردر . بو ، یغمور یابوب کیتوب قویاش چقغاج ، قویاشقه قارشى بولغان بولوطلر اوستونده کوریله تورغان اولوغ وماتور بردوغا یاجایه کبی نرسه در .

صلوات کوپری حقنده قارا خلق ألله نیلر سوبلهب بتره لر . لکن اول قویاش نورلرینڭ ، قرلی ، قرلی ، قری پیالاده اویناقلاقدی کبی ، یغمور نامچیلرنده اویناقلاوندن باشقه هیچ نرسه توگلدر . شونڭ ایچون ده قویاش یوق وقتنده صلوات کوپری کورنمیدر . بوسوزلرگه یخشیلاب اشانو ایچون اوشبو تجربهنی قیلوب قاراو تییشلیدر : بر قویاشلی (آیاز) کونده ، قویاشقه آرقان توروب ، آغزغه صو آلوب هواغه بۇرکوب یبه رسه ڭ ، آغزدن چقغان واقغنه صوتامچیلرنده تورلی ، تورلی توسلرده بولغان ، دوغا کبی توگارا کله نوب کیلگن کچکنه صلوات کوپری کوریلور .

صلوات کوپرینه یخشیلابراق قارالدقده ، آنڭ یدی تورلی توسدن مرکب ایدکینی مشاهده ایتمک ممکندر . آنلرده : قزل ، آپیلسین قابغی توسی ، صاری ، یاشل ، کوك ، زنگار ومیله وشه چاچگی توسی درلر .

کوك کورهو ویاشن .

کوك کورهو ویاشن ، هر حیواننڭ کوکلینه قورقو صالوب قوطلرینی آلا تورغان ، دهشتلی نرسه لر در . کوك کورهونی هر کم بله ؛ یاشن ایسه ایکی تورلی بولادر : بری بولوطلر آراسنده غنه یاشنلی تورغان یاشندرکه بونسی قورقنچلی توگلدر ، ایکنچیسى صوغانورغان یاشن اولوب بعضا کوب هلاکتلرگه سبب بولمقده در ؛ مثلا اول اویلرینی صوغوب

ياندرا ، كشىلرنى اولتۇرە ، كتودە گى حيوانلرنى ھلاك ايتەدر . صوغا تورغان ياشنلر نڭ بعضيلرى طوب كىبى توگارك اولوب بولوطلردن پىر گە كۈبسنچە آقرنغە توشەلر . بوندای ياشن طوبلر يىنڭ اۋى اچلر يىنە كرۈب يوردكلىرى سويلەنەدر . ، بعضيلرى ايسە بر ئانىە اچندە يلان كىبى صوزلوب توشوب طوغرى كىلگان نرسەلرنى ، قاچارغەدە ايرك بىر ماى ، ھلاك قىلالر ؛ بوندای ياشنلر بىگرەك دە قورقنچلیدر لر .

عوام آراسىندە ، ياشن صوغو « ياشن طاشلىرى » دىگان طاشلرنڭ آنلوب باروب تىووندىن بولا ، دىلر . بو خطأ سوزدر . ياشننڭ ھىچ بر طاشى فلانى بولمىدر . درست ، بعضا صوغا تورغان ياشنلر بولغاندىن سوڭ يردە اللە نىندى عجب طاشلر طابۇلادر ، لىكن آنلر ، ياشننڭ قاتى قزولغىدىن ارۈب اويوشقان ، قوم وبالجقدن باشقە ھىچ نرسە توگىلدر لر .

حاضر كوك كوكرەو ايلە ياشننڭ نەدىن حاصل اولدقلىرىنى قاراب باغىق . اولگى زمانلردە (بوندىن بوز يل الك) آنلر نڭ نە ايدكلىرىنى ھىچ بر تورلى بيان ايتە آلەملر ايدى ؛ لىكن بومسئله حاضودە كۈن كىبى آچقدىر . ياشن يغمور بولوطلرندە جىولغان ايلىكتىرىك قوتىدىن بولادر ؛ كوك كوكرەودە شونڭ طاوشىدر . ايلىكتىرىك اوزى سوڭ زمانلردە غنە كشف ايتلگان عجائب بر قوتىدر كە دىنادە بولغان ھر نرسەدە آز مى كۈبمى باردىر . مثلاً بر گەرەبە (گەر با) كىسا گى آلۈب قزغانچە كىومىڭنڭ بر بر يىرنە اشقىسەڭ سوڭرە آنى ، غايت واق كىسا كلر گە طورالغان كاغد ياپچقى چۈبىنە ياقنلاشدرسەڭ آنلر گەرەبە گە سىكروب يابشە

باشلار لر . بو چوبلر نی طار توچی قوۋە اشقودن گەرەبەدە حاصل بولغان ایللیکتریک قوتیدر . اگر بر «گوتا پیر چووی» طاراق ایله قارانغی برده باشنی طاراسه ک چاچده کچکنه ایللیکتریک اوچقونلری کورنور وچتر ، چتر ایتکان طاوشلر ایشتولور . بونی کوك کوکرو و یاشین باشنله ونک غایت کچکنه مقدارده بولغان مثالی دیولسه جائزدر . بولو طلرده ده ایللیکتریک شول روشچه حاصل بولادر . لکن آیورما شولکه چاچ ایله طاراق اورنینه آنده بولو طلدر ؛ آندهغی قوۋتده غایت اولوغ اولوب اوچقونی (یاشنی) کوزلر نی چاغادر او طاوشی بکر میشر چافر مغه ایشتوله در .

کوك کوکرو و ایله یاشن یاشنله ونک ایث کوب وایث قاتی اولدیغی بر لر اسسی طرفلدر . بزنگ معتدل طرفرده اول بر آز ضعيفرهك بولا ، قش کونلرنده ایسه هیچده بولمیدر . صالحون طرفلرده برده یوقدر . (بوندن بلنه که کوك کوکرو و ایله یاشننگ بولوینه صالحونلق مانع بولا ایکن) . لکن آنده بوکار بر آز اوخشاغان ایکنچی بر نرسه باردر که اولده وقتنده سویله نوب اوزمش « شفق شمالی » در . حاضرده بویافتیلقنک ایللیکتریک قوۋتندن اولوب اوزینه بر تورلی یاشن ایدکینی اثبات ایتلر . شفق شمالی بولغان وقتنده کوك کوکرو و اورنینه چبن بزداغان کبی ضعيفکنه بر طاوشده ایشتوله ایکن .

یاشننگ صوغا تورغانی نه قدر قورقنچلی بولسه ده حاضرده آندن ده صاقلانو اصولی کشف ایتلمشدر . شهرده یا اولک بیوک برگه قویلغان

بىر قورال تېرە ياقىدىن كۆب يىرنى ياشىن صوغودىن ساقلىدىر. بۇ قورالنىڭ اسمى «دافع البرق» (ГРОМООТВОДЪ) اولوب غايت سادە بولغانلىقىدىن ھەر كىمگە اوزىنە ياسارغە مەمكىدىر. دافع البرق بىۈك يورطلارنىڭ يا اوزون بىر باغانانىڭ توبەسىنە اوتورتۇلا تورغان اوزون واۋچىلى تېمىر طاياق اولوب توبەنىڭى باشىنە بىر تېمىر چىق بىر كىلىش اول چىقىنىڭ اىكىنچى اوچىنى، صوچقانچە قازوب يىرگە كوملىش بولادر؛ باشقە مشقتى ھىچ يوقدىر. بۇ قورالنى اوزون باغانا اوستىنە ياساۋ اترغاقدىر؛ لىكىن بناغە ياسالدىدە، ياشىنىڭ قوتى تېمىر چىقىدىغە اوتوب يىرگە كروب يوغالغانلىقىدىن، ھىچ بىر خىرلىكى يوقدىر.

صوڭ

فهرست .

بیت

۲ مقدمه

۱ . یوز

۳ یرناڭ توگار کلمگی ۱

۷ یرناڭ ایله نولری ۲

۱۳ یراوستیناڭ شکل و قیافتلری ۳

۱۶ یراوستونده بولغان نرسه لر ۴

۱۹ یرناڭ قطعه لری و آنده تور و چیلر ۵

اسسی طرفلر .

۲۵ اسسی طرفلر ۶

۲۸ اسسی طرف اورمانی ۷

۳۴ اسسی طرف شهری ۸

۳۸ اسسی طرفناڭ وحشی کشیلری ۹

۴۲ اسسی طرفناڭ حیوانلری ۱۰

۴۳ مایه وللر ۱۱

۴۹ فیلر ۱۲

۵۴ کر کدان و صو آیغری ۱۳

۵۷ آرسلان و قپلان ۱۴

۶۳ توه ۱۵

۶۶ توه فوشی ۱۶

۶۹	طوطیلر ، آق بابالر و چین قوشلری	۱۷
۷۴	اسسی طرفلرده دخی زاحفه وحشراتلر	۱۸
۸۰	اسسی طرفنك اوسمه لری	۱۹
۸۲	پالم-الر	۲۰
۸۴	هندستان چیکلاوگی آغاچی	۲۱
۸۹	ایکمک آغاچی	۲۲
۹۱	بانان	۲۳
۹۳	چای آغاچی	۲۴
۹۴	شکر قامشی	۲۵
۹۶	قهوه، قافائو و قوچوق آغاچلری	۲۶
۹۸	بائو باب و هند اینجیری آغاچلری	۲۷

معتدل طرفلر .

۱۰۱	معتدل طرفلر و آندهنی خلقلر	۲۸
۱۰۲	معتدل طرفلر نك حیوانلری	۲۹
۱۰۳	یورط حیوانلری	۳۰
۱۰۸	معتدل طرفنك اوسمه لری	۳۱
۱۰۸	آشلقلر	۳۲
۱۱۳	کیندر، جیتون و مامق	۳۳

صالقون طرفلر.

۱۱۷	صالقون طرفلر	۳۴
۱۱۸	توندرالر	۳۵
۱۲۰	بوز دیکزلری	۳۶
۱۲۳	شفق شمالی	۳۷
۱۲۵	صالقون طرفلر دهغی خلقلر	۳۸
۱۳۰	بوز دیکزندهگی اوسمه و حیوانلر	۳۹
۱۳۱	بالینا	۴۰
۱۳۶	تولین و دیکز آیغری	۴۱
۱۳۸	آق آبو	۴۲

صحراء و چوللر.

۱۴۳	صحراً و چول	۴۳
۱۴۵	شمالی آمریکا صحرالری	۴۴
۱۵۱	ئلیانوس صحرالری	۴۵
۱۵۴	قرغز صحرالری و قرغزلر	۴۶
۱۶۰	چولدهگی اوسمه و حیوانلر	۴۷
۱۶۵	سهوم ییلی	۴۸
۱۶۸	صحرای کبیر چولی	۴۹

۱۷۰ عربستان چوللری ۵۰

طاغلر.

۱۷۳ طاغلر ۵۱

۱۷۶ طاغلرغه منو ۵۲

۱۷۹ بوز يلغه لری ۵۳

۱۸۳ طاغلر ده قار ویریمرلو ۵۴

۱۸۶ طاغلر ده تور وچی کشیلر ۵۵

۱۸۸ طغنك حیوانلری ۵۶

۱۹۰ قار ا قوش ۵۷

۱۹۲ طاغ کجهسی ۵۸

دیگزلر.

۱۹۵ دیگز ۵۹

۱۹۹ دیگز آغملیری ۶۰

۲۰۲ دیگز اوستونده یورو ۶۱

۲۰۸ دالغچلر ۶۲

۲۱۲ دیگزنك حیوانلری ۶۳

۲۱۸ زورلی حیوانلر ۶۴

۲۱۹ مرجان ۶۵

بیت		
۲۲۱	سۇڭر ۶۶
۲۲۴	دېڭزنىڭ اوسمەلىرى ۶۷
يىزنىڭ آستى .		
۲۲۷	يىزنىڭ تارىخى ۶۸
۲۳۰	يانار تاغلار ۶۹
۲۳۴	زلزله ۷۰
۲۳۷	يىزنىڭ تشكىل ايتكان نرسەلىر ۷۱
۲۴۴	طاش كومر ۷۲
۲۵۱	طوز ۷۳
ھواى نىسىمى .		
۲۵۷	ھوا ۷۴
۲۶۰	بالون ۷۵
۲۶۱	يىل ۷۶
۲۶۵	ھوا كوزگىسى ۷۷
۲۶۸	يغمور ۷۸
۲۷۰	صلوات كوپرى ۷۹
۲۷۱	كوك كوكرەو وياشنى ۸۰

تصحیح‌لر

درستی	خطا	یول	بیت
یوقاریغنه	یوقاریغنه	۷	۵
آز ییلیق	آز ییلیق	۱۷	۱۰
دویم	دوم	۱۱	۱۶
کروب	کوروب	۱۹	۳۱
قیلماینچه	قیماینچه	۱۲	۱۰۳
اوستوندهده	اوستونده	۵	۱۴۰
قوری	قوری قوری	۱۰	۱۴۶
بر	بو	۷	۱۶۴
باشنی	باشینی	۱۸	۱۶۶
یرینه	قرینه	۱۸	۱۶۹
آلمیدر	آلمیلر	۱۸	۱۷۷
یولنده	یولیده	۱۰	۱۸۳
سوتلری	سوتی	۱۵	۱۹۴
صواوستی	اوستی	۱۲	۱۹۵
بولادر	اول بولادر	۱۷	۱۹۷
ییلسز لکدر	تیلسز لکدر	۱۳	۲۰۷
مادهدن	دهمادن	۲۱	۲۲۴
آالر	آالدر	۲۲	۲۶۰